

**UNIVERZITA KARLOVA
PRÁVNICKÁ FAKULTA**

Martin Slobodník

**VYBRANÉ OTÁZKY TRESTNÍ ODPOVĚDNOSTI
PRÁVNICKÝCH OSOB**

Disertační práce

Školitel: **prof. JUDr. Jiří Jelínek, CSc.**

Studijní program: Teoretické právní vědy (P6801)

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu): 20. 6. 2018

Prohlašuji, že jsem předkládanou disertační práci vypracoval samostatně, všechny použité prameny a literatura byly řádně citovány a práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Dále prohlašuji, že vlastní text této práce včetně poznámek pod čarou má 380.301 znaků včetně mezer.

V Praze dne 11. 11. 2018

.....

JUDr. Martin Slobodník

Rád bych touto cestou poděkoval konzultantovi této práce a svému školiteli prof. JUDr. Jiřímu Jelínkovi, CSc., za odbornou pomoc a cenné rady při tvorbě této práce. Zároveň bych chtěl poděkovat své mamince Ing. Jarmile Slobodníkové za její celoživotní podporu, své přítelkyni Mgr. Radce Karvánkové, která mi byla oporou, a v neposlední řadě rodině a přátelům, na které jsem se vždy mohl obrátit.

Obsah:

1. Úvod	1
2. Mezinárodní a nadnárodní kontext trestní odpovědnosti právnických osob s přihlédnutím k možnostem jejich vyvinění	4
2.1 Úvod pohledem do historie.....	4
2.2 Delikt ní odpovědnost právnických osob pohledem do nadnárodního práva v rámci ES/EU	14
2.2.1 Legislativní a nelegislativní aktivity nadnárodního společenství.....	14
2.2.2 Demonstrativní výčty legislativních i nelegislativních aktů	15
2.2.3 Metody právní regulace	20
2.3 Delikt ní odpovědnost právnických osob pohledem do mezinárodního práva.....	25
2.3.1 Mezinárodněprávní vývoj.....	25
2.3.2 Demonstrativní výčty mezinárodněprávních nástrojů	28
2.4 Hodnocení implementace nadnárodních a mezinárodních závazků	35
2.4.1 Hodnocení implementace nadnárodních závazků	35
2.4.2 Hodnocení implementace mezinárodních závazků.....	37
2.5 Delikt ní odpovědnost pohledem do rozhodovací praxe a judikatury	43
2.5.1 Evropská unie	43
2.5.2 Rada Evropy – Evropský soud pro lidská práva	47
2.6 Shrnutí	49
3. Trestní odpovědnost právnických osob v dalších evropských státech včetně možnosti jejich exkulpace	52
3.1 Německá právní úprava odpovědnosti spolků za protiprávní činy	53
3.1.1 Historický vývoj.....	53
3.1.2 Administrativněprávní odpovědnost <i>de lege lata</i>	56
3.1.2.1 Rozsah kriminalizace v širším smyslu	56
3.1.2.2 Interní opatření k předcházení protiprávní činnosti právnické osoby a řešení vzniklých situací v praxi (<i>compliance management system</i>).....	65
3.1.3 Trestní úprava <i>de lege lata</i> a <i>de lege ferenda</i>	70
3.1.4 Shrnutí.....	76
3.2 Rakouská právní úprava odpovědnosti spolků za protiprávní činy	78

3.2.1 Historický vývoj.....	79
3.2.2 Trestní odpovědnost <i>de lege lata</i>	83
3.2.2.1 Rozsah kriminalizace v širším smyslu	83
3.2.2.2 Interní opatření k předcházení protiprávní činnosti spolku a řešení vzniklých situací v praxi (<i>compliance management system</i>)	94
3.2.3 Trestní úprava <i>de lege ferenda</i>	98
3.2.4 Shrnutí	101
3.3 Trestní odpovědnost právnických osob na Slovensku.....	103
3.3.1 Historický vývoj.....	104
3.3.2 Trestní odpovědnost <i>de lege lata</i>	110
3.3.2.1 Rozsah kriminalizace v širším smyslu	112
3.3.2.2 Interní opatření k předcházení protiprávní činnosti právnické osoby a řešení vzniklých situací v praxi (<i>compliance management system</i>).....	127
3.3.3 Trestní úprava <i>de lege ferenda</i>	130
3.3.4 Shrnutí	133
3.4 Trestní odpovědnost právnických osob v Polsku	135
3.4.1 Historický vývoj.....	136
3.4.2 Trestní odpovědnost <i>de lege lata</i>	138
3.4.2.1 Rozsah kriminalizace v širším smyslu	138
3.4.2.2 Interní opatření k předcházení protiprávní činnosti právnické osoby a řešení vzniklých situací v praxi (<i>compliance management system</i>).....	147
3.4.3 Trestní úprava <i>de lege ferenda</i>	150
3.4.4 Shrnutí polské právní úpravy.....	153
3.5 Shrnutí statistických dat aplikační praxe.....	154
4. Criminal compliance program	156
4.1 Obecný úvod do compliance	156
4.2 Criminal compliance <i>de lege lata</i>	160
4.3 Shrnutí.....	167
5. Správní právo trestní	168
5.1 Historický vývoj.....	168
5.2 Právní úprava <i>de lege lata</i>	171
5.2.1 Rozsah kriminalizace v širším smyslu	172

5.2.2 Interní opatření k předcházení protiprávní činnosti právnické osoby a řešení vzniklých situací v praxi (<i>compliance management system</i>).....	186
5.3 Správní úprava <i>de lege ferenda</i>.....	191
5.4 Shrnutí.....	193
6. Závěr.....	195
Seznam zkratk.....	204
Přílohy	206
Seznam použité literatury a pramenů	208
Název disertační práce v anglickém jazyce, abstrakt v anglickém jazyce a 3 klíčová slova v anglickém jazyce.....	217
Název disertační práce v českém jazyce, abstrakt v českém jazyce a 3 klíčová slova v českém jazyce	219

1. Úvod

Tématem trestního sankcionování právnických osob se nezabývá pouze odborná veřejnost v České republice, ale jedná se téma kontroverzní napříč dalšími evropskými státy. Téma zůstává aktuální, o čemž svědčí nejen časté odborné konference¹, kde se jedná o hojně diskutované téma, ale též legislativní aktivity v České republice, sousedních státech, ale i zbytku Evropy. Je zřejmé, že jednotliví zákonodárci stále hledají optimální zakotvení účinného sankcionování právnických osob včetně institutů s tím spojených. I z tohoto důvodu považujeme téma této disertační práce za velmi aktuální.

Vývoj kontinentální trestněprávní nauky v této oblasti ovlivnila řada ekonomických, sociálních či politických procesů, nicméně klíčovou roli sehrály mezinárodní a nadnárodní organizace a jejich tlak na zakotvení přiměřených, účinných a odstrašujících sankcí ukládaných právnickým osobám. Z tohoto důvodu se po stručném úvodu věnujeme rekapitulaci mezinárodního a nadnárodního kontextu sankcionování právnických osob, kde čtenáři poskytujeme též aktualizované demonstrativní výčty jednotlivých závazků.

Disertační práci chronologicky členíme do základních kapitol. Ve druhé kapitole se snažíme předesítní mezinárodní a nadnárodní závazky členských států Evropské unie a zde zakotvené možnosti případné exkulpace. Čtenář má možnost seznámit se s hodnocením implementace jednotlivých závazků do právních řádů členských států a poskytujeme též vybrané případy rozhodovací praxe a judikatury.

---

¹ Např. dne 14. března 2017 se v historických prostorách Vlasteneckého sálu Karolina v Praze konala konference „Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob - pět let poté“, kterou uspořádala Katedra trestního práva Právnické fakulty Univerzity Karlovy v Praze pod záštitou advokátní kanceláře Kinstellar, s. r. o. Konference se konala za velkého zájmu odborné veřejnosti, což dokládá aktivní participace mnoha významných představitelů trestněprávní nauky a odborníků z praxe. Srov. ZAORALOVÁ, P.: Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim - pět let poté, dostupné online na webové adrese <https://pravniradce.ihned.cz/c1-65683950-zakon-o-trestni-odpovednosti-pravnickych-osob-a-rizeni-proti-nim-pet-let-pote> [cit. 4.6.2018].

Ve třetí nejdůležitější a nejobsáhlejší kapitole přibližujeme vývoj a úpravu trestní odpovědnosti právnických osob ve vybraných státech Evropské unie. U každého státu se zaměříme na vymezení jednotlivých modelů odpovědnosti, které tyto státy přijaly a podrobíme detailnímu zkoumání klíčové atributy každé právní úpravy sankcionování právnických osob. Zvláštní pozornost věnujeme vymezení osobní působnosti zákona, rozsahu kriminalizace, přičitatelnosti trestného činu právnické osobě se zaměřením na analýzu jednání orgánu právnické osoby a jednání zaměstnanců právnické osoby, a v neposlední řadě též na jednotlivé trestní sankce. Cílem pochopitelně není všeobsažné shrnutí, ale komparace jednotlivých atributů navzájem. Tytéž atributy budou podrobeny analýze v oblasti správního práva trestního po rekodifikaci, a to v kapitole páté. Kromě historického vývoje a právní úpravě *de lege lata* se věnujeme též možnosti aplikace *compliance* programu a s tím související exkulpace. Na základě komparativní analýzy předkládáme případné návrhy *de lege ferenda*. V závěru kromě dílčích závěrů předkládáme též statistická data aplikace nových právních úprav v úvodních letech své účinnosti.

Tato disertační práce nemůže nahradit úlohu odborných komentářů a není to ani jejím cílem.² Stanoveným cílem autora je předložit shrnutí pečlivé analýzy vybraných otázek trestního sankcionování právnických osob a s tím souvisejících institutů a přiblížit čtenáři jejich mezinárodní a nadnárodní kontext. Stěžejní je komparace vybraných atributů sankcionování právnických osob v právních úpravách více zemí s přihlédnutím k možnostem exkulpace právnických osob dle různých právních řádů. Právě možnost exkulpace je po novelizaci české právní úpravy tématem aktuálním nejen z pohledu odborné veřejnosti, ale především adresátů trestněprávních norem.

---

² JELÍNEK, J., HERCZEG, J.: Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob. Komentář s judikaturou. 2. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Leges, 2013; FENYK, J., SMEJKAL, L.: Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. Komentář. Příloha: Modelová interní opatření k předcházení trestné činnosti právnické osoby. Praha: Wolters Kluver ČR, 2012; FOREJT, P., HABARTA, P., TREŠLOVÁ, L.: Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. S komentářem. Praha: Linde, 2012; ŠÁMAL, P., DĚDIČ, J., GRÍVNA, T., PÚRY, F., ŘÍHA, J.: Trestní odpovědnost právnických osob. Komentář. Praha: C. H. Beck, 2012.

Ve čtvrté kapitole pojednáváme o vývoji preventivních prvků českého zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a jejich právní úpravě po novelizaci zákonem č. 183/2016 Sb. Rozebíráme možnosti tzv. compliance programu a jeho jednotlivých opatření za současného shrnutí aktuálních odborných názorů jak doktríny, tak orgánů činných v trestním řízení.

V páté kapitole se věnujeme rekonstrukci správního práva trestního a rozboru rozsahu kriminalizace v širším smyslu obdobně jako v případě úpravy trestního práva a možnosti jejího nahrazení stávající úpravou správní. Stranou nezůstanou ani jednotlivá opatření k předcházení protiprávní činnosti právnické osoby v oblasti správního práva. V závěru disertační práce čtenáři shrnujeme nejdůležitější dílčí závěry, které vyplynuly z jednotlivých kapitol této práce. Zhruba tolik lze vymezit téma disertační práce co do předmětu zkoumání. Níže předestřeme metody, jež byly aplikovány při psaní této práce.

Právní věda v současné podobě nedisponuje metodologickým aparátem, který by umožnil dostatečně určitě identifikovat některou z metod, jež není vlastní jiným společenským vědám. Čtenáři tak předkládáme analýzu vybraných otázek především z pohledu normativního se snahou o kritický náhled. Tam kde to délka aplikační praxe umožnila, předkládáme též statistická data. V práci byly aplikovány standardní vědecké metody typu syntézy, analýzy nebo komparace. Věnovali jsme se historickému výkladu v dílčích úvodech jednotlivých kapitol, analytickému přístupu vybraných institutů a jejich komparaci se zahraniční právní úpravou.

2. Mezinárodní a nadnárodní kontext trestní odpovědnosti právnických osob s přihlédnutím k možnostem jejich vyvinění

2.1 Úvod pohledem do historie

Vývoj kontinentální trestněprávní nauky v minulosti ovlivnila řada okolností s původem nejen v procesech ekonomických, ale též sociálních či politických. V pozdějších dobách byla klíčová zejména úloha mezinárodního společenství a jeho tlak na zakotvení přiměřených, účinných a odstrašujících sankcí za protiprávní jednání právnických osob.

Zejména ve 20. století se začala stále patrněji objevovat sílicí moc právních subjektů odlišných od osob přirozených, tj. osob fyzických, které jsou způsobilé samostatně právně jednat. Institut právnické osoby má své počátky v římském právu. Pohled Římanů na právnické osoby se od vnímání stávající nauky teorie práva poněkud lišil. *„Římští právníci nedospěli nikdy k takovému stupni abstrakce právního myšlení, která by umožňovala formovat pojem právnické osoby jako abstraktní model, relativně nezávislý na člověku, z jehož podstaty se zrodil.“*³ V této souvislosti považujeme za vhodné poukázat na skutečnost, že pojem právnické osoby je nejen lingvisticky, ale i juristicky poměrně nový. Dle některých autorů např. „anglické právo pojem právnické osoby dodnes nezná, a tento termín je do anglického jazyka velmi obtížně přeložitelný.“⁴ Problematické se jeví vymezení adjektiva „*právnická*“, protože sémanticky bylo odvozeno od substantiva „*právník*“, namísto „*právo*“. Z pohledu pozitivního práva však nemá právnická osoba s právníky nic společného. Terminologicky vhodnější se některým autorům jeví označení „*právní osoba*“, jakožto právní konstrukce vytvořené pod tlakem potřeby společnosti, zejména zvýšenému zájmu lidí sdružovat se za účelem uspokojování společných potřeb, zejména podnikatelských aktivit. Pojmové vymezení právnické osoby není jednoznačnou záležitostí, neboť žádný pokus o takové vymezení se nedočkal většinového přijetí.

---

³ HURDÍK, J., KATOLICKÝ, J.: K pojetí právnických osob. Brno: Masarykova univerzita, 1992, str. 16.

⁴ KNAPP, V.: O právnických osobách. Právnické osoby de lege lata. Právník, 1995, č. 10, str. 980.

Tyto osoby existovaly v určitých formách již v nejstarším římském právu⁵ či ve středověku⁶, nicméně ve skutečnosti žádný abstraktní pojem pro právnické osoby v klasickém římském právu neexistoval a útvary, které dnes označujeme za právnické osoby, byly upravovány vždy pouze kazuisticky.⁷ Jako označení s všeobecným přesahem můžeme uvést spíše pojmy *corpus* a *collegium*, později *universitas*.⁸ Beran se shoduje s Lübtowem, oba obdobně dospěli k závěru, že pojem právnická osoba nevytvořili Římané.⁹ Římskému právu nebyl znám ani abstraktní pojem státu, neboť namísto pojmu státu užívali Římané pojem *Populus Romanus*, neboli římský národ.¹⁰ Ze shora uvedených a řady dalších důvodů oba autoři odlišně od např. Hurdíka¹¹ tvrdí, že pojem právní způsobilost byl římskému právu neznámý, obdobně jako pojem právní subjekt, a proto ona starověká a stávající koncepce pojmu osoby nemá takřka nic společného.¹² Z pohledu antického Říma a jeho jurisprudence, která položila základy kontinentálního typu právní kultury a která důsledně prosazovala zásadu *societas delinquere non potest*, právní osoby nejednaly a v konečném důsledku nemohly být trestně odpovědné. Můžeme tudíž uzavřít, že existuje zásadní odlišnost mezi shora

---

⁵ V římském právu existují některé druhy právních osob *universitates personarum*, které mohly být nositeli práv a povinností a které mohly vlastnit majetek, a to zcela nezávisle od svých zakladatelů, avšak tyto subjekty nemohly mít vlastní vůli a tudíž ani nemohly spáchat trestný čin v duchu zásady *societas delinquere non potest*.

⁶ Ve středověku vznikaly různé subjekty především při správě věcí hanzovních, církevních či univerzitních. Tyto subjekty velmi často vznikaly zejména za účelem ochrany proti zásahům panovníka, v těchto případech nelze hovořit o právní osobnosti v pravém slova smyslu.

⁷ BERAN, K.: Pojem osoby v právu: (osoba, morální osoba, právnická osoba). Praha: Leges, 2012. Teoretik. ISBN 978-80-87576-06-9. str. 15.

⁸ SCHNIZER, H.: Die Juristische Person in der Kodifikationsgeschichte des ABGB. In: Festschrift zum 60. Geburtstag von Walter Wilburg, Graz. 1965. str. 146.

⁹ Viz blíže BERAN, K.: Pojem osoby v právu: (osoba, morální osoba, právnická osoba). Praha: Leges, 2012. Teoretik. ISBN 978-80-87576-06-9. s. 15., či LÜBTOW, U.: Zur theorie des Rechtssubjektes und ihrer geschichtlichen Entwicklung. In: Festschrift für Ernst Wolf, Köln 1985, str. 448.

¹⁰ LÜBTOW, U.: Zur theorie des Rechtssubjektes und ihrer geschichtlichen Entwicklung. In: Festschrift für Ernst Wolf, Köln 1985, str. 448.

¹¹ Viz blíže HURDÍK, J.: Pojem osoba a geneze jeho obsahu jako základ konstrukce osob v právním smyslu. Časopis pro právní vědu a praxi č. 3/2000, str. 306 *et seq.*

¹² BERAN, K.: *op. cit.*, str. 16.

uvedenou antickou zásadou a novodobým institutem trestní odpovědnosti právnických osob, jehož implementaci a aplikaci vyžaduje situace, kdy právnické osoby se jako významné ekonomické subjekty dopouštějí závažných protiprávních jednání.

O vzniku skutečné právní osoby se hovoří spíše v souvislosti s vývojem obchodu za dob průmyslové revoluce, kdy zejména obchodníci při rozvíjení velkých projektů hledali nástroje, jak omezit riziko ztráty vlastního majetku v případě neúspěchu.¹³ Právní vývoj se podstatně lišil v řadě zemí kontinentálního typu právní kultury, o to více potom ve vztahu k angloamerickému typu právní kultury. Například vývoj v sousedním Německu se lišil od Rakouska a v té době též od českých zemí zejména tím, že v Německu chyběla až do počátku 20. století kodifikace, která by do platného práva zakotvila pojem právnické osoby. Naproti tomu v Rakousku se promítla právní úprava určitých podob právnické osoby mj. přijetím Všeobecného zákoníku občanského (německy *Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch für die gesamten Deutschen Erbländer der Österreichischen Monarchie*, dále též jako „ABGB“). Tento zákon např. pamatoval na jevové podoby právnických osob, kterými byly ku př. nadace či ústavy¹⁴. Tento zákon v recipované podobě účinné po vzniku Československa běžně pracoval s termínem právnické osoby.

Z pohledu trestní odpovědnosti je významné, že postupem času právní doktrína, ale též vůle zákonodárce zakotvená do legislativy jednotlivých států, zakotvila právnické osoby jako subjekty práva, které v obecné rovině splňují předpoklady následujícího sylogismu:

- jedná se o právní subjekty, kterým náleží právní subjektivita, kdy tato právní subjektivita v sobě zahrnuje
  - o způsobilost být nositelem práv, tj. způsobilost stanovit právní povinnosti jako právní subjekt, a
  - o způsobilost nést právní povinnosti a být tudíž subjektem odpovědným.

---

¹³ ELIÁŠ, K. a kol.: Občanské právo pro každého: Pohledem (nejen) tvůrců nového občanského zákoníku. 1. vyd. Praha : Wolters Kluwer ČR, 2013. str. 113.

¹⁴ Viz blíže ustanovení § 646 či § 849 ABGB.

Otázky trestní odpovědnosti právnických osob se stávají aktuální teprve koncem 19. a začátkem 20. století, nicméně není možné konstatovat, že by v průběhu středověku neexistovaly žádné snahy o zakotvení odpovědnosti právnických osob. „*Středověk a starověk znaly trestní odpovědnost kolektivních subjektů jako obcí, cechů, spolků, náboženských skupin. Tato trestní odpovědnost existovala vedle individuální trestní odpovědnosti fyzických osob a byla přirozenoprávním institutem.*“¹⁵ I na základě myšlenek Velké francouzské revoluce, tj. období dějin Francie mezi lety 1789 a 1799, kde tehdejší absolutní monarchie ve Francii byla nahrazena vládou lidu a republikánstvím, vycházela Evropa v období přelomu 18. a 19. století výlučně z individuální trestní odpovědnosti. V duchu již uvedeného německý právník Malblanc ve své práci z roku 1793 vyjádřil názor, že právnické osoby nejsou způsobilé nést odpovědnost za spáchání trestného činu. Toto smýšlení se promítlo v kodifikačních pracích následujících let, např. Napoleonského trestního zákoníku z roku 1810¹⁶, který vychází z trestní odpovědnosti individuální, či pruského Trestního zákona z roku 1851, dále rakouského trestního zákoníku z roku 1852, nebo uherského trestního zákona z roku 1878. Pokud se podíváme do historických pramenů na území Čech, dozvíme se, že trestně odpovědné nebyly pouze fyzické osoby, ale též kláštery a města, které mohly být trestány pokutami za krádež, nátlak, či nepolapení loupežníků. V úvahu přicházelo též propadnutí majetku hradu či města, které ukrývaly utečence krále. Výjimkou byl pouze král, který byl z trestní odpovědnosti vyloučen.¹⁷ Jakousi výjimku ze shora uvedeného představuje pokus o zavedení kolektivní odpovědnosti v roce 1670 ve

---

¹⁵ MUSIL, J.: Trestní odpovědnost právnických osob – ano či ne? In. Trestí právo. Praha. C. H. Beck. č. 7-8. 2000, str. 2.

¹⁶ Tento zákoník byl vzorem pro následné kodifikační práce v jiných státech a měl nepřehlédnutelný vliv na trestněprávní zákonodárství řady evropských zemí. Jeho systém sleduje například řecký trestní zákoník. Byl mnohokrát novelizován a ve Francii platil až do roku 1994.

¹⁷ SOLNAŘ, V. FENYK, V. CÍSAŘOVÁ, D.: Základy trestní odpovědnosti: systém českého trestního práva. Vyd. 1., (Jako Základy trestní odpovědnosti vyd. 2.). Praha: Orac, 2003. ISBN 80-86199-74-6. Str. 259.

Francii, nicméně nejedná se pokus příliš významný, neboť z důvodu nedostatečné podpory byl záhy zrušen.¹⁸

Nejstarší dochované prameny vztahující se k trestní odpovědnosti právnických osob pocházejí ze 16. století, avšak z oblasti angloamerického typu právní kultury; právě ta je pokládána za „kolébku“ této formy odpovědnosti.¹⁹ Ty však možnost trestat korporace odmítají.²⁰ Později v roce 1821 se pro možnost trestního postihu vyslovuje W. Hazlitt, který uvádí, že právnické osoby jsou mnohem více zhýralé a zkorumpované než jednotlivci.²¹ Od roku 1840 se pak v Anglii trestní odpovědnost právnických osob běžně praktikuje a od této doby zde již není zpochybňována. Britská doktrína trestního práva zpravidla člení historický vývoj trestní odpovědnosti právnických osob do tří etap, a to:

1. etapu do roku 1900, v této etapě se teprve vyvíjí korporátní struktura a s tím související vývoj odpovědnosti;
2. etapu mezi roky 1900 – 1940, tato etapa vyniká zejména specifickým vývojem jednotlivých forem zavinění a vzniká tzv. „*strict liability*“;
3. etapu od roku 1940 až do současnosti, kdy se vyvíjí zejména teorie alter ego.²²

V Anglii byla poprvé uložena trestní sankce právnické osobě roku 1842, *in concreto* v případě známém pod názvem **Regina vs. Brimingham & Gloucester Railway Co.** Z hlediska skutkového stavu případu byla železniční společnost Brimingham & Gloucester Railway Co. potrestána za narušení veřejného pořádku poté, co nedostála své povinnosti konat – zabrat pozemky nezbytně nutné pro stavbu cest a mostů, jenž bylo nutné zajistit kvůli odstranění překážek, které dopravě způsobila

---

¹⁸ KAVĚNA, M.: Trestní odpovědnost právnických osob ve vybraných státech EU. Praha: Parlament České republiky. Parlamentní institut. Studie č. 5. 270. 2007, str. 5-6.

¹⁹ FENYK, J.: Vývoj trestní odpovědnosti právnických osob a český návrh zákona o trestním soudnictví nad právnickými osobami. Státní zastupitelství, 2003, č. 2 – 3, str. 2.

²⁰ Např. PERKINS, M. R.: Criminal Law. Mincola, New York: The Foundation Press, Inc. 1969.

²¹ HAZLITT, W.: Table Talk, World Classics, first publ. 1901, str. 359., HUBER, B.: Trestní odpovědnost korporací. Požadavky v rámci mezinárodních konvencí a jejich aplikace v evropských zemích. Trestní právo. 2000. č. 9, str. 2.

²² WELLS, C.: Corporation and Criminal Liability. Oxford, 2005, str. 87.

stavba železnic.²³ V rámci soudního procesu byl vyhlášen odsuzující rozsudek, jehož součástí bylo uložení peněžitého trestu právnické osobě za to, že právnická osoba nekonala, ačkoliv konat měla. Soud dovodil objektivní odpovědnost právnické osoby, když nepřistoupil k dokazování zavinění u osob fyzických.²⁴ Za této situace vyvinění právnické osoby nebylo možné, neboť její odpovědnost byla dovozena bez ohledu na zavinění.

Případem, který se poměrně významně zabýval exkulpací, tj. vyviněním právnické osoby z její trestní odpovědnosti, byl případ označovaný jako **Tesco Supermarkets Ltd. v. Nattrass**. Jedná se o klíčové rozhodnutí Sněmovny lordů ve vztahu k teorii odpovědnosti právnických osob označované jako „*directing mind theory of corporate liability*“, kterou by bylo možné volně přeložit jako teorii řídící mysli. Jedná se o přední interpretační případ zákona známého jako „*Trade Descriptions Act 1968*“, *in concreto* aplikace ustanovení § 248 (1), ve kterém se Tesco opírá o obranu "jednání nebo opomenutí jiné osoby", tj. svého obchodního manažera, aby prokázalo, že přijalo veškerá přiměřená opatření a veškerá opatření náležité pečlivosti (*due diligence*), aby zabránilo protiprávnímu jednání. Dovolíme si dále připomenout skutkové okolnosti shora uvedeného případu. Společnost Tesco nabídla slevu na prací prášek, který byl inzerován na plakátech zobrazených v obchodě. Jakmile však zásoby cenově levnějšího produktu řetězec vyčerpal, zlevněné zboží nahradil produktem za běžnou cenu. Manažer nicméně zanedbal svou povinnost sejmout inzerci na zlevněné zboží a řetězec svému zákazníkovi naučtoval vyšší cenu. Společnost Tesco byla následně obviněna podle zákona *Trade Descriptions Act 1968* za falešnou inzerci ceny pracího prášku. Ve své obhajobě společnost Tesco vystavěla argumentaci na tvrzení, že učinila veškerá přiměřená opatření a zanedbala náležitou péči, tudíž jednání jednoho konkrétního manažera nemohlo založit odpovědnost celé společnosti.

---

²³ FOREJT, P., HABARTA, P. TREŠLOVÁ L.: Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim: s komentářem. Praha: Linde Praha, 2012. ISBN 9788072018758, str. 407.

²⁴ WAGNER, M.: Corporate Criminal Liability, national and international responses. In 13. Mezinárodní konference Mezinárodní společnosti pro reformu trestního práva: *Comercial and Financial fraud a Comparative Perspective* [online]. Malta, 1999 [cit. 29.3.2018]. Dostupné na: <http://www.docstoc.com/docs/51972522/Coroporate-Criminal-Liability-National-and-International-Responses>.

Sněmovna lordů akceptovala obhajobu obžalované společnosti, když dovedla, že manažer, který v konkrétním případě pochybil, nebyl součástí tzv. „řídící mysli“ společnosti, a proto jeho jednání nebylo přičitatelné obchodní korporaci. Společnost učinila veškeré úsilí, které po ní bylo možné spravedlivě požadovat. V rámci odůvodnění rozhodnutí byl vyjádřen názor, že právníckou osobu je možné přirovnat k lidskému tělu, přičemž různí jednotlivci představují odlišné orgány a vykonávají odlišné funkce onoho fiktivního těla (tj. představenstvo a jeho členové, resp. vedení obchodní korporace představuje mozek a vůli právnícké osoby).²⁵ Společnost Tesco Supermarkets Ltd. byla se svou argumentací před Sněmovnou lordů zcela úspěšná, neboť ta vynesla zprošťující rozhodnutí. Nejedná se zdaleka o jediné rozhodnutí rozhodovací praxe, které by se blíže zaobíralo identifikační teorií.

Poněkud odlišný však byl vývoj v zemích kontinentálního typu právní kultury. V těchto zemích legislativní zakotvení trestní odpovědnosti právníckých osob nastalo se značným zpožděním, neboť jednotlivé země přijali vlastní právní úpravu teprve v níže uvedené roky:

- 1950 - Nizozemí (trestněprávní sankce),
- 1972 – Island (trestněprávní sankce),
- 1984 – Portugalsko (trestněprávní sankce),
- 1986 – Švédsko (trestněprávní sankce),
- 1986 – Německo (administrativněprávní sankce),
- 1991 – Norsko (trestněprávní sankce),
- 1994 – Francie (trestněprávní sankce),
- 1995 – Finsko (trestněprávní sankce),
- 1995 – Španělsko (trestněprávní sankce v modelu nepravé trestní odpovědnosti, v roce 2010 změněn dosavadní model na model pravé trestní odpovědnosti),
- 1996 – Dánsko (trestněprávní sankce),
- 1999 – Belgie (trestněprávní sankce),
- 1999 – Slovinsko (trestněprávní sankce),
- 2000 / 2001 – Itálie (administrativněprávní sankce),

---

²⁵ JANDA, P. Trestní odpovědnost právníckých osob. Právní fórum. 2006. č. 5, str. 171.

- 2001 – Estonsko (trestněprávní sankce),
- 2001 – Maďarsko (trestněprávní sankce),
- 2001 – Polsko (administrativněprávní sankce, které byly roku 2005 změněny na trestněprávní sankce),
- 2001 – Řecko (administrativněprávní sankce),
- 2002 – Malta (trestněprávní sankce),
- 2003 – Chorvatsko (trestněprávní sankce),
- 2003 – Švýcarsko (trestněprávní sankce),
- 2003 – Litva (trestněprávní sankce),
- 2004 – Makedonie (trestněprávní sankce),
- 2004 – Lucembursko (trestněprávní sankce),
- 2005 – Lotyšsko (trestněprávní sankce),
- 2005 – Bulharsko (administrativněprávní sankce),
- 2006 – Rakousko (trestněprávní sankce),
- 2006 – Rumunsko (trestněprávní sankce),
- 2010 – Slovensko (administrativněprávní sankce, které byly roku 2015 změněny na trestněprávní sankce),
- 2010 – Lichtenštejnsko (trestněprávní sankce),
- 2012 – Česká republika (trestněprávní sankce).

Byly to právě rozvoj moderní průmyslové společnosti, moderní globalizační a integrační procesy, stále sílící skutečný vliv právnických osob a jejich stále častější a závažnější závadná protiprávní jednání, která vedla k prvotním teoretickým diskusím. V poslední čtvrtině dvacátého století se i na mezinárodních fórech stále častěji začala prosazovat snaha postihovat protiprávní jednání právnických osob efektivními sankcemi.²⁶

Uvedené snahy vyústily v přijetí řady mezinárodněprávních, politických nebo vědeckých dokumentů, kterými se následující podkapitola blíže zabývá. Již od konce 70. let dvacátého století tyto dokumenty vznikaly a vznikají zejména na půdě OSN,

---

²⁶ HUBEROVÁ, B.: Trestní odpovědnost korporací. Požadavky v rámci mezinárodních konvencí a jejich aplikace v evropských zemích. Trestní právo, 2000, č.9, str. 2.

OECD, Rady Evropy, Evropského parlamentu, Evropských společenství, Evropské unie, ale také na významných vědeckých fórech.²⁷ Dlužno však připomenout, že povinnost některých států kriminalizovat určité formy protispolečenského chování osob odlišných od osob fyzických nevyplývá pouze ze závazné legislativy Evropské unie, vyplývá i ze smluv připravených v řadě výše zmíněných mezinárodních organizací. Právní povaha přijímaných dokumentů se velmi liší. Je možné se setkat jak se závaznými mezinárodními smlouvami, které ukládají účastnickým státům povinnost zavést ve svém vnitrostátním právu deliktní odpovědnost právnických osob, tak i dokumenty s povahou doporučení, či takové, jež jsou bez právního charakteru.²⁸

Musil uvádí následující společné rysy těchto mezinárodních aktivit:

- chybí kategorický požadavek na zavedení výlučně trestněprávních sankcí *sensu stricto*;
- ukládané sankce by měly být účinné, přiměřené a odstrašující („*effective, proportionate a dissuasive*“; „*wirksame, angemessene und abschreckende*“);
- není vysloven výlučný požadavek trestní odpovědnosti, mluví se obecně o požadavku odpovědnosti²⁹ (*liability, responsabilité, die Verantwortung*).³⁰

Jednotlivé snahy ze strany mezinárodního společenství států odborná veřejnost považuje za zásadní krok směrem k účinnější mezinárodní spolupráci mezi jednotlivými státy, neboť sílící globalizační a integrační procesy nejen umožňují, ale zároveň usnadňují přeshraniční aktivity obchodních korporací.

Problematické v oblasti mezinárodní spolupráce v některých případech bývají zákonné či dokonce ústavní legislativní bariéry vnitrostátního práva. Jednotlivé státy si prošly vlastním vývojem ústavních tradic, které tyto státy v mnoha ohledech do značné

---

²⁷ JELÍNEK, J.: Trestní odpovědnost právnických osob. Praha: Linde, 2007, str. 107.

²⁸ ŠÁMAL, P.: K úvodním ustanovením připravované rekodifikace trestního zákona. Trestněprávní revue 2002, č. 12, str. 354.

²⁹ Tyto dokumenty mnohdy obsahují terminologii výslovně připouštějící alternativní právní povahu odpovědnosti a sankcí („trestní nebo mimo trestní sankce“ *etc.*).

³⁰ ŠÁMAL, P., DĚDIČ, J., GRÍVNA, T., PÚRY, F., ŘÍHA, J.: Trestní odpovědnost právnických osob. Komentář. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2012, str. 17 – 18.

míry odlišují, a proto tyto dokumenty běžně připouští mimo trestní odpovědnost právnických osob, zejména účinné sankcionování prostředky správního práva trestního. Doktrína trestního práva považuje otázky trestní odpovědnosti právnických osob za jedny z nejspornějších v rámci trestněprávní teorie vůbec. Právě ustoupení od zásady individuální trestní odpovědnosti působí v mnoha státech doktrinální neshody ve vztahu k systému základních principů kontinentálního typu právní kultury. *„Trestní právo kontinentálního typu od počátku 19. století počítalo s pachatelem jako osobou fyzickou, tedy bytostí z masa a kostí, bytostí myslící, cítící, mající vůli, nikoliv s bytostmi neviditelnými a nemateriálními.“*³¹

---

³¹ JELÍNEK, J. a kol.: Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část. 5. vydání. Praha: Leges, 2016, str. 358.

2.2 Deliktní odpovědnost právnických osob pohledem do nadnárodního práva v rámci ES/EU

2.2.1 Legislativní a nelegislativní aktivity nadnárodního společenství

V padesátých letech minulého století byly připraveny zakládací dokumenty tří evropských společenství³², které jako první zakotvily právně závazná ustanovení o odpovědnosti právnických osob. Jednalo se o ustanovení vztahující se na podniky nacházejícími se v tomto hospodářském prostoru. Uvedené zakládací dokumenty byly mezinárodními smlouvami, na základě kterých se později vyvinulo nadnárodní společenství států, proto jsou zmiňované mezinárodněprávní nástroje mimořádně významné nejen s ohledem na pozdější aplikační praxi. V 60. a 70. letech 20. století bylo přijato přes 60 rozhodnutí ukládajících peněžité tresty podnikům, které se provinily proti pravidlům Evropského společenství uhlí a oceli.³³

Zhruba od 70. let minulého století se kromě shora uvedených mezinárodních právně závazných dokumentů objevují též nelegislativní politické či vědecké dokumenty, které zakotvují právně nezávazné požadavky na trestání právnických osob vnitrostátním právem za jejich protiprávní jednání. Pro úplnost však dodáváme, že nebyl přijat žádný dokument, který by uložil některému či všem členským státům povinnost zavést tzv. pravou trestní odpovědnost právnických osob. Charakteristické a zpravidla i všem takovým dokumentům společné, bývá ponechání volnosti co do druhu odpovědnosti, tj. zda členský stát a smluvní strana takového dokumentu zvolí odpovědnost trestněprávní, administrativněprávní či civilněprávní. Neobvyklé nejsou totožné či velmi obdobné požadavky na uložení sankce, tedy na sankce které jsou při jejich aplikaci účinné („*effective*“), přiměřené („*proportionate*“) a odstrašující („*dissuasive*“). Jednotlivé dokumenty nepojí jednotný právní charakter, neboť tyto

---

³² Evropská úmluva zakládající Evropské společenství uhlí a oceli roku 1951, dále Úmluva zakládající Evropské hospodářské společenství a Evropské společenství pro atomovou energii (EURATOM) roku 1957.

³³ HUBER, B.: Trestní odpovědnost korporací (Požadavky v rámci mezinárodních konvencí a jejich aplikace v evropských zemích). In: Trestní právo. Praha: ORAC, č. 9, 2000, str. 4.

dokumenty mohou mít formu jak závazné mezinárodní smlouvy, tak mohou mít povahu doporučení, avšak mohou též existovat bez právního charakteru.³⁴

Řada autorů se ve svých odborných příspěvcích vrací zpět k prvním usnesením a doporučením Evropské rady z období let 1979 až 1982, která obsahují podněty k přezkumu možnosti zavést institut trestní odpovědnosti právnických osob. Dovolíme si připomenout alespoň tato základní doporučení:

- Doporučení (77)28 o úloze trestního práva k ochraně životního prostředí;
- Doporučení (81)12 o hospodářské kriminalitě;
- Doporučení (82)15 o úloze práva v ochraně spotřebitelů;
- Doporučení (88)17 Komise ministrů (Evropské rady) členskými státy o odpovědnosti podniků s právní subjektivitou za trestné činy spáchané v rámci výkonu jejich činnosti.

2.2.2 Demonstrativní výčty legislativních i nelegislativních aktů

Mezi dokumenty ES a EU, které upravují delikttní odpovědnost právnických osob patří:

- Druhý protokol k Úmluvě EU o ochraně finančních zájmů Evropských společenství z 19. června 1997 (97/C221/02);
- Společná akce EU ze dne 24. února 1997 o potírání obchodování s lidmi a sexuálního vykořisťování dětí (97/154/JI No L 063);
- Společná akce EU ze dne 21. prosince 1998 o kriminalizaci účasti na zločinném spolčení v členských státech EU (98/733/JI No L 351);
- Společná akce EU z 22. prosince 1998 o korupci v soukromém sektoru (98/742/JI No L 358);
- Rámcové rozhodnutí Rady EU ze dne 28. května 2001 o potírání podvodů a padělání bezhotovostních platebních prostředků (2001/413/SVV);

---

³⁴ Sněmovní tisk č. 745, IV. volební období Poslanecké sněmovny [online]. Dostupný online na <https://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=4&CT=745&CT1=0> [cit. 30.3.2018].

- Rámcové rozhodnutí Rady EU ze dne 13. června 2002 o boji proti terorismu (2002/475/SVV);
- Rámcové rozhodnutí Rady EU ze dne 27. ledna 2003 o trestněprávní ochraně životního prostředí (2003/80/SVV);
- Rámcové rozhodnutí Rady EU ze dne 19. července 2002 o boji proti obchodování s lidmi (2002/629/SVV);
- Rámcové rozhodnutí Rady EU ze dne 28. listopadu 2002 o posílení trestního rámce s cílem zabránit napomáhání k nepovolenému vstupu, tranzitu a pobytu (2002/946/SVV);
- Rámcové rozhodnutí Rady EU ze dne 22. prosince 2003 o boji proti pohlavnímu vykořisťování dětí a dětské pornografii (2004/68/SVV);
- Rámcové rozhodnutí Rady EU ze dne 25. října 2004, kterým se stanoví minimální ustanovení týkající se znaků skutkových podstat trestných činů a sankcí v oblasti nedovoleného obchodu s drogami (2004/757/SVV);
- Rámcové rozhodnutí Rady EU ze dne 12. července 2005 k posílení rámce trestního práva pro boj proti znečišťování z lodí (2005/667/SVV);
- Rámcové rozhodnutí Rady ES ze dne 22. července 2003 o boji proti korupci v soukromém sektoru (2003/568/SVV);
- Rámcové rozhodnutí Rady ze dne 25. října 2004, kterým se stanoví minimální ustanovení týkající se znaků skutkových podstat trestných činů a sankcí v oblasti nedovoleného obchodu s drogami (2004/757/SVV);
- Rámcové rozhodnutí Rady ze dne 24. října 2008 o boji proti organizované trestné činnosti (2008/841/SVV);
- Směrnice Evropského parlamentu a Rady ze dne 19. listopadu 2008 o trestněprávní ochraně životního prostředí (2008/99/ES);

- Rámcové rozhodnutí Rady ze dne 28. listopadu 2008 o boji proti některým formám a projevům rasismu a xenofobie prostřednictvím trestního práva (2008/913/SVV);
- Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2009/52/ES ze dne 18. června 2009 o minimálních normách pro sankce a opatření vůči zaměstnavatelům neoprávněně pobývajících státních příslušníků třetích zemí;
- Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2009/123/ES ze dne 21. října 2009, kterou se mění směrnice 2005/35/ES o znečištění z lodí a o zavedení sankcí za protiprávní jednání;
- Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2011/36/EU ze dne 5. dubna 2011 o prevenci obchodování s lidmi, boji proti němu a o ochraně obětí, kterou se nahrazuje rámcové rozhodnutí Rady 2002/629/SVV;
- Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2011/92/EU ze dne 13. prosince 2011 o boji proti pohlavnímu zneužívání a pohlavnímu vykořisťování dětí a proti dětské pornografii, kterou se nahrazuje rámcové rozhodnutí Rady 2004/68/SVV;
- Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2013/40 / EU ze dne 12. srpna 2013 o útocích na informační systémy, kterou se nahrazuje rámcové rozhodnutí Rady 2005/222 / SVV (Úř EU L 218, 14.8.2013);
- Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2014/62 / EU ze dne 15. května 2014 o trestněprávní ochraně eura a ostatních měn proti padělání, kterou se nahrazuje rámcové rozhodnutí Rady 2000/383 / SVV (Úř EU L 151, 21.5.2014).

Mezi nadnárodní závazky požadující účinné stíhání právnických osob patří mj. shora uvedené závazky na úrovni Evropského společenství a Evropské unie. Jde zejména o směrnice upravující postup pro zadávání veřejných zakázek. Mezi komunitární závazky, které bylo nutné transponovat do vnitrostátních právních řádů členských států, patří rámcová rozhodnutí rady, která obsahují požadavky na boj proti korupci, boj proti terorismu, boj proti pornografii, obchodování s lidmi, zabránění

padělání společné evropské měny, obchod s drogami, boj proti kriminalitě v kybernetice, ochranu životního prostředí apod.

Jelínek shodně s dalšími autory uvádí, že s ohledem na specifický charakter rámcových rozhodnutí, která nemají přímý vnitrostátní účinek a ani nejsou vynutitelná před Evropským soudním dvorem, nemohou jakkoliv nahradit či změnit mezinárodní smlouvu. Případné požadavky na zakotvení trestní odpovědnosti právnických osob obsažené v těchto rámcových rozhodnutích jen základní prameny mezinárodního práva doplňují, a tak posilují závazky plynoucí z mezinárodních smluv.³⁵ Vzhledem k pozdějším změnám primárního práva Evropské unie³⁶ je nutné doplnit, že pokud se jedná o směrnice jakožto pramen sekundárního práva Evropské unie, Soudní dvůr Evropské unie ve své judikatuře doplnil evropské právo o zásadu přímého účinku směrnice za určitých okolností.³⁷ I jednotlivec se může přímo dovolávat přímo účinné normy, která existuje mimo rámec vnitrostátního práva a soudní orgán je povinen tuto normu aplikovat.³⁸

Rámcová rozhodnutí ale ani směrnice neurčují způsob transpozice jejich obsahu do právního řádu členského státu. Žádný z těchto dokumentů blíže neupravuje, zda budou doporučení promítnuta do trestního nebo správního práva, neboť jak rámcová

---

³⁵ JELÍNEK, J.: Trestní odpovědnost právnických osob. Praha: Linde, 2007, str. 146.

³⁶ Primární právo Evropské unie tvoří Smlouva o Evropské unii, Smlouva o fungování Evropské unie a Smlouva o založení Evropského společenství pro atomovou energii, včetně protokolů, a příloh, které jsou jejich nedílnou součástí, jakož i další mezinárodní smlouvy a jiné akty, které tyto smlouvy novelizují. Zjednodušeně jsou všechny tyto akty označovány jako „zakládací smlouvy EU“. Postup pro jejich změnu je stanoven v čl. 48 odst. 2-5 Smlouvy o EU. Ustanovení části třetí Smlouvy o fungování EU, která se týká vnitřních politik a činností Unie, mohou být nicméně měněna i tzv. „zjednodušeným postupem“ popsaným v čl. 48 odst. 6 Smlouvy o EU. Od vstupu v platnost Lisabonské smlouvy má dle čl. 6 odst. 1 Smlouvy o EU Listina EU stejnou právní sílu jako zakládací smlouvy EU.

³⁷ Francovich vs. Itálie (C-6/90) je judikátem Evropského soudního dvora z roku 1990. Tento rozsudek založil odpovědnost členského státu Evropské unie za škodu, kterou jednotlivcům způsobilo nenáležité (chybné) provedení směrnice. Evropské právo působí nejen na členské státy, ale rovněž i na jednotlivce. Těm vyplývají z evropského práva nejen povinnosti, ale také subjektivní práva. Národní soudy se evropským právem musejí řídit a musejí v souladu s ním jednotlivce chránit.

³⁸ Judikatura Soudního dvora Evropské unie se v této věci vyvíjela poměrně dlouhou dobu. Viz případy Ratti 148/78, Marshall 152/84.

rozhodnutí, tak i směrnice, jsou závazné pouze co do splnění jejich obsahových cílů. Řada z nich³⁹ stanoví povinnost jednotlivých států „přijmout nezbytná opatření, aby zajistily, že právnickou osobu lze činit odpovědnou za protiprávní jednání (...)“, či přijmout „opatření, aby právnickou osobu bylo možné postihnout účinnými, přiměřenými a odrazujícími sankcemi, které zahrnují pokuty trestní nebo jiné povahy (...)“. Z tohoto důvodu některé státy jako Spolková republika Německo vyhoví požadavkům též regulací založenou na správním trestání.

Statistická data potvrzují růst přeshraniční kriminality, tudíž lze důvodně předpokládat, že za účelem dalšího posílení evropské spolupráce při postihu závažných protiprávních jednání právnických osob budou v rámci primárního práva Evropské unie uzavírány další mezinárodní smlouvy, stejně tak jako budou přijímány další právně závazné akty sekundárního práva požadující deliktní odpovědnost právnických osob.

Dalším neméně významným důkazem spolupráce členských států v oblasti trestní odpovědnosti právnických osob je trestněprávní legislativní projekt Juris (dále též jako „CJ“). Pracovní skupina nezávislých expertů byla složena z osob, které byly původem z různých členských států Evropské unie, a působila pod vedením profesorky pařížské Sorbonny Mireille Delmas-Marty. Tento projekt obsahoval návod pro harmonizaci trestního práva hmotného v oblasti trestněprávní ochrany finančních zájmů Evropských společenství a základních procesních pravidel v zemích Evropské unie.⁴⁰

---

³⁹ Např. čl. 3 a 4 Druhého protokolu k Úmluvě o ochraně finančních zájmů Evropských společenství (OJ C 221, 19. července 1997 p. 0012-0022);

čl. 2 a 3 Rámcového rozhodnutí Rady o posílení trestněprávního rámce pro potírání pomoci k nedovolenému vstupu a průjezdu a k nedovolenému pobytu (2001/946/SVV);

čl. 5 a 6 rámcového rozhodnutí Rady o boji proti korupci v soukromém sektoru (2003/568/SVV);

čl. 6 a 7 Rámcového rozhodnutí Rady o trestněprávní ochraně životního prostředí (2003/80/SVV);

čl. 6 a 7 Rámcového rozhodnutí Rady o boji proti pohlavnímu vykořisťování dětí a dětské pornografii (2004/68/SVV);

čl. 4 a 5 Rámcového rozhodnutí Rady o boji proti obchodování s lidmi (2002/629/SVV).

⁴⁰ FENYK, J.: Projekt Evropského veřejného žalobce (Nová podoba mezinárodní justiční spolupráce v rámci členských států Evropské unie?), otištěno v ročence mezinárodního práva – CYIL, Second Decade Ahead: Tracing the Global Crisis (eds. A. Bělohávek, N. Rozehnalová), Juris Publishing, New

Vytvořená osnova počítala ve vymezení základních bodů trestní odpovědnosti i s existencí trestní odpovědnosti právnických osob.⁴¹ Za významné považujeme znění článků 13 a 14 CJ, když čl. 13 CJ zakotvil trestní odpovědnost „organizací“. Zmiňované ustanovení stanoví, že trestných činů definovaných v člancích 1 až 8 CJ se může dopustit korporace, ale též organizace, která je dle národního právního řádu způsobilá držet majetek vlastním jménem. Předpokladem pro dovození této odpovědnosti je, že čin je spáchán ve prospěch organizace osobou vymezenou v čl. 13 CJ. Může se jednat o orgán této organizace, jejího zástupce či jakoukoliv osobu, která jedná jejím jménem a má oprávnění činit rozhodnutí, ať už ze zákona nebo pouze fakticky. Závěrem však musíme uvést, že pro tento ambiciózní projekt nikdy nebyla nalezena dostatečná shoda mezi jednotlivými členskými státy, a tudíž v současné době působí čistě akademicky bez právní závaznosti.

2.2.3 Metody právní regulace

Právní dokumenty předchozí podkapitoly užívají obdobných legislativních metod, pro které zpravidla bývá typické vymezení osob, na které se ta která pravidla chování vztahují, dále koncepce přičitatelnosti určitého jednání fyzických osob právnické osobě a rovněž i ustanovení upravující sankce pro právnické osoby. Podobnost jednotlivých legislativních konstrukcí se pokusíme ukázat na níže uvedených příkladech. Až na výjimky v nich nalezneme vymezení subjektu, konstrukci přičitatelnosti, rozsah kriminalizace, sankcionování a soudní příslušnost.

Níže si dovolíme předeštit shora vymezené legislativní techniky na příkladu směrnice Evropského parlamentu a Rady 2014/62/EU ze dne 15. května 2014 o trestněprávní ochraně eura a ostatních měn proti padělání, kterou se nahrazuje rámcové rozhodnutí Rady 2000/383/SVV (Úř. EU L 151, 21.5.2014). Tato směrnice stanoví minimální pravidla týkající se definice trestných činů a sankcí v oblasti padělání eura a jiných měn. Mimo jiné zavádí společná ustanovení s cílem posílit boj proti trestným činům v oblasti padělání měn, zlepšit vyšetřování takových trestných činů a posílit

---

York, 2010, a v monografii *Europeizace trestního práva* (ed. M. Tomášek), AUC Iuridica, Praha, 2008, str. 35 – 51.

⁴¹ Srov. FENYK, J. SVÁK, J.: *Europeizace trestního práva*. Bratislava: Eurokodex, 2008, str. 28-32.

spolupráci členských států Evropské unie v boji proti padělání. Evropský zákonodárce se domnívá, že ochrana společné evropské měny vyžaduje společnou definici⁴² trestných činů souvisejících s paděláním měny, stejně tak jako společné účinné, přiměřené a odrazující sankce ukládané fyzickým i právnickým osobám.

Odpovědnost právnické osoby je vymezena v čl. 6, který stanoví:

1. Členské státy přijmou opatření nezbytná k zajištění toho, aby právnickou osobu bylo možno činit odpovědnou za trestné činy uvedené v člancích 3 a 4 spáchané v jejich prospěch osobou jednající samostatně nebo jako člen orgánu právnické osoby, která v rámci této právnické osoby působí ve vedoucím postavení na základě

a) oprávnění zastupovat tuto právnickou osobu;

b) pravomoci přijímat jménem této právnické osoby rozhodnutí, nebo

c) pravomoci vykonávat kontrolu v rámci této právnické osoby.

2. Členské státy zajistí, aby právnickou osobu bylo možno činit odpovědnou v případech, kdy nedostatek dohledu nebo kontroly ze strany osoby uvedené v odst. 1 tohoto článku umožnil spáchání trestného činu uvedeného v člancích 3 a 4 ve prospěch této právnické osoby osobou jí podřízenou.

3. Odpovědnost právnické osoby podle odstavců 1 a 2 tohoto článku nevylučuje trestní stíhání fyzických osob pro spáchání trestných činů uvedených v člancích 3 a 4, návod k nim nebo účast na nich.

Shora citovaný článek zakotvil konstrukci přičitatelnosti jednání vybraných fyzických osob právnické osobě. Tato směrnice však neobsahuje jinak obvyklé vymezení subjektu - právnické osoby, když její vymezení ponechává na vnitrostátním právu. Směrnice vychází ze zásady souběžné a nezávislé trestní odpovědnosti fyzických a právnických osob. Legislativní text **explicitně neupravuje možnost vyvinění**

---

⁴² Společným cílem těchto definic trestných činů dle preambule této úpravy má být vyvolání odstrašujícího účinku, pokud jde o nakládání s padělanými bankovkami a mincemi, nástroji či jinými prostředky k padělání.

právnícké osoby, a to ani pro případ ve kterém tato učiní veškerá opatření, která po ní můžeme spravedlivě požadovat, aby spáchání vybraných trestných činů zabránila. Zároveň tuto exkulpací nevyklučuje, když stanoví, že právníckou osobu musí být možné činit odpovědnou v případech, kdy nedostatek dohledu nebo kontroly ze strany vymezených osob umožnil spáchání trestného činu. Případné zakotvení liberačního důvodu ponechává evropský zákonodárce na vůli členských států. Jako příklad může posloužit úprava České republiky, která v původní úpravě obsažené v zákoně č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právníckých osob a řízení proti nim, (dále jen „ZTOPO“) a jím zavedeném postavení trestní odpovědnosti právníckých osob neexistovala téměř žádná možnost, jak by se sama právnícká osoba mohla vyvinut v případě jednání osoby, jejíž jednání je přičitatelné osobě právnícké mimo tzv. řadových zaměstnanců. Tato úprava však nebyla v rozporu se shora uvedenou směrnicí, když tuto tezi potvrdila též hodnotící zpráva Evropské komise. Z důvodů původní tvrdosti zákonné úpravy ve vztahu k odpovědnosti právnícké osoby byla přijata vládní novela ZTOPO účinná od 1. 12. 2016. Touto novelou byl do zákona vložen institut vyvinění právnícké osoby z trestní odpovědnosti na základě ustanovení § 8 odst. 5 ZTOPO, který stanoví, že právnícká osoba se trestní odpovědnosti podle odstavce 1 až 4 zproští, pokud vynaložila veškeré úsilí, které na ní bylo možné spravedlivě požadovat, aby spáchání protiprávního činu osobami uvedenými v odstavci 1 zabránila. Ani novelizované znění není pohledem této evropské legislativy problematické.

Rozsah kriminalizace fyzických i právníckých osob je zakotven v článku 3 Trestné činy, který stanoví, že:

1. Členské státy přijmou nezbytná opatření pro zajištění trestnosti tohoto úmyslného jednání:

a) jakékoliv podvodné jednání spočívající v padělání nebo pozměňování peněz za použití jakýchkoliv prostředků;

b) podvodné uvedení padělaných peněz do oběhu;

c) dovoz, vývoz, přeprava, přijetí nebo získání padělaných peněz za účelem jejich uvedení do oběhu s vědomím, že se jedná o padělek;

d) podvodná výroba, přijetí, získání nebo držení

i) nástrojů, předmětů, počítačových programů a údajů a jakýchkoliv jiných prostředků, které jsou svou povahou určeny k padělání nebo pozměňování peněz, nebo

ii) bezpečnostních prvků, jako jsou hologramy, vodoznaky nebo jiné součásti peněz, které slouží k ochraně proti padělání.

2. Členské státy přijmou opatření nezbytná k zajištění toho, aby jednání uvedené v odst. 1 písm. a), b) a c) bylo trestné rovněž ve vztahu k bankovkám nebo mincím vyráběným nebo vyrobeným za použití legálních zařízení nebo materiálů při porušení práv nebo podmínek, za nichž mohou příslušné orgány vydávat bankovky nebo mince.

2. Členské státy přijmou opatření nezbytná k zajištění toho, aby jednání uvedené v odst. 1 a 2 bylo trestné rovněž ve vztahu k bankovkám nebo mincím, které nejsou dosud vydány, ale jsou určeny k oběhu jako zákonné platidlo.

Sankcionování je upraveno v článku 7 nazvaném sankce pro právnické osoby, které stanoví, že

členské státy přijmou opatření nezbytná k zajištění toho, aby právnické osoby podléhaly účinným, přiměřeným a odrazujícím sankcím, které zahrnují pokuty trestní nebo jiné povahy a které mohou zahrnovat i jiné sankce například:

a) zbavení nároku pobírat veřejné výhody nebo podpory;

b) dočasný nebo trvalý zákaz provozování obchodní činnosti;

c) uložení soudního dohledu;

d) zrušení rozhodnutím soudu;

e) dočasné nebo trvalé uzavření provozoven použitých ke spáchání trestného činu.

Ze shora vymezeného rozsahu sankcionování vyplývá, že členským státům nevyplývá jednoznačný požadavek na zakotvení trestní sankce pro právnické osoby. Tyto dle přeloženého textu musí podléhat účinným, přiměřeným a odrazujícím sankcím,

které zahrnují pokuty trestní nebo jiné povahy. Ona jiná povaha je nepochybně sankcí administrativněprávní povahy, neboť dle hodnotící zprávy Evropské komise i sousední Spolková republika Německo, Bulharsko či Řecko dokáží splnit cíle směrnice prostředky správního práva trestního.

2.3 Deliktní odpovědnost právnických osob pohledem do mezinárodního práva

2.3.1 Mezinárodněprávní vývoj

Poté, co se v 19. století v angloamerickém typu právní kultury definitivně usadila myšlenka trestní odpovědnosti korporací, objevují se se zpožděním ve 20. století úvahy o zavedení pravé trestní odpovědnosti právnických osob i na Starém kontinentu. Tyto úvahy podporuje též stále silnější provázanost v oblasti hospodářského a sociálního rozvoje, která se odráží i na poli mezinárodního práva a mezinárodních konferencí. Prvním pozitivním ohlasem ve vztahu k institutu trestní odpovědnosti právnických osob bývá považován 2. Mezinárodní kongres trestního práva, který se uskutečnil roku 1929 v Budapešti. Odborná literatura se velmi často vrací k vystoupení generálního zpravodaje Rouxe, jenž se staví pozitivně k odpovědnosti právnických osob – korporací. Tento zpravodaj však se svým vymykajícím se přístupem širší zastání nezískal, nicméně za jeho přínos považujeme, že problematiku trestní odpovědnosti právnických osob na mezinárodní úrovni otevřel.⁴³ V této souvislosti si dovolíme uvést též 40. sjezd německých právníků, který se odehrál roku 1953 v Hamburku. Zde se k problematice trestání právnických osob vyjádřili i Heinitz a English.⁴⁴

Sankce proti zločinným organizacím byly legislativně zakotveny do Londýnské dohody o vytvoření mezinárodního vojenského tribunálu pro velké válečné zločince z roku 1945.⁴⁵ Prokuratura vedla obžalobu proti 24 válečným zločincům a 6 zločinným organizacím, konkrétně se jednalo o následující subjekty:

- vedoucí sbor Nationalsozialistische Deutsche Arbeiterpartei (NSDAP),
- Schutzstaffel (SS),
- Sicherheitsdienst (SD),

---

⁴³ MUSIL, J.: Trestní odpovědnost právnických osob – ano či ne? In. Trestní právo. Praha. C. H. Beck. č. 7-8, 2000, str. 3.

⁴⁴ MUSIL, J., PRÁŠKOVÁ, H., FALDYNA, F.: Úvahy o trestní odpovědnosti právnických osob de lege ferenda. Trestní právo. 2001, č. 3, str. 9.

⁴⁵ FENYK, J.: Vývoj trestní odpovědnosti právnických osob a český návrh zákona o trestním soudnictví nad právnickými osobami. Státní zastupitelství, 2003, č. 2 – 3, str. 2.

- Gestapo,
- Sturmabteilung (SA) a
- Oberkommando der Wehrmacht (OKW).⁴⁶

Poněkud odlišně se k institutu trestní odpovědnosti právnických osob staví Mezinárodní trestní soud v Haagu,⁴⁷ jenž musí vycházet z Římského statutu Mezinárodního trestního soudu, který v ustanovení čl. 25 výslovně zakotvuje individuální trestní odpovědnost.⁴⁸ Římský statut Mezinárodního trestního soudu byl

---

⁴⁶ Nuremberg Trial Proceedings Indictment: Appendix B. [online] Dostupné na webových stránkách <http://avalon.law.yale.edu/imt/countb.asp> [cit. 30.3.2018].

⁴⁷ Mezinárodní trestní soud (z anglického International Criminal Court (ICC)) vznikl roku 2002 jako stálý soudní dvůr, který má stíhat osoby zodpovědné za zločin genocidy, zločiny proti lidskosti, válečné zločiny a od roku 2010 definovaný zločin agrese. Sídlo má v nizozemském Haagu, stejně jako Mezinárodní soudní dvůr.

⁴⁸ Článek 25 - Individuální trestní odpovědnost

1. Soud má podle tohoto statutu jurisdikci vůči fyzickým osobám.
2. Pachatel zločinu spadajícího do jurisdikce Soudu má individuální odpovědnost a může mu být uložen trest podle tohoto statutu.
3. V souladu s tímto Statutem je osoba trestně odpovědná a může ji být uložen trest za zločin spadající do jurisdikce Soudu, pokud tato osoba:
  - a) spáchala takový zločin samostatně, společně s jinou osobou nebo prostřednictvím jiné osoby, bez ohledu na trestní odpovědnost této jiné osoby;
  - b) nařídila spáchání takového zločinu, navedla či podněcovala jiného ke spáchání zločinu, který byl skutečně dokonán, nebo došlo k jeho pokusu;
  - c) s cílem usnadnit spáchání takového zločinu se dopustila napomáhání či nadřezování nebo jinak pomáhala při jeho spáchání či pokusu, včetně poskytnutí prostředků pro jeho spáchání;
  - d) jinak přispěla ke spáchání zločinu nebo jeho pokusu skupinou osob jednajících se společným záměrem. Přispění musí být úmyslné a musí:
    1. směřovat k podpoře trestné činnosti nebo zločinného záměru skupiny, pokud tato činnost či záměr zahrnuje spáchání zločinu spadajícího do jurisdikce Soudu; nebo
    2. být provedeno s vědomím, že skupina má v úmyslu spáchat takový zločin;
    3. pokud jde o zločin genocidy, přímo a veřejně podněcuje jiné ke spáchání genocidy;
    4. dopustí se pokusu takového zločinu, spočívajícího v tom, že vykoná čin zásadním způsobem zahajující naplňování skutkové podstaty zločinu, nicméně zločin není dokonán vzhledem k okolnostem nezávislým na jejím úmyslu. Osoba, která upustí od dalšího jednání potřebného k dokonání zločinu či jinak zmaří dokonání zločinu, nebude trestána za pokus podle tohoto Statutu, pokud zcela a dobrovolně

přiját 17. července 1998 na mezinárodní konferenci v Itálii. Poměr hlasů byl 120 pro, pouze 7 bylo proti. Hlasování se zdrželo 21 delegátů. Proti byly USA, Izrael, Čínská lidová republika, Irák, Katar, Libye a Jemen. Spojené státy (v době, kdy byl prezidentem Bill Clinton) smlouvu podepsaly, ale už ji neratifikovaly. George W. Bush po nástupu do úřadu v roce 2001 odvolal i její podpis.

Právě zakotvení individuální trestní odpovědnosti do statutu vedlo některé autory k nejistotě ohledně samotné existence pojetí trestní odpovědnosti právnických osob v rámci mezinárodního práva. Výjimkou nejsou ani názory některých států, dle kterých jsou korporace zcela mimo rámec mezinárodního trestního práva. O této tezi svědčí i některé z dopisů tzv. *amicus curiae* ze Spojeného království či holandské vlády na podporu společnosti Shell v případě Kiobel.

Mezinárodní právo veřejné však nadále hledá svou stabilizovanou podobu, jak materiálně, tak formálně. Z povahy věci nedosahuje, a ani nemůže dosahovat, preciznosti a detailnosti práva vnitrostátního, neboť se jedná o právo doposud částečně nepsané. Historické okolnosti vedly k tomu, že v mezinárodním právu v minulosti převládá jako pramen práva mezinárodní obyčej, jenž je pojmově méně jistý a určitý v porovnání s právem psaným.

Za zajímavé tudíž považujeme okolnosti vzniku a práci Zvláštního tribunálu pro Libanon⁴⁹, jakožto zvláštního *ad hoc* mezinárodního trestního soudu, který byl zřízen na základě dohody mezi vládou Libanonu a OSN.⁵⁰ Právním podkladem se stala rezoluce Rady bezpečnosti č. 1757 (2007) pro vyšetření a potrestání pachatelů vraždy bývalého libanonského premiéra Rafíka Harírího a dalších 22 osob, která byla spáchána dne 14. února 2005.⁵¹

---

neupustila od zločinného úmyslu. Žádným z ustanovení tohoto Statutu o individuální trestní odpovědnosti nebude dotčena odpovědnost států podle mezinárodního práva.

⁴⁹ Z anglického výrazu *Special Tribunal for Lebanon*, dále též jako „STL“.

⁵⁰ JANKŮ, L.: Právní základ zřízení Zvláštního tribunálu pro Libanon. Brno: Právnická fakulta Masarykovy univerzity, 2011.

⁵¹ Informační materiál o vztahu ČR k mezinárodnímu trestnímu soudnictví. Praha: Ministerstvo zahraničních věcí České republiky, 2014. [online] Dostupné na webu: <http://docplayer.cz/169828->

V roce 2014 soudci dospěli k závěru, že STL má pravomoc nad právnickou osobou – společností, která se věnuje zpravodajství. Tento subjekt se měl pohledem obžaloby dopustit trestného činu pohrdání soudem i přesto, že se nejednalo o některý z hlavních trestných činů, vůči kterým měl STL pravomoc. Jakousi zvláštností předestřenému případu bylo, že mezinárodní trestní soud stíhal právnickou osobu soukromého práva. Příklad však působí spíše jako výjimka z obecné praxe, dle které mezinárodní trestní stíhání právnických osob, ať už společností nebo podniků, za takové trestné činy není možné.⁵²

2.3.2 Demonstrativní výčty mezinárodněprávních nástrojů

Počty právních nástrojů na poli mezinárodního práva veřejného neustále narůstají, když v součtu již před časem překročily čtyři desítky. Jedná se o právní dokumenty vznikající na půdě OSN, OECD, Rady Evropy, či na různých vědeckých fórech⁵³. Vzhledem k velmi vysokému počtu těchto mezinárodněprávních nástrojů uvedeme níže pouze demonstrativní výčty.

Co do právní povahy pramenů práva nenalezneme jednotné pojetí, neboť tyto prameny jsou velmi různorodé. Jednotlivá opatření se vyznačují různou měrou závaznosti.⁵⁴ Souběžně se vznikem univerzálních mezinárodních organizací pro

---

[Ministerstvo-zahranicnich-veci-ceske-republiky-informacni-material-o-vztahu-cr-k-mezinarodnimu-trestnimu-soudnictvi.html](#) [cit. 30.3.2018].

⁵² BERNAZ, N.: Including Corporate Criminal Liability for International Crimes in the Business and Human Rights Treaty: Necessary but Insufficient. Middlesex University School of Law.

⁵³ Jako příklad můžeme uvést světový kongres Mezinárodní asociace pro trestní právo, někdy označované zkratkou AIDP z francouzského Association Internationale de Droit Pénal. Samotná Mezinárodní společnost pro trestní právo byla založena již v roce 1924 a v roce 1950 byla akreditována jako nevládní organizace u OSN. Sdružuje individuální (jednotlivce) i kolektivní (institute) členy.

⁵⁴ Obsahem mezinárodních závazků a doporučení se blíže zabývá např. HUBER, B.: Trestní odpovědnost korporací. Trestní právo. 2000, č. 9, str. 2 a násl., či BOHUSLAV, L.: Trestní odpovědnost právnických osob. Plzeň: Aleš Čeněk, 2014, str. 71 a násl., nebo VIDRNA, J., DOLANSKÝ, P.: Trestní odpovědnost obchodních společností a územních samosprávných celků, Praha: C. H. Beck, 2014, str. 4 a násl.

politickou spolupráci⁵⁵ byly jednotlivé právní normy postupně a systematicky kodifikovány prostřednictvím psaného mezinárodního práva, nejčastěji mezinárodních smluv. Malenovský mezinárodní smlouvu definuje jako ujednání dvou nebo více subjektů mezinárodního práva, které má z vůle těchto subjektů mezinárodněprávní účinky a řídí se mezinárodním právem.⁵⁶ Česká republika obdobně jako řada dalších států zakotvila kombinaci monistického a dualistického systému, monistický systém se uplatní pouze pro mezinárodní smlouvy v režimu čl. 10 Ústavy ČR.⁵⁷ Zvláštní úlohu při kodifikaci mezinárodního práva hraje Komise OSN pro mezinárodní právo jako pomocný orgán Valného shromáždění OSN. Podstatná je však též role specializovaných mezivládních organizací při kodifikaci zpravidla v užších oblastech působnosti. Takto specializovanou mezivládní organizací je např. Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (z anglického *Organisation for Economic Co-operation and Development*, dále též jako “OECD“) jakožto mezivládní organizace 34 ekonomicky nejrozvinutějších států na světě, které přijaly principy demokracie a tržní ekonomiky.⁵⁸

Jelínek k úpravě jednotlivých pramenů uvádí, že vzhledem k jejich častému překrývání, opakování, doplňování apod. je ztížena možnost tyto prameny poznat a orientovat se v nich, nehledě k jejich efektivnímu využití.⁵⁹ Domníváme se, že možnost orientace v jednotlivých pramenech je spíše než snížena, naprosto znemožněna.

Organizace spojených národů zakotvila do řady mezinárodních úmluv povinnost přijmout nezbytná opatření, jež umožní vést právnickou osobu se sídlem na území ratifikujícího státu k zodpovědnosti za situace, kdy osoba odpovědná za řízení či

---

⁵⁵ V minulosti takto vznikla např. Společnost národů, dnes tímto způsobem působí zejména Organizace spojených národů (dále též jako „OSN“), která byla založena 24. října 1945 v San Franciscu (USA) na základě přijetí Charty OSN.

⁵⁶ MALENOVSKÝ, J.: Mezinárodní právo veřejné: jeho obecná část a poměr k jiným právním systémům, zvláště k právu českému. 5. vydání. Brno: Masarykova univerzita a Doplněk, 2008, str. 180.

⁵⁷ Srovnej MOLEK, P. in ŠIMÍČEK, V. a kol.: Ústava České republiky – Komentář. 1. vydání. Praha : Linde, 2010, str. 179-180.

⁵⁸ Z iniciativy této mezinárodní organizace vznikla kupř. Úmluva o boji proti podplácení zahraničních veřejných činitelů v mezinárodních podnikatelských transakcích (Paříž, 17. prosince 1997).

⁵⁹ JELÍNEK, J.: Trestní odpovědnost právnických osob. Praha: Linde, 2007. str. 108.

kontrolu právnické osoby při výkonu své funkce spáchá trestný čin spadající do působnosti takové mezinárodní úmluvy. Jedná se o povinnost vyplývající kupř. z:

- čl. 5 Úmluvy o potlačování a financování terorismu (přijata rezolucí Valného shromáždění OSN č. 54/109 ze dne 9. prosince 1999), který stanoví, že

každý stát - smluvní strana přijme v souladu se svými vnitrostátními právními principy nezbytná opatření k tomu, aby právnickou osobu nacházející se na jeho území nebo zřízenou podle jeho zákonů bylo možno činit odpovědnou, jestliže se fyzická osoba odpovědná za řízení nebo kontrolu této právnické osoby dopustila v této funkci trestného činu uvedeného v článku 2. Taková odpovědnost může být trestněprávní, civilněprávní nebo administrativněprávní.

- čl. 10 Úmluvy Organizace spojených národů proti nadnárodnímu organizovanému zločinu, který stanoví, že

každá smluvní strana přijme taková nezbytná opatření, slučitelná s jejími právními zásadami, aby byla stanovena odpovědnost právnických osob za účast na závažných trestných činech, na nichž se podílí organizovaná zločinecká skupina, a za trestné činy stanovené v souladu s články 5, 6, 8 a 23 této Úmluvy. V závislosti na právních zásadách smluvní strany může být odpovědnost právnických osob trestní, civilní nebo správní.

- čl. 26 Úmluvy Organizace spojených národů proti korupci, který stanoví, že

každá smluvní strana přijme nezbytná opatření, slučitelná s jeho právními zásadami, za účelem stanovení odpovědnosti právnických osob za účast na trestných činech stanovených v souladu s touto Úmluvou. S výhradou právních zásad smluvní strany, právnické osoby mohou mít trestní, občanskoprávní nebo správní odpovědnost. Každá smluvní strana zejména zabezpečí, aby právnické osoby pokládané za odpovědné v souladu s tímto článkem, byly vystaveny postihu účinnými, přiměřenými a odrazujícími trestními nebo netrestními sankcemi, včetně sankcí peněžitých.

Ze shora uvedeného vyplývá, že každý stát, respektive každá smluvní strana musí zajistit, aby odpovědné právnické osoby podléhaly účinným, úměrným a

odrazujícím trestněprávním, civilněprávním či administrativněprávním sankcím, které nemusí mít formu pramene trestního práva. Nadto žádná výše uvedená mezinárodní smlouva neobsahuje definici pojmu „právní osoba“ ani žádná kritéria pro určení toho, zda se delikt ní odpovědnost a sankcionování vztahuje na veškeré právní osoby, či pouze některé z nich.⁶⁰

Poněkud odlišná je situace v rámci systému **Rady Evropy** (anglicky *Council of Europe, CoE*, francouzsky *Conseil de l'Europe*), jakožto mezinárodní organizace spojující 47 zemí Evropy.⁶¹ Zde se objevují zhruba od poloviny 90. let minulého století doporučení na zavedení trestní odpovědnosti právnických osob. Za důležité považujeme doporučení Výboru ministrů členským zemím č. R. (88), jenž se vztahuje k odpovědnosti „podniků“ s právní osobností za trestné činy spáchané v jejich rámci při výkonu jejich činnosti. Rada Evropy tímto doporučením vyzývá členské státy, aby zvážily zavedení trestní odpovědnosti právnických osob soukromého i veřejného práva. V rámci svého doporučení vyzývá dokonce k zavedení trestní odpovědnosti za situace, kdy trestný čin přímo nesouvisí s předmětem činnosti podniku. V dokumentu se nabízí též 14 druhů možných sankcí, počínaje nejmírnějším napomenutím, přes různé formy finančních sankcí až po zrušení právní osoby. Nebylo příliš překvapivé, když si

---

⁶⁰ ŠÁMAL, P. a kol.: Trestní odpovědnost právnických osob, Komentář. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2012, str. 18.

⁶¹ Při založení 5. května 1949 měla Rada Evropy deset členských zemí, kterými byly Belgie, Dánsko, Francie, Irsko, Itálie, Lucembursko, Nizozemsko, Norsko, Švédsko, Spojené království. Dále přistoupily Řecko (9. srpna 1949), Turecko (9. srpna 1949), Island (9. března 1950), Německo – SRN (13. července 1950), Rakousko (16. dubna 1956), Kypr (24. května 1961), Švýcarsko (6. května 1963), Malta (29. dubna 1965), Portugalsko (22. září 1976), Španělsko (24. listopadu 1977), Lichtenštejnsko (23. listopadu 1978), San Marino (16. listopadu 1988), Finsko (5. května 1989), Maďarsko (6. listopadu 1990), Polsko (26. listopadu 1991), Bulharsko (7. května 1992), Estonsko (14. května 1993), Litva (14. května 1993), Slovinsko (14. května 1993), Česko (30. června 1993), Slovensko (30. června 1993), Rumunsko (7. září 1993), Andorra (10. října 1994), Lotyšsko (10. února 1995), Albánie (13. července 1995), Moldavsko (13. července 1995), Makedonie (9. listopadu 1995), Ukrajina (9. listopadu 1995), Rusko (28. února 1996), Chorvatsko (6. listopadu 1996), Gruzie (27. dubna 1999), Arménie (25. ledna 2001), Ázerbájdžán (25. ledna 2001), Bosna a Hercegovina (24. dubna 2002), Srbsko (3. dubna 2003), Monako (5. října 2004), Černá Hora (11. května 2007).

vlády Spolkové republiky Německo a Řecka vyhradily právo opce vyhovět takovému doporučení, či nikoliv.

Z pohledu členských států střední a východní Evropy považujeme za významné též doporučení Výboru ministrů členským zemím č. R. (96) ze dne 5. září 1996, jež opětovně vyzývá tyto státy k zajištění trestní odpovědnosti právnických osob. Tyto právní nástroje však nejsou právně závazné.

Právně závazné formy požadavku na zakotvení sankcionování právnických osob nalezneme v řadě úmluv Rady Evropy, které byly přijímány zhruba od konce 90. let minulého století. První z nich, která zakotvila povinnost sankcionovat právnické osoby za trestné činy v působnosti úmluvy byla

- Trestněprávní úmluva o korupci ze dne 27. ledna 1999, jež vstoupila v účinnost dne 1. července 2002 po ratifikaci 14 státem. Jedná se o úmluvu přijatou na základě Akčního plánu pro boj proti korupci. Zavazuje členské státy k povinnosti kriminalizovat určitá specifikovaná jednání, kterými jsou zejména aktivní a pasivní úplatkářství tuzemských i zahraničních úředních osob, tuzemských i zahraničních parlamentních shromáždění, členů mezinárodních parlamentních shromáždění, úředních osob mezinárodních organizací, soudců a úředníků mezinárodních soudních orgánů, aktivního i pasivního úplatkářství v soukromém sektoru, nepřímé úplatkářství, praní špinavých peněz z výnosů korupčních trestných činů apod. Významným požadavkem Rady Evropy je sankcionování právnických osob za stejných podmínek jako v případech osob fyzických. Právnické osoby by měly být odpovědné za nedostatek dohledu nebo kontroly, kterými umožnily spáchání shora uvedených trestných činů. I zde se tudíž otevírá prostor pro případné vyvinění právnické osoby tím, že prokáže, že náležitý dohled či kontrolu nezanedbala.

S obdobnou systematikou se můžeme setkat i v Úmluvě o počítačové kriminalitě z roku 2001, která však na rozdíl od shora uvedené nezakotvila výslovný trestněprávní požadavek, nýbrž ponechává na vůli členských států, zda přijmou opatření trestněprávní, administrativněprávní či občanskoprávní. Velmi podobně se k této problematice staví i další přijaté úmluvy, např.:

- Úmluva Rady Evropy o prevenci terorismu (úmluva č. 196) byla otevřena k podpisu dne 16. května 2005. Jedná se o právní nástroj nejen členských států Rady Evropy, nýbrž i Evropská unie připojila svůj podpis pod úmluvu č. 196 dne 22. října 2015.
- Úmluva Rady Evropy o opatřeních proti obchodování s lidmi (přijata Výborem ministrů dne 3. května 2005) byla otevřená k podpisu ve Varšavě v roce 2005. Jejím účelem je předcházet a potírat obchodování s lidmi, při zaručení rovnosti pohlaví, chránit lidská práva obětí obchodování, vypracovat ucelený rámec ochrany a pomoci obětem a svědkům při zaručení rovnosti pohlaví, jakož i zajistit účinné vyšetřování a trestní stíhání, stejně tak jako podporovat mezinárodní spolupráci při boji proti obchodování s lidmi.
- Úmluva Rady Evropy o praní špinavých peněz, pátrání, zabavení a konfiskaci příjmů plynoucích ze zločinu a o financování terorismu. Společně s dalšími dvěma úmluvami, které jsou zaměřeny na prevenci terorismu a na praní špinavých peněz, byla tato úmluva otevřena k podpisu v rámci summitu RE ve Varšavě 16. a 17. května 2005. Tato úmluva se však zabývá povinnostmi přijetí trestní odpovědnosti za trestný čin praní špinavých peněz.
- Úmluva Rady Evropy o ochraně životního prostředí prostředky trestního práva (č. 172) z roku 1998, kde odpovědnost právnických osob vymezuje čl. 9.
- Úmluva Rady Evropy o ochraně dětí před sexuálním vykořisťováním a zneužíváním (č. 201) z roku 2007, kde odpovědnost právnických osob vymezuje čl. 26 *etc.*

Žádný ze shora vymezených právních nástrojů přijatých na půdě Rady Evropy nevylučuje možnost případného vyvinění právnické osoby za určitých okolností, tj. zejména za situací, kdy řídicí a kontrolní orgány vynaložily náležitou péči, aby spáchání trestného činu zabránily.

Poslední mezinárodněprávní dokumenty předložené v této podkapitole byly přijaty v rámci Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (z anglického *Organisation for Economic Co-operation and Development*), jakožto mezivládní organizace 35 ekonomicky silně rozvinutých států, které přijaly principy demokracie a tržní ekonomiky. Ani zde však jednotlivé mezinárodní smlouvy neobsahují definici

pojmu „právnícká osoba“ ani žádná kritéria pro určení toho, zda se deliktní odpovědnost a sankcionování vztahuje na veškeré právnické osoby, či pouze některé z nich. V rámci vnitrostátní úpravy členských států zpravidla nalezneme právnické osoby vyňaté z působnosti těchto norem. Jako příklad můžeme uvést:

- Úmluvu o boji proti podplácení zahraničních veřejných činitelů v mezinárodních podnikatelských transakcích (Paříž, 17. prosince 1997).

2.4 Hodnocení implementace nadnárodních a mezinárodních závazků

2.4.1 Hodnocení implementace nadnárodních závazků

Shora uvedené množství nadnárodních právních dokumentů mimo jiné poukazuje na potřebu zavést efektivní sankcionování právnických osob, které bude významným nástrojem proti narůstající kriminalitě právnických osob. Dovolíme si připomenout, že v oblasti prostoru svobody, bezpečnosti a práva má Evropská unie sdílenou pravomoc s členskými státy. Justiční spolupráce v trestních věcech je zakotvena ve Smlouvě o fungování Evropské unie (dále též jako „SFEU“)⁶², konkrétně se jedná o ustanovení v kapitole 4 hlavy V. Z našeho pohledu zájmu trestního práva podléhá znění článku 83 odst. 2 SFEU, které stanoví, že v případech, kdy se ukáže, že *„sblížení trestněprávních předpisů členského státu je nezbytné pro zajištění účinného provádění politiky Unie v oblasti, která byla předmětem harmonizačního opatření, mohou směrnice stanovit minimální pravidla pro vymezení trestných činů a sankcí v dané oblasti.“*

Hodnocení implementace závazků členských států vůči Evropské unii podléhá pravomoci Evropské komise, která za tímto účelem disponuje značným administrativním aparátem. Jednotlivá hodnocení nedopadají pro členské státy příliš negativně, a to z několika důvodů.

1. Právní akty EU nepožadují zavedení trestních sankcí proti právnickým osobám.

Žádný z prostudovaných právních nástrojů Evropské unie nepožaduje zavedení výlučně trestní odpovědnosti a trestních sankcí pro právnické osoby. S výhradou právních zásad členského státu, právnické osoby mohou mít trestní, občanskoprávní nebo správní odpovědnost.

---

⁶² Konsolidované znění Smlouvy o Evropské unii a Smlouvy o fungování Evropské unie, publikované v Úředním věstníku Evropské unie, C 326/01, Svazek 55, dne 26. října 2012. [online] Dostupné na webu <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2012:326:FULL:CS:PDF> [cit. 1.4.2018].

Komise ve svém sdělení „*Na cestě k politice EU v oblasti trestního práva: zajištění účinného provádění politik EU prostřednictvím trestního práva*“⁶³ explicitně uvádí, že členské státy mají „*vždy možnost volby ohledně druhu odpovědnosti pro právnické osoby v případě spáchání trestného činu, neboť trestní odpovědnost právnických osob neexistuje ve všech vnitrostátních právních rádech*.“⁶⁴ Obdobně se Evropská komise k této problematice staví i v hodnotící zprávě o implementaci závazků jednotlivých právních aktů, když uvádí, že ustanovení o odpovědnosti právnických osob byly implementovány i ve státech, které i nadále vychází ze zásady individuální trestní odpovědnosti fyzických osob a systém trestní odpovědnosti právnických osob odmítly. Tímto způsobem ob stojí i vhodně zvolený systém administrativněprávních sankcí, který dodrží požadavky přiměřenosti, účinnosti a odrazujícího charakteru sankcí. Svě povinnosti tudíž dostály i státy jako Spolková republika Německo a její systém správních sankcí, či Řecko.

Komise vykládá materiální charakter požadovaných sankcí tak, že tyto musí dosáhnout zamýšleného cíle (dodržování pravidel), musí být úměrné závažnosti protiprávního jednání právnické osoby, a jejich účinek nesmí přesáhnout míru nezbytnou pro dosažení cíle a představuje odpovídající odstrašující prostředek pro možné budoucí pachatele.⁶⁵

Shora uvedené dále potvrzuje příklad hodnotící zprávy Komise o implementaci *Rámcového rozhodnutí Rady o posílení trestněprávního rámce pro potírání pomoci k nedovolenému vstupu a průjezdu a k nedovolenému pobytu*.⁶⁶ V této zprávě se posuzuje míra, do jaké členské státy dosáhly souladu s rámcovým rozhodnutím. Zpráva

---

⁶³ Sdělení Komise Evropskému parlamentu, Radě, Evropskému hospodářskému a sociálnímu výboru a Výboru regionů „*Na cestě k politice EU v oblasti trestního práva: zajištění účinného provádění politik EU prostřednictvím trestního práva*“, KOM(2011) 573, [online], dostupné na webu <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:52011DC0573&from=sk> [cit. 1.4.2018].

⁶⁴ Ibidem.

⁶⁵ Ibidem.

⁶⁶ REPORT FROM THE COMMISSION based on Article 9 of the Council Framework Decision of 28 November 2002 on the strengthening of the penal framework to prevent the facilitation of unauthorised entry, transit and residence; COM (2006) 770 final. [online]. Dostupné na webu <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/GA/TXT/?uri=celex:52006DC0770> [cit. 1.4.2018].

tradičně opakuje, že není nutné zavést trestněprávní sankce, postačí zavedení sankcí účinných a přiměřených nicméně zároveň poznamenává, že úroveň sankcí se mezi jednotlivými státy podstatně liší. Komise si je přesto vědoma skutečnosti, že charakter příslušných vnitrostátních pravidel je vnitřní věcí jednotlivých států.

2. Právní akty EU stanoví povinnost členských států „přijmout nezbytná opatření, aby zajistily, že právnické osoby lze činit odpovědnými za protiprávní jednání...“, a přijmout „nezbytná opatření, aby právnickou osobu bylo možné postihnout účinnými, přiměřenými a odrazujícími sankcemi, které zahrnují pokuty trestní nebo jiné povahy...“.

Při hodnocení zakotvení sankčních mechanismů vyplývá, že většina právních řádů postihuje vybraná protiprávní jednání v působnosti právních nástrojů Evropské unie jako trestné činy. Totéž lze dle zpráv zpravidla konstatovat i o návodu, spolupachatelství a pokusu. Jednotlivé tresty se však stále značně liší. Lze ukládat různé sankce od pokut, což je nejmírnější postih, až po tresty propadnutí majetku či zrušení právnické osoby. To však standardně není v rozporu s evropskou sekundární legislativou, poněvadž ta hovoří pouze o minimálním přiblížení (harmonizaci).

2.4.2 Hodnocení implementace mezinárodních závazků

Hodnocení implementace mezinárodních závazků jednotlivými státy nemůžeme zobecnit obdobným způsobem, jako jsme činili v případě hodnocení závazků, které vyplývají z právního řádu Evropské unie. Je to i díky tomu, že se jedná o závazky vznikající na půdě řady mezinárodních organizací, jako jsou OSN, OECD, Rada Evropy aj. Tyto organizace kromě přijímání právních nástrojů různorodé právní povahy přistupují k požadavkům na účinné sankcionování právnických osob odlišně. Vzhledem k narůstajícímu počtu těchto mezinárodněprávních nástrojů je však zřejmé, že se jedná o téma stále více aktuální.

Hodnocení implementace závazků členských států vůči mezinárodní organizaci podléhá zpravidla kontrole přímo té mezinárodní organizace vytvářející tyto závazky, neboť žádný supranacionální orgán, jehož dohledu by jednotlivé mezinárodní organizace podléhaly, neexistuje.

Rada Evropy

1. Některé právní akty Rady Evropy požadují zavedení trestních sankcí proti právníkům osobám.

Případ shora uvedených právních nástrojů Rady Evropy nabízí podstatně širší škálu závazků v porovnání s právními nástroji Evropské unie, která v žádném ze svých nástrojů nepožaduje zavedení výlučně trestní odpovědnosti a trestních sankcí pro právníké osoby. V rámci Rady Evropy se objevují zhruba od poloviny 90. let minulého století doporučení na zavedení trestní odpovědnosti právníkých osob, nicméně tato doporučení nemají povahu právně závazného pramene práva. Přestože se jedná o nezávazné nástroje, členské státy s administrativněprávní odpovědností právníkých osob zásadně vyhrazují právo opce takovým doporučením vyhovět či nikoliv (typicky se jedná o výhrady vlády Spolkové republiky Německo a Řecka).

Případy právně závazných nástrojů, tj. typicky úmluv, jakožto mezinárodních smluv, které podléhají ratifikaci v jednotlivých členských státech, jsme podrobili následující kategorizaci:

- a) úmluvy, které požadují zakotvení odpovědnosti právníkých osob, ať už v podobě trestní, občanskoprávní nebo správní odpovědnosti;

Typickým příkladem této kategorie je Úmluva Rady Evropy o prevenci terorismu (úmluva č. 196), která byla otevřena k podpisu dne 16. května 2005. Vzhledem ke skutečnosti, že neobsahuje požadavek výlučně trestní odpovědnosti právníkých osob, jednotlivé státy z tohoto pohledu nemají důvod pro případnou opci či odmítnutí ratifikace. Rada Evropy obdobně jako Evropská komise obvykle uvádí, že ustanovení o odpovědnosti právníkých osob byly implementovány i ve státech, které i nadále vychází ze zásady individuální trestní odpovědnosti fyzických osob a systém trestní odpovědnosti právníkých osob odmítly. Tímto způsobem ob stojí i vhodně zvolený systém administrativněprávních sankcí, který dodrží požadavky přiměřenosti, účinnosti a odrazujícího charakteru sankcí. Díky kladnému hodnocení členských států mohla ke shora uvedené úmluvě přistoupit i sama Evropská unie. V opačném případě by nepochybně došlo k politické kolizi uvnitř struktur Evropské unie.

b) úmluvy, které požadují zakotvení trestní odpovědnosti právnických osob,

Typickým příkladem této kategorie je Úmluva Rady Evropy o praní špinavých peněz, pátrání, zabavení a konfiskaci příjmů plynoucích ze zločinu a o financování terorismu. V takovém případě, aby jednotlivé státy, které nemají ve vnitrostátním právním řádu zakotvenou trestní odpovědnost právnických osob, dostály svým mezinárodním závazkům, přijímají k této či dalším úmluvám různé výhrady či prohlášení.⁶⁷ Seznam států, které přijaly výhrady ke znění shora uvedené smlouvy, je poměrně obsáhlý.⁶⁸ Následně jsou i tyto státy schopny dostát svým mezinárodním závazkům.

2. Mezinárodní smlouvy stanoví povinnost ratifikujícím státům „přijmout nezbytná opatření, aby zajistily, že právnické osoby lze činit odpovědnými za protiprávní jednání...“, a přijmout „nezbytná opatření, aby právnickou osobu bylo možné postihnout účinnými, přiměřenými a odrazujícími sankcemi, které zahrnují pokuty trestní nebo jiné povahy...“.

V této oblasti se závazky i hodnocení v podstatě překrývají se závazky a hodnocením ze strany Evropské komise. Při hodnocení zakotvení sankčních mechanismů i zde vyplývá, že většina vnitrostátních právních řádů členů Rady Evropy postihuje vybraná protiprávní jednání v působnosti evropských úmluv jako trestné činy. Jednotlivé tresty se pochopitelně i zde značně liší. Lze ukládat různé sankce od pokut, což je nejmírnější postih, až po tresty propadnutí majetku či zrušení právnické osoby.

---

⁶⁷ Příkladem takové výhrady je Spolková republika Německo, jejíž výhrady a prohlášení jsou dostupné online na webové adrese Rady Evropy:

https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/198/declarations?p_auth=C6PKCncK&coeconventions_WAR_coeconventionsportlet_enVigueur=false&coeconventions_WAR_coeconventionsportlet_searchBy=state&coeconventions_WAR_coeconventionsportlet_codePays=GER&coeconventions_WAR_coeconventionsportlet_codeNatu re=2 [cit. 1.4.2018].

⁶⁸ Viz blíže webové stránky Rady Evropy:

https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/198/signatures?p_auth=C6PKCncK [cit. 1.4.2018].

OECD a OSN

Mezinárodní smlouvy přijaté na půdě shora citovaných mezinárodních organizací zpravidla při ukládání povinností členským státům a signatářům jednotlivých smluv nezašly tak daleko, jako právní nástroje v rámci Rady Evropy. Jedná se o mezinárodní smlouvy, které požadují zakotvení odpovědnosti právnických osob, avšak bez výslovného požadavku zda v podobě trestní, občanskoprávní nebo správní odpovědnosti.

Objevuje se zde pravidelně opakovaná povinnost členských států přijmout nezbytná opatření, aby zajistily, že právnické osoby lze činit odpovědnými za protiprávní jednání v působnosti té které mezinárodní smlouvy a přijmout nezbytná opatření, aby právnickou osobu bylo možné postihnout účinnými, přiměřenými a odrazujícími sankcemi.

Hodnocení pracovních skupin zejména OECD vyjadřuje řadu výhrad zejména k plnění některých závazků v působnosti přijatých smluv, nicméně tyto se zpravidla týkají politováníhodně nízkého povědomí soukromého sektoru o problémech v rámci působnosti jednotlivých smluv, nedostatečné komunikace vlád členských států se soukromým sektorem či naprosto tristním statistickým údajům.⁶⁹ Zprávy však až na výjimky neobsahují žádné výhrady ve vztahu k zavedené odpovědnosti právnických osob, zpravidla velmi kladně oceňují státy se zavedenou pravou trestní odpovědností právnických osob, státy s jasnou institucionální strukturou k vyšetřování a stíhání trestných činů a kladně hodnotí připravenost vyšetřovatelů a státních zástupců k řešení takových případů.

Jako příklad si dovolíme předložit Hodnocení pracovní skupiny OECD o podplácení zahraničních veřejných činitelů v mezinárodních podnikatelských transakcích. Dne 21. března 2013 zveřejnila OECD hodnocení České republiky, pokud jde o plnění Úmluvy o boji proti podplácení zahraničních veřejných činitelů v

---

⁶⁹ Viz blíže některé hodnotící zprávy, např. <http://www.oecd.org/daf/anti-bribery/>. [cit. 1.4.2018].

mezinárodních podnikatelských transakcích.⁷⁰ Česká republika je stranou Úmluvy, k níž se dosud připojilo 40 zemí, včetně všech zemí OECD, od roku 2000. Tato zpráva je výstupem třetí fáze hodnocení, během které byly posuzovány struktury, které v České republice zajišťují praktické uplatňování právních norem implementujících shora uvedenou Úmluvu. Nálezy hodnotící zprávy schválila pracovní skupina na svém zasedání 14. března, přičemž její závěry se opírají o studium české legislativy i dalších materiálů a také o informace získané hodnotícím týmem při misi do Prahy v říjnu 2012.

Zpráva poměrně kriticky hodnotí, že auditoři a účetní si nejsou dostatečně vědomi svých oznamovacích povinností a v českých obchodních korporacích chybí náležité programy dodržování právních norem (tzv. *compliance programy*), které by řešily rizika podplácení v zahraničí. Kladně je naproti tomu hodnocena pravá trestní odpovědnost právnických osob, která byla zakotvena v českém právním řádu zákonem č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim.

K obdobným závěrům hodnocení efektivní odpovědnosti dospěl český zákonodárce v důvodové zprávě k ZTOPO, ve které se po delších diskusích přiklonil k provedení mezinárodních závazků formou trestního práva, když na straně 2 uvádí:

„Nícméně požadavky uvedených mezinárodních dokumentů zejména v oblasti mezinárodní spolupráce lze v podstatě efektivně plnit pouze v oblasti trestního práva, což vedlo převážnou většinu členských států EU k tomu, že zakotvily pravou či nepravou trestní odpovědnost právnických osob.

Ze zahraničních poznatků vyplývá, že ve všech členských státech EU, s výjimkou České republiky a Spolkové republiky Německo, jsou právnickým osobám ukládány trestní sankce v rámci pravé trestní odpovědnosti právnických osob nebo kvazitrestní sankce v podobě vedlejších sankčních důsledků trestného činu fyzické osoby v rámci nepravé trestní odpovědnosti právnických osob soudy v trestním řízení. Např. Slovenská

---

⁷⁰ Viz blíže

https://www.mzv.cz/oecd.paris/cz/zpravy_udalosti_aktuality/hodnoceni_cr_v_pracovni_skupine_oecd_o.html [cit. 1.4.2018].

republika svým zákonem č. 224/2010 Z.z. zavedla tzv. nepravou trestní odpovědnost právnických osob s účinností k 1.9.2010.

*Na rozdíl od Slovenska jsou ve Spolkové republice Německo právnickým osobám ukládány kvazitrestní sankce v podobě vedlejších sankčních důsledků trestného činu stanovených právnické osobě v zákoně, nikoli však podle trestního zákona nebo zvláštního zákona o trestní odpovědnosti právnických osob, ale podle zákona o správních deliktech, a proto je postih právnických osob v tomto státu pokládán za postih v rámci správní odpovědnosti právnických osob. Byť je odpovědnost právnických osob považována ve Spolkové republice Německo za správní, je uplatňována v trestním řízení spolu s odpovědností fyzické osoby za trestný čin v jednom a témže řízení.*⁷¹

---

⁷¹ Důvodová zpráva k zákonu č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, dostupná online na webové adrese:

<https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=oz5f6mrqgeyv6nbrhbpwi6q&groupIndex=0&rowIndex=0&relationType=reference&referenceType=active&referenceName=dz&originalDocumentId=onrf6mrqgeyv6nbrhawts&showLowerSectionsRelations=false&activeFacets=11&sortType=sorted-rank-rp&firstPage=0&currentPage=0>

[cit. 2.4.2018].

2.5 Deliktní odpovědnost pohledem do rozhodovací praxe a judikatury

2.5.1 Evropská unie

Čl. 26 Smlouvy o fungování Evropské unie vymezuje evropský jednotný trh (označovaný také jako vnitřní trh nebo společný trh v rámci Evropské unie) jako prostor bez vnitřních hranic, v němž platí volný pohyb zboží, osob, služeb a kapitálu. Otázky harmonizace jsou odůvodněny především společnou potřebou tohoto evropského prostoru, v jehož rámci je značně usnadněna přeshraniční kriminalita. K takové je s ohledem na právní jistotu adresátů právních norem nutné přistupovat jednotně. Za tímto účelem některé evropské orgány rozhodují přímo (např. Evropská komise), některé sjednocují rozhodovací praxi (např. Soudní dvůr Evropské unie).

Níže uvádíme příklady, kde byly jednotlivé instrumenty Evropské unie v oblasti sankcionování právnických osob aplikovány v rozhodovací praxi:

- Rozhodnutí Komise ze dne 10. prosince 2003, týkající se řízení podle článku 81 Smlouvy o založení Evropského společenství a článku 53 Dohody o EHS (Případ KOMP/E-2/37.857 – Organické peroxidy), oznámeno pod číslem K(2003) 4570 v konečném znění a oprava tiskové chyby K(2004) 4.⁷²

Skutkové okolnosti případu ukazují, že od roku 1971 v té době hlavní výrobci organických peroxidů (společnosti *Akzo Nobel Chemicals International BV* a *Akzo Nobel Polymer Chemicals BV*, *Luperox GmbH* (které se staly součástí hlavní německé dceřiné společnosti *Atofina SA*) dále jen společnost *Akzo* a společnost *Peroxid Chemie GmbH & Co. KG*) vstoupily a účastnily se pokračující dohody, která je v rozporu s čl. 81 odst. 1 Smlouvy a čl. 53 odst. 1 Dohody o EHS, když se jejich jednání dotklo v určité době celého a v určité době většiny Společenství a EHS. Shora uvedené

---

⁷² Viz blíže samotné rozhodnutí přístupné online na webové adrese: <https://publications.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/055c97c8-a462-4149-a74a-d4f286e695f5/language-en> [cit. 2.4.2018]. Pouze anglické, německé a španělské znění tohoto rozhodnutí je závazné.

společnosti se dle rozhodnutí Komise dohodly na podílech na trhu, stanovily ceny výrobků, dohodly a prováděly mechanismus pro zvyšování cen, rozdělily zákazníky a vytvořily systém na sledování a vymáhání jejich dohod. Komise dospěla k závěru, že Kartel zahájil protiprávní jednání v roce 1992 a ukončil jej na konci roku 1999 poté, co selhal pokus stran dohodnout se na kvótách.

Rozhodnutí Komise uložilo účastníkům kartelové dohody peněžité sankce, a to

a) Akzo Nobel Polymer Chemicals BV, Akzo Nobel NV, Akzo Nobel Chemicals International BV, společně a nerozdílně zodpovědné

0 EUR

b) Atofina SA

43,47 miliónů EUR

c) Peroxid Chemie GmbH & Co. KG

8,83 miliónů EUR

d) Peroxid Chemie GmbH & Co. KG a Degussa UK Holdings Limited, společně a zvláště zodpovědná

16,73 miliónů EUR

e) AC Treuhand AG

0,001 miliónů EUR

f) Peroxidos Organicos SA

0,50 miliónu EUR.

Otázkou, zda shora uvedené sankce byly dostatečně účinné, přiměřené a odstrašující, jakož i dalšími otázkami (výklad pojmů hospodářská soutěž, kartelové dohody, pokuty, článek 81 ES, právo na obhajobu, právo na spravedlivý proces, pojem pachatele protiprávního jednání, zásada legality trestných činů a trestů - *nullum crimen*,

nulla poena sine lege), se zabýval tzv. Tribunál, který se před Lisabonskou smlouvou označoval jako „Soud prvního stupně“ (společně se Soudním dvorem jsou součástí Soudního dvora Evropské unie), ve svém rozhodnutí sp.zn. T-99/04 - AC-Treuhand v. Komise ze dne 8. července 2008.⁷³

Soud ve svém rozhodnutí uvádí, že řízení před Komisí na základě nařízení č. 17 má pouze správní povahu,⁷⁴ a že v důsledku toho obecné zásady práva Společenství, a zejména zásada legality trestných činů a trestů (*nullum crimen, nulla poena sine lege*), jaká se používá v právu hospodářské soutěže,⁷⁵ nemusí mít nezbytně stejný rozsah jako v případě použití těchto zásad na situaci, na kterou se vztahuje trestní právo v užším smyslu,

Soud prvního stupně se v daném případě silně inspiroje a dokonce v odůvodnění rozhodnutí odkazuje na judikaturu Evropského soudu pro lidská práva. Soudci uvádí, že judikatura jako pramen práva nezbytně přispívá k postupnému vývoji trestního práva⁷⁶. Soud při posuzování použitých pojmů kromě samotného textu zákona zohlednil i ustálenou a zveřejněnou judikaturu a dospěl k závěru, že žaloba je neopodstatněná a z toho důvodu ji zamítl. Uvedené rozhodnutí bylo konečné.

V pojetí Evropské komise jsou přiměřené, účinné a odstrašující sankce zejména sankce finanční v podobě různě vysokých a nepochybně citelných pokut. Tuto tezi potvrzují i další případy, které ve své rozhodovací praxi Komise řešila. Jen namátkou

---

⁷³ Rozhodnutí je dostupné online na webové adrese <http://curia.europa.eu/juris/liste.jsf?pro=&lgrc=en&nat=or&oqp=&dates=&lg=&language=cs&jur=C%2CT%2CF&cit=none%252CC%252CCJ%252CR%252C2008E%252C%252C%252C%252C%252C%252C%252Ctrue%252Cfalse%252Cfalse&num=T-99%252F04&td=%3BALL&pcs=Oor&avg=&page=1&mat=or&jge=&for=&cid=360282> [cit. 2.4.2018].

⁷⁴ Viz v tomto smyslu rozsudek Aalborg Portland a další v. Komise; rozsudek Soudu ze dne 15. března 2000, Cimenteries CBR a další v. Komise, T- 25/95, T- 26/95, T- 30/95 až T- 32/95, T- 34/95 až T- 39/95, T- 42/95 až T- 46/95, T- 48/95, T- 50/95 až T- 65/95, T- 68/95 až T- 71/95, T- 87/95, T- 88/95, T- 103/95 a T- 104/95, Recueil, s. II- 491, body 717 a 718).

⁷⁵ Např. rozsudek Soudního dvora ze dne 28. června 2005, Dansk Rørindustri a další v. Komise, C- 189/02 P, C- 202/02 P, C- 205/02 P až C- 208/02 P a C- 213/02 P, Sb. rozh. s. I- 5425, body 215 až 223.

⁷⁶ Viz rozsudek ESLP S. W. v. Spojené království, § 36.

můžeme uvést příklad nadnárodní korporace Heineken a jejích dceřiných společností, u kterých Evropská komise konstatovala, že společnosti Heineken NV a Heineken Nederland BV se účastnily porušení evropské legislativy spočívající v příležitostné koordinaci jiných obchodních podmínek nabízených individuálním zákazníkům v sektoru „*horeca*“ v Nizozemsku.⁷⁷ Toto rozhodnutí včetně výše pokuty potvrdil rozsudek Soudního dvora (sedmého senátu) ze dne 19. prosince 2012 - Heineken Nederland, BV, Heineken NV v. Evropská komise (C-452/11 P), když rozhodoval o kasačním opravném prostředku podaném proti rozsudku Tribunálu (sedmého rozšířeného senátu) ze dne 16. června 2011, Heineken Nederland a Heineken v. Komise (T-240/07). Za protiprávní jednání v tomto případě byly uloženy tyto pokuty:

- a) Heineken NV a Heineken Nederland BV společně a nerozdílně: 219 275 000 EUR,
- b) Koninklijke Grolsch NV: 31 658 000 EUR,
- c) Bavaria NV: 22 850 000 EUR.

V jiném případě Komise v rozhodnutí konstatuje, že podnik E.ON AG („E.ON“) společně a nerozdílně se svou dceřinou společností v jeho 100 % vlastnictví E.ON Ruhrgas AG („E.ON Ruhrgas“) a podnikem GDF Suez SA („GDF Suez“) porušily čl. 81 odst. 1 Smlouvy o ES tím, že se zúčastnily dohody a jednání ve vzájemné shodě v odvětví zemního plynu, a uložila těmto podnikům pokutu ve výši 553 000 000 EUR (uloženou podniku E.ON Ruhrgas AG, společně a nerozdílně s podnikem E.ON, a podniku GDF).⁷⁸

V žádném ze shora uvedených případů se právníkům osobám nepodařilo jakkoli vyvinut z přičitatelného protiprávního jednání jejich orgánů, zejména statutárních.

---

⁷⁷ Rozhodnutí Komise K(2007) 1697 ze dne 18. dubna 2007 v řízení podle článku 81 [ES] (věc COMP/B/37.766 - Nizozemský trh s pivem).

⁷⁸ Viz blíže Souhrnná zpráva o rozhodnutí Komise ze dne 8. července 2009, vztahující se k řízení podle článku 81 Smlouvy o ES (Věc COMP/39.401 – E.ON/GDF), (oznámeno pod číslem K(2009) 5355 v konečném znění), dostupné online na webové adrese [http://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/HTML/?uri=CELEX:52009XC1016\(01\)&from=EN](http://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/HTML/?uri=CELEX:52009XC1016(01)&from=EN) [cit. 4.4.2018].

2.5.2 Rada Evropy – Evropský soud pro lidská práva

Evropský soud pro lidská práva (dále též jako „ESLP“) se sídlem ve Štrasburku byl zřízen roku 1959 k projednávání porušení Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod z roku 1950. Stížnost na porušení Úmluvy může k ESLP podat buď některý ze smluvních států (někdy též označované za „mezistátní stížnost“) nebo jednotlivci, skupiny jednotlivců či nevládní organizace (někdy též označované za „individuální stížnost“). Stěžovatel nemusí být státním příslušníkem jednoho z členských států Rady Evropy. Zcela postačí, pokud se porušení chráněných práv dopustil některý z členských států vázaných Úmluvou v rámci své „jurisdikce“ a k porušení došlo státní mocí. Stěžovatel může být nejen jednotlivcem – fyzickou osobou, ale může to být i právnická osoba, např. obchodní korporace, spolek, nadace apod. Úmluva zakotvuje řadu procesních záruk spravedlivého trestního řízení.

Z pohledu judikatury Evropského soudu pro lidská práva je tudíž nutné kromě účinnosti postihu právnických osob zkoumat také jejich procesní záruky a hodnotit je z pohledu právního státu, resp. doktríny *rule of law*. Tento soud se spíše nezabývá otázkami účinnosti postihu, ale procesními zárukami. Vzhledem k tomu, že trestní postih obvykle znamená závažný a negativní dopad na odsouzené, je ukládání trestního postihu spojeno s určitými procesními zárukami – například presumcí nevinny, práva na obhajobu, práva na spravedlivý proces *etc.*

Srovnatelné záruky však nemusíme nutně nalézt v předpisech o správním řízení, neboť jeho dopad není považován za tolik škodlivý pro potrestaného. Pokud se tedy stát rozhodne postihovat právnické osoby pouze při dovození administrativní odpovědnosti, musí dle tohoto soudu poskytovat dostatečné procesní záruky stejně jako v řízení trestním, a to alespoň v případech, kdy jsou právnické osoby trestány pro spáchání trestného činu. V opačném případě by takový systém neobstál a nesplnil by požadavky stanovené Evropským soudem pro lidská práva.⁷⁹

---

⁷⁹ Např. dřívější česká úprava správních deliktů právnických osob byla všeobecně považována za nedokonalou a tradičně byla předmětem kritiky – viz MIKULE, V.: Poznámky k českému trestnímu

O tom, že i právnické osoby mohou být úspěšné při obraně svých práv svědčí např. rozsudek ze dne 24. února 2011 ve věcech č. 33908/04 a dalších – BENet Praha, spol. s r. o., proti České republice, kde senát páté sekce Soudu jednomyslně rozhodl, že bylo porušeno právo stěžovatelky na spravedlivý proces v důsledku nerespektování zásady kontradiktornosti v řízení před Ústavním soudem.⁸⁰ Současně však tento soud zamítl řadu dalších námitek, které stěžovatelka uplatnila na poli práva na spravedlivý proces a práva pokojně užívat majetek. Skutkové okolnosti případu byly následující. V roce 2001 bylo zahájeno několik správních řízení vůči stěžovatelce (obchodní společnosti) a to v souvislosti s platbou cla při dovozu feroslitin. Současně bylo zahájeno trestní řízení vůči bývalému jednateři společnosti pro podezření z rozsáhlé trestné činnosti spočívající v krácení daně. Opíraje se o příslušná ustanovení trestního řádu byly zajištěny poměrně významné finanční prostředky na bankovních účtech společnosti, hotovost, ale i dokumenty nacházející se v podnikatelských prostorech společnosti s ručením omezeným. Společnost neúspěšně usilovala o uvolnění zajištěných peněz cestou žádostí a stížností adresovaných státnímu zastupitelství, soudům všech soudních instancí, jakož i Ústavnímu soudu. Ústavní soud později u skutkově podobného případu v roce 2008 dospěl k závěru, že více než šestileté zajištění finančních prostředků překročilo přiměřenou míru. V návaznosti na rozhodnutí Ústavního soudu bylo s ohledem na skutkovou podobnost obou věcí rozhodnuto státním zástupcem o zrušení shora uvedeného zajištění vůči společnosti.

Stěžovatelka v řízení před ESLP poukazovala na různá porušení práva na spravedlivý proces a práva na pokojné užívání majetku. Většina námitek nebyla úspěšných, nicméně i tak ESLP následně dospěl k závěru, že v dané věci byl porušen článek 6 odst. 1 Úmluvy.

---

právu správnímu. In: Pocta prof. JUDr. Otovi Novotnému k 70. narozeninám. Praha: Codex Bohemia, 1998.

⁸⁰ Originální znění případu „CASE OF BENET PRAHA, SPOL. S R.O. v. THE CZECH REPUBLIC (Applications nos. 33908/04, 7937/05, 25249/05, 29402/05 and 33571/06)“ je dostupné na webové adrese: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-103625%22%5D%7D> [cit. 4.4.2018].

2.6 Shrnutí

Ve druhé kapitole se věnujeme především mezinárodním a nadnárodním dokumentům, které jsou při přípravě vnitrostátní legislativy často inspirativním zdrojem při hledání východisek, jindy jsou právně závazným nástrojem, který je nutné promítnout do právního řádu, či některé jsou dokonce pramenem práva s přímou aplikovatelností. V úvodních podkapitolách se pro lepší vhléd do problematiky věnujeme též historickoprávním aspektům zakotvení trestní odpovědnosti právnických osob.

Delikt ní odpovědnost právnických osob za protiprávní jednání se jako téma kontroverzní objevilo v zájmu akademiků a politiků zejména ve druhé polovině 20. století a jako relativně mladé téma nadále získává širší pozornost. Historické kořeny tohoto institutu však sahají především do staré Anglie a Walesu, což jsou země naprosto odlišného typu právní kultury. Jednotlivé země kontinentálního typu právní kultury s různými odchylkami převzaly tento institut a inkorporovaly tak do svého právního řádu jakýsi cizí prvek, který stále vnímáme jako nový, mladý a který výrazně zasahuje do existujících, a především osvědčených principů kontinentální právní kultury. Hojně akademické publikace u nás i v zahraničí svědčí o tom, že se jedná o téma velmi aktuální a velmi důležité jak v našich právních poměrech, tak i v evropských souvislostech. Legislativní aktivity na nadnárodní i mezinárodní úrovni jasně ukazují, že právní úprava prochází stálým vývojem, když ani po letech odborných diskusí nebylo nalezeno optimální zakotvení účinného sankcionování právnických osob včetně institutů s tím spojených.

Požadavky na zakotvení odpovědnosti právnických osob upravuje řada dokumentů práva mezinárodního, kde se jedná zejména o mezinárodní smlouvy a doporučení mezinárodních organizací, ale též předpisy Evropské unie, které mají charakter nadnárodního pramene práva. Jednotlivé nástroje nelze klasifikovat jednotnou právní povahou, nýbrž se jedná o dokumenty rozličné povahy od právně nezávazných až po právně závazné.

Jednotlivé dokumenty zpravidla stanoví obecné požadavky v oblasti sankcionování právnických osob, když zvolené sankce mají být účinné (*effective*),

přiměřené (*proportionate*) a odstrašující (*dissuasive*). Volba vnitrostátních pramenů práva a legislativní techniky je tradičně ponechána jednotlivým státům a jejich vlastnímu uvážení při zohlednění národních právních tradic a zvyklostí. Díky řadě požadavků velmi obecného charakteru vyznívá pro státy pozitivně i hodnocení implementace nadnárodních a mezinárodních závazků, neboť jednotlivé státy standardně implementují ustanovení o odpovědnosti právnických osob. Své povinnosti dodrží i státy, které do vnitrostátní legislativy netransponovaly trestněprávní odpovědnost právnických osob. Typickým příkladem je stále Spolková republika Německo a její systém správních sankcí, popř. Řecko.

Z našeho pohledu hodnotíme úpravu *de lege lata* jako nedostatečnou, neboť jednotlivým státům tyto nadnárodní a mezinárodní závazky nabízí přílišnou volnost při volbě odpovídajícího právního odvětví, tj. zda zvolí cestu sankcionování prostředky trestního práva či práva správního, přestože taková volnost lépe umožňuje zachovat ústavní tradici toho kterého státu. *De lege ferenda* považujeme za vhodnější zvážit nepopulární krok v podobě závazného požadavku trestního sankcionování výlučně prostředky trestního práva, které umožňují snazší mezinárodní justiční spolupráci jednotlivých států, zejména v případech potírání mezinárodní kriminality právnických osob. Zároveň i z pohledu adresátů právních norem, tj. právnických osob, které díky volnému evropskému trhu mnohdy usilují o odbyt svého zboží či služeb v zahraničí, popř. investují svůj podnikatelský kapitál v zahraničí, spatřujeme v širší harmonizaci větší právní jistotu.

Prameny mezinárodní justiční spolupráce (právní pomoci) v trestních věcech by následně měly být dobrým základem, na které vnitrostátní úprava jednotlivých států funkčním způsobem naváže. I proto v této práci věnujeme mezinárodním a nadnárodním právním nástrojům zvýšenou pozornost. Prameny mezinárodní justiční spolupráce, tj. především mezinárodní právo veřejné s trestním prvkem, příslušné části práva evropské unie a právní řády jednotlivých členských států musí vytvořit koherentní soubor pravidel, na kterých bude vystavěna následná spolupráce justičních orgánů jednotlivých států.

I proto by měly být kladeny zvýšené nároky především na evropského zákonodárce, jehož úkolem je vnést do osmadvaceti právních řádů prvky harmonizace a

vzájemného uznávání, jakožto nástrojů, které se budou podílet na budování prostoru svobody, bezpečnosti a práva. Na evropská pravidla však musí v členských státech navázat příslušná hmotněprávní, ale i procesněprávní pravidla, ve kterých budou dodrženy společné zásady vzájemnosti (reciprocity) a oboustranné trestnosti.

3. Trestní odpovědnost právnických osob v dalších evropských státech včetně možnosti jejich exkulpace

V této kapitole jsme si nestanovili za cíl všeobsažným způsobem shrnout právní úpravu deliktní odpovědnosti právnických osob za trestné činy ve vybraných členských státech Evropské unie, ale zaměřujeme se na vymezení zakotvených modelů odpovědnosti a podrobnější přezkum základních atributů každé právní úpravy věnující se sankcionování právnických osob. Zvláštní pozornost je věnována vymezení osobní působnosti přijatých zákonů, rozsahu odpovědnosti právnických osob, přičitatelnosti jednání fyzických osob osobám právnickým a v neposlední řadě též na právní následky protiprávního jednání právnické osoby za jednání, které je v rozporu s normami trestního práva.

Tyto zásadní atributy každé vnitrostátní úpravy jsou průběžně srovnávány s českou právní úpravou či pokud je to vhodné, jsou tyto atributy porovnávány navzájem.

V této kapitole se zabýváme jednak analýzou odpovídajících ustanovení *de lege lata*, a jednak na základě komparativních zkušeností shrnujeme případné návrhy *de lege ferenda*. V závěru této kapitoly čtenáři poskytujeme shrnutí nejdůležitějších dílčích závěrů, které vyplynuly z jednotlivých podkapitol.

3.1 Německá právní úprava odpovědnosti spolků za protiprávní činy

3.1.1 Historický vývoj

V této podkapitole podrobíme bližšímu zkoumání postoj německého zákonodárce a německé doktríny k otázkám deliktní odpovědnosti právnických osob v úpravě veřejného práva *de lege lata* a *de lege ferenda*. Přestože někteří němečtí autoři uvádí trestní právo jako zvláštní obor vedle odvětví práva soukromého a veřejného,⁸¹ budeme pro účely této práce vycházet z teze, že správní i trestní právo jsou samozřejmou součástí práva veřejného. Německý právní řád vychází z principů kontinentálního typu právní kultury, blíže bývá řazen do tzv. germánského okruhu, který kromě Německa zahrnuje např. i právní řád České republiky, Švýcarska, Rakouska, apod.⁸²

Pozoruhodnou zvláštností germánského práva byla doktrína, dle které byl jednotlivým společenstvím přiznán statut reálných subjektů. Tudiž nejen jednotlivce, jakožto klasicky reálný subjekt „z masa a kostí“ projevující svou vlastní vůli, ale také korporace (v jiných doktrínách tradičně vnímané jako fiktivní subjekty) byly vnímány jako reálné subjekty práva.⁸³ Díky takovému vnímání právních subjektů není překvapivé, že germánské právo počítalo s trestní odpovědností spolků či sdružení.

Na germánském území se spolu s rozvojem společnosti vytvořil specifický systém různě organizovaných územních jednotek, když takovým subjektům byly přičitatelné trestné činy spáchané členy takové územní jednotky. Zdůvodnění je možné nalézt v tehdejší konstrukci trestu jako právního následku spáchání trestného činu. Důvodem pro uložení trestu byla existence účinku trestného činu a snaha o následné

---

⁸¹ Srov. např. ROBBERS, G.: Einführung in das deutsche Recht, 2. Aufl., Baden-Baden.1998.

⁸² GERLOCH, A.: Teorie práva. 5., upravené vyd. Plzeň : Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2009, str. 104.

⁸³ POP, A. I.: Criminal Liability of Corporations – Comparative Jurisprudence, str. 9. [online]. Dostupné na webových stránkách: http://www.law.msu.edu/king/2006/2006_Pop.pdf. [cit. 7.4.2018].

nahrazení vzniklé újmy (reparativní funkce), díky čemuž mohla být způsobená újma nahrazena kolektivem jako jediným subjektem nesoucím odpovědnost.⁸⁴

Shora uvedená doktrína byla v období novověku opuštěna a nadále nebyla více než předmětem akademického zkoumání. K jejímu znovuzavedení nikdy nedošlo. Naopak překotný legislativní vývoj v 19. století přináší modernizaci trestního práva, ať už se jednalo o bavorský trestní zákoník z r. 1813, pruský zákoník z r. 1851, nebo na něj principiálně navazující říšský trestní zákoník z r. 1871. Tyto trestní kodexy možnost trestního postihu korporací nezakotvovaly.⁸⁵ Tímto se německé trestní právo důsledně kloní k tradiční koncepci kontinentálního trestního práva založené na individuální trestní odpovědnosti fyzické osoby, kde právnické osoby nejsou trestně odpovědné.⁸⁶ Tyto myšlenky přežily německé císařství, resp. Německou říši⁸⁷, jakož i období tzv. Výmarské republiky.

Postupně na německém území převládl názor příklánějící se k tradiční administrativněprávní odpovědnosti právnických osob. Německý zákonodárce se rozhodl pro cestu administrativněprávního sankcionování právnických osob v roce 1949, když tuto úpravu zhmotnil v zákoně o přestupcích (dále též jako „OWiG“).⁸⁸ Tato administrativněprávní úprava vydržela doposud, což však neznamená, že v sousedním Německu nerezonovaly úvahy o zavedení některého z modelů trestní odpovědnosti právnických osob.

Trestněprávní konstrukce pravé trestní odpovědnosti právnických osob však byla v roce 2000 odmítnuta komisí pro reformu systému trestních sankcí, působící při Spolkovém sněmu (*Deutscher Bundestag*), jenž jako ústavní orgán vykonává především

---

⁸⁴ POP, A. I.: Criminal Liability of Corporations – Comparative Jurisprudence, str. 9. [online]. Dostupné na webových stránkách: http://www.law.msu.edu/king/2006/2006_Pop.pdf. [cit. 7.4.2018].

⁸⁵ DUBBER, M. D. HÖRNLE, T.: Criminal law: a comparative approach. New York: Oxford University Press, 2014, str. 337.

⁸⁶ JELÍNEK, J.: Trestní odpovědnost právnických osob. Praha: Linde, 2007, str. 184.

⁸⁷ Německá říše je historický oficiální název prvního německého národního státu používaný od 18. ledna 1871 do roku 1943, kdy byl dne 26. června zaveden oficiální název Velkoněmecká říše.

⁸⁸ Gesetz über Ordnungswidrigkeiten in der Fassung v. 19. 2. 1987 BGBl. Teil I. S. 602. (zákon o přestupcích, ve znění pozdějších předpisů; OWiG)

legislativní funkci.⁸⁹ Tím však reformní úvahy neutichly, naopak získaly nové konkrétní obrysy návrhem zákona o trestání spolků, který byl představen na podzim roku 2013 ministrem spravedlnosti Severního Porýní – Vestfálska.⁹⁰ O legislativních možnostech *de lege ferenda* však pojednáváme v samostatné podkapitole níže.

---

⁸⁹ Abschlussbericht der Kommission zur Reform des strafrechtlichen Sanktionensystem (März 2000), Teil 12, [online]. Dostupné na webové stránce <https://www.bib.uni-mannheim.de/fileadmin/pdf/fachinfo/jura/abschlussber-der-komm-strafreform.pdf>. [cit. 7.4.2018].

⁹⁰ Gesetzesentwurf VerbStrG, Landtag Nordrhein-Westfalen, Information 16/127.

3.1.2 Administrativněprávní odpovědnost *de lege lata*

3.1.2.1 Rozsah kriminalizace v širším smyslu

Co do terminologického vymezení rozsahu kriminalizace se ztotožňují s Pelcovým rozlišováním rozsahu kriminalizace v širším smyslu, jenž by mohl být určován v podstatě všemi podmínkami deliktní odpovědnosti právnických osob, a rozsahem kriminalizace v užším smyslu, který by mohl být určen výčtem skutkových podstat, za které může být právnická osoba odpovědná.⁹¹

Přestože byla v minulosti uplatňována na území dnešní Spolkové republiky Německo trestní odpovědnost spolků,⁹² německý zákonodárce reagoval na shora uvedená mezinárodní doporučení a závazky systematickým zlepšováním právní úpravy správního práva trestního obsažené v OWiG. Blíže se budeme zabývat i vybranými limity deliktní odpovědnosti právnických osob, zejména tzv. přičitatelnosti protiprávního jednání právnické osobě, rozsahem kriminalizace právnických osob *de lege lata* u užším smyslu, jakož i problematiky tzv. vyvinění právnické osoby.

Zvláštností OWiG z pohledu okolních států je mj. rozsah právní úpravy, když tento upravuje procesní pravidla stíhání přestupků, a to nejen postup před správními orgány, ale i postup v řízení před soudy. Legislativní definice přestupku hovoří o protiprávním a zavrženíhodném jednání, které naplňuje znaky skutkové podstaty uvedené v zákoně a které je sankcionovatelné pokutou - „*Geldbuße*“. Znaky jednání v podobě protiprávnosti a zavrženíhodnosti nejsou kumulativního charakteru, tudíž lze postihovat i jednání naplňující znaky zákonné skutkové podstaty, ačkoliv svou povahou nemusí být zavrženíhodné.

Stávající zákonná úprava § 30 OWiG umožňuje uložení sankce právnické osobě, pokud její orgán, oprávněný společník, generální zmocněnec, nebo osoba v řídicím postavení jako prokurista nebo zmocněnec za právnickou osobu nebo sdružení osob

---

⁹¹ JELÍNEK, J.: Trestní odpovědnost právnických osob - pět let poté. Praha: Leges, 2017. Teoretik. ISBN 978-80-7502-205-9, str. 65.

⁹² Viz blíže MARKUS D. Dubber.: The Comparative History and Theory of Corporate Criminal Liability. 16 New Criminal Law Review, 2013, str. 203.

spáchá **trestný čin nebo přestupek** jednáním, jenž porušuje povinnosti týkající se právnické osoby nebo sdružení osob. Protiprávní jednání je přičitatelné také tehdy, pokud má či mělo dojít k obohacení právnické osoby nebo sdružení osob.

Panuje značná shoda na vnímání tohoto ustanovení jako normy, jež kumuluje nejen prvky pachatelství, ale také prvky přičítání.⁹³ Právnická osoba v této koncepci odpovídá za jednání jí vlastní, nikoli za přičítání odpovědnosti cizí. Textace ustanovení⁹⁴ jasně ukazuje, že právnické osobě je přičítáno protiprávní a zaviněné jednání zákonem vybraných osob, které vnímáme jako její vlastní jednání.

---

⁹³ PRÁŠKOVÁ, H.: Správní trestání právnických osob v Německu. Trestněprávní revue. 2007, č. 9, str. 253.

⁹⁴ Ordnungswidrigkeitengesetz, § 30 Geldbuße gegen juristische Personen und Personen vereinigungen.

/ Pokuty ukládané právnickým osobám a sdružením osob/

(1) Hat jemand / Spáchal-li někdo

1. als vertretungs berechtigtes Organ einer juristischen Person oder als Mitglied eines solchen Organs,

/1. jako statutární orgán právnické osoby nebo jako člen takového orgánu,/

2. als Vorstand eines nicht rechtsfähigen Vereins oder als Mitglied eines solchen Vorstandes,

/2. jako předseda představenstva sdružení bez právní subjektivity nebo jako člen takového představenstva,/

3. als vertretungs berechtigter Gesellschafter einer rechtsfähigen Personen gesellschaft,

/3. jako společník oprávněný k zastupování osobní obchodní společnosti, nebo/

4. als General bevollmächtigter oder in leitender Stellung als Prokurist oder Handlungsbevollmächtigter einer juristischen Person oder einer in Nummer 2 oder 3 genannten Personen vereinigung oder

/4. jako generální zmocněnec nebo v řídicím postavení jako prokurista nebo zmocněnec k jednání za právnickou osobu nebo sdružení osob uvedených v bodu 2 nebo 3/

5. als sonstige Person, die für die Leitung des Betriebs oder Unternehmen seiner juristischen Person oder einer in Nummer 2 oder 3 genannten Personen vereinigung verantwortlich handelt, wozu auch die Überwachung der Geschäftsführung oder diesonstige Ausübung von Kontroll befugnissen in leitender Stellunggehört,

/5. jako jiná osoba odpovědná za vedení závodu nebo podniku tvořícího součást právnické osoby nebo sdružení osob nebo osoby uvedené v odstavcích 2 nebo 3, zahrnující dohled nad provozem podniku nebo jiným výkonem kontrolní pravomoci v manažerské pozici,/

eine Straftat oder Ordnungswidrigkeit begangen, durch die Pflichten, welche die juristische Person oder die Personen vereinigung treffen, verletzt worden sind oder die juristische Person oder die Personen vereinigungsbereichert worden ist oder werden sollte, so kann gegen diese eine Geldbuße festgesetzt werden.

Odpovědnost lze dovodit ze skutečnosti, že se příslušný orgán nebo oprávněný zástupce dopustil přestupkového jednání a takové je vnímáno jako jednání právnické osoby. Přičitatelnosti protiprávního jednání nebrání, pokud se nepodaří identifikovat konkrétní fyzickou osobu, která se protiprávního jednání dopustila, pokud je však patrné, že muselo jít o osobu, jejíž jednání lze přičíst právě této právnické osobě.⁹⁵

Německá koncepce zásadně vychází z odpovědnosti za zavinění, neboť právnické osobě může být uložena pokuta zásadně tehdy, pokud mohla spáchání protiprávního jednání zabránit. Německý zákonodárce odmítl odpovědnost ve formě „*Gefährdungshaftung*“ či „*strict liability*“, jako odpovědnosti v zásadě bez zavinění. V případech, kdy právnická osoba **zavede vhodné vnitřní kontrolní mechanismy a bude nad svými zaměstnanci vykonávat v rozumné míře dohled**, nepůjde přičítat protiprávní jednání jejich zaměstnanců této právnické osobě. Toto ustanovení samozřejmě nedopadá, na rozdíl od některých jiných států, na podnikatelskou činnost fyzických osob, které nemohou být odpovědné za protiprávní jednání svých zaměstnanců. Blíže se tématem vyvinění právnické osoby a možnostmi compliance v sousední Spolkové republice Německo zabýváme v následující podkapitole, a to včetně konkrétních případů rozhodovací praxe.

Administrativněprávní úprava zakotvila alternativně dvě základní podmínky vzniku odpovědnosti, a to porušení povinností, jejichž adresátem je právnická osoba, a obohacení či zamýšlené obohacení této právnické osoby. Odpovědnost právnické osoby můžeme dovodit nejen z deliktů obecných⁹⁶, ale i z deliktů zvláštních⁹⁷. Výjimku tvoří delikty, jichž se pachatel - fyzická osoba - dopustí porušením povinnosti ryze osobního

---

/trestný čin nebo přestupek tím, že byly porušeny povinnosti, které se týkají právnické osoby nebo sdružení osob, nebo byla právnická osoba nebo sdružení osob obohacena nebo měla být obohacena, může jí být uložena pokuta./

⁹⁵ KAVĚNA, M.: Trestní odpovědnost právnických osob ve vybraných státech EU. Praha: Parlament České republiky. Parlamentní institut, Studie č. 5. 270, 2007, str. 10.

⁹⁶ Za obecný delikt považuje německá nauka např. porušení povinnosti chránit život a zdraví, pokud naplnění skutkové podstaty zahrnuje též porušení povinnosti vztahující se k právnické osobě.

⁹⁷ Jedná se o případy zvláštních příkazů či naopak zákazů, jenž ukládají právnickým osobám specifické povinnosti v oblasti jejich činnosti nebo podnikání, pokud jsou výdělečně činné (např. v oblasti hospodářských obohacovacích deliktů).

charakteru (např. zanedbání povinné výživy).⁹⁸ Německá úprava důsledně odlišuje mezi tím, kdy fyzická osoba jedná sama vlastním jménem a na vlastní účet a odpovědnost, a situací, kdy jedná jako člen orgánu právnické osoby nebo jako její oprávněný zástupce, kde využívá zákonné konstrukce jednání za jiného upravené v ustanovení § 9 OWiG.

Podmínka spočívající v obohacení či zamýšleném obohacení právnické osoby vyžaduje prověření příčinné souvislosti mezi jednáním statutárního orgánu či zákonem předvídaného zástupce a samotným obohacením právnické osoby. Pokud je pohnutka fyzické osoby ryze soukromého charakteru, nebude možné dovodit kauzální nexus, neboť možné obohacení bude pouhým vedlejším produktem soukromého motivu odlišné osoby. V případě, že bude možné příčinnou souvislost dovodit, bude právní úprava reagovat na prospěch, resp. potenciální prospěch, který právnická osoba získává z protiprávního jednání svého orgánu či zástupce. Právním následkem musí být především odčerpání takto získaného protiprávního prospěchu.

Sankce

De lege lata upravuje správní právo trestní následující právní následky protiprávního jednání právnických osob:

- pokuta („*Verbandsgeldbusse*“) ukládaná dle ustanovení § 30 OWiG,
- propadnutí („*Verfall*“) ukládané dle ustanovení § 29a OWiG,
- zabavení / konfiskace („*Einziehung*“) ukládané dle ustanovení § 22–29 OWiG.

Pro úplnost si nad rámec správního práva dovolíme uvést též právní následek situace, ve které právnická osoba získala majetkový prospěch z činu trestného podle zákona o hospodářských trestných činech⁹⁹ nebo obdobně podle zákona proti omezování hospodářské soutěže¹⁰⁰, kterým je

---

⁹⁸ PRÁŠKOVÁ, H.: Správní trestání právnických osob v Německu. Trestněprávní revue, 2007, č. 9, str. 254.

⁹⁹ Wirtschaftsstrafgesetz z roku 1954, ve znění pozdějších předpisů (BGBl. I 1313, III 453-11).

¹⁰⁰ Gesetz gegen Wettbewerbsbeschränkungen ve znění z 20. 2. 1990 (BGBl. I 235, III 703-1).

- odvod majetkového prospěchu získaného protiprávním jednáním („*Abführung des Mehrerlöses*“).

Pokuty v sobě tradičně obsahují dva prvky, a to potrestání pachatele („*Ahndungsteil*“) a vydání nezákonného prospěchu („*Abschöpfungsteil*“) s cílem zbavit právnickou osobu ekonomických výhod získaných protiprávním jednáním. Pohled do rozhodovací praxe jasně naznačuje trend zvyšování pokut právnickým osobám. Tento druh sankce lze uložit nejen právnické osobě, ale i fyzické osobě, která jednala jejím jménem.

Novelizace OWiG z roku 1986¹⁰¹ s sebou přináší zakotvení nové sankce – **propadnutí**. Dosavadní systém sankcí se německému zákonodárci důvodně jevil jako nedostatečný, proto v reakci na narůstající počet obecných doporučení mezinárodních subjektů a vyhodnocení nedostatků dosavadní aplikační praxe zakotvil prostředek pro odčerpání neoprávněného zisku osob odlišných od pachatele přestupku, tedy osob, na které sankce v podobě pokuty nedopadá. Pokuta zásadně odčerpávala pouze takový zisk, který byl získán protiprávním zaviněným jednáním naplňujícím znaky přestupku a zároveň zisk, který obohatil pachatele trestného činu.¹⁰² Odčerpání výhod osoby odlišné od pachatele tuto sankci v podobě pokuty vhodně doplnilo.

Význam této legislativní konstrukce spatřujeme zejména při sankcionování právnických osob, které mohou bohatnout právě na jednání jiných osob a získávat neoprávněné majetkové výhody. Tato sankce může být uložena jak pachateli protiprávního jednání, tak osobě za kterou pachatel jednal a pro kterou získal majetkové obohacení. Aplikační praxe ukázala, že shora uvedené terminologické zakotvení bylo nedostatečné, když po zhruba šesti letech novela nahradila pojem „majetková výhoda“ („*Eigenschaft Vorteil*“) pojmem „něco“ („*etwas*“). Tento extenzivní přístup německému zákonodárci vydržel doposud. Fyzické i právnické osobě lze odebrat veškeré statky s jakoukoliv materiální hodnotou (věci movité i nemovité, věcná i závazková práva apod.).

---

¹⁰¹ Zweites Gesetz zur Bekämpfung der Wirtschaftskriminalität z 15. 5. 1986 (BGBl. I 721).

¹⁰² PRÁŠKOVÁ, H.: Správní trestání právnických osob v Německu. Trestněprávní revue, 2007, č. 9, str. 253.

Základní odlišností mezi propadnutím a pokutou je rozsah přičitatelnosti jednání oprávněných osob, když v případě pokuty musí jednat osoba explicitně uvedená v ustanovení zákona (statutární orgán právnické osoby nebo jeho člen, předseda představenstva sdružení bez právní subjektivity, společník oprávněný k zastupování osobní obchodní společnosti, generální zmocněnec a další; nadto s kumulativní podmínkou porušení povinnosti týkající se právnické osoby nebo jejího obohacení). Pro uložení propadnutí postačí spáchání jakoukoli osobou, která za právnickou osobu jedná. Okruh těchto osob je v porovnání se shora uvedeným významně širší.

Poslední právní následek přestupkového práva, který hrozí právnické osobě za vybraná protiprávní jednání, je „**zabavení**“, některými autory též překládané jako „**konfiskace**“ („*Einziehung*“). Zákonodárce tuto možnost zakotvil v ustanovení § 22 *et seq.* jako „vedlejší“ právní následek pro situace, kdy věc patří v době rozhodování pachateli, nebo taková věc podle okolností ohrožuje veřejnost či hrozí nebezpečí, že bude sloužit k činům, které jsou trestné. Uplatní se pouze na případy, ve kterých zákon uložení této sankce *expressis verbis* připouští.

Sankce de lege ferenda

Německý zákonodárce svým minimalistickým přístupem zakotvil pouze několik sankcí, přestože okolní státy (s výjimkou rakouského propracovaného monismu trestních sankcí) zakotvily poměrně pestré katalogy sankcí. Mezinárodní a nadnárodní dokumenty zřejmě i s přihlédnutím ke zjednodušení mezinárodní justiční spolupráce stanoví, že sankce ukládané právnickým osobám musí být na jedné straně účinné, přiměřené a odrazující, a na druhé straně obsahují demonstrativní výčty sankcí bez výslovného požadavku transpozice do národních právních řádů. Púry uvádí, že se jedná především o následující sankce:

- zbavení oprávnění pobírat veřejné výhody nebo podpory,
- dočasný nebo trvalý zákaz provozování obchodní činnosti,
- uložení soudního dohledu nad právnickou osobou,
- zrušení právnické osoby rozhodnutím soudu,
- dočasné nebo trvalé uzavření provozoven právnické osoby užívaných pro spáchání trestného činu,

- propadnutí látek, jež jsou předmětem trestných činů, nástrojů používaných nebo zamýšlených k použití při těchto trestných činech a výnosů z těchto trestných činů nebo propadnutí majetku v hodnotě odpovídající těmto výnosům, látkám či nástrojům.¹⁰³

Rakouský zákonodárce dle mezinárodního i nadnárodního společenství plní shora uvedená doporučení a závazky přestože zavedl pouze jedinou možnou sankci, kterou lze uložit za spáchání trestného činu spolkem. Dlužno uvést, že tuto sankci důsledně propracoval a v aplikační praxi se osvědčila. Německý zákonodárce tudíž se svým skromným katalogem sankcí nikterak významně nezaostává. Navzdory uvedenému však zastáváme názor, že výčet možných sankcí zaslouží určitá rozšíření.

Domníváme se, že rozšíření tohoto skromného katalogu sankcí může přispět k jejich větší účinnosti, když soud v rámci individualizace ukládaného trestu zvolí sankci nejvíce na konkrétní případ přiléhavou. Tuto tezi lze opřít nejen o mezinárodní a nadnárodní trendy pozorovatelné v předchozí kapitole, ale též legislativní aktivity v dalších evropských státech.¹⁰⁴ V rámci odborné diskuse byly zvažovány následující

---

¹⁰³ ŠÁMAL, P., DĚDIČ, J., GŘIVNA, T., PÚRY, F., ŘÍHA, J.: Trestní odpovědnost právnických osob. Komentář. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2012, str. 338.

¹⁰⁴ V **České republice** lze za trestné činy spáchané právnickou osobou uložit tresty zrušení právnické osoby, propadnutí majetku, peněžitý trest, propadnutí věci, zákaz činnosti, zákaz plnění veřejných zakázek nebo účasti ve veřejné soutěži, zákaz přijímání dotací a subvencí, uveřejnění rozsudku. Ve **slovenském** katalogu trestů nalezneme trest zrušení právnické osoby, trest propadnutí majetku, trest propadnutí věci, peněžitý trest, trest zákazu činnosti, trest zákazu přijímat dotace nebo subvence, trest zákazu přijímat pomoc a podporu poskytovanou z fondů Evropské unie, trest zákazu účasti ve veřejných zakázkách, trest zveřejnění odsuzujícího rozsudku. **Polský** katalog je obdobně pestrý, když kolektivní subjekty umožňuje potrestat peněžitým trestem, propadnutím, zákazem propagace či reklamy provozované činnosti, vyráběných či prodávaných výrobků, poskytovaných služeb či jiných plnění, zákazem čerpání dotací, subvencí či jiných forem finanční podpory z veřejných prostředků, zákazem čerpání pomoci pocházející od mezinárodních organizací, kterých je Polsko členem, zákazem ucházet se o veřejné zakázky, zákazem provozování hlavní či vedlejší činnosti, či zveřejněním odsuzujícího rozsudku.

sankce - důtka, výstraha (varování), zákaz reklamy, vyloučení z poskytování veřejných dotací, odškodnění, zveřejnění rozsudku, nucený dohled, či omezení činnosti.¹⁰⁵

V této souvislosti si dovolíme poukázat na další možný zdroj inspirace, kterým může být nezávazné doporučení Rady ministrů ES¹⁰⁶, které upravuje široký katalog sankcí pro právnické osoby, kam řadí:

- napomenutí nebo záruku,
- deklaratorní rozhodnutí o vině bez uložení sankce,
- pokutu a jiné peněžité sankce,
- konfiskaci výnosů z trestné činnosti,
- zákaz činnosti, zejména vyloučení z obchodování se státními orgány,
- vyloučení z požívání daňových výhod a dotací,
- zákaz propagace (reklamy) zboží nebo služeb,
- zánik nebo zrušení licence,
- odvolání vedoucích zaměstnanců,
- jmenování dočasného řízení společnosti,
- uzavření nebo zrušení podniku,
- náhradu újmy způsobené trestným činem,
- povinnost naturální restituce,
- zveřejnění rozhodnutí o uložení sankce.

Problematika nejméně populární sankce zrušení právnické osoby byla německým zákonodárcem vyřešena tak, že ji nezakotvil ani jako trest v rámci trestního práva, ani jako sankci v přestupkovém právu. Jedná se o trestní sankci z našeho pohledu kontroverzní, neboť přestože je nepochybně nejpřísnějším druhem trestu právnické osobě („trest smrti“), jeho citelnost může být velmi rozdílná vzhledem k odlišným typům právnických osob, a to zejména co do jejich majetkových poměrů, územního

---

¹⁰⁵ PRÁŠKOVÁ, H.: Správní trestání právnických osob v Německu. Trestněprávní revue, 2007, č. 9, str. 253.

¹⁰⁶ Recommendation no. R (88) 18 Of The Committee Of Ministers To Member States Concerning Liability Of Enterprises Having Legal Personality For Offences Committed In The Exercise Of Their Activities (Adopted by the Committee of Ministers on 20 October 1988 at the 420th meeting of the Ministers' Deputies).

působení, personálního obsazení, množství zákazníků, klientů apod. Nadále nedořešenou otázkou zůstává účelnost takové sankce v případech, kdy je právnická osoba jakousi prázdnou schránkou, či v případech jednočlenných obchodních korporací, u kterých byla potrestána fyzická osoba. Nepochybně vhodnější je využití prostředků soukromého práva (zejména obchodního), což se i z hlediska sledovaného cíle jeví jako účelnější a hospodárnější. Nezakotvení této sankce nevnímáme jako negativní jev německé úpravy *de lege lata*.

3.1.2.2 Interní opatření k předcházení protiprávní činnosti právnické osoby a řešení vzniklých situací v praxi (*compliance management system*)

Německá úprava obsahuje správní postih každého vlastníka obchodní korporace, jenž dostatečným způsobem nezajistí dodržování zákonných povinností, za které hrozí sankce. Ustanovení § 130 OWiG vyžaduje po vlastníkově nejen řádný výkon kontroly, ale i další protioopatření, mezi které patří pečlivý výběr osob a dozor nad osobami, jež provádí v takové korporaci kontrolu. Někteří autoři řadí tuto povinnost mezi další povinnosti v rámci institutu péče řádného hospodáře.

Citovaný zákon ve shora uvedeném ustanovení vyjadřuje jasný požadavek na vytvoření preventivně-kontrolního systému. Tento preventivně-kontrolní systém cílí zejména na správný výběr osob, které se podílejí na výkonu kontroly v rámci korporace. Nepochybně se jedná o požadavek, který bude v širším smyslu možné zařadit do tzv. *compliance* programu (tomuto tématu včetně jeho definování je věnována samostatná kapitola této práce).

Ustanovení § 130 odst. 2 OWiG sankcionuje v rámci správního práva porušení těchto povinností pokutou až do výše 1 milionu EUR v případech zavinění ve formě úmyslu, v případech zaviněného porušení z nedbalosti až do výše 500.000,- EUR. Formálně právně se jedná o sankci správního práva trestního jenž neprolomila zásadu individuální odpovědnosti fyzické osoby.

Obdobně jako jiní legislativci, ani německý zákonodárce přímo neurčil, která opatření má korporace přijmout za účelem prevence své odpovědnosti za jednání zaměstnanců a jiných oprávněných osob. Z příslušné judikatury vyplývá, že odpovědnost korporace bude dovozena pouze za situace, ve které lze rozumně požadovat, aby korporace takový dohled nad zaměstnanci či oprávněnými osobami vykonávala.

Pokud bychom nahlédli do užšího segmentu věnujícímu se odpovědnosti v případech korupce, přijala Evropská komise zprávu o boji proti korupci v Evropské unii (COM(2014) 38 final Annex 5), ve které ohledně právnických osob uvádí, že Německo změnilo své právní předpisy v souladu s doporučením OECD a podstatným

způsobem zvýšilo maximální hranici správních pokut, které lze v případě korupce uložit. Zpráva věnuje pozornost též systému zajištění souladu s předpisy (*compliance*) v soukromém sektoru, kdy tyto byly v posledních letech rozpracovány zejména ve velkých korporacích zaměřujících se na mezinárodní obchodní transakce. Významným milníkem ve vnímání těchto systémů byly ostře sledované případy německých nadnárodních korporací¹⁰⁷. Pod vlivem obavy ze značných finančních pokut zavedla řada velkých společností (59 % v roce 2011) programy pro předcházení protiprávní činnosti právnické osoby, vytvořily oddělení pro řešení vzniklých situací v praxi a v některých případech se dokonce stáhly z trhů s vysokým rizikem korupce¹⁰⁸. Některé z těchto *compliance* systémů, kupříkladu programy společností Siemens, Daimler-Benz, Volkswagen nebo Deutsche Bank, dokonce nastavily mezinárodní měřítko¹⁰⁹. Pokud jde o malé a střední podniky, nejsou zatím programy správy a řízení společnosti ani struktury pro programy pro předcházení protiprávní činnosti právnických osob dostatečně rozšířené¹¹⁰.

Ve zprávě Komise se uvádí, že německý soukromý sektor činil v posledních letech významné investice, důležité pro protikorupční politiky a dodržování předpisů.

„Příkladem je systém compliance v Siemensu. V roce 2008 bylo ukončeno soudní řízení, které proti Siemens AG vedlo státní zastupitelství v Mnichově a ve Washingtonu DC kvůli vážnému obvinění z úplatkářství. Obě rozhodnutí v této věci změnila postoj k dodržování právních předpisů v podnikatelském sektoru. Siemens musel kromě povinného zaplacení pokut v Německu (zhruba 600 mil. EUR) a v USA (zhruba 620 mil. EUR) a odčerpání zisku zavést program pro compliance, aby se vyhnul tomu, že mu úřady v USA uloží nejvyšší možnou pokutu. V tomto programu se klade

---

¹⁰⁷ Sidhu K.: Anti-Corruption Compliance Standards in the Aftermath of the Siemens Scandal, 10 German Law Journal 1343-1354 (2009), k dispozici na internetových stránkách <http://www.germanlawjournal.com/index.php?pageID=11&artID=1167>. [cit. 20.4.2018].

¹⁰⁸ Bussmann, K.-D., Nestler, C., Salvenmoser, S.: Wirtschaftskriminalität, Frankfurt a.M./Halle, (2011), str. 34.

¹⁰⁹ Bussmann, K.-D., Nestler, C., Salvenmoser, S.: Wirtschaftskriminalität, Frankfurt a.M./Halle, (2011), str. 60.

¹¹⁰ Transparency International Deutschland (2012), *Nationaler Integritätsbericht Deutschland*, viz blíže pilíř 13.

stejný důraz na prevenci a odhalování přečinů i na reakci na obvinění z nich. Siemens souhlasil s tím, že kromě přijetí interních opatření, jež byla součástí dohody, zaplatí během příštích 15 let 100 mil. USD na podpoře organizacím a projektům, jež bojují proti korupci prostřednictvím společných opatření, školení a vzdělávání.“¹¹¹

De lege ferenda považujeme za vhodné zvážit širší motivaci dalších právnických osob, zejména malých a středních obchodních korporací, k zavádění programu pro *compliance*. Z uvedené zprávy jasně vyplývá, že vhodné kroky činí zejména větší národní a nadnárodní korporace, nikoliv širší spektrum subjektů.

V této souvislosti chceme také poukázat na jeden z problémů shora uvedených kontrolních mechanismů, a to ochranu případných oznamovatelů. Zaměstnanci jsou sice dle německé legislativy chráněni proti svévolnému propuštění, nicméně zvláštní zákon o ochraně oznamovatelů chybí. Několik legislativních návrhů se sice dostalo až k projednání ve Spolkovém sněmu, avšak žádný z nich legislativní proces nedokončil¹¹². Dle průzkumu Steffena Salvenmosera ze společnosti PricewaterhouseCoopers má 44 % spolkových, 36 % zemských a 23 % místních orgánů pro oznamování systém v podobě horkých linek, internetových stránek či ochránce práv. Soukromý sektor přispěl tzv. Business Keeper Monitoring Systémem, jakožto technickým nástrojem na ochranu oznamovatelů. Jedná se o systém usnadňující anonymní elektronické hlášení případů korupce a slouží ke včasnému a účinnému odhalování rizik v obchodních korporacích i veřejných orgánech¹¹³.

S ohledem na trend narůstajících pokut je v praxi stále častěji řešena otázka limitace rizik osob, jejichž jednání je právnickým osobám přičitatelné, zejména pak statutárních orgánů. Podstatná část osob pohybujících se ve vrcholném managementu

---

¹¹¹ Zpráva Evropské komise o boji proti korupci v Evropské unii (COM(2014) 38 final Annex 5) ze dne 3.2.2014.

¹¹² Viz blíže např. návrh zákona o ochraně oznamovatelů projednávaný ve Spolkovém sněmu pod zn. BT-Drs. 17/8567 a BT-Drs. 17/9782.

¹¹³ Viz blíže webové stránky: <http://www.business-keeper.com/whistleblowing-compliance.html>. [cit. 20.4.2018].

uzavírá pojištění odpovědnosti označované jako D & O.¹¹⁴ Aktuálnost předestřeného tématu dokládá mj. i jeho zařazení do programu 70. Deutscher Juristentag v Hannoveru.

Ve věci aplikace ustanovení § 130 OWiG a systému *compliance* si dovolíme předestřít jeden příklad z aplikační praxe, kdy po správní sankci zemský soud ve Stuttgartu 8.8.2013 odsoudil jednatele společnosti *BSB Captura GmbH* k náhradě škody ve výši 8.215,97,- EUR, samotná společnost byla v civilním řízení odsouzena rovněž k náhradě škody.

Skutkové okolnosti trestního případu byly následující. Jednatel dle soudu porušil zákon, když v rámci činnosti shora uvedené obchodní korporace nabízel bankovní obchody spočívající v přijímání cizích peněžních vkladů, které podle § 1 odst. 1 věta 2 bod 2 zákona o bankách (KWG¹¹⁵) podléhají povolení, aniž by toto povolení podle § 32 odst. 1 KWG měla.

Společnost *BSB Captura GmbH* zakoupila řadu kapitálových životních pojistek, resp. smluv o stavebním spoření, odložila závazky na výplatu kupní ceny pojištěncům a střadatelům a tím si nechala poskytovat půjčky, které lze považovat za vratné peníze veřejnosti ve smyslu § 1 odst. 1 věta 2 bod 1 KWG. Podle zjištění soudu založil tento obchodní model bankovní obchod spočívající v přijímání cizích peněžních vkladů, který podléhá povolení (s odkazem na rozhodnutí správního soudu Frankfurt n.M. BKR 2011, 427 Rn. 28, 34 a další). Provozování takového obchodu bez náležitého povolení podle názoru Zemského soudu ve Stuttgartu porušuje ustanovení § 32 odst. 1 věta 1 KWG a naplňuje současně skutkovou podstatu trestného činu § 54 odst. 1 bod 1 alt. 2 KWG ve spojení s § 14 odst. 1 bod 1 trestního zákoníku.

---

¹¹⁴ Directors and officers liability Insurance (často označované jako D&O) je pojištění odpovědnosti uzavírané řediteli a vedoucími pracovníky podniku nebo organizace pro případy náhrady škody za ztráty nebo náklady na právní zastoupení v případě vzniku pojistné události, kdy tato ztráta vznikla v důsledku neoprávněných kroků těchto osob, jakožto ředitelů a vedoucích pracovníků.

¹¹⁵ Gesetz über das Kreditwesen (Kreditwesengesetz - KWG), Ausfertigungsdatum 10.07.1961, "Kreditwesengesetz in der Fassung der Bekanntmachung vom 9. September 1998 (BGBl. I S. 2776), das zuletzt durch Artikel 14 Absatz 2 des Gesetzes vom 17. Juli 2017 (BGBl. I S. 2446) geändert worden ist" dostupný online na <https://www.gesetze-im-internet.de/kredwg/KWG.pdf> [cit. 20.4.2018].

Obhajoba obžalovaného jednatele, jenž tvrdil, že jednal na základě odborné porady třetí osoby, nebyla procesně úspěšná. Zemský soud mimo jiné hodnotil kontrolní opatření uvnitř společnosti, když opatření přijatá před zahájením obchodní činnosti označil za nedostatečná. Soud rovněž vyjádřil názor, že statutární orgán společnosti zabývající se bankovními obchody spočívajícími v přijímání cizích peněžních vkladů se musí již před zahájením takové činnosti informovat o nutnosti získat povolení. Zahájení činnosti podléhající povolení je podle § 32 KWG přípustné teprve po jeho udělení. Namísto bylo tudíž dovození nejen veřejnoprávní, ale též soukromoprávní odpovědnosti.

3.1.3 Trestní úprava *de lege lata* a *de lege ferenda*

Trestní právo hmotné je relativně komplexně upraveno v trestním zákoníku („*Strafgesetzbuch*“, dále též jako „StGB“), nicméně trestní sankce jsou roztrženy do řady dalších právních předpisů.¹¹⁶ Výše jsme odkazovali na sankce dle zákona *Kreditwesengesetz* a jako další příklad můžeme uvést zákon o zbraních přijatý v roce 1972 – „*Waffengesetz*“). Německé trestní právo setrvalo na zásadě *societas delinquere non potest*, když jako jedna z mála evropských legislativ nezná trestní odpovědnost právnických osob. Z uvedeného však nemůžeme dovodit, že právnické osoby vůbec nejsou adresáty trestních norem.

V souvislosti s problematikou sankcionování právnických osob německá doktrína není zcela jednotná v názoru na povahu ukládaných sankcí. Jelínek k trestání právnických osob ve Spolkové republice Německo uvádí, že německý propracovaný systém správních sankcí plní v podstatě podobnou funkci jako trestní sankce v zemích, kde je zakotvena trestní odpovědnost právnických osob, přičemž absence trestní odpovědnosti právnických osob v trestněprávních předpisech zjevně nevede při posuzování, zda německá právní úprava vyhovuje mezinárodním závazkům a doporučením, pokud se jedná o delikt ní odpovědnost právnických osob.¹¹⁷ Jedná se o tezi opakovaně potvrzenou v kontrolních zprávách mezinárodních organizací vztahující se k implementaci a dodržování mezinárodních závazků, jakož i tezi potvrzenou Evropskou komisí v rámci Evropské unie. Přikláníme se však k závěru, že odpovědnost právnických osob *de lege lata* je **odpovědnost netrestní**, přestože jsme si vědomi argumentů, které by mohly odůvodnit závěry právě opačné. Může to být přísná povaha ukládaných sankcí, jakož i možnost odvolání k trestnímu soudu, které vedou některé autory k úvahám o odpovědnosti *quasitrestního* charakteru.¹¹⁸ Tyto úvahy však

---

¹¹⁶ REIMANN, M., ZEKOLL, J.: Introduction to German law. The Hague, The Netherlands: Kluwer Law International, 2005, str. 387.

¹¹⁷ JELÍNEK, J.: Trestní odpovědnost právnických osob jako předmět zkoumání. Článek byl zpracován v rámci vědeckovýzkumného záměru MSM 0021620804, „Proměny práva na počátku 3. tisíciletí – kořeny, východiska, perspektivy“, dílčího vědeckovýzkumného záměru „Trestní odpovědnost právnických osob“.

¹¹⁸ Viz blíže např. KYRIAKAKIS, J.: Corporate Criminal Liability And The ICC Statute: The Comparative Law Challenge. Netherlands International Law Review, 2009, str. 343.

s ohledem na jasně definované odlišné prameny právní úpravy a jejich rozdílné základní zásady nesdílíme.

I s ohledem na odlišný charakter těchto dvou právních odvětví musel být německým zákonodárcem vyřešen případný souběh trestného činu s přestupkem, který ustanovení § 21 odst. 1 OWiG vyřešilo **předností trestní úpravy**. Správní orgán v případě podezření z naplnění zákonných znaků trestného činu automaticky předá věc státnímu zástupci k prošetření, a to přestože pachatel případně naplnil zákonné znaky přestupku. Vyjádření zásady *ne bis in idem* dále nalezneme v ustanovení § 84 OWiG, jenž stanoví, že jednání, pro které byl pachatel odsouzen pravomocným rozsudkem pro spáchání trestného činu, nemůže být dále stíháno jako přestupek. I z uvedeného je jasně patrný vztah správní a trestní úpravy.

Z hlediska odpovědnosti právnických osob nelze pominout rozbor institutu jednání za jiného, jenž úprava *de lege lata* zakotvila v ustanovení § 14 trestního zákoníku, ze kterého vyplývá rozšíření trestní odpovědnosti fyzických osob za trestné činy ve zvláštní části i na další osoby, které nemají požadovanou vlastnost či způsobilost a které by jinak nemohly naplnit zvláštní skutkovou podstatu. Těmito osobami jsou

- osoby oprávněné k zastupování právnické osoby z titulu členství ve statutárním či kontrolním orgánu,
- společníci osobní obchodní korporace,
- zákonní zástupci,
- osoby, které vlastník obchodní korporace nebo osoba jinak oprávněná pověřily, aby zcela nebo alespoň z části řídily takovou právnickou osobu,
- či osoby výslovně pověřené plněním povinnosti, jenž přísluší vlastníkově obchodní korporace, jestliže zvláštní znaky jsou dány alespoň u citovaného vlastníka.¹¹⁹

---

¹¹⁹ Ustanovení o jednání za jiného lze využít i za situace, kdy **právní jednání**, kterým mělo být založeno oprávnění k zastupování nebo kterým měl být založen poměr vyplývající z pověření, **je neúčinné**.

V případě jednání shora vymezené osoby postačí, pokud jsou zákonné znaky dány u zastoupené osoby, když zákon nevyžaduje zvláštní osobní vlastnosti, poměry nebo okolnosti (zvláštní osobní znaky) zástupce.

Názornou ukázkou této odpovědnost za zvláštní trestné činy („*Sonderdelikte*“), může být dovození odpovědnosti podle ustanovení § 283b StGB, který zakotvil skutkovou podstatu trestného činu porušení povinnosti vést účetnictví. Jedná se o ustanovení způsobilé založit trestní odpovědnost podnikatele (popř. osoby se zvláštní povinností vést účetnictví), jenž zanedbal svou povinnost vést obchodní knihy, k jejichž vedení je podle zákona povinen.

Zákonná úprava trestního práva obsahuje několik možných právních následků protiprávních jednání, které jsou kvalifikovány jako trestné činy, a to:

- propadnutí (§ 73 StGB – „*Verfall*“),
- zabránění (§ 74 StGB – „*Einziehung*“),
- odvod majetkového prospěchu získaného protiprávním jednáním („*Abführung des Mehrerlöses*“),
- pokuta („*Geldstrafe*“).¹²⁰

První dva shora uvedené právní následky protiprávního jednání označuje německá doktrína za ochranná opatření dle trestního zákoníku, odvod majetkového prospěchu je sankcí ukládanou dle hospodářského trestního zákona a pokuta je trestní sankce dle trestního zákoníku. Zákonná úprava však vylučuje souběžné uložení pokuty a odvodu majetkového prospěchu.

Právní úprava de lege ferenda

Mezinárodní a nadnárodní tlak na zavedení účinného sankcionování právnických osob vyústil v převážné většině států v zakotvení jednoho z modelů trestní odpovědnosti

---

¹²⁰ V této souvislosti upozorňujeme na rozdíl v pokutě dle trestního a správního práva. Rozlišujeme mezi označením „*Geldbuße*“ podle zákona o přestupcích (OWiG), ukládané za méně závažná protiprávní jednání, kvalifikovaná jako přestupky. Pokuty však mohou být uloženy též podle německého trestního práva (*Geldstrafe*) jako důsledek řízení před soudem.

právnických osob. Úvahy o této formě odpovědnosti se nevyhnuly ani Spolkové republice Německo, když odborné diskuse nabývají na síle zejména od druhé poloviny devadesátých let.¹²¹ Reformní úvahy získaly konkrétní obrysy návrhem zákona o trestání spolků (dále též jako „*VerbStrG*“), který byl představen na podzim roku 2013 ministrem spravedlnosti Severního Porýní – Vestfálska a který by ve stávající podobě zakotvil tzv. pravou trestní odpovědnost.¹²² Autoři návrh odůvodňují enormní mocí právnických osob v dnešním světě, která se mimo jiné projevila vznikem finanční krize, bojem s hospodářskou kriminalitou a vzrůstajícím počtem právnických osob a osobních společností podnikatelsky činných na území Spolkové republiky Německo.¹²³ Jelínek v této souvislosti uvádí, že „*legislativní proces k přijetí návrhu zákona je ovšem momentálně jaksí na mrtvém bodě. Návrh stále leží (již asi rok) na stole Spolkové rady, která jej zatím nepředložila dále a ani jej nezamítla.*“¹²⁴

Návrh obsahuje hmotněprávní i procesněprávní ustanovení. Hmotněprávní část se dělí do dvou úseků, přičemž první se zabývá obecnými otázkami vzniku trestní odpovědnosti (§ 1 – 3 *VerbStrG*) a druhá upravuje jednotlivé sankce (§ 4 – 12 *VerbStrG*).

Osobní působnost zákona se vztahuje na spolky jakožto právnické osoby, na sdružení osob bez právní osobnosti a osobní společnosti s právní osobností. Zákon nerozlišuje mezi subjekty soukromého a veřejného práva a zakotvuje odpovědnost obou forem.

---

¹²¹ Viz např. WEGNER: Strafrecht für Verbände? Es wird kommen! Zeitschrift für Rechtspolitik. 1999, str. 187. Dále též tzv. Hessenský diskusní projekt z roku 1997, který navrhuje doplnit trestní zákon o tresty a opatření vůči právnickým osobám, či Drucksache des Deutschen Bundestages (BTDrucks.) 13/11 425 - Spolková vláda v září 1998 rovněž dospěla k závěru, že je třeba zhodnotit efektivnost sankcí ukládaných právnickým osobám zejména s ohledem na moderní formy kriminality.

¹²² Gesetzesentwurf *VerbStrG*, Landtag Nordrhein-Westfalen, Information 16/127.

¹²³ Šelleng, D.: Trestní odpovědnost spolků v Německu de lege lata a de lege ferenda, in *Mílníky práva v stredo-eurospkom priestoru*, Univerzita Komenského, Bratislava 2016, str. 469. Dostupné na http://lawconference.sk/share/The_Milestones_of_Law_in_the_Area_of_the_Europe_2016.pdf [1.5.2018].

¹²⁴ Jelínek, J.: Ještě k rozsahu kriminalizace jednání právnických osob. *Bulletin advokacie* 4/2017, 2017. str. 17.

Přičitatelné je protiprávní jednání, kterým byla porušena povinnost spolku a které tento spolek obohatilo nebo mělo obohatit. Zde se zákonodárce významně inspiroje administrativněprávní úpravou, když uvedená povinnost může vyplývat nejen *ex lege*, ale může být též smluvně převzatá (*ex contractu*). Přičitatelné však pochopitelně není jednání učiněné při výkonu veřejné moci.

Za přílehlavé považujeme zakotvení širšího katalogu trestních sankcí, tj. trestů a ochranných opatření, když trestní soud dle VerbStrG může uložit:

- peněžité trest,
- peněžité trest s podmíněným odkladem,
- uveřejnění rozsudku,
- zákaz přijímání subvencí,
- zákaz plnění veřejné zakázky,
- rozpuštění spolku.

Za doporučení hodnou sankci považujeme zejména peněžité trest s podmíněným odkladem, jehož individuálně preventivní působení na spolek může mít vliv na budoucí činnost spolku. Jedná se o sankci, kterou lze uložit s přihlédnutím k povaze a míře porušení povinnosti, pokud s ohledem na spolehlivost osoby oprávněné rozhodovat v rámci spolku není uložení pokuty nutné, a pokud je možné očekávat, že se v budoucnu páchání trestné činnosti nebude opakovat.

V současné době nelze s jistotou říci, zda a popřípadě v jaké podobě bude shora uvedený návrh zákona schválen. Za zásadní nedostatek s přihlédnutím k zaměření této práce uvedeme nedostatečnou úpravu možnosti interních opatření k předcházení protiprávní činnosti právnické osoby a řešení vzniklých situací v praxi (*compliance management system*). Předložený návrh v podstatě nepřipouští situace, ve kterých by se spolek mohl vyvinut ze své trestní odpovědnosti.

De lege ferenda považujeme za vhodné spolky dostatečně motivovat k přijímání vhodných opatření k předcházení trestné činnosti, a to zejména malé a střední právnické osoby (když u nadnárodních korporací dostatečná opatření převážně byla přijata).

Návrh zákona z našeho pohledu neobsahuje jasný požadavek na vytvoření preventivně-kontrolního systému, jenž bude cílit na správný výběr osob, které se podílejí na výkonu rozhodovací pravomoci, jakož i kontroly v rámci korporace.

O vážně míněných změnách a významu zkoumaného tématu dle našeho názoru svědčí též zahrnutí problematiky do koaliční smlouvy spolkové vlády.

3.1.4 Shrnutí

V této podkapitole čtenáře seznamujeme s veřejnoprávní úpravou sankcionování právnických osob ve Spolkové republice Německo. Zaměřujeme se zejména na rozsah kriminalizace právnických osob v širším smyslu, jenž by mohl být určován v podstatě všemi podmínkami jejich deliktní odpovědnosti, a blíže zkoumáme německou odpověď na mezinárodní a nadnárodní doporučení a závazky. Nedostatky vnímáme zejména v hubeném katalogu správních sankcí, který by bylo možné s přihlédnutím k řadě mezinárodních a nadnárodních doporučení rozšířit o další přílehlavé sankce pro právnické osoby.

Německá právní úprava *de lege lata* nezná trestní odpovědnost právnických osob a v zásadě se přikláníme k závěru, že odpovědnost právnických osob je koncipována jako **odpovědnost netrestní**, přestože jsme si vědomi argumentů, které by mohly odůvodnit závěry právě opačné. Může to být přísná povaha ukládaných sankcí, jakož i možnost odvolání k trestnímu soudu, které vedou některé autory k úvahám o odpovědnosti *quasitrestního* charakteru. Hmotněprávní úprava odpovědnosti právnických osob je obsažena v zákoně o přestupcích, tudíž případné úvahy o inspiraci německou úpravou pro zlepšení jakéhokoliv z modelů trestní odpovědnosti nejsou na místě.

Německý zákonodárce se již v roce 1949 rozhodl pro cestu administrativní odpovědnosti právnických osob, kterou upravil v zákoně o přestupcích (úprava *de lege lata* je ze dne 24. 5. 1968). Tato úprava důsledně vychází z tradičních principů trestního práva kontinentálního typu právní kultury, zejména ze zásady individuální trestní odpovědnosti fyzické osoby. Německý zákonodárce se na rozdíl od svých nejbližších sousedů zaměřil na systematické zlepšování právní úpravy správního práva, namísto přijetí nové právní úpravy trestního sankcionování právnických osob.

Přestupkový zákon umožňuje uložení sankce právnické osobě, pokud její orgán nebo člen takového orgánu, zástupce na základě plné moci, vedoucí zaměstnanec nebo jiná osoba, která má vliv na řízení společnosti, včetně osoby, která dohlíží na řízení společnosti nebo vykonává jiné dozorčí funkce, spáchá trestný čin nebo přestupek tím,

že způsobí porušení svých povinností nezákonným obohacením nebo umožněním obohacení právnické osoby nebo sdružení osob.

Německá právní úprava může dalším zemím EU sloužit spíše jako inspirace pro úvahy, zda pravá trestní odpovědnost právnických osob byla cestou správným směrem, než jako úprava inspirativní pro zlepšení některého z modelů trestní odpovědnosti právnických osob.

Ani mezinárodní ani nadnárodní právní rámce Německu neukládají požadavek zavedení výlučné trestní odpovědnosti právnických osob a ukládání trestních sankcí v řízení před soudy. Aplikované sankcionování je naopak v mezinárodním měřítku hodnoceno jako dostatečné, když naši sousedé byly druhým nejúspěšnějším státem, který ratifikoval Úmluvu OECD proti podplácení zahraničních veřejných činitelů v mezinárodních podnikatelských transakcích při potírání hospodářské kriminality.

V neposlední řadě se věnujeme odborné diskusi a legislativnímu návrhu o zavedení trestní odpovědnosti právnických osob, tj. návrhu zákona o trestání spolků, který byl představen na podzim roku 2013 ministrem spravedlnosti Severního Porýní – Vestfálska. Předloženému návrhu však vytýkáme, že neobsahuje vyjasněný postoj na vytvoření preventivně-kontrolního systému, jenž bude cílit na správný výběr osob, které se podílejí na výkonu rozhodovací pravomoci, jakož i kontroly v rámci korporace a který by umožnil právnické osobě vyvinění. O vážně míněných změnách a významu zkoumaného tématu dle našeho názoru svědčí též zahrnutí problematiky do koaliční smlouvy spolkové vlády.

Závěrem si dovolíme uvést, že byť přístup německého zákonodárce není v rozporu s žádnou mezinárodní smlouvou, s žádným předpisem Evropské unie či judikaturou soudních orgánů Evropské unie, považujeme za vhodné s ohledem na **předvídatelnost práva v evropském prostoru**, právní jistotu a mezinárodní justiční spolupráci přijetí pravé trestní odpovědnosti právnických osob.

3.2 Rakouská právní úprava odpovědnosti spolků za protiprávní činy

Rakouský zákonodárce odpověděl na nadnárodní a mezinárodní závazky a doporučení v oblasti deliktní odpovědnosti právnických osob veřejnoprávními prostředky zakotvením modelu tzv. **pravé trestní odpovědnosti právnických osob**. Juristicky zajímavé je zejména srovnání zhruba desetileté aplikační praxe rakouské právní úpravy se sousední Spolkovou republikou Německo a její úpravou založenou na administrativněprávním trestání právnických osob.

Ani rakouská úprava se, a to i přes svou propracovanost, nevystříhala jistých legislativních nedostatků a interpretačních problémů, kdy tyto podrobíme bližšímu zkoumání a navrhneme případné změny *de lege ferenda*. Zaměříme se na otázky rozsahu kriminalizace v širším smyslu, v pozadí nezůstane ani přezkum možnosti exkulpace za užití interních opatření k předcházení protiprávní činnosti právnické osoby a řešení vzniklých situací v praxi (*compliance management system*).

3.2.1 Historický vývoj

Rakouská právní úprava trestní odpovědnosti právnických osob je poměrně mladá, když příslušný zákon o trestní odpovědnosti spolků č. 151/2005 Spolkové sbírky zákonů Republiky Rakousko („*Verbandsverantwortlichkeitsgesetz*“, dále též jako „*VbVG*“)¹²⁵ nabyl účinnosti dne 1. ledna 2006. Význam této úpravy pro sousední země, zejména Českou republiku, je mimořádný, neboť zavedl trestní odpovědnost v zemi, kde existuje významná podobnost právních odvětví trestního práva, ale i dalších odvětví veřejného i soukromého práva.

Rakouský zákonodárce řešil poměrně dlouhou dobu sankcionování právnických osob prostředky správního práva a odmítal zakotvení modelu trestní odpovědnosti. Odborné diskuse o jejím zavedení postupně podporovaly mezinárodní a nadnárodní doporučení, posléze závazky, a tyto diskuse se neizolovaly od ostatních zemí Evropské unie, ale sledovaly zejména odborné názory německy mluvících autorů a až posléze navázaly na německé práce. Jako první rozsáhlá monografie tohoto tématu bývá uváděno dílo Lewische a Parkera z roku 2001,¹²⁶ v němž však autoři po bližším zkoumání možného legislativního zakotvení zaujímají v zásadě odmítavý postoj.

Proces přijímání nové úpravy nebyl jednoduchý. Model navrhovaný na počátku nového tisíciletí vycházel z koncepce původní trestní odpovědnosti s využitím zavinění

---

¹²⁵ *Verbandsverantwortlichkeitsgesetz* sowie Änderung des Mediengesetzes, des Lebensmittelsicherheits- und Verbraucherschutzgesetzes, des Patentgesetzes, des Markenschutzgesetzes 1970, des Halbleiterschutzgesetzes, des Musterschutzgesetzes 1990 und des Gebrauchsmustergesetzes (NR: GP XXII RV 994 AB 1077 S. 122. BR: AB 7387 str. 725) [CELEX-Nr. 32003L0006].

¹²⁶ K dílu Lewisch/Parker: *Strafbarkeit der juristischen Personen? Die Unternehmensstrafe in rechtspolitischer und rechtsdogmatischer Analyse*, Vídeň: MANZ, 2000, se vyjadřuje Bauerová v BAUER, Ch.: *Fragen der Verbandsstrafbarkeit: Überlegungen zur strafrechtlichen Verantwortlichkeit von juristischen Personen und Personengesellschaften als Unternehmensträger unter besonderer Berücksichtigung der betrieblichen Umweltkriminalität*, Schriften der Johannes-Kepler-Universität Linz : Reihe A, Rechtswissenschaften / Universität Linz: Schriften der Johannes-Kepler-Universität Linz / A – Svazek 18, Trauner, 2003, ISBN 385487443X, 9783854874430, str. 60 nebo Jelínek v JELÍNEK, J.: *Trestní odpovědnost právnických osob*. Praha: Linde, 2007, str. 195.

ve formě *Betriebsführungsschuld*.¹²⁷ Legislativní návrh *Bundesgesetz über die Strafbarkeit juristischer Personen* však neuspěl, přesto legislativní proces později dokončil *Verbandsverantwortlichkeitsgesetz*. Základní odlišností patrnou již z legislativního pojmenování je odlišení pojmů

- právnická osoba („*juristische Person*“) a
- spolek („*Verband*“).

Pojem spolku je vnímán širěji než pojem právnická osoba a osobní působnost přijaté úpravy není omezena pouze na právnické osoby. Názory odborné veřejnosti na odklon od tradičních zásad trestního práva a prolomení zásady individuální odpovědnosti nebyly ani v takto společensky a ekonomicky vyspělém státě jednotné.¹²⁸ Proces přijímání nové legislativy doprovázely zejména následující argumenty. Poukazovalo se na skutečnost, že právnická osoba, jakožto umělý právní subjekt, nemá vlastní vůli, bez které nemůže existovat ani trestní odpovědnost. Dalšími argumenty proti přijetí této úpravy poukazovaly na rozpor se zásadou personality trestů nebo na případné dopady trestní sankce na zaměstnance, kteří se na protiprávní činnosti nepodíleli. Nepochybně relevantní byly odkazy na ustanovení § 20 odst. 4 rakouského trestního zákoníku, jenž zakotvil možnost odčerpát neoprávněné obohacení právnické osoby pocházející z trestné činnosti, stejně tak jako možnost využití ručení právnické osoby za peněžité

---

¹²⁷ Odborné diskuse předcházející zakotvení tohoto modelu jsou blíže rozebírány v následujících dílech, viz např.: LÖSCHNIG-GSPANDLL: *Zur Bestrafung von juristischen Personen*, str. 243; či ZEDER: *Ein Strafrecht juristischer Personen*, str. 637, jenž poskytuje komentář k původnímu konceptu, který směřoval spíše k zavedení originální trestní odpovědnosti právnických osob (*Bundesgesetz über die Strafbarkeit juristischer Personen*, dále též jako „JPStrG“), v příloze jeho článku je pak uveden i návrh legislativního textu (od str. 641).

¹²⁸ Viz např. Boller, *Die strafrechtliche Verantwortlichkeit von Verbänden nach dem VbVG (2007)*; Frank-Thomasser/Punz, *Das neue Unternehmenstrafrecht (2006)*; Hilf, *Kriminalpolitische Hintergründe und ausgewählte Fragen des materiellenrechtlichen Teils*, in Landesgruppe Österreich der Internationalen Strafrechtsgesellschaft (AIDP), *Die strafrechtliche Verantwortlichkeit von Verbänden (2009)*, str. 25.

tresty fyzické osoby.¹²⁹ Zásadní úlohu v celé diskusi sehrál argument mezinárodních a nadnárodních doporučení a závazků.

Přijaté znění se stalo dalším pramenem trestního práva, a to jak hmotného¹³⁰, tak procesního¹³¹, vedle dalších zákonů jako *Bundeskriminalamt-Gesetz*¹³², *Jugendgerichtsgesetz 1988*¹³³, či *Suchtmittelgesetz*¹³⁴ aj. Vzhledem ke zvláštní povaze sankcionování právnických osob a zákona *VbVG* je tento zákon ve vztahu *lex specialis* jak k trestnímu zákonu, tak trestnímu řádu, které se tudíž použijí subsidiárně.

Přijetí *VbVG* bylo reakcí na mezinárodní a nadnárodní doporučení a závazky Rakouska a mimo jiné i v těchto pramenech byla nalezena inspirace pro vymezení trestní odpovědnosti.¹³⁵ Oproti jiným právním úpravám je v ustanovení § 1 *VbVG* poměrně široké vymezení odpovědnosti a termínů, které se při tomto vymezení používají. Rakouský přístup představuje komplexní trestněprávní úpravu trestní

---

¹²⁹ PRÍBELSKÝ, P.: Trestná zodpovednosť právnických osôb v Rakúsku. In: Trestněprávní revue. Praha: C. H. Beck, č. 1, 2007, str. 13 *et seq.*

¹³⁰ První a druhý oddíl *VbVG*.

¹³¹ Ostatní ustanovení *VbVG*.

¹³² Gesetz über das Bundeskriminalamt und die Zusammenarbeit des Bundes und der Länder in kriminalpolizeilichen Angelegenheiten ze dne 15. března 1951, ve znění úpravy ze dne 25. května 2018, viz SCHWEGEL, A.: Auf dem Weg zu einem „deutschen FBI“? Bundeskriminalamt (BKA) und föderale Sicherheitsarchitektur im Zeichen der Terrorismusbekämpfung, in: Robert Glawe (Hrsg.): Eine neue deutsche Sicherheitsarchitektur – Impulse für die nationale Strategiedebatte (Wissenschaft & Sicherheit Bd. 6), Berlin 2009, str. 307–319.

¹³³ Viz blíže Bachner-Foregger, H.: *Jugendgerichtsgesetz 1988* 4. Auflage Manz'sche Verlags- und Universitätsbuchhandlung Wien 2001, ISBN 978-3214027131.

¹³⁴ Bundesgesetz über Suchtgifte, psychotrope Stoffe und Vorläuferstoffe je blíže v literatuře popsán ve Foregger, E. Litzka, G. Matzka, M.: *Suchtmittelgesetz*. Manz'scher Kurzkommentar. 2. Auflage, Verlag Manz, Wien 1998. ISBN 3-214-03082-5, či Doralt (Hrsg.): *Kodex Strafrecht*. 24. Auflage, Verlag LexisNexis, Wien 2005. ISBN 3-7007-3245-7, McAllister, W. B.: *Drug Diplomacy in the Twentieth Century. An International History*. Routledge, London 2000. ISBN 0-415-17990-4.

¹³⁵ Viz 2. Protokol k Úmluvě o ochraně finančních zájmů Evropských společenství; nebo v literatuře v STEININGER, E.: *Verbandsverantwortlichkeitsgesetz - Ein Lehrbuch*, Linde Verlag, Wien, 2006, str. 5.

odpovědnosti a trestních sankcí vůči spolkům a řízení proti nim, někteří autoři tento zákon vyzdvihují pro propracovanost jeho jednotlivých institutů.¹³⁶

---

¹³⁶ JELÍNEK, J.: Trestní odpovědnost právnických osob. Praha: Linde, 2007, str. 196.

3.2.2 Trestní odpovědnost *de lege lata*

3.2.2.1 Rozsah kriminalizace v širším smyslu

Osobní působnost

Osobní působnost je vymezena v ustanovení § 1 *et seq.* VbVG **pozitivním i negativním způsobem**. V rámci pozitivního vymezení zákon stanoví odpovědnost:

- právnické osoby,
- zapsané osobní obchodní společnosti,
- evropského hospodářského zájmového sdružení.

Ustanovení § 1 odst. 3 VbVG vymezuje negativním způsobem osobní působnost zákona, když stanoví, že spolkem ve smyslu uvedené úpravy není:

- pozůstalost („*die Verlassenschaft*“),
- federace („*Bund*“),
- spolkové země („*Länder*“)
- další právnické osoby v míře, v jaké při výkonu zákona jednájí v rámci působnosti svěřené zákonem,
- uznané církve („*anerkannte Kirchen*“),
- náboženské společnosti či náboženská společenství („*Religionsgesellschaften und religiöse Bekenntnisgemeinschaften*“).

Vynětí shora vymezených osob z působnosti trestního práva se nicméně nevztahuje na situace mimo výkon veřejné moci (v doslovném překladu by bylo možné uvést mimo „výkon zákona“). Trestně odpovědné by však mohly být kupř. uznané církve při výkonu soustavné výdělečné činnosti (živnostenského podnikání – např. provoz minipivovaru, správě nemovitých věcí apod.) či obce, které se mimo výkon veřejné

moci dopustí trestného činu. Za těchto okolností by byla dovozena trestní odpovědnost podle VbVG.¹³⁷

Zvláštností oproti některým úpravám v rámci EU je extenzivní pojetí odpovědnosti i dalších kolektivních struktur bez vlastní právní osobnosti (typicky odlišující prvek od právnické osoby jenž standardně vykazuje schopnost vystupovat jako subjekt a nikoli jako objekt práva, tedy schopnost být nositelem i vykonavatelem práv a povinností.) Zákon nečiní rozdíl mezi právnickou osobou soukromého¹³⁸ a veřejného¹³⁹ práva (vyjma případu výkonu veřejné moci).

Shora uvedené zakotvení osobní působnosti se nevymyká tradičnímu vymezení a doporučení mezinárodních a nadnárodních subjektů, které právnické osoby zpravidla definují jako *„jakýkoliv subjekt, který je právnickou osobou podle příslušného vnitrostátního práva, s výjimkou států nebo jiných veřejnoprávních subjektů při výkonu veřejné moci a veřejných mezinárodních organizací.“*¹⁴⁰

---

¹³⁷ Pro srovnání uvádíme restriktivně pojatou českou úpravu v ustanovení § 6 odst. 1 ZTOPO, který stanoví, že trestně odpovědné nejsou Česká republika a územní samosprávné celky při výkonu veřejné moci. K tomu srov. blíže JELÍNEK, J. Herczeg, J.: Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob: komentář s judikaturou. 2., aktualiz. a přeprac. vyd. Praha: Leges, 2013. Komentátor. ISBN 978-80-87576-43-4.

¹³⁸ Typicky se bude jednat zejména o sdružení („Vereine“), akciovou společnost („Aktiengesellschaft“), registrovaný podnik s jedním vlastníkem („eingetragenes Einzelunternehmen“), společnost občanského práva („Gesellschaft bürgerlichen Rechts“), společnost s ručením omezeným („Gesellschaft mit beschränkter Haftung“), evropskou družstevní společnost („Europäische Genossenschaft“), evropskou společnost („Europäische Gesellschaft“), veřejnou společnost („Offene Gesellschaft“), komanditní výdělečnou společnost („Kommanditerwerbgesellschaf“), komanditní společnost („Kommanditgesellschaft“) aj.

¹³⁹ Mimo výkon veřejné moci mohou být odpovědné obce, země, hospodářské a profesní komory, vysoké školy, veřejnoprávní nadace, Rakouská národní banka aj.

¹⁴⁰ Viz např. Rámcové Rozhodnutí Rady ze dne 29. května 2000 o zvýšené ochraně trestními a jinými sankcemi proti padělání ve spojitosti se zaváděním eura (2000/383/SVV), dostupné online na webové adrese <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=CELEX:32000F0383> [1.5.2018].

Rozsah kriminalizace v užším smyslu

Rakouský zákonodárce se při vymezení rozsahu kriminalizace v užším smyslu rozhodl pro odpovědnost spolků za všechny trestné činy (nezáleží zda vypočtené v trestním zákoně, či zvláštních zákonech), které jsou spáchány v jeho prospěch nebo kterým byly porušeny povinnosti, které má spolek. Jednotlivé povinnosti se zpravidla odvíjí od předmětu podnikání (u výdělečných subjektů) či předmětu činnosti (u nevýdělečných subjektů) a vyplývají zejména z civilního a správního práva. Uhlířová uvádí, že trestný čin je spáchán ve prospěch spolku tehdy, pokud se jím spolek obohatil či měl obohatit nebo pokud v důsledku trestného činu spolek ušetřil či mohl ušetřit nějaké výdaje nebo náklady.¹⁴¹

Trestným činem dle rakouské úpravy rozumíme jednání sankcionovaná trestem dle spolkových nebo zemských zákonů, přičemž odpovědnost spolků se vztahuje na trestné činy uvedené nejen v trestním zákoně, ale také v tzv. vedlejších trestních zákonech.¹⁴² Za trestný čin je považován též pokus trestného činu¹⁴³, a to jak pro pachatele, tak návodce či dalšího účastníka.

Důvodová zpráva k zákonu předestřela některé úvahy zákonodárce o vhodnosti právě této konstrukce rozsahu kriminalizace v užším smyslu. Rakouský zákonodárce se domnívá, že jiné taxativní výčty s sebou velmi pravděpodobně nesou riziko mezer v zákoně. Ve vztahu k demonstrativnímu výčtu uvádí, že tento typ kategorizace by mohl být v rozporu se zásadou určitosti. Nad to by případný seznam nesl rizika nepřehlednosti a možné svévole. Z aplikační praxe např. v České republice musíme dát některým argumentům za pravdu, zejména možnosti opomenutí některé ze skutkových podstat trestného činu.¹⁴⁴ Jelínek za výhodu takto zvolené konstrukce považuje

---

¹⁴¹ Uhlířová, M.: Trestní odpovědnost právnických osob v Rakouské republice – komparace s českou právní úpravou, in JELÍNEK, J. Trestní odpovědnost právnických osob v České republice - bilance a perspektivy. Praha: Leges, 2013.

¹⁴² JELÍNEK, J.: Trestní odpovědnost právnických osob. Praha: Linde, 2007, str. 198.

¹⁴³ Srov. ustanovení § 15 rakouského trestního zákoníku, tj. spolkového zákona ze dne 23. ledna 1974, publikovaného ve spolkovém věstníku zákonů pod č. BGBl Nr. 60/1974.

¹⁴⁴ Jedním z příkladů tohoto opomenutí byl v české úpravě před novelizací zákona o trestní odpovědnosti právnických osob nedostatek kriminalizace jednání právnických osob, kterými naplní skutkovou podstatu

skutečnost, že trestní odpovědnost právnické osoby je ucelené povahy a shodná s trestní odpovědností fyzických osob.¹⁴⁵

Vzhledem k legislativním trendům mezinárodních a nadnárodních organizací, které popisujeme v předchozích kapitolách této práce, lze doplnit též další argument na podporu této konstrukce, a to očekávané vytváření nových skutkových podstat a nutnost doplňovat, či rozšiřovat taxativní výčty. Jako příklad lze uvést nutnost zakotvení skutkové podstaty trestného činu poškozování finančních zájmů Evropských společenství.¹⁴⁶

Je zřejmé, že jakákoliv z obvykle užívaných konstrukcí¹⁴⁷ mezi odbornou veřejností nalezla své zastánce i odpůrce a existuje řada kvalitních argumentů pro i proti jejich užití, přesto musíme nesouhlasit se zvolenou konstrukcí. Zásadním problémem se jeví *de iure* zakotvení odpovědnosti za trestné činy, které však *de facto* právnická osoba z povahy věci nemůže spáchat. Příkladem uvedeme některé trestné činy podle devátého oddílu rakouského trestního zákoníku¹⁴⁸, nazvané trestná jednání proti manželství a rodině, a to:

- § 192 Vícenásobné manželství nebo zapsané partnerství,
- § 193 Oklamání při uzavření manželství,
- § 193a Oklamání při založení partnerství,
- § 194 Zakázané zprostředkování adopce,

---

pytláctví, *in concreto* jednání spočívající v roli „pytláka podílníka“. Viz blíže SLOBODNÍK, M.: Trestní odpovědnost právnických osob v případech pytláctví. In Myslivost, Stráž myslivosti. č. 1/2016, str. 57.

¹⁴⁵ JELÍNEK, J.: Op. cit., str. 48.

¹⁴⁶ LÖFF, M.: Das neue Verbandsverantwortlichkeitsgesetz – Strafrechtliches Risikomanagement als neue Herausforderung bei der Unternehmensführung. Zeitschrift für Recht und Rechnungswesen. 2005, č. 12, str. 355.

¹⁴⁷ Ať už se jedná o odpovědnost právnické osoby za všechny trestné činy, za všechny trestné činy, u kterých to povaha skutkové podstaty připouští, za taxativně vypočtené trestné činy, ať už v trestním zákoně, či zvláštních zákonech, za taxativně vypočtené trestné činy, pokud potřeba postihu vyplývá z mezinárodních smluv či evropských předpisů, za taxativně vypočtené trestné činy s modifikací některých skutkových podstat.

¹⁴⁸ Spolkového zákona ze dne 23. ledna 1974, publikovaného ve spolkovém věstníku zákonů pod č. BGBl Nr. 60/1974.

- § 195 Odnětí dítěte,
- § 196 Maření úředně nařízených výchovných opatření,
- § 198 Porušení vyživovací povinnosti,
- § 199 Zanedbání péče, výchovy a dozoru,
- § 200 Podvržení dítěte.

Přestože si s odstupem času aplikační praxe umí poradit s tímto legislativním nedostatkem, domníváme se, že se jedná o nepřijatelný zásah do právní jistoty adresátů trestněprávních norem, pro které je ohrožena předvídatelnost aplikace zákona v praxi. I tento nedostatek (spolu s bezpočtem dalších) zapříčinil řídkou aplikaci zákona v praxi. Nadto při opačném přístupu orgánů činných v trestním řízení (podstatně masivnější aplikace zákona v praxi) může vzniknout nebezpečí trestního stíhání spolku bez ohledu na účel trestní odpovědnosti spolku. Zůstává otázkou, zda takto široká trestní odpovědnost odpovídá vybraným principům trestního práva, např. dodržování principu subsidiarity trestní represe i u právnických osob.¹⁴⁹

Konstrukce odpovědnosti

Trestní odpovědnost spolků vychází z modelu založeném na přičítání činu fyzické osoby spolku. Rakouský zákonodárce se zřejmě inspiroval finským nedbalostním modelem odpovědnosti, byť se uplatní mírně odlišné standardy při přičítání jednání různých skupin osob.¹⁵⁰ Obdobně jako sousední legislativy ustanovení § 3 odst. 4 VbVG připustilo, že odpovědnost spolku za trestný čin nevyklučuje trestní postih fyzické osoby, jež se protiprávního jednání dopustila. Citované ustanovení vyjadřuje zásadu souběžné a nezávislé trestní odpovědnosti spolků a v praxi znamená možnost trestního postihu každé osoby samostatně, ale i zároveň.

---

¹⁴⁹ Srov. např. JELÍNEK, J.: Ještě k rozsahu kriminalizace jednání právnických osob. Bulletin advokacie 4/2017, 2017.

¹⁵⁰ ROBINSON, A.: Report on 'Corporate Culture' as a basis for the Criminal Liability of Corporations for the use of the United Nations Special Representative of the Secretary General for Business and Human Rights (UNSRSG). Dostupné online na webové adrese <http://198.170.85.29/Allens-Arthur-Robinson-Corporate-Culture-paper-for-Ruggie-Feb-2008.pdf> [cit. 2.5.2018].

Trestní odpovědnost spolku dle ustanovení § 3 VbVG vychází z modelu založeném na přičitatelnosti jednání přesně vymezeného okruhu osob s vymezeným vztahem ke spolku. Jedná se o:

- „osoby s rozhodovací pravomocí“¹⁵¹ („*Entscheidungsträger*“) a
- „spolupracovníky“¹⁵² („*Mitarbeiter*“).

Osobou s rozhodovací pravomocí se ve smyslu shora uvedeného zákona rozumí:

- jednatel, člen představenstva, prokurista nebo osoba, která je na základě plné moci z důvodů organizačních nebo srovnatelných oprávněna spolek navenek zastupovat,
- člen dozorčí rady, člen správní rady nebo ten, kdo jinak vykonává kontrolní pravomoci ve vedoucím postavení,
- kdo jinak vykonává rozhodující vliv na obchodní vedení spolku.

Jedná se zpravidla o osoby, které jsou členy statutárních a kontrolních orgánů, jenž zastupují spolek navenek, vykonávají kontrolu spolku či mají jiný podstatný vliv na vedení spolku.

Shora vymezená konstrukce odpovědnosti vychází z přičitatelnost jednání osob, jenž *ex lege* či *ex contractu* (např. dle stanov, či společenské smlouvy spolku apod.) mají povinnost dohlížet a kontrolovat jednání osob ve vedení spolku. Zvolenou konstrukci „*kdo jinak vykonává kontrolní pravomoci ve vedoucím postavení*“ nemůžeme interpretovat extenzivním způsobem tak, aby pod ní bylo možné subsumovat osoby stojící mimo strukturu spolku, kupř. auditory aj. Naopak osoby vykonávající rozhodující vliv na vedení spolku nebudou osoby shora explicitně uvedené (tj. osoby v řídicích a kontrolních orgánech spolku), nýbrž se bude jednat o fyzické a právnické osoby stojící mimo oficiální strukturu spolku. Takové osoby z povahy věci nebudou vykonávat funkce volených orgánů spolku.

---

¹⁵¹ Viz blíže definice v ustanovení § 2 odst. 1 VbVG.

¹⁵² Viz blíže definice v ustanovení § 2 odst. 2 VbVG.

Osobu tzv. „spolupracovníka“ vnímá rakouská úprava jako fyzickou osobu, jenž na základě pracovněprávního, vzdělávacího nebo jiného učebního poměru vykonává pracovní činnost ve prospěch spolku. Zákon odkazuje též na postoupenou pracovní sílu podle zvláštního zákona, tj. zákona o domácí práci.¹⁵³ Protiprávní jednání takových osob však není přičitatelné bez splnění dalších legislativních podmínek. Těmi jsou:

- spáchání činu ve prospěch spolku a
- porušení povinností, které mu byly uloženy.

Trestní sankce ukládané spolkům

Základní odlišností přístupu rakouského zákonodárce oproti ostatním evropským úpravám je především **stanovení trestních sankcí** za trestné činy spáchané spolky. Přestože je Rakouská republika stabilní součástí evropských struktur (ať už Rady Evropy či Evropské unie) a řady mezinárodních organizací, které poskytují v oblasti sankcionování právnických osob doporučení a připravují mezinárodní smlouvy, vyřešila otázku trestního sankcionování zakotvením monismu trestních sankcí, neboť zavedla pouze jedinou trestní sankci, kterou lze uložit spolku za spáchání trestného činu.¹⁵⁴ Oproti české úpravě osmi druhů trestů taxativně vypočtených v ustanovení § 15 ZTOPO, slovenské úpravě devíti druhů trestů taxativně vypočtených v ustanovení § 10 STOPO či polské úpravě osmi druhů trestů taxativně vypočtených v člancích 7 až 14 PZ se rakouský zákonodárce odchýlil zakotvením jediné možné trestní sankce, a to pokuty („*Verbandsgeldbuße*“). Již v úvodu však musíme podotknout, že tato sankce včetně ustanovení pojednávajících o jejím ukládání je legislativně kvalitně propracovaná.¹⁵⁵

Soudy stanoví v trestním řízení výši pokuty v tzv. denních sazbách („*Tagessätze*“),¹⁵⁶ přičemž právě soud vždy vyměřuje nejen jejich výši, ale také počet.

---

¹⁵³ Srov. poměry založené zákonem č. 105/1961 BGBl.

¹⁵⁴ S obdobně nízkým počtem sankcí se setkáme kupř. ve Finsku, jenž upravuje možnost uložení podnikové pokuty (§ 5), která dosahuje výše mezi cca 850 až 850 000 euro. Právnické osoby lze sankcionovat též propadnutím finančního prospěchu nebo majetku užitého ke spáchání trestného činu.

¹⁵⁵ JELÍNEK, J.: Trestní odpovědnost právnických osob. Praha: Linde, 2007, str. 196.

¹⁵⁶ Srov. ustanovení § 4 VbVG *et seq.*

Zároveň soud zvaží možnost podmíněného prominutí uložené pokuty nebo její části. Spolek sankci plní výhradně v platné měně¹⁵⁷, a to bez nároku na náhradu. Při stanovení výše pokuty musí být zohledněno, aby její uložení neohrozilo hospodářskou existenci spolku.¹⁵⁸ Výše pokuty se tudíž musí lišit v závislosti na povaze trestného činu, ale také ohledy na majetkové poměry ve spolku.

Nelze než dát rakouskému zákonodárci za pravdu při zvolení právě této trestní sankce, když právě majetková povaha vytváří z pokuty vhodný prostředek k působení na spolek jako pachatele trestného činu, poněvadž zásah do ekonomické sféry předpokládá individuálně preventivní účinky působení na spolky.

Počet denních sazeb je úměrný délce trestu odnětí svobody fyzické osoby a je upraven následujícím způsobem:

Počet denních sazeb

Délka trestu odnětí svobody

180	jedná-li se o trest odnětí svobody na doživotí nebo trest odnětí svobody až na dvacet let
155	jedná-li se o trest odnětí svobody až na patnáct let
130	jedná-li se o trest odnětí svobody až na deset let
100	jedná-li se o trest odnětí svobody až na pět let
85	jedná-li se o trest odnětí svobody až na tři roky

¹⁵⁷ Rakouský šilink byl rakouskou měnou od roku 1924 do roku 1999. Jako člen Evropské unie se však Rakousko podílí na hospodářské a měnové unii, což s sebou přineslo zavedení eura jako společné měny.

¹⁵⁸ SEILER, S.: Strafrecht. Allgemeiner Teil II. Strafen und Maßnahmen. 5. vyd. Wien: Verlag Österreich, 2012, str. 38.

70	jedná-li se o trest odnětí svobody až na dva roky
55	jedná-li se o trest odnětí svobody až na jeden rok
40	ve všech ostatních případech

Zákonná úprava explicitně stanovila, že denní sazbu je nutno stanovit ve výši odpovídající 1/360 zjištěného ročního výnosu,¹⁵⁹ avšak tato částka nemusí být konečná, neboť takto určenou výši denní sazby můžeme snížit¹⁶⁰ nebo naopak zvýšit¹⁶¹, maximálně však o jednu třetinu. Pro případ, že spolek není ekonomicky výkonný a hospodaří se ztrátou, zákon stanoví minimální výši denní sazby částkou 50,- EUR. Rakouský zákonodárce tím brání u vybraných subjektů případnému úniku z trestního postihu. V ostatních státech se zpravidla tento typ trestní sankce neuloží, pokud by výsledná částka byla nedobytná, nicméně systém založený na monismu trestních sankcí nemůže využít možného pestrého katalogu sankcí, který se pravidelně objevuje v nadnárodních a mezinárodních doporučeních.¹⁶² Maximální výše denní sazby je

¹⁵⁹ Srov. ustanovení 4 odst. 4 VbVG.

¹⁶⁰ Právní úprava v ustanovení § 5 VbVG obsahuje poměrně přehledná pravidla pro snížení pokuty, a to zejména za situace, ve které spolek již před činem činil opatření k zamezení protiprávních činů (interní opatření k předcházení protiprávní činnosti právnické osoby a řešení vzniklých situací v praxi (*compliance management system*)), spolek po činu významně napomohl k objasnění trestného činu, či uskutečnil náležité kroky k budoucímu zamezení obdobných činů (zakotvení *compliance management systemu pro futuro*).

¹⁶¹ Právní úprava v ustanovení § 5 VbVG obsahuje též pravidla pro zvýšení pokuty, ke kterému může soud dospět zejména tehdy, když v důsledku přičitatelného protiprávního jednání vzniklo větší poškození, spolek získal větší prospěch, nebo protiprávní jednání fyzických osob v rámci spolku bylo více trpěno či podporováno. Spolku však jako okolnost pro zvýšení pokuty není kladeno k tíži, že před činem činil opatření k zamezení protiprávních činů.

¹⁶² Kupř. zbavení oprávnění pobírat veřejné výhody nebo podpory – např. dotace či subvence, dočasný nebo trvalý zákaz činnosti, uložení soudního dohledu nad právnickou osobou, propadnutí věci, peněžitý

stanovena částkou 10.000,- EUR. Toto rozpětí pokuty vydrželo po celou dobu účinnosti VbVG.

Klademe si však otázku, zda **z pohledu rovnosti trestně odpovědných pachatelů před zákonem** obстоjí zakotvení zvláštního okruhu subjektů - spolků s prospěšným účelem¹⁶³, kterým zákonodárce automaticky snížil rozpětí trestní sankce. Denní sazba je stanovena částkou nejméně 2 EUR a nesmí překročit 500 EUR. *A priori* zvýhodněné postavení vybraných subjektů před zákonem nepovažujeme z pohledu sankcionování právnických osob za žádoucí. Kloníme se spíše k závěru, že soud v rámci individualizace trestní sankce disponuje řadou možností, které mohou vést ke snížení trestu spolku (např. shora uvedená možnost snížení peněžitého trestu), resp. k dosažení spravedlivé sankce za protiprávní jednání. Diskutabilní je rovněž situace, ve které se dva spolky dopustí spáchání stejného trestného činu stejným jednáním, ale každý z nich bude sankcionován odlišně, neboť jeden je ekonomicky neúměrně výkonnější než druhý. Takový jev je v právním státu založeném na demokratických hodnotách a rovném přístupu ke všem osobám (jak fyzickým tak právnickým) nutné pečlivě odůvodnit. Důvodová zpráva VbVG však shora uvedené přesvědčivě nezdůvodnila.

Za doporučení hodné považujeme zakotvení institutu **podmíněného upuštění od pokuty** dle ustanovení § 6 VbVG. Považujeme za samozřejmé, že trest nesmí být prostředkem k řešení jiných společenských problémů (deficit veřejného rozpočtu, apod.)¹⁶⁴, ale že cílem je ochrana společnosti před pachateli trestných činů tak, aby nebyly páčány trestné činy vůbec, nebo byly páčány jen v co nejmenší míře, zároveň aby bylo zabráněno odsouzenému v dalším páčání trestné činnosti a byl vychován k tomu, aby vedl řádný život. Zároveň by měl trest působit výchovně i na ostatní členy společnosti. Naplnění shora uvedených aspektů očekáváme právě od této formy trestní sankce. Sankce je aplikovatelná za situace, kdy byl spolek odsouzen k pokutě ve výši

---

trest, propadnutí majetku, zrušení právnické osoby rozhodnutím soudu, uveřejnění rozhodnutí soudu, dočasné nebo trvalé uzavření provozoven právnické osoby.

¹⁶³ Jedná se o spolky jenž slouží obecně prospěšnému, humanitárnímu nebo církevnímu účelu, či pokud jde o jinou neziskovou organizaci.

¹⁶⁴ Srov. např. nález Ústavního soudu v České republice ÚS 47/1998.

nepřesahující 70 denních sazeb. Soud disponuje volným uvážením pro stanovení zkušební doby v rozsahu 1 až 3 let za možnosti uložení případných pokynů, zejména:

- povinnost k náhradě škody poškozenému,
- uložení technických, organizačních a personálních opatření s cílem zabránit páchání dalších protiprávních jednání, za která je spolek veden k odpovědnosti, avšak pouze za předpokladu, že s tímto souhlasí.

Kumulativně požadovaným předpokladem je, že výkonu pokuty není s přihlédnutím k okolnostem případu zapotřebí. Soud může od pokuty upustit jak zcela, tak i z části. Zároveň musí být stanovena zkušební doba v délce trvání nejméně 1 roku a nejdéle 3 let. Pokud by odsouzený spolek ve zkušební době porušil stanovené povinnosti, či se dokonce dopustil nového trestného činu, lze alternativně prodloužit zkušební dobu tak, aby nepřesáhla 5 let za současného uložení nových povinností, nebo pokud se toto nejeví jako účinné, podmíněné upuštění od potrestání zruší.

Při hodnocení implementace mezinárodních a nadnárodních závazků a doporučení nedospěly kontrolní orgány k závěru, že by rakouský zákonodárce porušil své povinnosti zakotvit účinné, přiměřené a odrazující sankce vůči právníkům osobám.

3.2.2.2 Interní opatření k předcházení protiprávní činnosti spolku a řešení vzniklých situací v praxi (*compliance management system*)

Důvodová zpráva VbVG argumentuje tím, že zavedení trestní odpovědnosti spolků se na jedné straně může citlivě dotknout pracovních míst, jež mohou být teoreticky ohrožena uložením trestní sankce – pokuty, nicméně zároveň tento zákon podporuje spolky v přijímání důraznějších technických, organizačních a personálních opatření s cílem zabránit páchání dalších protiprávních jednání a zamezit vzniku trestní odpovědnosti. Někteří autoři dokonce vyjádřili názor, že v konečném důsledku to může znamenat posílení schopnosti konkurence mezi jednotlivými podnikateli.¹⁶⁵

Zákon dokonce umožňuje státu ingerovat v trestním řízení do vnitřních poměrů ve spolku, když při uložení pokuty s podmíněným odkladem jejího výkonu může soud uložit technická, organizační a personální opatření s cílem zabránit páchání dalších protiprávních jednání, za která je spolek veden k odpovědnosti, avšak pouze za předpokladu, že s tímto spolek souhlasí.

Při trestání spolku dle VbVG se přednostně zkoumá trestní odpovědnost spolku, jenž může vyplynout i z objektivně chybějící kontroly ze strany spolku, nebo z naplňování skutkové podstaty trestného činu ze strany spolupracovníka spolku ve smyslu VbVG nebo spáchání protiprávního a zaviněného trestného činu ze strany subjektu nesoucího rozhodovací pravomoc ve spolku.¹⁶⁶ Podle Jelínka však za osoby s podstatným vlivem na obchodní vedení spolku nelze považovat osoby s rozhodovací pravomocí povolané na základě soudního rozhodnutí (např. nucený správce či nucený jednatel), a to z důvodu, že spolek jejich jednání nemůže nikterak ovlivnit.¹⁶⁷

Důležitý moment rakouské úpravy je případné usnadnění deliktního jednání ze strany osoby s rozhodovací pravomocí tím, že nezachovala náležitou péči přijetím potřebných opatření k zabránění protiprávních jednání. S ohledem na uvedené tak

---

¹⁶⁵ PRÍBELSKÝ, P.: Trestná zodpovednosť právnických osôb v Rakúsku. In: Trestněprávní revue. Praha: C. H. Beck, č. 1, 2007, str. 13 *et seq.*

¹⁶⁶ MALECZKY, O.: Strafrecht. Allgemeiner Teil I. 9. vyd. Wien:Lexisnexis ARD NORAC, 2012, str. 72.

¹⁶⁷ JELÍNEK, J.: Trestní odpovědnost právnických osob. Praha: Linde, 2007, str. 200.

musíme odmítnou myšlenku, že konstrukce trestní odpovědnosti spolků je odpovědností objektivní. Východiskem pro dovození trestní odpovědnosti je zaviněné spáchání trestného činu osobou v řídicím, kontrolním či jiném vlivném postavení, nebo zaviněný nedostatek kontroly či organizace v rámci spolku.

Pakliže zaměstnanec spolku jedná se zaviněním ve formě úmyslu a osoba vykonávající dozor selhala v kontrole zaměstnance pouze jednáním z nedbalosti, bude spolek odpovědný za zavinění ve formě úmyslu. Nicméně v případech, ve kterých zaměstnanec naplní skutkovou podstatu protiprávním jednáním z nedbalosti, bude i spolek odpovědný za nedbalostní trestný čin, a to i navzdory skutečnosti, že osoba vykonávající dozor jednala v přímém či nepřímém úmyslu.¹⁶⁸

Legislativní požadavek náležité péče na statutární a kontrolní orgány spolku ve vztahu k zamezení protiprávnímu jednání zaměstnanců spolku však není přijímán bez výhrad. Některé nevládní organizace poukazují na výkladové problémy způsobené nedostatečnou specifikací pojmu náležité péče. Nedostatky tyto organizace spatřují zejména v tom, že požadavek náležité péče je až příliš vágní, tudíž obžalobě působí obtíže prokázat nade vše pochybnost porušení tohoto obecného požadavku.¹⁶⁹ V souladu s procesními předpisy trestního řízení musí obžaloba předložit důkazy o tom, že postup obžalovaného spolku nebyl v souladu s obecným požadavkem náležité péče. Úkolem obžaloby je porovnat postup obžalovaného spolku s postupy a obvyklou praxí spolků stejného, či obdobného odvětví.¹⁷⁰ Uvedený požadavek působil zejména v prvních letech účinnosti nové úpravy nemalé obtíže a aplikační praxe prvních let nenaplnila očekávání.

V průběhu prvních čtyř let účinnosti nové úpravy (2006 až 2010) bylo zahájeno zhruba na 350 trestních řízení, ve kterých bylo vzneseno obvinění právnické osoby

---

¹⁶⁸ MITGUTSCH, I.: Country report: Austria. In: GOBERT, J., PASCAL, A.-M.: European Developments in Corporate Criminal Liability. New York: Routledge, 2011, str. 210.

¹⁶⁹ OECD Phase 3 Report on implementing the OECD Anti-Bribery Convention in Austria, str. 20, odst. 47. Dostupné online na webové adrese <http://www.oecd.org/daf/anti-bribery/Austriaphase3reportEN.pdf> [cit. 5.5.2018].

¹⁷⁰ MITGUTSCH, I.: Country report: Austria. In: GOBERT, J., PASCAL, A.-M.: European Developments in Corporate Criminal Liability. New York: Routledge, 2011, str. 210.

spolu s osobou fyzickou. O poznání nižší byl nicméně počet podaných obžalob a významně nižší byl počet odsouzených spolků – bylo podáno pouze 25 obžalob, z toho v pouhé polovině případů došlo i k odsouzení.¹⁷¹ Přesto lze s přihlédnutím k praxi posledních let pozorovat obdobný trend jako v České republice a okolních státech, a to postupně se zvyšující počet trestních řízení proti právnickým osobám. Zpráva Institutu pro právní a trestní sociologii poukazuje na nejistotu státních zástupců při aplikaci VbVG. OECD spatřuje příčiny v časové zátěži a značném úsilí, které je nutné aplikaci VbVG věnovat, jakož i nízké pravděpodobnosti úspěchu v trestním řízení vedeném proti spolku zdůvodněné chybějícími nástroji, jurisprudencí, specializací i praxí.

V této souvislosti považujeme za nešťastné, že rakouský zákonodárce v průběhu prvních let aplikace ani přes shora uvedené neučinil kroky, kterými by pomohl ukotvit standard náležité a odpovědné péče.¹⁷²

Zlom přinesl teprve rok 2014, když shodou okolností právě ve Vídni bylo rozhodnuto o mezinárodním standardu ISO 19600, jenž s sebou přináší celosvětově platnou směrnici pro Compliance Management System (CMI). Od 7. do 11. července 2014 příslušný projektový výbor ISO 271, kterému předsedal Martin Tolar (manažer v soukromém sektoru poskytující poradenství jiným vrcholným manažerům v oblasti *compliance*), projednával mezinárodní standard pro systém *Compliance Management*, který v závěru svého zasedání schválil jako normu ISO 19600 "*Compliance management systems - Guidelines*". Proces vytvoření normy byl poměrně krátký, když práce byly zahájeny v roce 2012.

Nová norma ISO 19600 nabízí spolkům spolehlivé pokyny pro zavádění a používání systému interních opatření k předcházení protiprávní činnosti spolku a řešení vzniklých situací v praxi. Jistou zajímavostí je, že ke vzniku normy přispěly odborníci z Austrálie, Číny, Německa, Francie, Holandska, Kanady, Malajsie, Rakouska,

---

¹⁷¹ Ibidem str. 304.

¹⁷² Srov. OECD Phase 3 Report on implementing the OECD Anti-Bribery Convention in Austria, str. 20, odst. 47.

Singapuru, Španělska a Švýcarska.¹⁷³ Zhruba 20 dalším zemím byl přiznán statut pozorovatele (např. Spojené království, Japonsko a USA).¹⁷⁴

---

¹⁷³ Jedná se o země reprezentující téměř jednu čtvrtinu (23 %) světového obyvatelstva.

¹⁷⁴ Jedná se o země reprezentující dalších 11 % světového obyvatelstva.

3.2.3 Trestní úprava *de lege ferenda*

Jednotlivé připomínky *de lege ferenda* si dovolíme rozdělit do tří skupin. Nejprve vyjádříme své připomínky k rozsahu kriminalizace v širším i užším smyslu, poté k osobní působnosti zákona VbVg a závěrem k úpravě na podporu prevence trestné činnosti.

V textu předcházející podkapitoly jsme se věnovali úpravě rozsahu kriminalizace v širším i užším smyslu, kdy jsme předložili některé argumenty pro i proti úpravě odpovědnosti za všechny trestné činy. Poukázali jsme na konkrétní trestné činy, kterých se spolek *de iure* dopustit může, nicméně *de facto* je to vyloučeno jejich povahou. Mimo jiné vzniká i nebezpečí trestního stíhání spolku bez ohledu na účel jeho trestní odpovědnosti. Rakouskému zákonodárci bychom doporučili zvolit cestu tzv. taxativního negativního výčtu, jenž zakotvuje vybrané trestné činy, kterých se spolek dopustit nemůže. Domníváme se, že tento přístup rovněž klade nemalé požadavky na zákonodárny proces, nicméně v optimální případě bude legislativně přesnější a odpovídající zásadám *nullum crimen sine lege certa* a zásadě subsidiarity trestní represe. Z pohledu orgánů činných v trestním řízení usnadní jejich aplikační praxi.

Ve vztahu k sankcionování byla rakouská úprava podrobena určité kritice ze strany OECD, která vydala řadu doporučení pro úpravu odpovědnosti spolků. Zejména zprávy druhé a třetí fáze doporučily zakotvit účinnější a více odrazující sankce vůči právníkům osobám, kdy stávající systém pokut byl označen za nedostatečný, zejména v případech, kdy právnická osoba v odpovídajícím období nevytvořila dostatečně významný zisk.¹⁷⁵ Současné uspořádání pokut je nastaveno tak, aby poměrná část ročního zisku spolku podléhala pokutě s tím, že maximální výše pokuty může dosáhnout až na částku 1,8 milionu EUR.

---

¹⁷⁵ OECD Phase 2 report (Zpráva OECD o druhé fázi provádění Úmluvy OECD o boji proti podplácení v Rakousku), odstavec 145 a násl., OECD Phase 3-report on implementing the OECD anti-bribery convention in Austria (Zpráva OECD o třetí fázi provádění Úmluvy OECD o boji proti podplácení v Rakousku), prosinec 2012, odstavec 52 a násl. Na stránkách <http://www.oecd.org/daf/anti-bribery/Austriaphase3reportEN.pdf>. [cit. 5.5.2018].

Nelze než doporučit zakotvení významně širší palety trestních sankcí, které budou příléhavým právním následkem protiprávního jednání, které je přičitatelné spolku. Inspirace pro takové sankce může být nalezena v řadě mezinárodních a nadnárodních doporučení a závazcích uvedených ve druhé kapitole této práce.

Další návrhy *de lege ferenda* budou spadat do oblasti sankcionování spolků s prospěšným účelem¹⁷⁶, jejichž zakotvení z našeho pohledu zakládá jistou nerovnost trestně odpovědných pachatelů před zákonem, neboť rakouský zákonodárce těmto subjektům automaticky snížil rozpětí trestní sankce. Denní sazba je stanovena částkou nejméně 2 EUR a nesmí překročit 500 EUR. *A priori* zvýhodněné postavení vybraných subjektů před zákonem nepovažujeme z pohledu sankcionování spolků za žádoucí. Kloníme se spíše k závěru, že soud v rámci individualizace trestní sankce disponuje řadou možností, které mohou vést ke snížení trestu spolku (např. shora uvedená možnost snížení peněžitého trestu), resp. k dosažení spravedlivé sankce za protiprávní jednání. Diskutabilní je rovněž situace, ve které se dva spolky dopustí stejného trestného činu stejným jednáním, ale každý z nich bude sankcionován odlišně, neboť jeden je ekonomicky neúměrně výkonnější než druhý. V první řadě považujeme za vhodné odstranit tuto dichotomii v trestání spolků a obecně prospěšných spolků a druhý problematický moment efektivně vyřeší pestrá paleta trestních sankcí, které případně bude možné ve vhodných případech i kumulovat.

Prevence trestné činnosti

Ve vztahu k předcházení trestné činnosti považujeme za nešťastné, že rakouský zákonodárce v průběhu prvních let aplikace ani přes shora uvedené neučinil kroky, kterými by pomohl ukotvit standard náležité a odpovědné péče a pomohl tak aplikační praxi orgánů činných v trestním řízení.

Dovedeme si představit, že přílohou zákona nebo alespoň příslušnou vyhláškou ministerstva bude precizně vyjádřen minimální požadavek náležité a odborné péče, jenž požaduje zákonodárce po adresátech právních norem tak, aby nebyla ohrožena jejich

---

¹⁷⁶ Jedná se o spolky jenž slouží obecně prospěšnému, humanitárnímu nebo církevnímu účelu, či pokud jde o jinou neziskovou organizaci.

právní jistota. Zároveň tím zvýší a zpřesní tlak na kontrolní mechanismy spolků, které by měly být dostatečně propracované. Tyto zpřesněné legislativní požadavky mohou posloužit jako základní východiska pro spolky.

3.2.4 Shrnutí

Rakouská republika zakotvila model tzv. pravé trestní odpovědnosti přijetím zákona o trestní odpovědnosti spolků č. 151/2005 Spolkové sbírky zákonů Republiky Rakousko, který nabyl účinnosti dne 1. ledna 2006. Význam této úpravy pro sousední země, zejména Českou republiku, je značný, neboť zavedl trestní odpovědnosti v zemi, kde existuje významná podobnost odvětví trestního práva a v zásadě stejné mezinárodní a nadnárodní závazky.

Po zhruba deseti letech aplikační praxe můžeme vyzorovat jistý trend vyplývající z aplikace zákona, kdy je zřejmá snaha orgánů činných v trestním řízení o stále častější aplikaci VbVG. Dle sdělení tamějších advokátů byla aplikace zákona v prvních letech poměrně řídká¹⁷⁷ a doposud se nijak významně nezlepšila.¹⁷⁸

Ani země s poměrně dlouhou a stabilní trestněprávní tradicí jako je Rakousko se nedokáže vystříhat legislativním nedostatkům. Za nešťastný považujeme vágní požadavek náležité péče na osoby v řídicích a kontrolních orgánech spolků ve vztahu k zamezení trestné činnosti zaměstnanců spolku. Zákonodárce během 12 let aplikace nového zákona neučinil kroky, kterými by pomohl ukotvit standard náležité a odpovědné péče a pomohl tak aplikační praxi orgánů činných v trestním řízení. Ztotožňujeme se s kritikou nevládních organizací, jenž poukazují na výkladové problémy spojené s nedostatečnou určitostí pojmu. V praxi může být pro obžalobu obtížné prokázat nade vší pochybnost jeho porušení. Tento nedostatek však považujeme za zásadní zejména za situace, kdy se státy všemožně snaží zamezit trestné činnosti fyzických i právnických osob, ale na druhé straně legislativně nepodpoří vytváření dostatečných **prevenčních a kontrolních mechanismů**.

Kritice na domácí půdě, ale i v hodnotících zprávách mezinárodních organizací, se nevyhne ani monistické pojetí trestních sankcí. Řada autorů poukazuje na to, že **právní úprava jediného typu sankce** není dostačující, jakkoliv podrobně a důkladně

---

¹⁷⁷ JELÍNEK, J.: Trestní odpovědnost právnických osob v České republice - bilance a perspektivy. Praha: Leges, 2013, str. 346.

¹⁷⁸ BOHUSLAV, L.: Jaké zkušenosti mají s trestní odpovědností právnických osob některé státy EU? Právní rádce č. 2/2013, 2013.

může být sepsána.¹⁷⁹ V porovnání s dalšími státy Evropské unie, které zavedly model tzv. pravé trestní odpovědnosti včetně pestrého katalogu trestních sankcí, je patrné, že tyto běžně aplikují též jiné trestní sankce typu propadnutí majetku, zákazu činnosti, zrušení právnické osoby, apod. Domníváme se, že z pohledu důsledné individualizace trestní sankce je možnost uložení jediné sankce nedostatečná. Soudce nemá na výběr zvolit nejvíce přílehavý právní následek protiprávního jednání. Případy trestné činnosti, která nemá majetkový charakter, bude vhodné řešit jinou formou než pouze pokutou (na místě může být též kumulace sankcí).

Závěrem však můžeme uvést, že rakouský model obstojí v mezinárodním srovnání. Navíc za určitých okolností umožňuje spolku zamezit vzniku své odpovědnosti zachováním „náležité péče“, a tím ho alespoň mírně motivuje zakotvit prevenční mechanismy působící proti páchání trestné činnosti.

---

¹⁷⁹ Srov. JELÍNEK, J.: Trestní odpovědnost právnických osob. Praha: Linde, 2007, str. 214.

3.3 Trestní odpovědnost právnických osob na Slovensku

V této podkapitole čtenáře blíže seznámíme s jednotlivými aspekty přístupu slovenského zákonodárce k zakotvení modelu tzv. pravé trestní odpovědnosti právnických osob, a to včetně úpravy jejich možného vyvinění. Zároveň neopomeneme rozebrat legislativní vývoj, který předcházel legislativnímu řešení *de lege lata*, jež vstoupilo v účinnost 1. července 2016.

Vzhledem k úzké vazbě České a Slovenské republiky je zajímavé srovnání právě těchto dvou trestních úprav. Přestože po desetiletí spojoval tyto země stejný kodex trestního práva hmotného a procesního, hledal slovenský zákonodárce inspiraci nejprve v modelu tzv. nepravé trestní odpovědnosti právnických osob ve Španělském království¹⁸⁰, když teprve u stávající trestní úpravy spatřujeme jistou podobnost s českou úpravou.

Bez povšimnutí by neměl zůstat ani mezinárodní a nadnárodní tlak na zakotvení přiměřených, účinných a odstrašujících sankcí a na funkční transpozici mezinárodních závazků, které teprve napodruhé vedly k přijetí životaschopné právní úpravy.

---

¹⁸⁰ IVOR, J. MEDELSKÝ, J.: Trestná zodpovednosť právnických osob v Českej a Slovenskej republike, in JELÍNEK, J.: Trestní odpovědnost právnických osob - pět let poté. Praha: Leges, 2017. Teoretik. ISBN 978-80-7502-205-9, str. 28.

3.3.1 Historický vývoj

Kontroverzní téma trestní odpovědnosti právnických osob vyvolávalo rozporuplné reakce i na sousedním Slovensku, když proces legislativního zakotvení trval od roku 2004 do roku 2010. Prvním pokusem byl návrh nového trestního zákona z roku 2004, do kterého měl být zakotven model tzv. pravé trestní odpovědnosti, a to v hlavě páté nazvané „*trestná zodpovednosť právnických osob*“ a čítající na 11 ustanovení. Zvláštností této iniciativy bylo komplexní pojetí trestněprávní úpravy v jednom zákoně, nikoliv samostatná kodifikace odpovědnosti právnických osob. Předložené znění vycházelo z tzv. identifikační teorie se snahou o originální trestní odpovědnost právnických osob za chybné a nesprávné jednání jejich vedení.¹⁸¹ Po úvodních ustanoveních vymezujících osobní působnost a přechod odpovědnosti na právní nástupce stojí za zmínku úprava přičitatelnosti protiprávního jednání členů statutárních a kontrolních orgánů, nebo jiné osoby oprávněné jednat za právnickou osobu. Návrh počítal s odpovědností za všechny trestné činy, vyjma skutkových podstat, které může naplnit pouze konkrétní nebo speciální subjekt. Trestní sankce byly rozlišeny na sedm druhů trestů a dvě ochranná opatření.

Další vládní návrh předložený roku 2005, vycházel z návrhu roku 2004 a opět počítal se zavedením modelu tzv. pravé trestní odpovědnosti.¹⁸² Zásadní odlišnost spatřujeme ve změně úpravy rozsahu kriminalizace, kde původně navrženou odpovědnost za všechny trestné činy vyjma vybraných nahradil jejich demonstrativní výčet. Změna byla odůvodněna snížením počtu trestných činů na jejich minimální katalog, jenž musí být transponován dle mezinárodních závazků.¹⁸³ V této souvislosti se přikláníme na stranu kritiků redukce počtu trestných činů a jejich demonstrativnímu

---

¹⁸¹ ZÁHORA, J.: Ukladanie trestných sankcií právnickým osobám v Slovenskej republike. Kriminalistika, 2010, roč. 43, č. 4, str. 2.

¹⁸² MEDELSKÝ, J.: *Trestná zodpovednosť právnických osob*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2016, str. 70.

¹⁸³ ZÁHORA, J.: Ukladanie trestných sankcií právnickým osobám v Slovenskej republike. Kriminalistika, 2010, roč. 43, č. 4, str. 3.

výčtu.¹⁸⁴ I přes uvedené změny nebyla nalezena dostatečná podpora pro přijetí trestního sankcionování právnických osob, načež byl z návrhu trestního zákona tento dílčí návrh před jeho schválením vyřazen.

V roce 2006 se v parlamentu objevily dokonce dva návrhy samostatných kodexů pro zavedení trestní odpovědnosti právnických osob. Důvody zvláštního zákona byly prosté, a to dokončená rekodifikace trestního práva hmotného i procesního. Nejen vládní, ale i poslanecký návrh JUDr. Daniela Lipšice, PhD., vycházely z modelu tzv. pravé trestní odpovědnosti, kde by samostatný zákon existoval jako *lex specialis* ve vztahu k úpravě v trestním zákoně a trestním řádu.¹⁸⁵

Opakované legislativní neúspěchy měly za důsledek přehodnocení dosavadního přístupu a naprostý odklon od dosavadních návrhů. Roku 2008 se objevil návrh budovaný na principech modelu tzv. nepravé trestní odpovědnosti, inspirovaný úpravou trestní odpovědnosti právnických osob ve Španělském království.¹⁸⁶ Návrh zachoval princip individuální odpovědnosti za zavinění s tím, že volní složku nutnou pro naplnění objektivní stránky skutkové podstaty nalezneme pouze u fyzické osoby.¹⁸⁷ Tento návrh nenašel dostatek podpory ani ve slovenské vládě. Koncepční východiska návrhu si našla řadu odpůrců.¹⁸⁸

---

¹⁸⁴ Srov. např. BURDA, E. KURILOVSKÁ, L.: Nedostatky v doterajších legislativních návrhoch trestnej zodpovednosti právnických osôb. In: Trestná zodpovednosť právnických osôb. Zborník príspevkov z medzinárodnej konferencie konanej dňa 12. novembra 2009. Bratislava 2009, str. 163.

¹⁸⁵ ŠIMOVCĚK, I. JALČ, A.: Riešenia problematiky trestnej zodpovednosti právnických osôb v európskom priestore a úvahy de lege ferenda. In: Trestná zodpovednosť právnických osôb. Zborník príspevkov z medzinárodnej konferencie konanej dňa 12. novembra 2009. Bratislava 2009, str. 51.

¹⁸⁶ IVOR, J. MEDELSKÝ, J.: Trestná zodpovednosť právnických osob v České a Slovenské republice, in JELÍNEK, J.: Trestní odpovědnost právnických osob - pět let poté. Praha: Leges, 2017. Teoretik. ISBN 978-80-7502-205-9, str. 28.

¹⁸⁷ MEDELSKÝ, J.: *Trestná zodpovednosť právnických osob*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2016, str. 70.

¹⁸⁸ Viz např. SEGEŠ, I.: *Koncepcii trestnej zodpovednosti právnických osob v slovenskom trestnom prave, Pravny obzor 2002, č.4, s. 329-332*. Nebo též ČENTĚŠ, J. PRIKRYL, O.: *Úvahy o trestnej zodpovednosti právnických osôb v trestnom zákone*. In: Zborník z medzinárodnej konferencie Dny práva 2008, Brno: Masarykova univerzita, 2008.

Dostatečné podpory se v legislativním procesu dočkal teprve návrh schválený jako zákon č. 224/2010 Z. z., kterým se mění a doplňuje zákon č. 300/2005 Z. z., trestní zákon (dále též jako „STZ“). S účinností od 1. září 2010 Slovenská republika zakotvila model tzv. **nepravé trestní odpovědnosti do svého právního řádu**.

S dostatečným časovým odstupem a vyhodnocením aplikační praxe **dáváme zcela za pravdu** kritikům modelu nepravé trestní odpovědnosti, např. Jelínkovi, který označil tento model odpovědnosti za slepou uličku, resp. za krok nesprávným směrem.¹⁸⁹ Rovněž Záhora, jenž o kompromisním zákonu prohlásil, že „aj ovca zostala celá, aj vlk sýty“, nebyl příliš vzdálen od pravdy.¹⁹⁰ Kritické hlasy nezazněly pouze ze strany odborné veřejnosti, ale i z odborného aparátu mezinárodních organizací. Příkladem může být hodnotící návštěva OECD, probíhající od 7. 2. 2012 do 9. 2. 2012, zaměřená na praktické provádění Úmluvy o boji s uplácením zahraničních veřejných činitelů v mezinárodních obchodních transakcích, která prezentovala závěry o dlouhodobé absenci efektivní odpovědnosti právnických osob v právním řádu Slovenské republiky.¹⁹¹

Hmotněprávní část čítající především dvě ustanovení (§ 83a a § 83b) byla vtělena do trestního zákona¹⁹², přičemž procesní otázky řešil samostatně trestní řád¹⁹³. Hmotněprávní úprava se omezila na úpravu právních následků protiprávního jednání - dvou ochranných opatření. Dlužno však doplnit, že nebylo možné uložit žádný z trestů uvedených v STZ.

---

¹⁸⁹ JELÍNEK, J.: Trestní odpovědnost právnických osob v České republice – stále otevřený problém. In *Trestná zodpovednosť právnických osôb. Zborník príspevkov z medzinarodnej konferencie konanej dňa 12. novembra 2009*. Bratislava: Eurokódex, 2009, str.112.

¹⁹⁰ ZÁHORA, J.: Ukladanie trestných sankcií právnickým osobám v Slovenskej republike. *Kriminalistika*, 2010, roč. 43, č. 4, str. 14.

¹⁹¹ Hodnotiaca správa Slovenskej republiky pracovné skupiny OECD pre boj proti podplácaniu zahraničných verejných činiteľov v medzinárodných obchodných transakciách prijatá 15. júna 2012 na plenárnom zasadnutí, dostupné online na webovej adrese <http://www.vlada.gov.sk/hodnotenie-sr-v-3faze-hodnoteni-wgboecd/>, [cit. 8.5.2018].

¹⁹² Zákon č. 300/2005 Z. z., trestný zákon (dále též jako „STZ“).

¹⁹³ Zákon č. 301/2005 Z. z., trestný poriadok (dále též jako „STŘ“).

Jednotlivá ochranná opatření se lišila především rozsahem kriminalizace a nebylo možné je vzájemně kumulovat. Tzv. zabavení peněžité částky („*zhabanie peňažnej čiastky*“) bylo možné uložit **za jakýkoliv trestný čin** v případě, že byl spáchán v souvislosti

- s výkonem oprávnění zastupovat tuto právnickou osobu,
- s výkonem oprávnění přijímat rozhodnutí jménem této právnické osoby,
- s výkonem pravomoci vykonávat kontrolu v rámci této právnické osoby, nebo
- v souvislosti se zanedbáním dohledu nebo náležité péče v této právnické osobě.¹⁹⁴

Ani slovenský zákonodárce však blíže nevymezil své představy náležitého dohledu a péče v právnické osoby, dle našeho názoru ke škodě věci. Uvedené ustanovení však nebylo možné aplikovat na vybrané subjekty požívající tzv. „konkurzní imunity“ upravené ve zvláštním zákoně.¹⁹⁵ Výše peněžité částky se pohybovala v **rozmezí 800 EUR a 1.660.000 EUR** a soud při individualizaci trestní sankce přihlížel k:

- povaze a závažnosti trestného činu,
- rozsahu trestné činnosti,
- majetkovému obohacení právnické osoby,
- způsobené újmě (majetkové i nemajetkové),
- okolnostem spáchání trestného činu a
- následkům pro právnickou osobu.

Naproti tomu **ochranné opatření zabavení majetku** („*zhabanie majetku*“) mohl soud uložit pouze za **taxativně vybrané trestné činy** při splnění dalších zákonných podmínek. Obligatorním východiskem (*conditio sine qua non*) pro uložení této sankce byl požadavek na obohacení právnické osoby o majetek z trestné činnosti či výnosů z ní. Pokud by nenastalo naplnění této podmínky, soud by musel uložit zabavení peněžité částky (při splnění dalších podmínek). I zde zákon vyžadoval obdobně jako

---

¹⁹⁴ Srov. ustanovení § 83a STZ před novelizací zákonem č. 91/2016 Z.z., o trestnej zodpovednosti právnických osôb a o zmene a doplnení niektorých zákonov (dále též „**STOPO**“).

¹⁹⁵ Zákon č. 7/2005 Z.z. o konkurze a reštrukturalizácii ve znění pozdějších předpisů.

u zabavení peněžité částky souvislost s výkonem oprávnění přijímat rozhodnutí, vykonávat dohled a zastupovat právnickou osobu, nebo zanedbáním dohledu či náležité péče. Ani toto ochranné opatření nebylo možné aplikovat na vybrané právnické osoby.

Ze shora uvedeného vyplývá poněkud restriktivní pojetí osobní působnosti, když jednotlivá ustanovení nelze aplikovat vůči subjektům vymezeným ve zvláštní právní úpravě. *In concreto* se jednalo o ustanovení § 2 zákona č. 7/2005 Z. z. a následující subjekty:

- stát,
- státní rozpočtová organizace,
- státní příspěvková organizace,
- státní fond,
- základní územní samosprávný celek,
- vyšší územní samosprávný celek,
- rozpočtová organizace a příspěvková organizace ve zřizovatelské působnosti obce a kraje nebo jiná osoba, za jejíž všechny závazky odpovídá nebo ručí stát,
- Národní banka Slovenska,
- Fond pojištění vkladů,
- Garanční fond investic.

Zákon nebylo možné aplikovat ani na případy, ve kterých by výkonem ochranného opatření mohlo dojít k poškození majetku Slovenské republiky nebo Evropské unie, jiného státu nebo mezinárodních organizací. Toto restriktivní pojetí se spíše vymykalo ostatním státům popisovaným v této práci a jako takové ho nemůžeme hodnotit pozitivně. Zastáváme názor, že vhodné by bylo spíše extenzivní pojetí osobní působnosti legislativní úpravy za současného zvýšení tlaku na prevenční a kontrolní mechanismy pro předcházení trestné činnosti, které mohou aplikovat i shora vymezené právnické osoby.

V odborné literatuře není neobvyklá kritika konkrétní činnosti právnických osob s majetkovou účastí státu. Medelský jako příklady uvádí Pozemkový fond ve věci pozemků pod Vysokými Tatrami či kauzu TIPOS – národní loterijní společnosti, a.s. a obrovského uznaného dluhu aj. Korupce a podvody jsou dle názoru autora častým

jevem ve slovenském prostředí.¹⁹⁶ Nejedná se zdaleka o jedinou kritiku této nefunkční úpravy. Jelínek krom hmotněprávních nedostatků poukázal i na procesní úskalí úpravy, která počítala s postavením právnické osoby v řízení proti osobě fyzické jako s tzv. zúčastněnou osobou, která však disponuje slabším procesním postavením než obviněný.¹⁹⁷ Záhora této úpravě vytýkal naprostou absenci meziresortního připomínkového řízení a absenci zapracování výtek příslušných orgánů a institucí.

Obdobně jako v případě rakouské úpravy, kterou považujeme za podstatně propracovanější, musíme vyjádřit nesouhlas s nedostatečnou úpravou sankčního aparátu, omezenou na dvě ochranná opatření. Tato úprava nade vší pochybnost nevyhověla mezinárodním závazkům co do požadavku na účinné sankcionování, jelikož v praxi takřka nebyla aplikována. Domníváme se, že předložené sankce nesplnily ani požadavek odstrašujícího charakteru. Tento nedostatek nemohl být vyřešen jinak než zakotvením zcela nového sankčního aparátu s podstatně rozšířeným katalogem přiměřených, účinných a odstrašujících sankcí.

---

¹⁹⁶ MEDELSKÝ, J.: *Trestná zodpovednosť právnických osob*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2016, str. 109.

¹⁹⁷ JELÍNEK, J.: Trestní odpovědnost právnických osob v České republice – stále otevřený problém. In *Trestná zodpovednosť právnických osôb. Zborník príspevkov z medzinarodnej konferencie konanej dňa 12. novembra 2009*. Bratislava: Eurokódex, 2009, str.112.

3.3.2 Trestní odpovědnost *de lege lata*

Slovensko se v předcházející dekádě řadilo po bok států kritizovaných za nedostatečné sankcionování trestné činnosti právnických osob. Zcela neefektivní trestní úprava jejich sankcionování doplněná nedostatečnou úpravou administrativněprávní odpovědnosti přímo volala po legislativní změně. Zmiňovanou administrativní úpravu sankcionování shodně dle názoru doktríny i mezinárodních organizací nelze srovnávat se správní úpravou Spolkové republiky Německo, když slovenské sankce za správní delikty zdaleka nejsou dostačující. Záhora správní úpravě *de lege lata* vytýká její roztržitost, nejednotnost, komplikovanost a absenci úpravy všeobecných hmotněprávních institutů jako okolnosti vylučující protiprávnost a trestnost, zánik trestnosti, zásady pro ukládání sankcí apod.¹⁹⁸

Stupňující se mezinárodní tlak a tristní výsledky aplikace modelu tzv. nepravé trestní odpovědnosti vedly k obnovení odborných diskusí k tématu účinného sankcionování právnických osob. Legislativní aktivity se posléze vydaly zpět směrem k původním návrhům odvozeným z modelu tzv. pravé trestní odpovědnosti právnických osob, avšak s jistou modifikací. Slovenský zákonodárce připravil kodex samostatné a komplexní úpravy ve zvláštním zákoně (kombinujícím nejen hmotněprávní, ale i procesní ustanovení), který byl přijat jako zákon č. 91/2016 Z.z., o trestnej zodpovednosti právnických osôb a o zmene a doplnení niektorých zákonov, který je ve vztahu k hmotněprávní úpravě v STZ, jakož i ve vztahu k procesní úpravě v STŘ, v postavení *lex specialis*.

I v důvodové zprávě zákonodárce předestřel podněty pro novou úpravu, když hovoří o implementaci zhruba 33 mezinárodních dokumentů a povinnostech vyplývajících z práva Evropské unie.¹⁹⁹

---

¹⁹⁸ ZÁHORA, J. ŠIMOVČEK, I.: *Zákon o trestnej zodpovednosti právnických osôb – komentár*, Bratislava: Wolters Kluwer, 2016, str. 22.

¹⁹⁹ Viz blíže NÁRODNÁ RADA SR. *Dôvodová správa k zákonu o trestnej zodpovednosti právnických osôb*. 2015. Dostupné online na webové adrese <http://www.najpravo.sk/dovodove-spravy/rok-2016/91-2016-z-z.html#S%20p%20o%20i%20o%20č%20n%20á%20%20%20%20s%20p%20r%20á%20v%20a>. [cit. 8.5.2018].

Zákon vstoupil v účinnost dne 1. července 2016, tudíž se v současné chvíli můžeme seznámit s prvními názory na vybrané instituty a jejich legislativní zakotvení, konstrukci odpovědnosti apod. Rovněž se budeme blíže věnovat možnostem vyvinění právnické osoby s přihlédnutím k aktuálním problémům a nedostatkům této poměrně mladé právní úpravy. Pokusíme se shrnout některé názory na zavedení kolektivní trestní odpovědnosti a průlomů do dosavadního systému trestního práva, založeného na individuální trestní odpovědnosti fyzických osob, když i slovenské dogmatické učení o skutkové podstatě muselo být přizpůsobeno potřebě deliktní odpovědnosti právnických osob.

3.3.2.1 Rozsah kriminalizace v širším smyslu

Osobní působnost

Ustanovení § 5 STOPO vymezilo osobní působnost zákona negativní způsobem, když vybralo subjekty, které za své protiprávní jednání **nejsou trestně** odpovědné. Tento zákon neposkytuje legální definici právnické osoby, ale vztahuje se na všechny subjekty, kterým právní řád přiznává postavení právnické osoby.²⁰⁰ Toto vymezení v podstatě odpovídá a navazuje na definici právnické osoby v mezinárodních a nadnárodních závazcích Slovenské republiky uvedené ve druhé kapitole. Trestně odpovědné nejsou:

- Slovenská republika a její orgány²⁰¹,
- jiné státy a jejich orgány²⁰²,
- mezinárodní organizace zřízené na základě mezinárodního práva veřejného a jejich orgány²⁰³,
- obce a vyšší územní celky²⁰⁴,

---

²⁰⁰ ZÁHORA, J. ŠIMOVČEK, I.: *Zákon o trestnej zodpovednosti právnických osôb – komentár*, Bratislava: Wolters Kluwer, 2016, str. 95.

²⁰¹ Vynětí z trestní odpovědnosti se vztahuje např. na Slovenskou národní radu, prezidenta, vládu, Ústavní soud, Nejvyšší soud Slovenské republiky a další soudy obecné soudní soustavy, Nejvyšší kontrolní úřad Slovenské republiky, veřejného ochránce práv, Slovenskou informační službu aj.

²⁰² Imunita ostatních států vyplývá z Úmluvy Organizace spojených národů o jurisdikčních imunitách států a jejich majetku. Srov. CABAN, P.: Úmluva Organizace spojených národů o jurisdikčních imunitách států a jejich majetku, *Právní rozhledy: časopis pro všechna právní odvětví* \CE 94\, Roč. 14, č. 24(2006), str. 875 – 882.

²⁰³ Vynětí z trestní odpovědnosti se vztahuje např. na Organizaci spojených národů včetně jejich mezinárodních odborných organizací typu Mezinárodní agentura pro atomovou energii, dále na Radu Evropy či OECD. Trestně odpovědná nebude ani Evropská unie, které Lisabonská smlouva pozměňující Smlouvu o Evropské unii a Smlouvu o založení Evropského společenství, podepsaná dne 13. prosince 2007 v Lisabonu, vstupující v platnost 1. prosince 2009, přiznává právní osobnost (subjektivitu) a jedná se tudíž o právnickou osobu *sui generis*.

²⁰⁴ Obce jsou územní samosprávné celky, které sdružují osoby, mající na území obce trvalý pobyt. Jedná se o právnické osoby, které hospodaří s vlastním majetkem a jejichž práva a povinnosti vyplývají především ze zákona č. 369/1990 Zb. *o obecnom zriadeni*. Vyšší územní samosprávné celky jsou kraje jakožto právnické osoby, které samostatně hospodaří s vlastním majetkem a které zabezpečují zájmy

- právnické osoby, které jsou v době spáchání trestného činu zřízené zákonem,²⁰⁵
- jiné právnické osoby, jejichž majetkové poměry jako dlužníka nelze uspořádat podle zvláštního předpisu upravujícího insolvenční řízení²⁰⁶, spadají sem:
  - státní rozpočtová organizace,
  - státní příspěvková organizace,
  - státní fond,
  - rozpočtová organizace a příspěvková organizace ve zřizovatelské působnosti obce a kraje nebo jiná osoba, za jejíž všechny závazky odpovídá nebo ručí stát,
  - Národní banka Slovenska,
  - Fond pojištění vkladů,
  - Garanční fond investic.

Legislativní posun oproti dosavadní právní úpravě spatřujeme především ve zúžení negativního výčtu osob, na které se trestní odpovědnost nevztahuje. Dosavadní úprava z našeho pohledu nesprávně vyloučila trestní odpovědnost právnických osob s majetkovou účastí státu. *De lege lata* zákonodárce *expressis verbis* stanovil, že majetková účast osob, které požívají imunitu dle STOPO nevyklučuje jejich trestní odpovědnost. Tento legislativní počín, jakkoli chvályhodný může být, však nepovažujeme za dostatečný. Shora formulovaný výčet považujeme za příliš extenzivní, zejména v oblasti právnických osob zřízených zákonem a dále též základních a vyšších územních samosprávných celků. Je sice zřejmé, že na tyto subjekty není možné aplikovat veškeré ze zakotvených trestních sankcí – např. trest zrušení právnické osoby, přesto si dovedeme představit i na tyto subjekty aplikovat vybrané trestní sankce. Domníváme se, že jejich případná trestní odpovědnost by působila generálně

---

svých obyvatel. Jejich práva a povinnosti vyplývají mj. ze zákona č. 302/2001 Z.z. o samosprávě vyšších územních celkov.

²⁰⁵ Mezi tyto právnické osoby patří např. Environmentalny fond zřízený zákonem č. 587/2004 Z.z. o *Environmentálnom fonde* ve znění pozdějších předpisů, Fond na podporu umenia zřízený zákonem č. 284/2014 Z.z., o *Fonde na podporu umenia* ve znění pozdějších předpisů, či Slovenská advokátský komora zřízená dle ustanovení § 66 zákona č. 586/2003 Z.z., o advokácii ve znění pozdějších předpisů.

²⁰⁶ Ustanovení § 2 zákona č. 7/2005 Z.z. o konkurze a reštrukturalizácii a o zmene a doplnení niektorých zákonov ve znění zákona č. 348/2011 Z.z.

preventivními účinky a zvýšila by tlak na zavedení a dodržování interních opatření k předcházení protiprávní činnosti právnické osoby a řešení vzniklých situací v praxi. V porovnání s ostatními státy vnímáme slovenské pojetí osobní působnosti jako příliš restriktivní s příliš širokým pojetím subjektů požívajících imunit.

Rozsah kriminalizace v užším smyslu

Slovenský zákonodárce ustoupil od dosavadního pojetí rozsahu kriminalizace za ochranná opatření, která bylo možno uložit **za jakýkoliv trestný čin** spáchaný v souvislosti s výkonem oprávnění zastupovat právnickou osobu, přijímat rozhodnutí jejím jménem, výkonem kontroly v jejím rámci či v souvislosti se zanedbáním dohledu nebo náležité péče v této právnické osobě.

STOPO předkládá taxativní pozitivní výčet trestných činů upravených ve zvláštní části trestního zákona, u kterých přichází v úvahu dovození trestní odpovědnosti právnické osoby za splnění dalších podmínek. Právě tento katalog dle důvodové zprávy zohledňuje mezinárodní a nadnárodní doporučení a závazky Slovenské republiky a nad rámec těchto závazků byl doplněn o další trestné činy, u kterých je s ohledem na jejich povahu a poznatky aplikační praxe stíhání vhodné – např. o daňové trestné činy.²⁰⁷

Do shora uvedeného taxativního výčtu spadají následující trestné činy:

- nedovolená výroba omamných a psychotropních látek, jedů nebo prekurzorů, jejich držení a obchodování s nimi,
- šíření toxikomanie,
- obchodování s lidmi,
- sexuální násilí,
- sexuální zneužívání,
- ohrožování mravní výchovy mládeže,

---

²⁰⁷ Viz blíže NÁRODNÁ RADA SR. *Dôvodová správa k zákonu o trestnej zodpovednosti právnických osob*. 2015. Dostupné online na webové adrese <http://www.najpravo.sk/dovodove-spravy/rok-2016/91-2016-z-z.html#S%20p%20o%20l%20o%20č%20n%20á%20%20%20%20s%20p%20r%20á%20v%20a>. [cit. 8.5.2018].

- podílnictví,
- legalizace příjmu z trestné činnosti,
- lichva,
- neoprávněný přístup do počítačového systému,
- neoprávněný zásah do počítačového systému,
- neoprávněný zásah do počítačového údaje,
- neoprávněné zachytávání počítačových údajů,
- výroba a držení přístupového zařízení, hesla do počítačového systému nebo jiných údajů,
- neoprávněné zaměstnávání,
- poškozování finančních zájmů Evropské unie,
- poškozování spotřebitele,
- nekalé obchodní praktiky vůči spotřebiteli,
- padělání, pozměňování a neoprávněná výroba peněz a cenných papírů,
- uvádění padělaných, pozměněných a neoprávněně vyrobených peněz a cenných papírů,
- výroba a držení padělatelského náčiní,
- zkrácení daně a pojistného,
- neodvedené daně a pojistného,
- daňový podvod,
- nezaplacení daně a pojistného,
- maření výkonu správy daní,
- obecné ohrožení,
- nedovolené ozbrojování a obchodování se zbraněmi,
- založení, zosnování a podporování zločinecké skupiny,
- založení, zosnování a podporování teroristické skupiny,
- nedovolená výroba a držení jaderných materiálů, radioaktivních látek, vysoce rizikových chemických látek a vysoce rizikových biologických agens a toxinů,
- ohrožení a poškození životního prostředí,
- neoprávněné nakládání s odpady,
- neoprávněné vypouštění znečišťujících látek,
- porušování ochrany vod a ovzduší,

- porušování ochrany rostlin a živočichů,
- porušování ochrany stromů a keřů,
- teror,
- přijímání úplatku,
- podplácení,
- nepřímá korupce,
- převaděčství,
- kuplířství,
- výroba dětské pornografie,
- rozšiřování dětské pornografie,
- přechovávání dětské pornografie a účast na dětském pornografickém představení,
- ohrožování mravnosti,
- terorismus a některé formy účasti na terorismu,
- podpora a propagace skupin směřujících k potlačení základních práv a svobod,
- výroba extremistických materiálů,
- rozšiřování extremistických materiálů,
- přechovávání extremistických materiálů,
- popírání a schvalování holocaustu a zločinů politických režimů,
- hanobení národa, rasy a přesvědčení,
- podněcování k národnostní, rasové a etnické nenávisti,
- podněcování, hanobení a vyhrožování osobám pro jejich příslušnost k některé rase, národu, národnosti, barvě pleti, etnické skupině nebo původu rodu.

Shora vymezený výčet hodnotíme jako nedostatečný a neúplný, a to hned z několika důvodů. V první řadě díky neustálému vývoji mezinárodní a nadnárodní agendy můžeme v nejbližší době očekávat novelizace uvedeného katalogu trestných činů. V druhé řadě tento výčet neobsahuje všechny skutkové podstaty trestných činů, za které by bylo

vhodné právnické osoby sankcionovat. Jako příklad můžeme uvést opomenutí skutkové podstaty trestného činu pytláctví.²⁰⁸ Ustanovení § 310 Pytlíctvo stanoví

(1) Kto neoprávnene zasiahne do výkonu práva poľovníctva alebo do výkonu rybárskeho práva tým, že bez povolenia loví zver alebo ryby alebo loví zver alebo ryby v čase ich ochrany alebo zakázaným spôsobom, alebo kto ukryje, prechováva, alebo na seba alebo na iného prevedie zver alebo ryby neoprávnene ulovené alebo nájdené, potrestá sa odňatím slobody až na dva roky.

(2) Odňatím slobody na šesť mesiacov až tri roky sa páchatel' potrestá, ak spácha čin uvedený v odseku 1

a) hromadne účinným alebo zavrhnutiahodným spôsobom,

b) v malom rozsahu, alebo

c) ako osoba, ktorá má osobitne uloženú povinnosť chrániť životné prostredie.

(3) Odňatím slobody na jeden rok až päť rokov sa páchatel' potrestá, ak spácha čin uvedený v odseku 1

a) a už bol za taký čin odsúdený,

b) vo väčšom rozsahu, alebo

c) závažnejším spôsobom konania.

(4) Odňatím slobody na tri roky až osem rokov sa páchatel' potrestá, ak spácha čin uvedený v odseku 1 v značnom rozsahu.

(5) Odňatím slobody na štyri roky až desať rokov sa páchatel' potrestá, ak spácha čin uvedený v odseku 1 vo veľkom rozsahu.

Zastávame názor, že právnická osoba se sice obtížně dopustí nepovoleného způsobu lovu a stane se pachatelem v roli **pytláka lovce**, nicméně lze si bez větších obtíží představit právnickou osobu – společnost s ručením omezeným podnikající v oblasti pohostinství provozující restauraci či dokonce síť takových restaurací, která na

---

²⁰⁸ Srov. SLOBODNÍK, M.: Trestní odpovědnost právnických osob v případech pytláctví. In Myslivost, Stráž myslivosti. č. 1/2016, str. 57.

sebe neoprávněně ulovenou zvěř nebo ryby převede, ukryje nebo uschová. V této pozici, kterou označujeme jako **pytlák - podílník**, bude přičitatelnost protiprávního jednání nepochybně ospravedlnitelná.

Za těchto okolností považujeme za vhodné zakotvení taxativního negativního výčtu, ve kterém zákonodárce pečlivě vybere skutkové podstaty, kterých se právnická osoba nemůže dopustit a tyto bude pravidelně aktualizovat. V případě legislativních nedostatků, kterých se v podstatě žádný ze zákonodárců nedokáže vyvarovat, je z našeho pohledu **vhodnější** situace, ve které v právním řádu bude existovat *de iure* možnost naplnění skutkové podstaty právnickou osobou, ačkoliv *de facto* jí právnická osoba naplnit nemůže (např. ublížení na zdraví z omluvitelné pohnutky), neboť takový nedostatek dokáže odborník aplikující právo překlenout, zatímco situaci, ve které právní řád neumožňuje stíhat právnickou osobu za protiprávní jednání aplikační praxe překlenout neumí. Případná analogie v neprospěch pachatele je samozřejmě v rozporu s principy trestního práva a jako taková je nepřijatelná.

Konstrukce odpovědnosti

Slovenská úprava *de lege lata* vychází z modelu založeného na teorii přičitatelnosti jednání fyzické osoby osobě právnické. Jedná se o jakousi fikci zavinění, které dle slovenské doktríny není totožné se zaviněním fyzické osoby. *Conditio sine qua non* odpovědnosti právnické osoby je protiprávní jednání osoby fyzické, jež spadá do zákonného okruhu osob, jejichž jednání je právnické osobě *ex lege* přičitatelné za současného splnění dalších zákonných podmínek.

Trestní odpovědnost můžeme dovozovat pouze v situaci, ve které je trestný čin spáchán ve prospěch právnické osoby, jejím jménem, v rámci její činnosti či jejím prostřednictvím. K tomu kumulativně přistupuje podmínka jednání vybrané fyzické osoby, a to:

- člena statutárního orgánu, nebo
- osoby, která provádí kontrolní činnost nebo dohled v rámci právnické osoby, nebo
- jiné osoby oprávněné k zastupování právnické osoby či oprávněné za ni rozhodovat, nebo

- osoby, která jednala v rámci oprávnění svěřeného právnickou osobou, pokud shora uvedené osoby (byť i z nedbalosti) zanedbaly dohled nebo kontrolu, a umožnily tak spáchat trestný čin.

Nová úprava zakotvila liberační důvody pro poslední skupinu osob, kde vznikla možnost „nepřičtení“ protiprávního jednání právnické osobě, pokud vzhledem k předmětu činnosti právnické osoby, způsobu protiprávního jednání, jeho okolnostem a následku je význam nesplnění povinnosti v rámci kontroly a dohledu ze strany orgánů právnické osoby zanedbatelný.

Přijetím nové úpravy byla do slovenského právního řádu doplněna nová zásada - zásada souběžné a nezávislé trestní odpovědnosti fyzických a právnických osob, dle které pro dovození odpovědnost právnické osoby není nutné dovození trestní odpovědnosti konkrétní fyzické osoby a není ani podmíněna zjištěním konkrétní jednající osoby. V tomto případě slovenský zákonodárce napravil jeden z často vytýkaných nedostatků dosavadní úpravy a významně tak zvýšil šance aplikovatelnosti úpravy nové.

Trestní sankce

Zakotvení modelu pravé trestní odpovědnosti nevyhnutelně přináší potřebu zakotvení specifických sankcí, když právní úprava sankcionování v STZ pro fyzické osoby spíše není aplikovatelná. Obtížně si představíme uložení trestu odnětí svobody, domácího vězení, obecně prospěšných prací²⁰⁹, zákazu pobytu, ztráty čestných titulů a vyznamenání, ztráty vojenské hodnosti, či vyhoštění. I trest zákazu činnosti, jehož

---

²⁰⁹ V Brazílské federativní republice nalezneme trestní odpovědnost právnických osob v zákonné úpravě č. 9.605 Sb., o trestných činech proti životnímu prostředí ze dne 12.2.1998. Jedná se o zákonnou úpravu, jež vymezuje trestné činy, za které mohou být odpovědné jak fyzické, tak i právnické osoby, přičemž zákon uvádí pestrý katalog trestních sankcí, mezi kterými nalezneme ze středoevropského pohledu velmi neobvyklou sankci, a to výkon obecně prospěšných prací. Lze ho uložit ve formě financování environmentálních a ekologických projektů a programů, výkon prací na obnovu oblastí se sníženou kvalitou životního prostředí, povinnosti údržby veřejného prostranství, nebo povinnosti finančně přispívat na environmentální a kulturní veřejnoprávní subjekty. Viz blíže Navrátilová, J.: Sankce právnických osob dle lege lata a de lege ferenda. In JELÍNEK, J. a kol.: Trestní odpovědnost právnických osob - pět let poté. Praha: Leges, 2017. Teoretik. ISBN 978-80-7502-205-9.

aplikaci považujeme za vhodnou, musí být pro účely sankcionování právnických osob modifikován.

Dosavadní úprava sankcionování v podobě zakotvení dvou ochranných opatření byla nahrazena devíti tresty. Zákon nově neumožňuje uložit právnické osobě za spáchání trestného činu žádné ochranné opatření. Ke škodě věci ani slovenský zákonodárce nevymezil účel sankcionování právnických osob.

Ve třetí části zákona STOPO označené „tresty“ nalezneme pestrý katalog trestů, *in concreto* se jedná o:

- trest zrušení právnické osoby („trest zrušenia právnickej osoby“),
- trest propadnutí majetku („trest prepadnutia majetku“),
- trest propadnutí věci („trest prepadnutia veci“),
- peněžitý trest („peňažný trest“),
- trest zákazu činnosti („trest zákazu činnosti“),
- trest zákazu přijímat dotace nebo subvence („trest zákazu prijímať dotácie alebo subvencie“),
- trest zákazu přijímat pomoc a podporu poskytovanou z fondů Evropské unie („trest zákazu prijímať pomoc a podporu poskytovanú z fondov Európskej únie“),
- trest zákazu účasti ve veřejných zakázkách („trest zákazu účasti vo verejnom obstarávaní“),
- trest zveřejnění odsuzujícího rozsudku („trest zverejnenia odsudzujúceho rozsudku“).

Zcela v souladu se zásadou *nulla poena sine lege* zákonodárce stanovil taxativní výčet trestů, které lze právnické osobě uložit. Jednotlivé tresty lze uložit nejen samostatně, ale je možné je vhodně kumulovat. Není však možné uložit zároveň trest zrušení právnické osoby a trest propadnutí majetku, trest propadnutí majetku a peněžitý trest, nebo trest propadnutí majetku a trest propadnutí věci. Zákaz souběžného uložení je dán obdobnou povahou těchto sankcí a dalšími důvody. Trest zveřejnění odsuzujícího rozsudku není trestem samostatným a je možné ho uložit pouze vedle některého ze shora uvedených trestů.

Trest zrušení právnické osoby je nejpřísnější sankcí za protiprávní jednání právnické osoby, když právní mocí rozsudku o jeho uložení vstupuje právnická osoba do likvidace. Soud tento trest uloží vždy, pokud je činnost právnické osoby zcela nebo převážně využívána k páčání trestné činnosti a její sídlo se nachází ve Slovenské republice. Fakultativně je jeho uložení možné za trestné činy, u kterých STZ umožňuje uložit trest odnětí svobody na dvacet pět let nebo trest odnětí svobody na doživotí. Za nedostatek této úpravy považujeme možnost de iure sankcionovat právnickou osobu jejím zrušením, přestože to vylučuje její povaha a de facto to tedy možné není (osoby zřízené zákonem, či právnické osoby, které monopolně zajišťují strategické dodávky určitého druhu zboží či služeb).

Trest propadnutí majetku je upraven v ustanovení § 13 STOPO a ustanovení § 58 STZ. Tento druhý nejpřísnější právní následek protiprávního jednání spočívá v přechodu vlastnického práva k majetku právnické osoby na stát. Jedná se o výjimku z ústavní ochrany vlastnického práva ve smyslu čl. 20 Slovenské Ústavy. Soud uloží tento trest obligatorně, pokud:

a) právnická osoba spáchala trestný čin uvedený v ustanovení § 58 odst. 2 STZ²¹⁰, když nabyla majetek značného rozsahu trestnou činností nebo z příjmů pocházejících z trestné činnosti, nebo

---

²¹⁰ Trest prepadnutia majetku súd uloží bez splnenia podmienok uvedených v odseku 1, ak odsudzuje páchatel'a za spáchanie trestného činu nedovolenej výroby omamných a psychotropných látok, jedov alebo prekurzorov, ich držanie a obchodovanie s nimi podľa § 173 ods. 3, trestného činu obchodovania s ľuďmi podľa § 179, trestného činu zverenia dieťaťa do moci iného podľa § 180 ods. 2 alebo 3 alebo § 181, trestného činu vydierania podľa § 189 ods. 2 písm. c), trestného činu hrubého nátlaku podľa § 190 ods. 1, 3, 4 alebo 5 alebo § 191 ods. 3 alebo 4, trestného činu nátlaku podľa § 192 ods. 3 alebo 4, trestného činu nepovolenej prevádzky lotérií a iných podobných hier podľa § 230 ods. 2, 3 alebo 4, trestného činu podielníctva podľa § 231 ods. 2, 3 alebo 4 alebo § 232 ods. 3 alebo 4, trestného činu legalizácie príjmu z trestnej činnosti podľa § 233 ods. 1 alebo 2 alebo § 234, trestného činu falšovania, pozmeňovania a neoprávnenej výroby peňazí a cenných papierov podľa § 270, trestného činu uvádzania falšovaných, pozmenených a neoprávnene vyrobených peňazí a cenných papierov podľa § 271 ods. 1, trestného činu výroby a držby falšovateľského náčinia podľa § 272 ods. 3, trestného činu skrátenia dane a poistného podľa § 276 ods. 2, 3 alebo ods. 4, trestného činu neodvedenia dane a poistného podľa § 277 ods. 2, 3 alebo ods. 4, trestného činu daňového podvodu podľa § 277a ods. 2 alebo ods. 3, trestného činu

b) právnická osoba spáchala trestný čin uvedený v ustanovení § 58 odst. 3 STZ²¹¹.

V prípade **trestu propadnutí věci** slovenský zákon pouze odkazuje na obecnou úpravu obsaženou v trestním zákoně, který se použije subsidiárně. Jedná se o trest, který lze uložit za totožných podmínek jako u osoby fyzické. Účelem této sankce je zneškodnit věc, která by mohla sloužit k dalšímu páchání trestné činnosti, jako prostředek páchání trestné činnosti nebo odnětí věci již užitě k páchání trestné činnosti. STOPO pojem věci blíže nedefinuje, tudíž je nutné vycházet z ustavení § 130 STZ, které stanoví, že

(1) Věci se pro účely trestního zákona rozumí

a) movitá věc nebo nemovitá věc, byt nebo nebytový prostor, zvíře, pokud z jednotlivých ustanovení tohoto zákona nevyplývá něco jiného,

b) ovladatelná přírodní síla nebo energie

c) cenný papír bez ohledu na jeho podobu.

d) peněžní prostředky na účtu,

e) příjem z trestné činnosti, jakož i zisky, úroky a jiné užítky z těchto příjmů,

f) listina, která je podkladem uplatnění si právního nároku, nebo

g) majetkové právo nebo jiná penězi ocenitelná hodnota.

---

nezaplatenia dane a poistného podľa § 278 ods. 2 alebo 3, trestného činu porušenia predpisov o štátnych technických opatreniach na označenie tovaru podľa § 279 ods. 2 alebo 3, trestného činu teroru podľa § 313 alebo § 314, trestného činu prijímania úplatku podľa § 328 ods. 2, trestného činu falšovania a pozmeňovania verejnej listiny, úradnej pečate, úradnej uzávery, úradného znaku a úradnej značky podľa § 352 ods. 6, trestného činu prevádzkačstva podľa § 355 alebo § 356, trestného činu kupliarstva podľa § 367 ods. 3, trestného činu výroby detskej pornografie podľa § 368, trestného činu rozširovania detskej pornografie podľa § 369, trestného činu ohrozovania mravnosti podľa § 372 ods. 2 alebo 3 alebo trestného činu terorizmu a niektorých foriem účasti na terorizme podľa § 419 a páchatel' nadobudol majetok aspoň v značnom rozsahu trestnou činnosťou alebo z príjmov pochádzajúcich z trestnej činnosti.

²¹¹ Trest prepadnutia majetku súd uloží bez splnenia podmienok uvedených v odseku 1 aj vtedy, ak odsudzuje páchatel'a za spáchanie trestného činu nedovolenej výroby omamných a psychotropných látok, jedov alebo prekurzorov, ich držanie a obchodovanie s nimi podľa § 172 ods. 3 alebo 4 alebo § 173 ods. 4, trestného činu legalizácie príjmu z trestnej činnosti podľa § 233 ods. 3 alebo 4, trestného činu založenia, zosnovania a podporovania zločineckej skupiny podľa § 296, trestného činu založenia, zosnovania a podporovania teroristickej skupiny podľa § 297, trestného činu prijímania úplatku podľa § 328 ods. 3 alebo § 329 ods. 3 alebo trestného činu podplácania podľa § 334 ods. 2.

(2) Za věc se považuje i nehmotná informace, data výpočetní techniky nebo obrazový záznam na technickém nosiči.

Kromě shora vymezených věcí movitých a nemovitých je možné též zabavení **zvířete**. Zvířetem se rozumí živý obratlovec vyjma člověka.²¹² V této souvislosti si dovedeme představit trest propadnutí věci v podobě převedené neoprávněně ulovené zvěře u pytláka podílníka (právnícké osoby), pokud by byl v rámci kriminalizace právníckých osob tento trestný čin zakotven. Ke škodě této právní úpravy však zakotven není.

Peněžitý trest je upraven v ustanovení § 15 STOPO jako jeden z trestů postihujících majetek právnícké osoby. Soud ho může uložit v rozmezí od **1.500 EUR** do **1.600.000 EUR**. Na rozdíl od české úpravy jeho výše není násobkem počtu denních sazeb a jejich výše. Zákon stanovuje rozmezí celkové výše trestu. Právní úprava jeho ukládání je na rozdíl od rakouské úpravy v podstatě lakonická, když jednotlivé zásady pro jeho ukládání musíme dovodit z úpravy obecné - § 11 STOPO, např. že peněžitý trest nesmí být uložen k újmě práv poškozeného či že při určení jeho výše soud zohlední majetkové poměry právnícké osoby. Subsidiárně nezbývá než použít úpravu STZ.

Jedná se o samostatný trest, který soud může uložit za kterýkoliv trestný čin taxativního výčtu § 3 STOPO, aniž by musel brát do úvahy restriktivní podmínky jeho uložení ve vztahu k fyzickým osobám.²¹³ Zásadní rozdíl spatřujeme v tom, že právnícké osobě může být uložen i v případě, že se tato nesnažila získat, resp. nezískala majetkový prospěch. Lze důvodně předpokládat, že s ohledem na širokou možnost uplatnění peněžitého trestu se bude jednat o nejčastěji ukládanou trestní sankci pro právnícké osoby.

Trest zákazu činnosti může být s ohledem na generálně preventivní účinky velmi účinnou sankcí, která ve skupině tzv. zákazových sankcí (zákaz přijímat dotace nebo subvence, zákaz přijímat pomoc a podporu poskytovanou z fondů Evropské unie,

---

²¹² Srov. ustanovení § 22 odst. 5 zákona č. 39/2007 Z.z., o veterinární starostivosti v znění neskorších předpisov.

²¹³ Srov. ustanovení § 56 odst. 1 a 2 STZ.

zákaz účasti ve veřejných zakázkách) působí subsidiárně.²¹⁴ Soud trest zákazu činnosti uloží na jeden rok až deset let v případech, kdy právnickou osobu odsuzuje za trestný čin spáchaný v souvislosti se zakazovanou činností. V průběhu výkonu trestu soud zakazuje výkon jednoho nebo více předmětů podnikání nebo takové činnosti, ke které je třeba zvláštního povolení nebo jejíž výkon upravuje zvláštní předpis.

Jedná se o trest ukládaný samostatně nebo vedle jiného trestu, který musí vhodně doplňovat. Dle důvodové zprávy se při stanovení druhu trestu a jeho výměry přihlíží mimo jiné k následku uložení trestu pro budoucí činnost právnické osoby, ale i k budoucím důsledkům, které může mít uložení tohoto trestu na třetí osoby. V úvahu vezme také skutečnost, zda právnická osoba vykonává činnost ve veřejném zájmu se strategickým významem pro národní hospodářství, obranu anebo bezpečnost.²¹⁵

Trest zákazu přijímat dotace nebo subvence je dalším tzv. zákazovým trestem, jenž postihuje výhradně trestnou činnost právnických osob. Právní úprava trestního zákona žádný ekvivalent této sankce pro fyzické osoby neobsahuje. Soud tuto sankci uloží v rozmezí jednoho roku až deseti let v případech, kdy odsuzuje právnickou osobu za trestnou činnost spáchanou v souvislosti s žádostí o dotaci, subvenci, příspěvek nebo jiné plnění ze státního rozpočtu, z rozpočtu veřejnoprávní instituce, rozpočtu státního fondu, rozpočtu vyššího územního celku nebo rozpočtu obce, nebo v souvislosti s jejich poskytováním nebo využíváním. Účel této trestní sankce spočívá v zákazu ucházet se o dotaci či subvenci nebo je přijmout. Zásadní rozdíly mezi českou a slovenskou úpravou nespátřujeme.

Trest zákazu přijímat pomoc a podporu poskytovanou z fondů Evropské unie je v podstatě speciální forma shora uvedeného trestu zákazu přijímat dotace nebo subvence, vztahující se výhradně na pomoc a podporu poskytovanou z fondů EU. Soud obligatorně uloží tento tzv. zákazový trest na jeden rok až deset let v případech, kdy

---

²¹⁴ ZÁHORA, J. ŠIMOVČEK, I. *Zákon o trestnej zodpovednosti právnických osôb – komentár*, Bratislava: Wolters Kluwer, 2016, str. 238.

²¹⁵ Takovou činností může být např. provozování veřejných vodovodů a veřejných kanalizací podle ustanovení § 3 odst. 1 zákona č. 442/2002 Z.z. o verejných vodovodoch a kanalizáciách ve znění pozdějších předpisů.

právníckou osobu uznává vinnou ze spáchání trestného činu v souvislosti se žádostí o pomoc a podporu poskytovanou z fondů Evropské unie podle zvláštního předpisu.²¹⁶ Zakotvení uvedeného trestu nepovažujeme za nezbytné, neboť nepatrně odlišnou konstrukcí trestu zákazu přijímat dotace nebo subvence lze pokrýt i tyto případy, které nepovažujeme v celkovém počtu za významné.

Trest zákazu účasti ve veřejných zakázkách, jakožto další z řady tzv. zákazových trestů, považujeme za zvláštní případ trestu zákazu činnosti, který soud obligatorně ukládá na jeden rok až deset let v případech, kdy právníckou osobu odsuzuje za trestnou činnost v souvislosti s veřejnými zakázkami nebo se žádostí o pomoc a podporu poskytovanou z fondů Evropské unie podle zvláštního předpisu.

Podstatou této trestní sankce je zákaz směřující k právnícké osobě účastnit se po dobu výkonu tohoto trestu ve veřejných zakázkách.²¹⁷ Porušení zákazu účasti ve veřejné zakázce zakládá trestní odpovědnost za trestný čin maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání dle ustanovení § 348 odst. 1 písm. e) STZ.

Trest zveřejnění odsuzujícího rozsudku nebo jeho části je trestní sankcí, jež zasahuje do dobrého jména právnícké osoby. Dobré jméno, resp. dobrá pověst je hodnota chráněná v ustanovení § 19b odst. 3 zákona č. 40/1964 Zb., občiansky zákonník (dále též jako „SIOZ“) a zásah je přípustný pouze na základě a v mezích zákona.²¹⁸ Tento zásah je však typicky možný za situace, kdy je zapotřebí seznámit veřejnost s odsuzujícím rozsudkem, zejména vzhledem k okolnostem nebo závažnosti

---

²¹⁶ Může se jednat i jiné plnění z fondů Evropské unie či o souvislost s jejich poskytováním nebo využíváním.

²¹⁷ Viz blíže úpravu zákona č. 343/2015 Z.z., o verejnom obstarávaní a o zmene a doplnení niektorých zákonov, který v ustanovení § 2 legislativně vymezuje tento pojem jako postupy, kterými se zadávají zakázky, koncese a soutěže návrhů.

²¹⁸ § 19b SIOZ

(1) Právnícké osoby majú svoj názov, ktorý musí byť určený pri ich zriadení.

(2) Pri neoprávnenom použití názvu právnickej osoby sa možno domáhať na súde, aby sa neoprávnený užívateľ zdržal jeho užívania a odstránil závadný stav; možno sa tiež domáhať primeraného zadosťučinenia, ktoré sa môže požadovať aj v peniazoch.

(3) Odsek 2 platí primerane aj pre neoprávnený zásah do dobrej povesti právnickej osoby.

trestné činnosti, popř. pokud to vyžaduje zájem na ochraně bezpečnosti nebo zdraví lidí, zvířat nebo majetku.

Trestní rozsudek odsouzená právnická osoba uveřejnění na své náklady v Obchodním věstníku, přičemž soud v rozsudku určí rozsah a způsob jeho uveřejnění, jakož i lhůtu, ve které bude rozsudek uveřejněn. Právnická osoba uveřejní rozsudek spolu s uvedením svého názvu a sídla.

3.3.2.2 Interní opatření k předcházení protiprávní činnosti právnické osoby a řešení vzniklých situací v praxi (*compliance management system*)

Problematika zavádění interních opatření k předcházení protiprávní činnosti právnické osoby, jež dle našeho názoru hraje významnou roli při jejím případném vyvinění, je dynamicky se vyvíjející oblast, která postrádá exaktních mantinelů i v sousedním Slovensku. Přesto si tato oblast vyžaduje zvýšenou pozornost jak ze strany potenciálních pachatelů trestné činnosti, tak i ze strany orgánů činných v trestním řízení. Z našeho pohledu ke škodě věci ani slovenský zákonodárce nestanovil žádné minimální standardy pro jednotlivá opatření nezbytná případnému vyvinění.

V obecné rovině ve světle legislativy *de lege lata* sledujeme snahu o stav, ve kterém si každý zaměstnanec uvědomí rizika vyplývající z jeho činnosti, bude znalý mechanismů pro předcházení těmto rizikům, jednotlivá rizika budou pravidelně vyhodnocována a v jejich duchu bude zaměstnanec pravidelně školen a kontrolován a bude umět vhodným způsobem reagovat na trestnou činnost uvnitř právnické osoby.²¹⁹ Právě v takových případech, kdy právnická osoba splnila své povinnosti v oblasti kontroly a dohledu můžeme hovořit o vynaložení veškerého úsilí k zabránění spáchání trestného činu.

Záhora v této souvislosti hovoří o přičitatelnosti trestného činu právnické osobě na základě chybného výkonu tzv. rizikového managementu, tj. chybného zvládnutí rizik vyplývajících z provozování činnosti právnické osoby (v případě obchodních korporací by bylo možné hovořit o tzv. „vině vedení podniku“).²²⁰ Trestný čin bude přičítán právnické osobě za situace, ve které k jeho spáchání došlo z pokynu či rozhodnutí některého orgánu právnické osoby (ať už statutární či dozorčí orgán), nebo takový orgán neučinil příslušné opatření k zamezení protiprávního jednání.

---

²¹⁹ Čentěš, J. Šámal, P. Lorko, J.: Možnosti exkulpácie pri vyvodzovaní trestnej zodpovednosti právnických osob v podmienkách Slovenskej republiky a Českej republiky, in JELÍNEK, J. a kol.: Trestní odpovědnost právnických osob - pět let poté. Praha: Leges, 2017. Teoretik. ISBN 978-80-7502-205-9.

²²⁰ ZÁHORA, J. ŠIMOVČEK, I.: *Zákon o trestnej zodpovednosti právnických osôb – komentár*, Bratislava: Wolters Kluwer, 2016, str. 114.

Právnícká osoba má dle slovenské úpravy hned několik možností své procesní obrany. V první řadě se může snažit prokázat, že trestný čin nebyl spáchán jejím jménem, v její prospěch, v rámci její činnosti nebo jejím prostřednictvím.²²¹ V druhé řadě přichází v úvahu obrana spočívající v prokázání propracovaného vnitřního kontrolního systému (*compliance management system*), který bude pravidelně aktualizovaný a efektivně fungující.²²² V rámci této obrany právnická osoba prokazuje vykonání náležitého dohledu a kontroly, které jsou její právní povinností. Při jejich splnění se může jednat o individuální a výjimečný exces (pochybení) některého ze zaměstnanců, vůči kterému však trestní právo umí při splnění dalších zákonných podmínek dovodit jeho vlastní trestní odpovědnost.

Možnost uplatnění liberačního důvodu považujeme za klíčové zejména u osob uvedených v ustanovení § 4 odst. 1 písm. c) - jiné osoby, které jsou oprávněny zastupovat právnickou osobu nebo za ní rozhodovat. Jednání osoby jednající v rámci oprávnění svěřené právnickou osobou (typickým příkladem budou její zaměstnanci, nicméně může to být i osoba v postavení příkazníka apod.) se právnické osobě nepříčte, pokud vzhledem k předmětu činnosti právnické osoby, způsobu spáchání trestného činu, jeho následku a okolnostem, za kterých byl trestný čin spáchán, je význam nesplnění povinnosti v rámci dohledu a kontroly ze strany orgánu právnické osoby nepatrný.

Tento materiální korektiv se aplikuje pouze na případy nepatrného pochybení či nesplnění povinností právnické osoby na úseku dohledu a kontroly. Orgány činné v trestním řízení tak při dovozování trestní odpovědnosti musí vždy individuálně posoudit a kvantifikovat míru nesplnění shora vymezených požadavků kladených na

---

²²¹ Srov. ustanovení § 4 STOPO

Trestná zodpovednosť právnickej osoby

(1) Trestný čin podľa § 3 je spáchaný právnickou osobou, ak je spáchaný v jej prospech, v jej mene, v rámci jej činnosti alebo jej prostredníctvom, ...

²²² Srov. § 4 STOPO

... (2) Trestný čin podľa § 3 je spáchaný právnickou osobou aj vtedy, ak osoba uvedená v odseku 1 nedostatočným dohľadom alebo kontrolou, ktoré boli jej povinnosťou, hoci z neobanlivosti umožnila spáchať trestný čin osobou, ktorá konala v rámci oprávnení, ktoré jej boli zverené právnickou osobou...

právnícké osoby ve vztahu ke spáchanému trestnému činu. Zákon tak poskytuje možnost změkčit případnou tvrdost trestněprávní úpravy.

Za předpokladu, že jednotlivé podmínky trestní odpovědnosti budou naplněny, zákon *expressis verbis* vyloučil její zánik prohlášením konkursu, vstupem do likvidace, zrušením právnické osoby, popřípadě zavedením nucené správy. Tyto skutečnosti nebudou mít vliv na vznik, trvání nebo zánik trestní odpovědnosti. Na vznik a trvání trestní odpovědnosti nebudou mít vliv ani tyto skutečnosti:

- trestný čin byl spáchán v době od založení právnické osoby do jejího vzniku,
- právnická osoba vznikla, ale soud rozhodl o její neplatnosti,
- právní jednání, jež mělo založit oprávnění k jednání za právnickou osobu, je z pohledu soukromoprávní úpravy neplatné nebo neúčinné, nebo že
- fyzická osoba jednající za právnickou osobu nebude za trestný čin trestně odpovědná.

I slovenské formulace, obdobně jako české, vytváří neurčité právní pojmy, jejichž naplnění v konkrétním případě bude úlohou judikatury. Té je ponechána zvýšená možnost zohlednit konkrétní okolnosti posuzovaného případu.

3.3.3 Trestní úprava *de lege ferenda*

Slovenská právní úprava v podstatě nenavázala na dosavadní trestněprávní úpravu sankcionování právnických osob založeném na modelu tzv. nepravé trestní odpovědnosti. Datum 1. července 2016 znamená jistou diskontinuitu přijetím samostatného kodexu vycházejícím z modelu tzv. pravé trestní odpovědnosti, jenž zakotvil zcela nové právní instituty. Bohužel je v tuto chvíli naprosto předčasné hovořit o statistikách aplikace nového zákona, když v současné chvíli neexistují žádné praktické zkušenosti s aplikací nového předpisu. Případné návrhy *de lege ferenda* musí vycházet pouze ze zkušeností jiných právních řádů a teoretického předvídání aplikačních problémů. Kritických komentářů na dílčí aspekty nové úpravy nalezneme mnoho.

Ani slovenský zákonodárce se ke škodě věci nevěnoval vymezení účelu sankcionování právnických osob a ponechal toto téma výlučně odborné veřejnosti. Tento nedostatek byl zčásti napraven promítnutím jednotlivých zásad ukládání trestů do zákonné úpravy, kde nalezneme zásady formulované obecně pro všechny aplikovatelné sankce (ustanovení § 11 STOPO²²³), ale i zvláštní zásady stanovené v rámci

---

²²³ § 11 STOPO - Zásady ukládání trestů

(1) Při určování druhu trestu a jeho výměry soud přihlíží k povaze a závažnosti trestného činu, poměrům právnické osoby, včetně její dosavadní činnosti a majetkovým poměrům, přičemž přihlédné také k tomu, zda právnická osoba vykonává činnost ve veřejném zájmu, jenž má strategický význam pro národní hospodářství, obranu nebo bezpečnost.

(2) Při určování druhu trestu a jeho výměry soud přihlíží také

a) k tomu, aby byl zajištěn co nejmenší vliv trestu na zaměstnance právnické osoby,

b) k právem chráněným zájmům poškozených a věřitelů právnické osoby, jejichž pohledávky vůči právnické osobě vznikly v dobré víře a nemají původ v trestné činnosti nebo nesouvisí s trestným činem spáchaným právnickou osobou,

c) k působení právnické osoby po spáchání trestného činu, k účinné snaze odstranit škodlivé následky trestného činu nebo dobrovolně nahradit způsobenou škodu,

d) k očekávání důsledku výkonu trestu pro další činnost právnické osoby,

e) k poměru, v jakém na právnickou osobu přešly výhody z trestného činu spáchaného ve spolupachatelství.

(3) Soud při určování druhu trestu a jeho výměry u právních nástupci právnické osoby podle § 7 odst. 1 nebo odst. 3 přihlédné i k tomu, v jakém rozsahu na některého z nich přešlo jmění odpovídající prospěchu

paragrafového znění konkrétní sankce. Dovolíme si doporučit, aby slovenský zákonodárce vymezil účel sankcionování právnických osob přímo v zákoně alespoň obdobně, jako to učinil český zákonodárce v případě zákona o soudnictví ve věcech mládeže. V rámci české úpravy sankcionování právnických osob bohužel žádnou inspiraci nenajde.

Nezbytné změny spatřujeme v oblasti rozsahu kriminalizace právnických osob v užším smyslu, když řada nedostatků byla popsána v předchozí podkapitole. Taxativní pozitivní výčet hodnotíme jako nedostatečný a neúplný, a to hned z několika důvodů. V první řadě díky neustálému vývoji mezinárodní a nadnárodní agendy můžeme v nejbližší době očekávat novelizace uvedeného katalogu trestných činů. V druhé řadě tento výčet neobsahuje všechny skutkové podstaty trestných činů, za které by bylo vhodné právnické osoby sankcionovat. Jako příklad méně tradiční jsme uvedli opomenutí skutkové podstaty trestného činu pytláctví. Příkladů je však celá řada, zejména v oblasti ekonomických trestných činů, kde bychom kriminalizaci právnických osob očekávali nejvíce.

Vhodné legislativní řešení spatřujeme v zakotvení taxativního negativního výčtu, ve kterém zákonodárce pečlivě vybere skutkové podstaty, kterých se právnická osoba nemůže dopustit, a tyto bude pravidelně aktualizovat. V případě legislativních nedostatků, kterých se v podstatě žádný ze zákonodárců nedokáže vyvarovat, je z našeho pohledu **vhodnější** situace, ve které v právním řádu bude existovat *de iure* možnost naplnění skutkové podstaty právnickou osobou, ačkoliv *de facto* jí právnická osoba naplnit nemůže (např. ublížení na zdraví z omluvitelné pohnutky), neboť takový nedostatek dokáže odborník aplikující právo překlenout, zatímco situaci, ve které právní řád neumožňuje stíhat právnickou osobu za protiprávní jednání aplikační praxe

---

nebo jiné výhodě ze spáchaného trestného činu, nebo v jakém rozsahu kterýkoli z nich pokračuje v činnosti, v souvislosti s níž byl trestný čin spáchán.

(4) Tresty uvedené v § 10 lze uložit samostatně nebo lze uložit více těchto trestů vedle sebe. Vedle sebe nelze uložit trest zrušení právnické osoby a trest propadnutí majetku, trest propadnutí majetku a peněžitý trest a trest propadnutí majetku a trest propadnutí věci. Trest zveřejnění odsuzujícího rozsudku lze uložit pouze vedle některého z trestů uvedených v § 10 písm. a) až h).

překlenout neumí. Případná analogie v neprospěch pachatele je samozřejmě v rozporu s principy trestního práva a jako taková je nepřijatelná.

V oblasti samotného sankcionování považujeme pestrý katalog trestních sankcí za vhodnější než např. rakouskou precizní úpravy jediné sankce – pokuty, nicméně přesto *de lege ferenda* považujeme za nezbytné zvážení legislativního zakotvení podmíněného odkladu výkonu trestu či úpravu upuštění od potrestání právnické osoby. Preventivní charakter první zmíněné sankce je vhodným doplňkem možného katalogu sankcí, jakož i druhý právní následek může v aplikační praxi nalézt své opodstatnění.

Na rozdíl od právní úpravy Španělského království slovenský zákonodárce obdobně jako český a rakouský nevydal žádný právně relevantní dokument moci zákonodárné nebo výkonné, který by adresátům právních norem více přiblížil, co bude považováno za „*zanedbaní dohl'adu alebo náležitej starostlivosti*“. *De lege ferenda* bychom považovali za vhodnou, i s ohledem na právní jistotu, bližší specifikaci některých neurčitých právních pojmů.

3.3.4 Shrnutí

Legislativní anabáze správného, tj. účinného, přiměřeného a odstrašujícího sankcionování právnických osob nebyla jednoduchá. Právní úprava účinná do 30. června 2016 disponovala naprosto nedostatečnou úpravou sankčního aparátu, omezenou na dvě ochranná opatření. Tato úprava nade vší pochybnost nevyhověla mezinárodním závazkům co do požadavku na účinné sankcionování, jelikož v praxi takřka nebyla aplikována. Domníváme se, že předložené sankce nesplnily ani požadavek odstrašujícího charakteru. Tento nedostatek nemohl být vyřešen jinak než zakotvením zcela nového sankčního aparátu s podstatně rozšířeným katalogem přiměřených, účinných a odstrašujících sankcí. Právě **negativní zkušenosti s trestní úpravou z roku 2010** a mezinárodní doporučení přiměly slovenského zákonodárce k znovuotevření tématu účinného sankcionování právnických osob.

Legislativní úsilí vyvrcholilo 13. listopadu 2015, když Národní rada Slovenské republiky schválila nový zákon o trestní odpovědnosti právnických osob, jenž vstoupil v účinnost dne 1. července 2016. Tento samostatný kodex implementoval do právního řádu Slovenské republiky model tzv. pravé trestní odpovědnosti právnických osob a nahradil dosavadní kritizovanou úpravu založenou na modelu tzv. nepravé trestní odpovědnosti právnických osob.²²⁴

S legislativní obměnou počítal mj. Plán legislativních úkolů vlády Slovenské republiky na rok 2013, jakož i usnesení vlády o zajištění plnění doporučení OECD o podplácení v mezinárodních obchodních transakcích pro Slovenskou republiku, a dále též usnesení vlády k Akčnímu plánu pro boj proti daňovým podvodům na období 2012 až 2016.

Dva disfunkční paragrafy nahradil **samostatný kodex komplexní povahy**, jenž sdružuje hmotněprávní ustanovení upravující základy trestní odpovědnosti, devět druhů

---

²²⁴ Srov. JELÍNEK, J.: Trestní odpovědnost právnických osob v České republice – stále otevřený problém. In *Trestná zodpovednosť právnických osôb. Zborník príspevkov z medzinarodnej konferencie konanej dňa 12. novembra 2009*. Bratislava: Eurokódex, 2009, str.112, nebo ZÁHORA, J.: Ukladanie trestných sankcií právnickým osobám v Slovenskej republike. *Kriminalistika*, 2010, roč. 43, č. 4, str. 14.

trestů aj., ale i procesněprávní ustanovení upravující postup orgánů činných v trestním řízení pro účely řízení proti právnickým osobám.

Bohužel je v tuto chvíli naprosto předčasné hovořit o statistikách aplikace nového zákona, když v současné chvíli neexistují žádné praktické zkušenosti s aplikací nového předpisu. I přes některé dílčí výhrady k přijaté úpravě považuji zavedené řešení za kvalitativní posun vpřed oproti naprosto disfunkční dosavadní úpravě. Se zájmem budeme sledovat také chování recipientů právní úpravu při zavádění interních opatření k předcházení trestné činnosti, jež za určitých okolností umožní právnické osobě vyvinění z trestní odpovědnosti. S ohledem na vlastní praktické zkušenosti však předpokládáme, že tato opatření významné obchodní korporace zakotvily již před účinností této úpravy a malé a střední podniky i přes riziko trestní odpovědnosti a případné sankce příslušné mechanismy příliš neřeší.

3.4 Trestní odpovědnost právnických osob v Polsku

Zakotvení trestní odpovědnosti právnických osob do polského právního řádu bylo obdobně jako v dalších státech Evropské unie motivováno řadou relevantních důvodů. Kromě tradiční motivace naplnění mezinárodních a nadnárodních doporučení a závazků to byla dle důvodové zprávy též snaha zakotvit hospodářsky významnější sankce vůči protiprávně jednajícím právnickým osobám. Tento záměr se projevil zakotvením peněžité sankce ve výši až 3 % příjmů právnické osoby v účetním roce.

Níže předestřeme historický vývoj, který předcházel zakotvení právě platné a účinné právní úpravy sankcionování právnických osob prostředky veřejného práva. Dále se budeme věnovat rozboru právní úpravy *de lege lata*, zejména jednotlivým podmínkám vzniku trestní odpovědnosti. Blíže se budeme zabývat otázkou osobní působnosti zákona, rozsahem kriminalizace v užším smyslu, konstrukcí odpovědnosti a katalogem trestních sankcí. S ohledem na podstatné zvláštnosti polské procesní úpravy poukážeme na možné procesní důvody nedostatečné aplikace zákona v praxi.

Vzhledem ke komparativnímu charakteru práce si dovoluujeme využít některých teoretických zkušeností dalších evropských úprav a předkládáme některé návrhy *de lege ferenda*. V pozadí nezůstává ani přezkum možností aplikace interních opatření zamezujících páčání trestné činnosti (*compliance management system*) a jejich vliv na trestní odpovědnost právnické osoby. V závěru shrnujeme jednotlivé dílčí poznatky polské úpravy.

3.4.1 Historický vývoj

Polská trestněprávní tradice zahrnující odpovědnost právnických osob je historicky delší než u řady dalších členských států Evropské unie. Někteří polští autoři, např. Rafał Kierzyńska, se při pohledu do historie vrací zpět do 20., resp. 30. let k právní úpravě dovozuující odpovědnost kartelů. Byla to právě novela kartelového zákona z roku 1933,²²⁵ jež významně posílila vládní dohled nad kartely a zároveň **představila nové sankce trestní povahy.**²²⁶ Polský zákonodárce nepovažoval přijaté znění zákona za dostatečně omezující, proto polská vláda připravila návrh zcela nové právní úpravy. Návrh nového zákona byl přijat dne 13. července 1939, formálně vstoupil v účinnost ke dni 20. října 1939 a oproti předchozí úpravě byl podstatně obsáhlejší. Některá ustanovení, včetně těch upravujících sankce, však zůstala beze změn.²²⁷ Vzhledem k německé agresi v září 1939 se sice tento zákon stal právně závazným, ale nikdy podle něj nebylo postupováno.

V období poválečných let až do roku 1989 byla původní antimonopolní úprava silně kritizována komunistickým režimem, přičemž diskuse o trestní odpovědnosti právnických osob nebyly s ohledem na totalitní režim příliš na místě a zcela utichly. Změnu s sebou přinesl až zlomový rok 1989, kdy proměna komunistického státního režimu na demokratický předznamenala podstatnou legislativní obměnu právního řádu. Po obnově systému tržního hospodářství a rozmachu podnikání prostřednictvím obchodních korporací bylo na místě diskutovat téma účinného sankcionování právnických osob prostředky veřejného práva.

Trestní odpovědnost právnických osob byla v Polské republice zavedena zákonem č. 197/2002 Dz. U., o odpovědnosti kolektivních (hromadných) subjektů za činy zakázané pod hrozbou trestu,²²⁸ ze dne 28. října 2002. Snahy o zavedení zákonné

---

²²⁵ Decree of the President of Poland of 27 November 1935 on amending the Act on cartels of 28 March 1933, Journal of Laws No. 86, item 529. (Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 27. listopada 1935 roku o zmianie ustawy o kartelach z dnia 28 marca 1933, Dz.U. Nr 86, poz 529.)

²²⁶ Błachucki, M.: Polish Competition Law, UOKiK, Warsaw, 2013, str. 9.

²²⁷ Błachucki, M.: Polish Competition Law, UOKiK, Warsaw 2013, str. 10.

²²⁸ Dz.U. 2002 nr 197 poz. 1661, Ustawa z dnia 28 października 2002 r. o odpowiedzialności podmiotów zbiorowych za czyny zabronione pod groźbą kary.

úpravy trestní odpovědnosti právnických osob se neseťkaly s jednoznačnou a bezvýhradní akceptací, když dodnes v polské doktríně zaznívají hlasy považující tento zákon za nesystémový a v rozporu s principy kontinentálního trestního práva.²²⁹

Přijatý zákon se vztahuje na odpovědnost kolektivních subjektů jednak za trestné činy podle trestního zákona, ale i za trestné činy finanční. Tato úprava zůstává i nadále v platnosti, přestože byla v minulosti opakovaně novelizována a v praxi vyvolává nejen výkladové, ale též aplikační problémy. Naposledy byl tento zákon novelizován koncem léta 2016 s účinností od 1.1.2017.

---

²²⁹ Krzysztyniak, K.: Trestní odpovědnost právnických osob v Polské republice. In JELÍNEK, J. a kol.: Trestní odpovědnost právnických osob - pět let poté. Praha: Leges, 2017. Teoretik. ISBN 978-80-7502-205-9.

3.4.2 Trestní odpovědnost *de lege lata*

Polská republika zakotvila trestní odpovědnost právnických osob přijetím zákona č. 197/2002 Dz. U., o odpovědnosti kolektivních (hromadných) subjektů za činy zakázané pod hrozbou trestu (dále též jako „PZ“). Přijaté řešení vměstnalo hmotněprávní i procesněprávní ustanovení do jednoho zákona komplexní povahy. Polský zákonodárce přijal na středoevropské poměry obsáhlou právní úpravu čítající celkem 48 článků. V zákoně nalezneme vymezení podmínek vzniku trestní odpovědnosti, úpravu rozsahu kriminalizace, ustanovení o řízení proti kolektivním subjektům a částečnou úpravu výkonu rozhodnutí. Ve vztahu k ostatním pramenům trestního práva, tj. zejména trestnímu zákonu, trestnímu řádu a zákonu upravujícímu vykonávací řízení, platí vztah speciality.

Zvláštností polské trestněprávní úpravy je skutečnost, že jednotlivé skutkové podstaty trestných činů jsou zakotveny nejen v trestním zákoníku, ale i v řadě dalších zákonů. Čl. 16 PZ, jenž taxativním způsobem vypočítává trestné činy postižitelné podle zákona o odpovědnosti hromadných subjektů, odkazuje na trestní zákon a dalších 30 zákonů. Někteří polští autoři uvádějí, že přijaté řešení nemá charakter odpovědnosti ani trestní, ani správní, ani civilní, nýbrž že se jedná o řešení zvláštní – „*kvazitrestní*“.²³⁰

3.4.2.1 Rozsah kriminalizace v širším smyslu

Osobní působnost

Právní úpravu osobní působnosti nalezneme mezi úvodními ustanoveními v čl. 2 odst. 1 PZ, jenž odpovědnost právnických osob upravuje nebývale široce. Odpovědnost se neomezuje pouze na právnické osoby, nýbrž dosah zákona dopadá i na tzv. kolektivní/hromadné subjekty („*podmiot zbiorowy*“). Pro trestně odpovědné subjekty budeme pro přehlednost využívat pojmu kolektivní subjekt. Citovaný článek přihlíží k osobě pachatele, a zároveň stanovuje výjimky z osobní působnosti zákona. Pojem

---

²³⁰ Rafał, K.: Liability of legal persons in Poland - Legal framework, its advantages, shortcomings and auxiliary institutions - Confiscation of assets as the way of counteraction and fighting the corporate crimes, dostupné online na webové adrese <http://www.asser.nl/upload/documents/20121114T044426-Rafal%20Kierzynka%20Liability%20of%20legal%20persons%20in%20Poland.pdf> [cit. 18.5.2018].

kolektivního subjektu je v polském zákonu koncipován širěji než pojem právnické osoby, tudíž i dosah tohoto zákona bude obdobně jako např. v Rakousku širší.²³¹ Jedná se o extenzivní vymezení v porovnání se všemi předestřeny úpravami, přičemž nejmarkantnější je rozdíl v porovnání se Slovenskou republikou, jež se vydala cestou podstatně restriktivnějšího pojetí.

Osobní působnost je tradičně vymezena jak pozitivním, tak i negativním způsobem. V rámci pozitivního vymezení zákon zakotvil odpovědnost kolektivních subjektů jakožto právnických osob a organizací bez právní osobnosti (právní subjektivita), jež disponují dle zvláštních právních předpisů samostatnou způsobilostí k právnímu jednání (způsobilost k právním úkonům). V rámci negativního vymezení polský zákonodárce tradičním způsobem upravil výjimky z osobní působnosti zákona u následujících subjektů:

- státní pokladny, tj. státního majetku spravovaného zvláštním ministerstvem („*Skarbu Państwa*”),
- organizací místní samosprávy a svazů místních samospráv („*jednostek samorządu terytorialnego i ich związków*“),
- státních orgánů („*organów państwowych*“) a
- orgánů místních samospráv („*samorządu terytorialnego*“).

V rámci pozitivního vymezení čl. 2 odst. 1 zákonodárce explicitně uvádí, že mezi kolektivní subjekty ve smyslu zkoumané úpravy patří:

- obchodní společnosti se státní účastí („*spółka handlowa z udziałem Skarbu Państwa*“),
- obchodní společnosti s účastí organizací místní samosprávy nebo svazů organizací místní samosprávy („*spółka handlowa z udziałem jednostki samorządu terytorialnego lub związku takich jednostek*“),
- kapitálové společnosti („*spółka kapitałowa*“),
- subjekty v likvidaci („*podmiot w stanie likwidacji*“),

---

²³¹ JELÍNEK, J.: Trestní odpovědnost právnických osob. Praha: Linde, 2007, str. 180.

- podnikatelé, již nejsou fyzickými osobami („*przedsiębiorca niebędący osobą fizyczną*“),
- organizační jednotky zahraničních právnických osob („*zagraniczna jednostka organizacyjna*“).

Vymezení osobní působnosti zákona je zcela v souladu s požadavky mezinárodních a nadnárodních právních nástrojů.²³² Restriktivní pojetí výjimek z osobní působnosti hodnotíme jako pozitivní krok a přikláníme se k závěru některých dalších autorů, kteří případy rozšiřování katalogu vyloučených subjektů označují za potenciálně nedostatečně účinné.²³³ Bez povšimnutí by neměl zůstat ani argument, že absolutní vyloučení dalších taxativně určených subjektů z trestní odpovědnosti je v porovnání s jejich odpovědností za přestupky v oblasti správního práva trestního neodůvodněné.

Rozsah kriminalizace v užším smyslu

Rozsah kriminalizace v užším smyslu je konstruován na principu taxativního pozitivního výčtu trestných činů uvedených v zákoně. Výčet nalezneme v ustanovení čl. 16 PZ. Skutkové podstaty vypočtených trestných činů jsou ve zhruba 15 dalších zákonech, mezi které patří trestní zákon („*Kodeks karny*“), zákon o odpadech („*Ustawa o odpadach*“), zákon o finančních trestných činech („*Kodeks karny skarbowy*“), zákon o pojišťovnictví („*Ustawa o działalności ubezpieczeniowej*“), zákon o dluhopisech („*Ustawa o obligacjach*“), bankovní zákon („*Prawo bankowe*“), zákon na ochranu průmyslového vlastnictví („*Prawo własności przemysłowej*“), zákoník obchodních společností („*Kodeks spółek handlowych*“), zákon o zahraničním obchodu se zbožím, technologiemi a službami strategického významu pro bezpečnost státu a udržování mezinárodního míru a bezpečnosti („*Ustawa o obrocie z zagranicą towarami, technologiami i usługami o znaczeniu strategicznym dla bezpieczeństwa państwa, a*

---

²³² Tradičně vymezené jako „*jakýkoliv subjekt, který je právnickou osobou podle příslušného vnitrostátního práva, s výjimkou států nebo jiných veřejnoprávních subjektů při výkonu veřejné moci a veřejných mezinárodních organizací.*“

²³³ Srov. např. ŠÁMAL, P., DĚDIČ, J., GRIVNA, T., PÚRY, F., ŘÍHA, J.: Trestní odpovědnost právnických osob. Komentář. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2012, str. 127.

także dla utrzymania międzynarodowego pokoju i bezpieczeństwa oraz o zmianie niektórych ustaw Ustawa o obrocie z zagranicą towarami, technologiami i usługami o znaczeniu strategicznym dla bezpieczeństwa państwa a także dla utrzymania międzynarodowego pokoju i bezpieczeństwa oraz o zmianie niektórych ustaw“), zákon o podnikání v oblasti výroby a obchodu s výbušninami, zbraněmi, střelivem a výrobky a technologiemi pro vojenské nebo policejní účely („Ustawa o wykonywaniu działalności gospodarczej w zakresie wytwarzania i obrotu materiałami wybuchowymi, bronią, amunicją oraz wyrobami i technologią o przeznaczeniu wojskowym lub policyjnym“), zákon o veřejném obchodování s cennými papíry („Prawo o publicznym obrocie papierami wartościowymi“), zákon o krytých dluhopisech a hypotečních bankách („Ustawa o listach zastawnych i bankach hipotecznych“), zákon o látkách a přípravcích („Ustawa o substancjach i preparatach chemicznych“), zákon o geneticky modifikovaných organismech („Ustawa o organizmach genetycznie zmodyfikowanych“), zákon o boji proti nekalé soutěži („Ustawa o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji“), zákon o autorských právech a souvisejících právech („Ustawa o prawie autorskim i prawach pokrewnych“). Polská právní úprava je v porovnání s českou úpravou v této oblasti značně rozříšněná.

Právnícké osoby jsou trestně odpovědné za trestné činy²³⁴ proti hospodářským pravidlům, proti pravidlům peněžního oběhu a nakládání s cennými papíry, úplatkářství

---

²³⁴ Art. 16 PZ

1. Podmiot zbiorowy podlega odpowiedzialności na podstawie ustawy, jeżeli osoba, o której mowa w art. 3, popełniła przestępstwo:

1) przeciwko obrotowi gospodarczemu, określone w:

a) art. 296-306 oraz art. 308 Kodeksu karnego,

b) art. 90f-90k ustawy z dnia 28 lipca 1990 r. o działalności ubezpieczeniowej (Dz.U. z 1996 r. Nr 11, poz. 62, z 1997 r. Nr 43, poz. 272, Nr 88, poz. 554, Nr 107, poz. 685, Nr 121, poz. 769 i 770 i Nr 139, poz. 934, z 1998 r. Nr 155, poz. 1015, z 1999 r. Nr 49, poz. 483, Nr 101, poz. 1178 i Nr 110, poz. 1255, z 2000 r. Nr 43, poz. 483, Nr 48, poz. 552, Nr 70, poz. 819, Nr 114, poz. 1193, Nr 116, poz. 1216, z 2001 r. Nr 37, poz. 424, Nr 88, poz. 961, Nr 100, poz. 1084 i Nr 110, poz. 1189 oraz z 2002 r. Nr 25, poz. 253, Nr 41, poz. 365 i Nr 153, poz. 1271),

c) art. 38-43a ustawy z dnia 29 czerwca 1995 r. o obligacjach (Dz.U. z 2001 r. Nr 120, poz. 1300),

d) art. 171 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. - Prawo bankowe (Dz.U. z 2002 r. Nr 72, poz. 665, Nr 126, poz. 1070, Nr 141, poz. 1178, Nr 144, poz. 1208, Nr 153, poz. 1271 i Nr 169, poz. 1385 i 1387),

-
- e) art. 303-305 ustawy z dnia 30 czerwca 2000 r. - Prawo własności przemysłowej (Dz. U z 2001 r. Nr 49, poz. 508 oraz z 2002 r. Nr 74, poz. 676, Nr 108, poz. 945, Nr 113, poz. 983 i Nr 153, poz. 1271),
- f) art. 585-592 ustawy z dnia 15 września 2000 r. - Kodeks spółek handlowych (Dz.U. Nr 94, poz. 1037, z 2001 r. Nr 102, poz. 117),
- g) art. 33 ustawy z dnia 29 listopada 2000 r. o obrocie z zagranicą towarami, technologiami i usługami o znaczeniu strategicznym dla bezpieczeństwa państwa, a także dla utrzymania międzynarodowego pokoju i bezpieczeństwa oraz o zmianie niektórych ustaw (Dz.U. Nr 119, poz. 1250, z 2001 r. Nr 154, poz. 1789 oraz z 2002 r. Nr 41, poz. 365, Nr 74, poz. 676 i Nr 89, poz. 804),
- h) art. 36 oraz art. 37 ustawy z dnia 22 czerwca 2001 r. o wykonywaniu działalności gospodarczej w zakresie wytwarzania i obrotu materiałami wybuchowymi, bronią, amunicją oraz wyrobami i technologią o przeznaczeniu wojskowym lub policyjnym (Dz. U. z 2001 r. Nr 67, poz. 679 oraz z 2002 r. Nr 74, poz. 676 i Nr 117, poz. 1007);
- 2) przeciwko obrotowi pieniędzmi i papierami wartościowymi, określone w:
- a) art. 310-314 Kodeksu karnego,
- b) art. 165-177 ustawy z dnia 21 sierpnia 1997 r. - Prawo o publicznym obrocie papierami wartościowymi (Dz.U. z 2002 r. Nr 49, poz. 447),
- c) art. 37 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. o listach zastawnych i bankach hipotecznych (Dz.U. Nr 140, poz. 940, z 1998 r. Nr 107, poz. 669, z 2000 r. Nr 6, poz. 70 i Nr 60, poz. 702, z 2001 r. Nr 39, poz. 459 oraz z 2002 r. Nr 126, poz. 1007 i Nr 153, poz. 1271);
- 3) łapownictwa i płatnej protekcji, określone w art. 228-230 Kodeksu karnego;
- 4) przeciwko ochronie informacji, określone w art. 267-269 Kodeksu karnego;
- 5) przeciwko wiarygodności dokumentów, określone w art. 270-273 Kodeksu karnego;
- 6) przeciwko mieniu, określone w art. 286 i 287 oraz w art. 291-293 Kodeksu karnego;
- 7) przeciwko wolności seksualnej i obyczajności, określone w art. 200 § 2, art. 202 oraz w art. 204 Kodeksu karnego;
- 8) przeciwko środowisku, określone w:
- a) art. 181-184 oraz art. 186-188 Kodeksu karnego,
- b) art. 34 ustawy z dnia 11 stycznia 2001 r. o substancjach i preparatach chemicznych (Dz. U. Nr 11, poz. 84, Nr 100, poz. 1085, Nr 123, poz. 1350 i Nr 125, poz. 1367 oraz z 2002 r. Nr 135, poz. 1145 i Nr 142, poz. 1187),
- c) art. 69 ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. o odpadach (Dz.U. Nr 62, poz. 628 oraz z 2002 r. Nr 41, poz. 365 i Nr 113, poz. 984),
- d) art. 58-64 ustawy z dnia 22 czerwca 2001 r. o organizmach genetycznie zmodyfikowanych (Dz.U. Nr 76, poz. 811 oraz z 2002 r. Nr 25, poz. 253 i Nr 41, poz. 365);
- 9) przeciwko porządkowi publicznemu, określone w art. 252 i 253, art. 256-258, art. 263 oraz w art. 264 Kodeksu karnego;

a protekce za úplaty, proti ochraně informací, proti věrohodnosti dokumentů, proti majetku, proti sexuální svobodě a mravnosti, proti životnímu prostředí, proti veřejnému pořádku, v oblasti nekalé konkurence, proti duševnímu vlastnictví, o teroristickém charakteru, proti prevenci narkomafie, vyplývající z farmaceutického kodexu, vyplývající ze zákona o bezpečnosti veřejných hromadných akcí, proti daňovým povinnostem a povinností vyúčtování dotace či subvence, proti celním povinnostem, proti devizovému hospodářství a proti pravidlům organizování hazardních her.²³⁵

Tento rozsah kriminalizace v užším smyslu je nepochybně náchylný k legislativním nedostatkům v podobě možného opomenutí některé ze skutkových podstat trestných činů v rámci taxativního výčtu. Naopak vhodné je předestřené řešení z pohledu právní jistoty orgánů činných v trestním řízení a adresátů právních norem, lépe vyhovuje požadavku předvídatelnosti trestního práva a zásadě *nullum crimen sine lege certa*.

Trestní sankce

Přístup jednotlivých států k implementaci mezinárodních a nadnárodních právních závazků v oblasti sankčních mechanismů je velmi různorodý. Sankční

---

10) stanowiące czyn nieuczciwej konkurencji, określone w art. 23 i 24 ustawy z dnia 16 kwietnia 1993 r. o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji (Dz.U. Nr 47, poz. 211, z 1996 r. Nr 106, poz. 496, z 1997 r. Nr 88, poz. 554, z 1998 r. Nr 106, poz. 668, z 2000 r. Nr 29, poz. 356 i Nr 93 poz. 1027 oraz z 2002 r. Nr 126, poz. 1068 i 1071 i Nr 129, poz. 1102);

11) przeciwko własności intelektualnej, określone w art. 115-1181 ustawy z dnia 4 lutego 1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych (Dz.U. z 2000 r. Nr 80, poz. 904 oraz z 2001 r. Nr 128, poz. 1402 oraz z 2002 r. Nr 126, poz. 1068).

2. Podmiot zbiorowy podlega również odpowiedzialności na podstawie ustawy, je- żeli osoba, o której mowa w art. 3, popełniła przestępstwo skarbowe:

1) przeciwko obowiązkům podatkowym i rozliczením z tytułu dotacji lub subwencji, określone w art. 54-56, art. 63, art. 65, art. 67, art. 76, art. 77 oraz w art. 82 Kodeksu karnego skarbowego;

2) przeciwko obowiązkům celným oraz zasadom obrotu z zagranicą towarami i usługami, określone w art. 85, art. 88, art. 89 oraz w art. 92 Kodeksu kar- nego skarbowego.

²³⁵ KUDRNA, J.: Trestní odpovědnost právnických osob v polském právu. In: VANDUCHOVÁ, M., HOŘÁK, J. (eds.): Na křižovatkách práva. Pocta Janu Musilovi k 70. narozeninám. Praha: C. H. Beck, 2011, str. 195.

ustanovení polského zákona představují odlišný přístup zejména oproti rakouskému monismu trestních sankcí, když polský zákonodárce v článcích 7 až 14 PZ zakotvil pestrý katalog trestních sankcí, jež může soud kolektivnímu subjektu uložit. Polský zákonodárce tímto přístupem postupoval spíše nad rámec svých mezinárodních a nadnárodních závazků. Takový přístup však hodnotíme ryze pozitivně, když soud v rámci individualizace trestní sankce dostává významně širší prostor pro volbu té nevhodnější. PZ umožňuje soudu v konkrétním případě uložit:

- peněžité trest („*karę pieniężną*“),
- propadnutí („*przepadek*“),
- zákaz propagace či reklamy provozované činnosti, vyráběných či prodávaných výrobků, poskytovaných služeb či jiných plnění („*zakaz promocji lub reklamy prowadzonej działalności, wytwarzanych lub sprzedawanych wyrobów, świadczonych usług lub udzielanych świadczeń*“),
- zákaz čerpání dotací, subvencí či jiných forem finanční podpory z veřejných prostředků („*zakaz korzystania z dotacji, subwencji lub innych form wsparcia finansowego środkami publicznymi*“),
- zákaz čerpání pomoci pocházející od mezinárodních organizací, kterých je Polsko členem („*zakaz korzystania z pomocy organizacji międzynarodowych, których Rzeczpospolita Polska jest członkiem*“),
- zákaz ucházet se o veřejné zakázky („*zakaz ubiegania się o zamówienia publiczne*“),
- zákaz provozovat hlavní či vedlejší činnosti („*zakaz prowadzenia określonej działalności podstawowej lub ubocznej*“),
- zveřejnění odsuzujícího rozsudku („*podanie wyroku do publicznej wiadomości*“).

Shora vymezené trestní sankce můžeme rozlišit podle toho, zda se jedná o sankci obligatorní, nebo sankci fakultativní. Mezi obligatorní tresty patří peněžité trest (vyjma případu možného upuštění od uložení trestu) a propadnutí věci. Všechny ostatní tresty může soud uložit fakultativně.

Peněžité trest dle ustanovení čl. 7 PZ lze kolektivnímu subjektu uložit v rozpětí od 5.000 do 20.000.000 PLN.²³⁶ Nelze ho však uložit ve výši přesahující 10 % příjmu kolektivního subjektu dosaženého v daňovém roce, ve kterém došlo ke spáchání trestného činu. Jeho výše se tudíž v konkrétním případě odvíjí od majetkových poměrů kolektivního subjektu jako pachatele, které je soud povinen zjistit a procentuálně při uložení této obligatorní sankce přepočítat.

Ustanovení § 8 PZ ukládá soudu uložit trestní sankci **propadnutí** věci, která byla určena k páčání trestné činnosti nebo která pochází, byť i nepřímo, z trestné činnosti kolektivního subjektu. Při naplnění těchto podmínek soud nemá možnost uvážení a uvedenou sankci uložit musí. V zákonem předvídaných případech je možné uložit též propadnutí náhradní hodnoty. Citované ani jiné ustanovení PZ však neposkytuje legální definici pojmu věc, a tudíž jeho obsah bude nutné dovodit ze soukromoprávních předpisů.

Ustanovení § 9 PZ představuje taxativní výčet dalších šesti druhů trestních sankcí, a to zákaz propagace či reklamy provozované činnosti, vyráběných či prodávaných výrobků, poskytovaných služeb či jiných plnění, zákaz čerpání dotací, subvencí či jiných forem finanční podpory z veřejných prostředků, zákaz čerpání pomoci pocházející od mezinárodních organizací, kterých je Polsko členem, zákaz ucházet se o veřejné zakázky, zákaz provozovat hlavní či vedlejší činnosti a zveřejnění odsuzujícího rozsudku. Vyjma sankce zveřejnění odsuzujícího rozsudku může soud uložit každou z těchto sankcí v rozmezí jednoho roku až pěti let.

Zvláštnost této úpravy spatřujeme především v zakotvení sankce zákazu propagace či reklamy provozované činnosti, jež není upravena v žádném z okolních právních řádů, ale ani v žádném mezinárodním či nadnárodním doporučení či závazku.

---

²³⁶ Kurzy devizového trhu dle údajů České národní banky ke dni 20.5.2018 činí:

Polsko (zlotý) – 1,00 PLN = 5,958 CZK

Dosavadní omezená praxe však uplatňuje spíše ustanovení o peněžitých trestech a na širší prvostupňovou či dokonce odvolací praxi bude nutné ještě vyčkat.²³⁷

Vzhledem k pestrému katalogu trestních sankcí je jistě zajímavé sledovat aplikační praxi a konkrétní ukládané sankce. Podle statistik vydaných polským ministerstvem spravedlnosti a generální prokuraturou bylo od roku 2005 do roku 2010 stíháno pouze 104 podnikatelských subjektů podle zákona o odpovědnosti kolektivních (hromadných) subjektů za činy zakázané pod hrozbou trestu. Peněžitě tresty byly uloženy pouze v 31 případech, přičemž nejvyšší trest dosahoval výše 12.000,- PLN, tj. cca 3.000,- EUR.²³⁸ V pouhých sedmi případech byly rozsudky zveřejněny. Polské statistiky jasně ukazují, že jednotlivé orgány namísto používání nástrojů stanovených v zákoně o odpovědnosti kolektivních (hromadných) subjektů za činy zakázané pod hrozbou trestu používají stávající mechanismy jako civilní konfiskace nebo daňové konfiskace, které jsou hluboce zakořeněné v polské tradici a právním vědomí.²³⁹ Zůstává otázkou, jaký smysl mělo zavedení takové právní úpravy namísto zkvalitnění úpravy dosavadní (vyjma toho, že Polská republika formálně dostala své povinnosti zavedení sankcionování právnických osob prostředky veřejného práva).

---

²³⁷ WASOWICZ, W.: *Persona immoralis? – criminal liability of legal persons*. 2014, dostupné online na webové adrese <http://www.disputeresolutionpoland.com/2014/04/02/persona-immoralis-criminal-liability-of-legal-persons/> [cit. 20.5. 2018].

²³⁸ ANALIZA STATYSTYCZNA DZIAŁALNOŚCI WYMIARU SPRAWIEDLIWOŚCI W LATACH 2002 – 2011, WARSZAWA, 2012, dostupné online na webové stránce <http://isws.ms.gov.pl/pl/baza-statystyczna/opracowania-jednoroczne/rok-2011/download,2487,0.html> [cit. 20.5.2018].

²³⁹ TROCKA, A. WYSZYNSKI, S.: *THE 28TH OCTOBER 2002 ACT ON THE LIABILITY OF COLLECTIVE ENTITIES FOR ACTS PROHIBITED UNDER PENALTY*, dostupné online na webové adrese http://aptandright.com/files/20140221_legal_news_1.pdf [cit. 20.5.2018].

3.4.2.2 Interní opatření k předcházení protiprávní činnosti právnické osoby a řešení vzniklých situací v praxi (*compliance management system*)

Polský zákonodárce zakotvil konstrukci trestní odpovědnosti kolektivních subjektů odlišně od sousedních zákonodárců. Pozitivně hodnotíme skutečnost, že trestní odpovědnost kolektivních subjektů není spojena pouze s osobami ve vedení kolektivního subjektu, ale přičitatelné je jednání všech osob se vztahem k právnické osobě. Trestní odpovědnost kolektivních subjektů je konstruována na přičitatelnosti jednání fyzické osoby, jež právnické osobě přineslo majetkovou či alespoň nemajetkovou výhodu.²⁴⁰ Jednáním fyzické osoby se rozumí též opomenutí.²⁴¹ Kolektivní subjekt je ve smyslu citované úpravy trestně odpovědný za protiprávní jednání, kterého se dopustila fyzická osoba, jež:

- jednala jménem nebo v zájmu kolektivního subjektu v rámci jeho zastupování, rozhodování nebo vnitřní kontroly, ale též při překročení nebo nedodržení svého oprávnění či povinnosti při těchto činnostech,
- jednala v důsledku překročení oprávnění nebo nesplnění povinnosti osobou uvedenou v bodě výše, nebo
- jednala jménem nebo v zájmu kolektivního subjektu se souhlasem nebo za vědomí osoby uvedené v prvním bodě.

Zákonná úprava umožňuje přičítat jednání všech osob se vztahem ke kolektivnímu subjektu, nicméně za podmínky předchozího pravomocného rozhodnutí o trestní odpovědnosti konkrétní fyzické osoby tj. v případech konečného odsuzujícího rozsudku, trestního příkazu, rozhodnutí o podmíněném zastavení řízení nebo konečného rozhodnutí o zastavení řízení v důsledku okolností vylučujících možnost potrestání

---

²⁴⁰ Poland: Phase 2. Report on the application on the Convention on combating bribery of foreign public officials in International business transactions and the 1997 revised recommendation on combating bribery in International business transactions, str. 53, odst. 160.

²⁴¹ Jedná se o názor porf. Filara z katedry trestního práva a kriminálních věd Univerzity v Toruni, citovaný v článku Krzyszczyniak, K.: Trestní odpovědnost právnických osob v Polské republice. In JELÍNEK, J. a kol.: Trestní odpovědnost právnických osob - pět let poté. Praha: Leges, 2017. Teoretik. ISBN 978-80-7502-205-9.

pachatele.²⁴² Tato úprava jakési sekundární odpovědnosti byla v minulosti předmětem kritiky Evropské komise i OECD při zkoumání implementace mezinárodních a nadnárodních doporučení a závazků. V této souvislosti se jako příléhavé jeví závěry OECD, která ve své zprávě z ledna 2007 o uplatňování Úmluvy o boji proti podplácení zahraničních veřejných činitelů v mezinárodních podnikatelských transakcích doporučuje, aby polská úprava zákona o odpovědnosti kolektivních subjektů byla změněna tak, aby eliminovala požadavek na pravomocné odsouzení fyzické osoby jako předpoklad k řízení proti kolektivnímu subjektu.

Řada polských autorů v této souvislosti poukazuje na zásadní problém v případě, kdy nebude trestní stíhání zahájeno, například z důvodu úmrtí domnělého pachatele, nebo toto stíhání bude zastaveno nebo nebudou splněny podmínky pro zahájení trestního stíhání proti kolektivnímu subjektu.²⁴³ Právě tyto požadavky čl. 4 PZ vytváří bariéru účinného sankcionování kolektivních subjektů a jsou důvodně uváděny jako zásadní nedostatek polské trestněprávní úpravy.

Z hlediska zaměření této podkapitoly považujeme za klíčový právě poslední předpoklad dovození odpovědnosti kolektivního subjektu, kterým je **zanedbání náležité opatrnosti kolektivního subjektu či zanedbání náležitého dozoru příslušného orgánu** nad jednáním pachatele fyzické osoby.²⁴⁴ Polský zákonodárce ve své podstatě vyžaduje obezřetnou volbu osob uvedených v úvodu této podkapitoly, jejich dostatečný dohled směrem dovnitř kolektivního subjektu a vynaložení náležité péče směřující k prevenci trestné činnosti. Bohužel ani polský zákonodárce (obdobně jako jeho geografičtí sousedé) na rozdíl od právní úpravy Španělského království nevydal žádný právně relevantní dokument moci zákonodárné nebo výkonné, který by adresátům právních norem více přiblížil, co bude považováno za „*náležitou opatrnost či náležitý dozor*“. I zde bychom *de lege ferenda* považovali za vhodné, i s ohledem na právní jistotu, upravit bližší specifikaci řady neurčitých právních pojmů.

---

²⁴² Srov. ustanovení čl. 4 PZ.

²⁴³ JELÍNEK, J.: Trestní odpovědnost právnických osob. Praha: Linde, 2007, str. 181.

²⁴⁴ Srov. čl. 5 PZ.

Při zevrubném pročetí hodnotících zpráv ze strany Evropské komise a OECD zjistíme, že vzhledem k velmi nízkému počtu stíhaných právnických osob je problematika trestního sankcionování kolektivních subjektů zcela mimo zájem médií i adresátů této právní úpravy. Zavádění interních opatření k předcházení protiprávní činnosti kolektivních subjektů a řešení vzniklých situací v praxi (*compliance management system*) tak u menších a středních podniků postrádá na významu. Obavy z případné aplikace zákona jsou nízké a náklady na jeho zavedení nezanedbatelné. Většina renomovaných advokátních kanceláří nabízí služby mj. i v této oblasti, nicméně jejich využití v praxi nastává zpravidla u největších obchodních korporací s mezinárodním přesahem (subjekty, jež *compliance* aplikují i v jiných státech).²⁴⁵

---

²⁴⁵ Srov. např. <https://www.polish-law.eu/compliance-in-poland/> [cit. 20.5.2018].

3.4.3 Trestní úprava *de lege ferenda*

Přestože Polská republika zakotvila v právním řádu relativně komplexní právní úpravu sankcionování kolektivních subjektů, domníváme se, že požadavkům přiměřeného, **účinného** a **odrazujícího** sankcionování právnických osob nedosáhla. Úroveň prosazování zákona je nebyvale nízká a v praxi se používá s přihlédnutím k počtu obžalovaných velmi střídavě. Statistiky polského ministerstva spravedlnosti a generální prokuratury jasně ukazují tyto nedostatky, neboť od roku 2005 do roku 2010 bylo podle citovaného zákona stíháno pouze 104 podnikatelských subjektů. Peněžité tresty byly uloženy pouze v 31 případech, přičemž nejvyšší z nich dosahoval částky 12.000,- PLN, tj. cca 3.000,- EUR.²⁴⁶ V pouhých sedmi případech byly rozsudky zveřejněny. Polské statistiky jasně ukazují, že jednotlivé orgány namísto používání nástrojů stanovených v zákoně o odpovědnosti kolektivních (hromadných) subjektů za činy zakázané pod hrozbou trestu používají stávající mechanismy jako civilní konfiskace nebo daňové konfiskace, které jsou hluboce zakořeněné v polské tradici a právním vědomí.²⁴⁷ Níže si dovolíme v tabulce představit výsledky prezentované statistiku polského ministerstva spravedlnosti:

---

²⁴⁶ ANALIZA STATYSTYCZNA DZIAŁALNOŚCI WYMIARU SPRAWIEDLIWOŚCI W LATACH 2002 – 2011, WARSZAWA, 2012, dostupné online na webové stránce <http://isws.ms.gov.pl/pl/baza-statystyczna/opracowania-jednoroczne/rok-2011/download,2487,0.html> [cit. 20.5.2018].

²⁴⁷ TROCKA, A. WYSZYNSKI, S.: THE 28TH OCTOBER 2002 ACT ON THE LIABILITY OF COLLECTIVE ENTITIES FOR ACTS PROHIBITED UNDER PENALTY, dostupné online na webové adrese http://aptandright.com/files/20140221_legal_news_1.pdf [cit. 20.5.2018].

Prawomocne orzeczenia wobec podmiotów zbiorowych

Lata	KARA ZASADNICZA ŚRODKI KARNE								ŚRODKI KARNE	
	OGÓLE M	w tym kara pieniężna w wysokości							PODANIE WYROKU DO PUBLICZNEJ WIADOMOŚCI	PRZEPADEK KORZYŚCI MAJĄTKOWE J
		1.000 zł	1.500 zł	2.000 zł	3000 zł	5000 zł	10000 zł	12000 zł		
2006	6	5	-	-	-	-	-	1	3	-
2007	11	7	-	-	-	-	-	1	4	-
2008	9	6	-	-	2	-	1	-	-	-
2009	5	2	-	2	-	1	-	-	-	-
2010	14	8	2	2	2	-	-	-	-	4

Ze shora uvedeného je patrné, že úprava se významnější aplikace v praxi nedočkala, a tudíž **úvahy de lege ferenda jsou namístě**. Při zkoumání příčin nedostatečné aplikace nevnímáme jako zásadně problematická ustanovení hmotněprávní, jež by bránila aplikaci zákona orgány činnými v trestním řízení, ale limity této úpravy spatřujeme v otázkách procesního charakteru.

Při zevrubném zkoumání konstrukčních prvků hmotněprávní úpravy zákona o odpovědnosti kolektivních subjektů dospíváme k závěru, že tyto významně

nevybočují od úprav v sousedních státech. Při odděleném hodnocení bez přihlídnutí k úpravě procesní máme za to, že uvedená úprava obstojí ve světle mezinárodních a nadnárodních závazků a doporučení blíže rozebíraných ve druhé kapitole této práce. Ať už se bude jednat o vymezení věcné a osobní působnosti, rozsah kriminalizace v užším smyslu, pestrý katalog trestních sankcí nebo právní úpravu promlčení a zahlazení odsouzení, nelze shledat žádné zásadní kvalitativní pochybení, jež by zcela znemožnilo aplikaci zákona orgány činnými v trestním řízení.

Účinnému sankcionování kolektivních subjektů v aplikační praxi dle našeho názoru brání především právní úprava ustanovení čl. 4 PZ, jenž zakotvil podmíněnou trestní odpovědnost kolektivních subjektů dřívějším pravomocným rozhodnutím o vině u fyzické osoby. Soud, který rozhoduje o vině kolektivního subjektu, je vázán rozhodnutím jiného nebo téhož soudu o vině osoby fyzické, což nejen v řadě případů účinně blokuje stíhání kolektivního subjektu, ale vzbuzuje též podezření o spravedlivém trestání. V případě, že z nějakého důvodu (např. nedostatečné obhajoby apod.) bude rozhodnuto o vině fyzické osoby, bude v případě vázanosti takovým rozhodnutím ztíženo procesní postavení kolektivního subjektu. Tato úprava je předmětem kritiky jak ze strany polské doktríny,²⁴⁸ tak i ze strany Evropské Komise či kontrolních orgánů OECD. Částečnou možnost nápravy spatřujeme ve vyškrtnutí článku čtvrtého, na což již v minulosti řada autorů poukazovala a tyto připomínky se s odstupem času jeví jako správné a důvodné.²⁴⁹

---

²⁴⁸ Srov. např. KULESZA, C.: *Prawo krzywdzace przedsiębiorców*, Białystok: Temida 2, 2004, str. 165 *et seq.* nebo KRZYSZYŃIAK, K.: *Trestní odpovědnost právnických osob v Polské republice*, dostupné online na webové adrese <https://www.epravo.cz/top/clanky/trestni-odpovednost-pravnicky-ch-osob-v-polske-republice-105823.html> [cit. 23.5.2018].

²⁴⁹ Srov. např. JELÍNEK, J.: *Trestní odpovědnost právnických osob*. Praha: Linde, 2007, str. 182.

3.4.4 Shrnutí polské právní úpravy

V porovnání s dalšími státy, které uvádíme v této práci, můžeme konstatovat, že polské řešení, jež vstoupilo v účinnost v roce 2003, má za sebou poměrně značnou praxi co do počtu let a v tuto chvíli nám umožňuje s odstupem hodnotit jednotlivé roky aplikační praxe polských orgánů. Podrobné revizi jsme podrobili základní prvky každé právní úpravy sankcionování právnických osob, a to zejména rozsah kriminalizace v širším smyslu. Tyto prvky posuzované separátně od zbytku právní normy se nikterak nevymykají středoevropským zvyklostem a mezinárodním a nadnárodním standardům.

Přesto pohledem do statistických údajů našeho severního souseda zjišťujeme, že v Polské republice nedochází k intenzivní aplikaci zákona o odpovědnosti kolektivních (hromadných) subjektů za činy zakázané pod hrozbou trestu. První roky po vstupu právní normy v účinnost nevedly prakticky k žádným výsledkům, jež by naplnily smysl této právní úpravy. Situace se mění teprve v dalších letech, u kterých můžeme vysledovat mírně narůstající trend co do počtu zahájených trestních stíhání kolektivních subjektů. Nejedná se však zdaleka o víceciferná čísla.

Jedním ze základních problémů je konstrukce ustanovení čl. 4 PZ, jenž váže odsouzení kolektivního subjektu na předchozí rozhodnutí soudu o vině osoby fyzické. Tuto konstrukci kritizují nejen sami polští trestní autoři, ale i autoři zahraniční včetně mezinárodních a nadnárodních organizací, kterých je Polsko členem. Spolu s tímto legislativním nedostatkem vnímáme též zažité zvyklosti polských orgánů, které nadále využívají mechanismy jako civilní nebo daňové konfiskace hluboce zakořeněné v polské tradici a právním vědomí.

Pozitivním momentem zkoumané legislativy je pestrý katalog trestních sankcí, jenž soudu usnadňuje individualizaci trestní sankce konkrétnímu protiprávnímu jednání přičitatelnému kolektivnímu subjektu. Kladně vnímáme též přičitatelnost protiprávního jednání všech osob se vztahem ke kolektivnímu subjektu, přestože ve vztahu k ostatním středoevropským zemím se jedná o koncepci spíše neobvyklou.

3.5 Shrnutí statistických dat aplikační praxe

Dílčím závěrem si dovolíme poskytnout statistické údaje prvních let aplikační praxe po přijetí právní úpravy trestní odpovědnosti právnických osob.

Rakouská republika

V průběhu prvních čtyř let účinnosti nové úpravy (2006 až 2010) bylo zahájeno zhruba na **350 trestních řízení**, ve kterých bylo vzneseno obvinění právnické osoby spolu s osobou fyzickou. O poznání nižší byl nicméně počet podaných obžalob a významně nižší byl počet odsouzených spolků – bylo podáno pouze **25 obžalob**, přičemž **v pouhé polovině případů došlo i k odsouzení**.

Česká republika

Statistická data o počtu právnických osob, které byly stíhány nebo odsouzeny v České republice ukazují, že v roce **2013** bylo prověřováno celkem **558** právnických osob a o rok později v roce **2014** bylo prověřováno celkem **626** právnických osob. Počet trestně stíhaných právnických osob za uvedené dva roky činí zhruba 100 právnických osob. V roce 2012 byl počet trestně stíhaných právnických osob, vzhledem ke stejnému roku účinnosti zákona o trestní odpovědnosti právnických osob, velmi nízký. V roce **2014** již bylo vyneseno nejméně **22 pravomocných rozsudků**. Nejčastěji se objevuje trest peněžitý, jenž byl uložen v deseti případech. Dále byl pětkrát uložen trest uveřejnění rozsudku, pětkrát byl rovněž uložen trest zákazu činnosti a dvakrát zrušení právnické osoby.

Polská republika

Statistiky polského ministerstva spravedlnosti a generální prokuratury jasně ukazují, že od roku 2005 do roku 2010 bylo podle zákona o odpovědnosti kolektivních (hromadných) subjektů za činy zakázané pod hrozbou trestu stíháno pouze **104** podnikatelských subjektů. **Peněžité tresty** byly uloženy pouze v **31** případech, přičemž nejvyšší z nich dosahoval částky 12.000,- PLN, tj. cca 3.000,- EUR. V pouhých **sedmi případech** byly rozsudky zveřejněny.

Slovenská republika

Zakotvení trestní odpovědnosti právnických osob na sousedním Slovensku má dvě roviny. Původní právní úprava nepravé trestní odpovědnosti zákona č. 224/2010 Sb., kterým se mění a doplňuje zákon č. 300/2005 Sb., nebyla v praxi vůbec aplikována. Dle důvodové zprávy nového zákona o trestní odpovědnosti právnických osob nebylo evidováno žádné využití shora uvedených ustanovení v aplikační praxi, tj. prostřednictvím předcházející právní úpravy **nebyla postižena žádná právnická osoba.**

Bohužel je v tuto chvíli naprosto předčasné hovořit o statistikách aplikace nového zákona, neboť v současné chvíli neexistují žádné praktické zkušenosti s aplikací tohoto nového předpisu.

4. Criminal compliance program

4.1 Obecný úvod do compliance

Jednotlivé normy (ať už zákonné, podzákonné, etické či jiné), jakožto pravidla chování svých adresátů, jsou neodmyslitelnou součástí společnosti 21. století. Nové technologie sice usnadňují fyzickým a právnickým osobám jejich činnost, ale zároveň v mnoha ohledech usnadňují též porušování jejich práv a povinností. Porušení závazných pravidel chování (právních norem) však může vést k nepříznivým právním následkům – sankcím.

V této souvislosti se objevuje pojem *compliance* jako všeobecný název pro soulad s pravidly, jehož smyslem je analyzovat právně závazná pravidla dopadající na právníckou osobu a následně je vtělit do vnitřních procesů a postupů právnícké osoby. Jedná se o snahu zavést ve společnosti jednání nejen legální, ale též etické. Kýženým právním následkem správného *compliance programu* může být odstranění či snížení *compliance* rizik. Je zřejmé, že právnícká osoba musí nejen porozumět požadavkům právního řádu, ale musí též zabezpečit jejich řádné a včasné dodržování. Právních povinností nalezneme v právním řádu širokou škálu, proto by se právnícké osoby měly soustředit především na povinnosti a s tím související rizika vyplývající z jejich činnosti (spolky, nadace, apod.) či předmětu podnikání (obchodní korporace).

Výsledkem shora uvedeného by měl být *compliance program*, jakožto efektivní soubor pravidel a postupů, jehož obsah bude pravidelně aktualizován s přihlédnutím ke změnám právního řádu a jehož řádné dodržování právnícká osoba zajistí, kontroluje a vyhodnocuje. V zájmu řádného fungování je nezbytné ono prvotní nastavení pravidelně korigovat a aktualizovat.

Domníváme se, že právní řád České republiky jak v oblasti práva soukromého, tak v oblasti práva veřejného spíše podporuje existenci *compliance programů*. Soukromé právo po rekodifikaci tak činí za pomoci některých obecných zásad a korporálních institutů jako zásad ochrany dobré víry, poctivosti, zákazu zneužití práva

či požadavkem odborné péče.²⁵⁰ U obchodních korporací jsou to též pravidla podnikatelského úsudku. Správní právo trestní po rekodifikaci rovněž podporuje interní mechanismy, jenž mohou pomoci prokázat liberační důvod.²⁵¹ *Compliance* bylo podpořeno též přijetím zákona o trestní odpovědnosti právnických osob, když jeho význam byl ještě podpořen pozdější novelizací.

Ještě před zakotvením ustanovení § 8 odst. 5 do ZTOPO, na základě novely provedené zákonem č. 183/2016 Sb., byla exkulpace aplikovatelná pouze u kategorie zaměstnanců nebo osob v obdobném postavení, jejichž jednání bylo přičitatelné právnické osobě. Té bylo podle tehdejší úpravy přičítáno jednání zmíněných osob pouze za předpokladu, že příslušné orgány právnické osoby neprovedly taková opatření, která měly provést podle jiného právního předpisu nebo která po nich bylo možné spravedlivě požadovat, zejména neprovedly povinnou nebo potřebnou kontrolu nad činností zaměstnanců nebo jiných osob, jimž jsou nadřizeny, anebo neučinily nezbytná opatření k zamezení nebo odvrácení následků spáchaného trestného činu.

Soustava státního zastupitelství shromáždila poznatky k aplikaci exkulpace před novelizací, ze kterých vyplývá, že podmínky vyvinění právnické osoby, s odkazem na ustanovení § 8 odst. 2 písm. b) ZTOPO, byly v období 1. 1. 2012 – 17. 8. 2016 aplikovány, resp. zvažovány, přinejmenším celkem v 5 věcech. Zaznamenány byly čtyřmi krajskými státními zastupitelstvími, resp. v obvodu jejich působnosti.²⁵² Z

---

²⁵⁰ Srov. ustanovení § 5 občanského zákoníku

(1) Kdo se veřejně nebo ve styku s jinou osobou přihlásí k odbornému výkonu jako příslušník určitého povolání nebo stavu, dává tím najevo, že je schopen jednat se znalostí a pečlivostí, která je s jeho povoláním nebo stavem spojena. Jedná-li bez této odborné péče, jde to k jeho tíži.

(2) Proti vůli dotčené strany nelze zpochybnit povahu nebo platnost právního jednání jen proto, že jednal ten, kdo nemá ke své činnosti potřebné oprávnění, nebo komu je činnost zakázána.

²⁵¹ Viz blíže kapitolu 5.2.2 Interní opatření k předcházení protiprávní činnosti právnické osoby a řešení vzniklých situací v praxi (compliance management systém).

²⁵² Aplikace § 8 odst. 5 zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim Průvodce novou právní úpravou pro státní zástupce. NEJVYŠŠÍ STÁTNÍ ZASTUPITELSTVÍ. V Brně dne 29. listopadu 2016. 1 SL 123/2016. Dostupné online na webové stránce <http://www.nsz.cz/index.php/cs/tiskove-zpravy/1800-pi-stihani-pravnickych-osob-pome-statnim-zastupcm-nova-metodika> [cit. 1.6.2018].

předmětné kauzistiky poukazuje Nejvyšší státní zastupitelství na případ, který byl pravomocně skončen a který pro ilustraci uvádíme níže:

„Státním zástupcem okresního státního zastupitelství byla obžalována obchodní společnost podnikající v oblasti výkupu sběrných surovin, a to pro přečin podílnictví z nedbalosti podle § 215 odst. 1 trestního zákoníku. Okresní soud uznal tuto právnickou osobu vinnou a uložil jí peněžitý trest, avšak z podnětu jejího odvolání zrušil krajský soud odsuzující rozsudek soudu prvního stupně a sám rozhodl tak, že se právnická osoba zprošťuje obžaloby podle § 226 písm. c) trestního řádu.

Z odůvodnění zprošťujícího rozsudku odvolacího soudu je možné rekapitulovat tyto vybrané pasáže k podmínkám specifického důvodu vyvinění právnické osoby podle § 8 odst. 2 písm. b) ZTOPO.

Soud prvního stupně vzal za prokázané, že obžalovaná právnická osoba v rámci školení a následné kontroly dostatečně neinstruovala své podřízené zaměstnance, na které otázky se mají zaměřit při výkupu věcí, aby mohlo být sníženo riziko výkupu věcí pocházejících z trestné činnosti. Skutkový závěr opřel soud o výpověď výkupčího J. F., který neměl povědomí o tom, jak by měl zjistit, že věci pocházejí z trestné činnosti, a jeho nadřízených, z jejichž výpovědí podle soudu bylo zřejmé, že na základě jejich názoru nelze poznat, zda věci pocházejí či nepocházejí z trestné činnosti.

Pochybení okresního soudu shledal odvolací soud ve způsobu hodnocení provedených důkazů. Okresní soud při skutkových závěrech nehodnotil všechny provedené důkazy jak samostatně, tak ve vzájemných souvislostech ve smyslu § 2 odst. 5, 6 trestního řádu, konkrétně odpovídajícím způsobem nezhodnotil obsah úředních záznamů sepsaných s jednotlivými výkupčími sběrných surovin, v důsledku čehož se dostatečným způsobem nevypořádal se všemi okolnostmi významnými pro rozhodnutí. Skutkové závěry nebylo možné považovat za podložené provedeným dokazováním, což mělo vliv i na nesprávné právní závěry.

Jestliže bylo prokázano, že obžalovaná právnická osoba minimálně jednou ročně organizovala školení mj. zaměřená na výkup odcizených věcí a v průběhu trestního řízení bylo zjištěno pouze pochybení jednoho jejího výkupčího, a to již pravomocně

*odsouzeného J. F., tj. nikoli více výkupčích, přičemž zároveň mnoho zaměstnanců obžalované právnické osoby poukazovalo na to, že byli proškoleni v tom směru, aby věci, vykoupené právě J. F., nevykupovali a sami by tak neučinili (v jejich případě tak lze mít obsah školení organizovaných obžalovanou právnickou osobou za dostačující), dospěl odvolací soud k závěru, že nelze bez důvodných pochybností dovést, že by orgány obžalované právnické osoby neprovedly taková opatření, která měly provést podle jiného právního předpisu nebo která lze po nich spravedlivě požadovat, zejména že by neprovedly povinnou nebo potřebnou kontrolu nad činností zaměstnanců nebo jiných osob, jimž jsou nadřizeny anebo neučinily nezbytná opatření k zamezení nebo odvrácení následků spáchaného trestného činu. Jednání již pravomocně odsouzeného J. F. bylo namísto hodnotit jako trestněprávní **exces jednotlivce**, který nelze vyloučit ani při splnění povinností právnické osoby předvídaných v § 8 odst. 2 ZTOPO.*²⁵³

---

²⁵³ Aplikace § 8 odst. 5 zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim Průvodce novou právní úpravou pro státní zástupce. NEJVYŠŠÍ STÁTNÍ ZASTUPITELSTVÍ. V Brně dne 29. listopadu 2016. 1 SL 123/2016. Dostupné online na webové stránce <http://www.nsz.cz/index.php/cs/tiskove-zpravy/1800-pi-stihani-pravnickych-osob-pome-statnim-zastupcm-nova-metodika> [cit. 1.6.2018], str. 10.

4.2 Criminal compliance *de lege lata*

S účinností k 1. prosinci 2016 se právnická osoba může vyvinut ze své trestní odpovědnosti za trestný čin spáchaný jejím

- statutárním orgánem nebo členem statutárního orgánu, resp. jinou osobou ve vedoucím postavení v rámci právnické osoby, nebo
- osobou ve vedoucím postavení v rámci právnické osoby, která u této právnické osoby vykonává řídicí nebo kontrolní činnost,
- tím, kdo vykonává rozhodující vliv na řízení této právnické osoby, jestliže jeho jednání bylo alespoň jednou z podmínek vzniku následku zakládajícího trestní odpovědnost právnické osoby, nebo
- zaměstnancem či osobou v obdobném postavení při plnění pracovních úkolů,

a to za předpokladu, že vynaložila veškeré úsilí, které na ní bylo možno spravedlivě požadovat, aby spáchání protiprávního činu těmito osobami zabránila. Zákodárce tak vyslovil **požadavek na implementaci adekvátních, dostačujících, interních opatření** u právnické osoby, jejich cílem je předcházet páchaní trestné činnosti právnickou osobou (shora uvedenými osobami) a nastavit vnitřní procesy za použití rozličných interních opatření (instrumentů), které jako celek tvoří tzv. *compliance management systém*.²⁵⁴

Zákodárce nicméně nepřipravil žádný právně relevantní dokument moci zákonodárné nebo výkonné, který by adresátům právních norem více přiblížil, co bude považováno za „*prokázání vynaložení veškeré úsilí, které bylo možno požadovat, aby právnická osoba trestnému činu zabránila*“. Volba jednotlivých nástrojů je ponechána na uvážení právnické osoby, resp. jejich rozhodujících orgánů. Tyto musí být přiměřené a musí odpovídat zvláštnostem té které právnické osoby. Vynaložení veškerého úsilí ze strany právnické osoby pro účely její exkulpace posoudíme subjektivně, neboť zásadně dopadá na skutečnosti subjektivního charakteru, na rozdíl níže popsané odpovědnosti

---

²⁵⁴ FENYK, J.: Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim: komentář. 2., podstatně přepracované a doplněné vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2018. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7552-965-7, str. 217.

právnícké osoby za přestupky, kde zákonná úprava uvádí liberační důvod, který se váže na objektivní odpovědnost, která je v trestním právu vyloučena.

Odborná literatura se ustálila na rozdělení jednotlivých opatření na preventivní, detekční a reakční. **Preventivní opatření** směřují do oblasti individuální prevence a orientují se na předcházení protiprávní činnosti osob, jejichž jednání je právnícké osobě přičitatelné. **Detekční opatření**, jak samotný název napovídá, přispívají k účinné prevenci trestné činnosti tím, že buď okamžitě, nebo bez zbytečného odkladu detekují protiprávní jednání a mobilizují opatření k nápravě závadného stavu. **Reaktivní opatření** cílí na zamezení škodlivého následku trestného činu, resp. jeho odstranění tam, kde je to z povahy věci možné.

Fenyk mezi preventivní opatření řadí:

- registr potenciálních rizik,
- ověřování údajů o uchazeči o zaměstnání,
- výstupní pohovory,
- due dilligence třetích stran,
- akviziční prověrky/audity,
- pravidlo čtyř očí,
- nekorupční systém odměňování,
- etický kodex,
- registr darů,
- interní protikorupční program,
- interní vzdělávání (školení),

mezi detekční opatření:

- etickou linku (whistleblowing) a zaměstnaneckého ombudsmana,
- zákaznickou linku a zákaznického ombudsmana,
- systém neshod a nápravných opatření,
- compliance officera,
- certifikační audity,
- testování znalostí interních předpisů, pravidel a procesů,

a mezi reaktivní opatření:

- personální pravidla ochrany oznamovatelů a postihu pachatelů,
- plán reakce v případě zjištění pochybení,
- pravidla pro interní šetření.²⁵⁵

K tomu dlužno podotknout, že jednotlivá opatření musí být dostatečně specifická a individuálně určená, v podstatě odpovídající poměrům dané právnické osoby. Za velmi nešťastné považujeme, že zákonodárce se ani nepokusil vymezit minimální standard, při jehož dodržení by se mělo za to, že právnická osoba vynaložila veškeré úsilí, které na ní bylo možno spravedlivě požadovat, aby trestnému činu zabránila. Je zřejmé, že veškerá shora vymezená opatření nebudou aplikovatelná na všechny typy právnických osob, nicméně **domníváme se, že minimálním standardem u každé právnické osoby bude:**

- registr potenciálních rizik,
- nekorupční systém odměňování,
- etický kodex,
- registr darů,
- interní protikorupční program,
- interní vzdělávání (školení),
- systém neshod a nápravných opatření,
- personální pravidla ochrany oznamovatelů a postihu pachatelů,
- plán reakce v případě zjištění pochybení.

Pokud se jedná o etické kodexy, tyto jsou u středních a větších podniků standardní součástí protikorupčního programu. Jako příklad můžeme uvést např. kodex criminal compliance programu státního podniku Lesy České republiky, s. p., který dle

---

²⁵⁵ FENYK, J.: Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim: komentář. 2., podstatně přepracované a doplněné vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2018. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7552-965-7, str. 218 *et seq.* K tomu srov. ŠÁMAL, P. a kol.: Trestní odpovědnost právnických osob. Komentář. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 210 a 211; dále ŠÁMAL, P.: Změny provedené zákonem č. 183/2016 Sb., kterým se mění zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, ve znění pozdějších předpisů. Prezentace z konference „Trestní odpovědnost právnických osob“ konané 15. 9. 2016 v Praze.

svých slov zavádí komplexní systém interních firemních opatření a postupů pro prevenci, detekci a reakci na případná trestněprávní či neetická jednání, jenž je strategickou součástí firemní kultury a stanoví zásady a pravidla chování LČR, s. p. a jejich zaměstnanců.²⁵⁶

Jiným příkladem může být např. *compliance* v České poště, s. p., jako programu proti korupci a dalším formám nekalého jednání, ve kterém Česká pošta deklaruje, že chce být úspěšnou, ale také odpovědnou firmou a prohlašuje, že netoleruje jakékoliv jednání, ať už svých zaměstnanců nebo osob oprávněných jednat jejím jménem, které by při jejich činnostech bylo v rozporu s právními předpisy, zásadami poctivého obchodního styku nebo dobrými mravy.²⁵⁷

Metodika státního zastupitelství k této problematice ještě dodává teze o firemní kultuře. Podle této metodiky představuje firemní kultura významný aspekt posuzování požadavku vynaložení veškerého úsilí právnické osoby, přičemž může nacházet svůj výraz právě ve vyjmenovaných specifických instrumentech, jako jsou vnitřní předpisy, etický kodex, *compliance* program atd. Úkolem orgánů činných v trestním řízení není provádět audit firemní kultury, natož v celém jejím profilu.²⁵⁸

---

²⁵⁶ Kodex criminal compliance programu státního podniku Lesy České republiky, s. p. je dostupný online na webové adrese <https://lesycr.cz/wp-content/uploads/2016/12/kodex-ccp-statniho-podniku-lcr-v2.pdf> [cit. 1.6.2018].

²⁵⁷ V rámci programu *compliance* tento státní podnik zavádí opatření, jejichž cílem je chránit státní podnik proti vzniku nekalého jednání včetně korupčního jednání, jež může vést k trestnímu stíhání a případně odsouzení této právnické osoby nebo jinak poškodit pověst podniku. Tento *compliance* program je dostupný online na webové adrese <https://www.ceskaposta.cz/o-ceske-poste/profil/compliance-v-cp> [cit. 1.6.2018].

²⁵⁸ Aplikace ustanovení § 8 odst. 5 zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim Průvodce novou právní úpravou pro státní zástupce. NEJVYŠŠÍ STÁTNÍ ZASTUPITELSTVÍ. V Brně dne 29. listopadu 2016. 1 SL 123/2016. Dostupné online na webové stránce <http://www.nsz.cz/index.php/cs/tiskove-zpravy/1800-pi-stihani-pravnickych-osob-pome-statnim-zastupcm-nova-metodika> [cit. 1.6.2018], str. 19.

Vzhledem k absenci interpretačních pravidel je možné subsidiárně aplikovat např. ISO 37001, ISO 19600 nebo případně tzv. Doporučení dobré praxe o vnitřní kontrole, etických zásadách a compliance (Rada OECD).²⁵⁹

Doporučení dobré praxe o vnitřní kontrole, etických zásadách a compliance (Rada OECD) je na rozdíl od ostatních dvou shora uvedených dostupné v českém jazyce a dle svých slov slouží jako právně nezávazný návod právníkům osobám pro zřízení efektivních vnitřních kontrol, etických zásad a compliance programů nebo opatření zaměřených na prevenci a odhalování zahraničního podplácení. Toto doporučení se zabývá jednak efektivní vnitřní kontrolou, při které musí být pravidelně vyhodnocována jednotlivá rizika, kterým právníká osoba čelí, tyto musí být předmětem soustavného monitorování, přehodnocování a přizpůsobování. Dle citovaného doporučení musí být přijaté etické zásady a compliance systém aplikovatelný na všechny orgány právníké osoby, její zaměstnance, ale též jí ovládané právníké osoby (tzv. dceřiné společnosti). V případě vhodnosti je možná jejich aplikace i na třetí osoby kupř. obchodní zástupce či konzultanty. Právně relevantní rozšíření je možné skrze smluvní závazkový vztah. V neposlední řadě doporučuje zavedení důvěrného mechanismu oznamování a následné ochrany oznamovatele a upozorňuje na nutnost pravidelného přezkumu přijatých opatření.

Mezinárodní organizace pro standardizaci²⁶⁰ uveřejnila relevantní normy ISO 37001, ISO 19600. **ISO 37001** má napomoci právníké osobě zavést compliance systém do souladu s mezinárodní dobrou praxí. Zajímavým bodem této normy je *due diligence* třetích stran, který považujeme za vhodný zejména u větších obchodních korporací. Jistou výhodou lze spatřovat v poskytnutí objektivního vodítka, které nastíní osvědčené mezinárodní zásady dodržování právních norem. Dlužno podotknout, že pokud se právníké osobě podaří získat certifikaci dle citovaného standardu, nejedná se *a priori* o

---

²⁵⁹ Doporučení dobré praxe o vnitřní kontrole, etických zásadách a compliance (Rada OECD) je dostupné online na webové adrese https://www.spcr.cz/images/MO/OECD_doporučení_dobre_praxe.pdf [cit. 1.6.2018].

²⁶⁰ Mezinárodní organizace pro normalizaci (anglicky *International Organization for Standardization*), označovaná jako ISO, je světovou federací národních normalizačních organizací se sídlem v Ženevě. Byla založena 23. února 1947.

naplnění dikce trestního práva či správního práva trestního o vynaložení veškerého úsilí k zabránění protiprávního jednání. Jedná se pouze o dílčí složku, jejíž účinné naplňování bude předmětem dokazování.

ISO 19600 se na rozdíl od shora uvedeného zabývá obecnými zásadami řízení na principech:

- proporcionality,
- udržitelnosti,
- transparentnosti a
- zásadách dobré správy.

Kromě shora uvedených mezinárodních standardů můžeme hledat inspiraci v zahraniční právní úpravě, např. v britském zákonu **Bribery Act** z roku 2010 a s tím souvisejícími výkladovými pravidly britského ministerstva spravedlnosti.²⁶¹ Právě britská úprava je odbornou veřejností považována za přísnou, když umožňuje uložit pokutu v takřka neomezené výši, či právnickou osobu může vyloučit z účasti ve veřejné soutěži nejen ve Velké Británii, ale i v ostatních zemích Evropské unie. Své odpovědnosti však právnická osoba může předejít např. oznámením trestné činnosti (označené jako *self reporting*) a následnou spoluprací s vyšetřujícími orgány. Právní úprava je doplněna výkladovými pravidly, jež umožňují nebo usnadňují účinněji předcházet trestní odpovědnosti, založené na principech

- *top-level commitment* (odpovědnost představenstva, nulová tolerance),
- vyhodnocování rizik (pravidelnost dokumentace),
- *due diligence* (prověrky třetích stran, *risk - based*),
- komunikace (školení a jiné formy informování),

---

²⁶¹ Srov. např. BOHUSLAV, L.: Compliance program a jeho východiska zejména v zahraniční praxi. In: JELÍNEK, J.: Trestní odpovědnost právnických osob - pět let poté. Praha: Leges, 2017. Teoretik. ISBN 978-80-7502-205-9, nebo SCHENKOVÁ, K. LASÁK, J.: Compliance v podnikové praxi. V Praze: C.H. Beck, 2017. Právní praxe. ISBN 978-80-7400-668-5.

- monitoring a *review* (zkoumání efektivnosti a návrhy na zlepšování).²⁶²

Jiným zdrojem inspirace může být německý auditní standard **IDW PS 980**, který vstoupil v platnost roku 2011, či americká úprava **United States Foreign Corrupt Practices Act** (dále též jako „FCPA“) z roku 1977, jenž se zaměřuje na oblast podplácení zahraničních veřejných činitelů či politických stran. Americká úprava umožňuje exkulpací prokázáním funkčního compliance systému.

---

²⁶² SCHENKOVÁ, K. LASÁK, J.: Compliance v podnikové praxi. V Praze: C.H. Beck, 2017. Právní praxe. ISBN 978-80-7400-668-5, str. 94 – 95.

4.3 Shrnutí

Zákonodárce vyslovil trestněprávní **požadavek na implementaci adekvátních, dostačujících, interních opatření** u právnické osoby, jejichž cílem je předcházet páchání trestné činnosti právnickou osobou a nastavit vnitřní procesy za použití rozličných interních opatření (instrumentů), které jako celek tvoří tzv. *compliance management systém*.²⁶³

Zákonodárce nicméně nepřipravil žádný právně relevantní dokument moci zákonodárné nebo výkonné, který by adresátům právních norem více přiblížil, co bude považováno za „*prokázání vynaložení veškeré úsilí, které bylo možno požadovat, aby právnická osoba trestnému činu zabránila*“. Volba jednotlivých nástrojů je ponechána na uvážení právnické osoby, resp. jejích rozhodujících orgánů. Tyto musí být přiměřené a musí odpovídat zvláštnostem právnické osoby. Vynaložení veškerého úsilí ze strany právnické osoby pro účely její exkulpace posoudíme subjektivně, neboť zásadně dopadá na skutečnosti subjektivního charakteru, na rozdíl dále popsané odpovědnosti právnické osoby za přestupky, kde zákonná úprava uvádí liberační důvod, který se váže na objektivní odpovědnost, která je v trestním právu vyloučena.

Odborná literatura se ustálila na rozdělení jednotlivých opatření na preventivní, detekční a reaktivní. Vzhledem k absenci interpretačních pravidel je možné subsidiárně aplikovat např. ISO 37001, ISO 19600 nebo případně též tzv. Doporučení dobré praxe o vnitřní kontrole, etických zásadách a compliance (Rada OECD). Inspiraci lze hledat též v zahraniční právní úpravě, např. v britském zákonu Bribery Act z roku 2010, německém auditním standardu IDW PS 980, jenž vstoupil v platnost roku 2011, či v americké úpravě United States Foreign Corrupt Practices Act z roku 1977.

---

²⁶³ FENYK, J.: Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim: komentář. 2., podstatně přepracované a doplněné vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2018. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7552-965-7, str. 217.

5. Správní právo trestní

5.1 Historický vývoj

Dosavadní administrativněprávní úprava porušení povinností stanovených k zajištění výkonu veřejné správy nebo k ochraně jiných společenských zájmů a hodnot²⁶⁴ upravila postih protiprávního jednání správními orgány za přešupek nebo jiný správní delikt především v zákoně č. 200/1990 Sb., o přešupcích, ve znění pozdějších předpisů (dále také jako „dosavadní přešupkový zákon“). Tento zákon poskytl v podstatě úplnou kodifikaci obecné části přešupkového práva, přičemž jednotlivé skutkové podstaty přešupků a jejich právní následky zákonodárce zakotvil do řady různých dalších zákonů, jenž upravují výkon veřejné správy na jednotlivých úsecích.

Tato zákonná úprava *expressis verbis* zakotvila v ustanovení § 2, že „přešupkem je zaviněné jednání, které porušuje nebo ohrožuje zájem společnosti a je za přešupek výslovně označeno v tomto nebo jiném zákoně, nejde-li o jiný správní delikt postižitelný podle zvláštních právních předpisů anebo o trestný čin“. Kategorie jiných správních deliktů obsahovala poměrně početnou skupinu různorodých protiprávních jednání, jenž bylo možné třídit dle řady hledisek. Skutkové podstaty byly vymezeny v rostoucím počtu zvláštních zákonů, ve kterých byla za pachatele označena:

- právnická osoba nebo
- podnikající fyzická²⁶⁵.

Zatímco jiného správního deliktu se mohla dopustit výhradně právnická osoba nebo fyzická podnikající osoba, přešupku se mohla dopustit výlučně fyzická osoba nepodnikající. Ke škodě právní úpravy však jiné správní delikty postrádaly obecnou úpravu, ve které by zákonodárce vymezil podmínky vzniku odpovědnosti, nezbytné hmotněprávní instituty jako okolnosti vylučující protiprávnost, či důvody zániku

---

²⁶⁴ Mezi tyto společenské zájmy a hodnoty patří kupř. zdraví člověka, jeho osobnost a čest, ochrana vlastnického práva k majetku apod.

²⁶⁵ Jedná se o fyzickou osobu, jež porušila právní povinnost při podnikání nebo v přímé souvislosti s ním.

odpovědnosti za správní delikt *etc.* Na vážné nedostatky při aplikaci jednotlivých skutkových podstat poukazovala odborná veřejnost dlouhodobě.²⁶⁶

Východisko v podobě *argumentum per analogiam legis* – tj. za obdobné aplikace dosavadního přestupkového zákona nebo analogie trestního práva hmotného²⁶⁷ není zdaleka optimální. Oproti přestupkům byly jiné správní delikty projednávány v řízení podle správního řádu, když případné odchylky od obecné úpravy obsahovaly zvláštní zákony upravující skutkové podstaty správních deliktů. Důvodová zpráva nového zákona č. 250/2016 Sb., o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich (dále též jako „**ZOP**“) ve vztahu k dosavadní úpravě uvádí, že v praxi často docházelo k situaci, že se v řízeních o jiných správních deliktech aplikovaly instituty a zásady, které právní

---

²⁶⁶ Srov. např. Kolokvium o správním trestání, Správní právo č. 1/2002, str. 1-44; PRÁŠKOVÁ, H.: Základy odpovědnosti za správní delikty, C. H. Beck, Praha 2013, str. 389-391; PRŮCHA, P.: Správní právo, obecná část, Doplněk a Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, Brno-Plzeň 2012, str. 409 a násl.; SLÁDEČEK, K.: Obecné správní právo, Wolters Kluwer, Praha 2009, str. 191-192; BOHADLO, D. POTĚŠIL, J. POTMĚŠIL, J.: Správní trestání z hlediska praxe a judikatury, C. H. Beck, Praha 2013, str. 71-75.

²⁶⁷ Srov. rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 28. února 2011 publikovaný pod sp. zn. 8 As 82/2010 55, dle kterého je správní orgán při rozhodování o výši sankce za přestupek (a to za přestupek proti bezpečnosti a plynulosti provozu na pozemních komunikacích) povinen hodnotit, zda není při přihlédnutí k pachateli dříve uloženým trestům možné využít **analogicky institut trestního práva zahlazení odsouzení**; popř. dle rozsudku Nejvyššího správního soudu ze dne 16. dubna 2008 publikovaného pod sp. zn. 1 As 27/2008 – 67 soud dovodil, že využití **analogie ve správním trestání** je přípustné, a to v omezeném rozsahu, pouze tam, kdy to, co má být aplikováno, určitou otázku vůbec neřeší, nevede-li takový výklad k újmě účastníka řízení a ani k újmě na ochraně hodnot, na jejichž vytváření a ochraně je veřejný zájem; nebo rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 31. května 2007 publikovaný pod sp. zn. 8 As 17/2007 – 135, dle kterého se trestnost správních deliktů řídí obdobnými principy jako trestnost trestných činů. Je proto např. vyloučen souběh správních deliktů tam, kde se jedná o pokračující, hromadný nebo trvající delikt, pro trestnost jednání musí být naplněna i materiální stránka deliktu a krajní nouze je stavem vylučujícím protiprávnost jednání naplňujícího formální znaky deliktu.

úprava těchto deliktů neznala²⁶⁸, kdy se použití daných institutů dovozovalo právě pomocí analogie zákona.²⁶⁹

Hmotněprávních nedostatků sankcionování právnických osob za správní delikty bylo možné jmenovat celou řadu, pouze namátkou můžeme uvést absenci jasného vymezení pojmu správního deliktu, chybějící vymezení podmínek odpovědnosti za správní delikt spáchaný právnickou nebo absence zásad pro ukládání správních sankcí. Dosavadní úprava nadto řádně nereflektovala vývoj právní úpravy v souvisejících právních předpisech, které se problematiky administrativněprávní odpovědnosti právnických osob dotýkají.²⁷⁰

Shora uvedené legislativní nedostatky vyústily v práci na nové právní úpravě, nicméně první návrh, jenž zpracovalo Ministerstvo vnitra r. 2002, resp. 2004, ani nepostoupil do Poslanecké sněmovny. Teprve v roce 2013 schválila Vláda České republiky věcný záměr zákona o odpovědnosti za přestupky, jehož legislativní anabáze skončila o dva roky později přijetím bez zásadních úprav.

---

²⁶⁸ Jak příklad důvodová zpráva uvádí řízení o náhradě škody.

²⁶⁹ Důvodová zpráva nového zákona č. 250/2016 Sb., o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich. Sněmovní tisk 555/0, část č. 1/2, je dostupný online na webové adrese <https://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=7&CT=555&CT1=0> [cit. 28.5.2018].

²⁷⁰ V první řadě máme na mysli zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, který s účinností od 1. ledna 2012 zavedl trestní odpovědnost právnických osob.

5.2 Právní úprava *de lege lata*

Dlouholetá snaha českého zákonodárce o koncepční úpravu přestupků a správních deliktů vyústila v přijetí tzv. rekodifikačního balíčku správního práva trestního, který nabyl 1. července 2017 účinnosti. Součástí rekodifikace jsou tři zákony, a to:

- zákon č. 250/2016 Sb., o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich, který nabyl účinnosti dne 1. 7. 2017 („**zákon o odpovědnosti za přestupky**“),
- zákon č. 251/2016 Sb., o některých přestupcích („**zákon o některých přestupcích**“),
- změnový zákon, tedy zákon č. 183/2017 Sb., kterým se mění některé zákony v souvislosti s přijetím zákona o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich a zákona o některých přestupcích („**změnový zákon**“).

Poprvé v naší historii vznikl kodex správního práva trestního, jehož zásadním přínosem je sjednocení podmínek vzniku a posuzování odpovědnosti za přestupky a tzv. smíšené správní delikty osob právnických a fyzických podnikajících.²⁷¹ Po formální stránce jsou nadále všechny označeny za přestupky, tudíž ve zvláštních zákonech typu zákona č. 455/1991 Sb., živnostenský zákon, ve znění pozdějších změn či zákona č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti, ve znění pozdějších změn aj., se uvádí pouze pojem „přestupek“, za jehož spáchání jsou odpovědné jak fyzické, tak právnické osoby.²⁷²

Ustanovení § 5 zákona o odpovědnosti za přestupky definuje přestupek jako společensky škodlivý protiprávní čin, který je v zákoně za přestupek výslovně označen a který vykazuje znaky stanovené zákonem, nejde-li o trestný čin. Níže se budeme zabývat jednotlivými prvky rozsahu kriminalizace v širším smyslu a nově zakotvenou možností liberace právnické osoby, když tyto srovnáme se závazky mezinárodního a nadnárodního práva a modelem trestní odpovědnosti právnických osob.

---

²⁷¹ MATES, P.: Nad některými oblastmi nového zákona o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich, Bulletin advokacie 12/2016, str. 25.

²⁷² Mimo rámec nového zákona však i po rekodifikaci zůstaly např. disciplinární delikty (srov. ustanovení § 32 a n. zákona č. 85/1996 Sb., o advokacii, ve znění pozdějších změn), nebo tzv. pořádkové delikty (viz. ustanovení § 53 zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu, ve znění pozdějších změn).

5.2.1 Rozsah kriminalizace v širším smyslu

Osobní působnost

Zákon o odpovědnosti za přestupky neobsahuje legální definici pojmu právnická osoba pro účely uplatnění její odpovědnosti za přestupek. Jeho vymezení ponechal oblasti práva soukromého, *in concreto* ustanovení § 20 *et seq.* zákona 89/2012 Sb., občanského zákoníku, jenž stanoví že:

„právnická osoba je organizovaný útvar, o kterém zákon stanoví, že má právní osobnost, nebo jehož právní osobnost zákon uzná. Právnická osoba může bez zřetele na předmět své činnosti mít práva a povinnosti, které se slučují s její právní povahou. Právnické osoby veřejného práva podléhají zákonům, podle nichž byly zřízeny; ustanovení tohoto zákona se použijí jen tehdy, slučuje-li se to s právní povahou těchto osob. Stát se v oblasti soukromého práva považuje za právnickou osobu. Jiný právní předpis stanoví, jak stát právně jedná.“

Za společné a charakteristické znaky právnických osob se dle české doktríny občanského práva zpravidla považují:

- právní osobnost,
- způsobilost k právnímu jednání,
- deliktní způsobilost,
- majetková autonomie,
- organizační struktura,
- účel právnické osoby,
- zpravidla též název, sídlo, a zápis do veřejného rejstříku,
- příslušnost právnické osoby k vybranému právnímu řádu.²⁷³

Citované vymezení osobní působnosti se nevymyká tradičnímu vymezení a doporučení mezinárodních a nadnárodních subjektů, jenž právnické osoby zpravidla upravují jako *„jakýkoliv subjekt, který je právnickou osobou podle příslušného*

---

²⁷³ Srov. DVOŘÁK, J. ŠVESTKA, J. a ZUKLÍNOVÁ, M.: Občanské právo hmotné. Praha: Wolters Kluwer, 2016. ISBN 978-80-7478-325-8, str. 76 a n.

*vnitrostátního práva, s výjimkou států nebo jiných veřejnoprávních subjektů při výkonu veřejné moci a veřejných mezinárodních organizací.*²⁷⁴

Podstatnou změnu oproti dosavadní úpravě spatřujeme ve vymezení odpovědné právnické osoby, když dosavadní odpovědnost právnické osoby vzniklé a existující v souladu se zákonem byla rozšířena na odpovědnost právnické osoby za přešůpek též v případech,

- a) kdy k jednání došlo před vznikem právnické osoby po jejím založení,
- b) kdy právnická osoba vznikla, ale soud rozhodl o neplatnosti právnické osoby, nebo
- c) je-li právní jednání, které mělo založit oprávnění k jednání za právnickou osobu, neplatné nebo neúčinné.

Na vznik odpovědnosti právnické osoby za přešůpek nemá vliv ani dobrovolný či nedobrovolný vstup právnické osoby do likvidace, popř. zahájené insolvenční řízení. Takto zvolená konstrukce je obdobná úpravě trestněprávní. Zásadní rozdíl oproti zákonu č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob, však spatřujeme v **chybějícím negativním vymezení osobní působnosti** zákona o odpovědnosti za přešůpek ve vztahu k právnickým osobám. V trestní úpravě je vyloučena odpovědnost České republiky a územních samosprávných celků při výkonu veřejné moci, zatímco administrativněprávní úprava takové omezení nezná. Toto řešení však odborná veřejnost přijala bez větších obtíží jako vhodné, neboť vymahatelnost některých významných povinností, popř. ochrana práv postižených subjektů, by v opačném případě mohla být ohrožena (např. ochrana osobních údajů, jenž jsou typicky v dispozici orgánů veřejné moci).²⁷⁵

---

²⁷⁴ Viz např. Rámcové Rozhodnutí Rady ze dne 29. května 2000 o zvýšené ochraně trestními a jinými sankcemi proti padělání ve spojitosti se zaváděním eura (2000/383/SVV), dostupné online na webové adrese <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=CELEX:32000F0383> [31.5.2018].

²⁷⁵ MATES, P.: Nad některými oblastmi nového zákona o odpovědnosti za přešůpky a řízení o nich, Bulletin advokacie 12/2016, str. 26.

Rozsah kriminalizace v užším smyslu

Na rozdíl od právních úprav sousedících států, které jsme podrobovali zkoumání v předcházejících kapitolách, **zákon o odpovědnosti za přestupky nezakotvil žádné pozitivní - taxativní ani demonstrativní výčty přestupků**, jež mohou být přiřítelné právníkům osobám, popř. taxativní negativní výčty přestupků, kterých se právníká osoba z povahy věci dopustit nemůže.

Odpovědnost právníké osoby za přestupek může vzniknout pouze za předpokladu, že došlo k porušení právní povinnosti uložené právníké osobě, tj. právníká osoba v takovém případě musí být obligatorně označena jako subjekt přestupku ve skutkové podstatě, jež postihuje porušení povinnosti uložené výhradně právníké osobě, nebo postihuje porušení povinnosti uložené obecně širšímu okruhu osob, do kterého spadají mj. též právníké osoby.

Konstrukce odpovědnosti

Administrativněprávní úprava sankcionování právníké osoby je založena na její objektivní odpovědnosti, přičemž zákonodárce zároveň upravil možnost zproštění odpovědnosti prokázáním zákonem stanoveného liberačního důvodu. V případě právníké osoby, na rozdíl od osoby fyzické²⁷⁶, se tedy neposuzuje zavinění.²⁷⁷

Odpovědnost právníké osoby za přestupek lze dovodit dle ustanovení § 20 zákona o odpovědnosti za přestupky při kumulativním splnění níže uvedených podmínek.

„Právníká osoba je pachatelem, jestliže k naplnění znaků přestupku došlo jednáním fyzické osoby, která se za účelem posuzování odpovědnosti právníké osoby za přestupek považuje za osobu, jejíž jednání je přiřítelné právníké osobě a která porušila právní povinnost uloženou právníké osobě, a to při činnosti právníké osoby,

---

²⁷⁶ V případě jednání fyzické osoby se vyžaduje zavinění ve formě úmyslu, přičemž postačí úmysl nepřímý.

²⁷⁷ Konstrukci objektivní odpovědnosti právníkých osob znala již dosavadní zákonná úprava. Viz např. rozsudky NSS č. j. 4 As 28/2006-65, 10 As 167/2015-35 a 1 As 112/2010-52.

v přímé souvislosti s činností právnické osoby nebo ku prospěchu právnické osoby nebo v jejím zájmu; za porušení právní povinnosti uložené právnické osobě se považuje též porušení právní povinnosti uložené organizační složce nebo jinému útvaru, který je součástí právnické osoby.“

Zákonná úprava vyžaduje:

1. porušení právní povinnosti uložené právnické osobě, tj.

tato musí být označena jako **subjekt přestupku** ve skutkové podstatě přestupku;

2. shora vymezenou povinnost poruší fyzická osoba, jejíž jednání je přičitatelné právě této právnické osobě; zjištění konkrétní fyzické osoby však není nezbytně nutné pro dovození odpovědnosti právnické osoby stejně tak jako její zavinění;²⁷⁸

3. porušení povinnosti při činnosti právnické osoby, v přímé souvislosti s její činností, ku prospěchu právnické osoby nebo v jejím zájmu.

Za situace, kdy člen některého z orgánů právnické osoby naplní znaky přestupku (kde subjektem přestupku může být též právnická osoba), avšak jeho jednání nemá s činností právnické osoby žádnou souvislost (například člen kontrolní komise naplní skutkovou podstatu přestupku hrubou urážkou jiné fyzické osoby), nebude možné dovést odpovědnost právnické osoby za uvedené jednání.

---

²⁷⁸ Ministerstvo vnitra uvádí příklad dle zákona č. 634/1992 Sb., o ochraně spotřebitele, ve kterém se prodávající (právnická osoba) dopustí přestupku tím, že nevyznačí v řádném daňovém dokladu o zakoupení zboží v případě prodeje s následnou dodávkou místo určení a datum dodávky zboží. Pokud bude nesprávně označený doklad příslušným orgánem zajištěn, nebude pro dovození odpovědnosti právnické osoby rozhodné, jaký konkrétní zaměstnanec nevyznačil místo určení a datum dodávky zboží, neboť je zjevné, že za porušení povinnosti nese odpovědnost právnická osoba, jejímž jménem byl doklad vydán). Viz blíže Průvodce zákonem č. 250/2016 Sb., o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich, zpracovaný Ministerstvem vnitra České republiky, odborem legislativy a koordinace předpisů, Tiskárna Ministerstva vnitra, p. o., Praha, 2017, dostupné online na webové adrese <https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=6&ved=0ahUKEwj1tcXz7q3bAhVO2qQKHSQIDc4QFghgMAU&url=http%3A%2F%2Fwww.mvcr.cz%2Fsoubor%2Fpriloha-c-3-pruvodce-zakonom-o-odpovednosti-za-prestupky-a-rizeni-o-nich.aspx&usg=AOvVaw1XYKSyQDIYv-UETxSfdfAz>, str. 23. [31.5.2018].

Zákon o odpovědnosti za přestupky upravuje okruh fyzických osob, jejichž protiprávní jednání lze přičíst právnické osobě za splnění dalších zákonných podmínek. Činí tak obdobně jako zákon o trestní odpovědnosti právnických osob. Dosavadní legislativa sankcionování správních deliktů právnických osob však tuto problematiku explicitně neupravovala, když při uplatňování odpovědnosti se vycházelo výlučně z právní úpravy obsažené v občanském zákoníku a dalších předpisech práva soukromého.²⁷⁹ *De lege lata* je úprava obsažena v ustanovení § 161 *et seq.* zákona 89/2012 Sb., občanského zákoníku. Po nabytí účinnosti rekodifikačního balíčku však nezbyvá, než aplikovat *lex specialis* v podobě dané ustanovením § 20 odst. 2 zákona o odpovědnosti za přestupky. Dle tohoto ustanovení se za osobu, jejíž jednání je přičitatelné právnické osobě právě za účelem posuzování odpovědnosti právnické osoby za přestupek považuje

- statutární orgán nebo člen statutárního orgánu,
- jiný orgán právnické osoby nebo jeho člen,
- zaměstnanec nebo osoba v obdobném postavení při plnění úkolů vyplývajících z tohoto postavení,
- fyzická osoba, která plní úkoly právnické osoby,
- fyzická osoba, kterou právnická osoba používá při své činnosti, nebo
- fyzická osoba, která za právnickou osobu jednala, jestliže právnická osoba výsledku takového jednání využila.²⁸⁰

---

²⁷⁹ PRÁŠKOVÁ, H.: Nové přestupkové právo. Praha: Leges, 2017. Teoretik. ISBN 978-80-7502-221-9, str. 142.

²⁸⁰ Jednání za právnickou osobu dle občanského zákoníku

§ 161

Kdo právnickou osobu zastupuje, dá najevo, co ho k tomu opravňuje, neplyne-li to již z okolností. Kdo za právnickou osobu podepisuje, připojí k jejímu názvu svůj podpis, popřípadě i údaj o své funkci nebo o svém pracovním zařazení.

§ 162

Zastupuje-li právnickou osobu člen jejího orgánu způsobem zapsaným do veřejného rejstříku, nelze namítat, že právnická osoba nepřijala potřebné usnesení, že usnesení bylo stíženo vadou, nebo že člen orgánu přijaté usnesení porušil.

§ 163

Pro případ prvních tří shora uvedených subjektů jednajících za právnickou osobu nalezneme shodu s trestněprávním sankcionováním právnických osob, neboť trestní úprava rovněž umožňuje přičítat jednání statutárního orgánu nebo člena statutárního orgánu, dále osoby ve vedoucím postavení v rámci právnické osoby, která u této právnické osoby vykonává řídicí nebo kontrolní činnost, a v neposlední řadě též zaměstnance nebo osoby v obdobném postavení při plnění pracovních úkolů. Krátce se ale zastavíme u zbývajících tří subjektů, jejichž jednání lze rovněž přičítat právnické osobě.

Statutárnímu orgánu náleží veškerá působnost, kterou zakladatelské právní jednání, zákon nebo rozhodnutí orgánu veřejné moci nesvěří jinému orgánu právnické osoby.

§ 164

- (1) Člen statutárního orgánu může zastupovat právnickou osobu ve všech záležitostech.
- (2) Náleží-li působnost statutárního orgánu více osobám, tvoří kolektivní statutární orgán. Neurčí-li zakladatelské právní jednání, jak jeho členové právnickou osobu zastupují, činí tak každý člen samostatně. Vyžaduje-li zakladatelské právní jednání, aby členové statutárního orgánu jednali společně, může člen právnickou osobu zastoupit jako zmocněnec samostatně, jen byl-li zmocněn k určitému právnímu jednání.

§ 165

- (1) Nemá-li statutární orgán dostatečný počet členů potřebný k rozhodování, jmenuje na návrh toho, kdo osvědčí právní zájem, chybějící členy soud na dobu než budou noví členové povoláni postupem určeným v zakladatelském právním jednání; jinak soud jmenuje právnické osobě opatrovníka, a to i bez návrhu, kdykoli se o tom při své činnosti dozví.
- (2) Soud jmenuje právnické osobě opatrovníka, a to i bez návrhu, jsou-li zájmy člena statutárního orgánu v rozporu se zájmy právnické osoby a nemá-li právnická osoba jiného člena orgánu schopného ji zastupovat.

§ 166

- (1) Právnickou osobu zastupují její zaměstnanci v rozsahu obvyklém vzhledem k jejich zařazení nebo funkci; přitom rozhoduje stav, jak se jeví veřejnosti. Co je stanoveno o zastoupení právnické osoby zaměstnancem, platí obdobně pro zastoupení právnické osoby jejím členem nebo členem jiného orgánu nezapsaného do veřejného rejstříku.
- (2) Omezení zástupčího oprávnění vnitřním předpisem právnické osoby má účinky vůči třetí osobě, jen muselo-li jí být známo.

§ 167

Právnickou osobu zavazuje protiprávní čin, kterého se při plnění svých úkolů dopustil člen voleného orgánu, zaměstnanec nebo jiný její zástupce vůči třetí osobě.

Pro fyzickou osobu, která plní úkoly právnické osoby, nemáme žádnou legální definici, nicméně domníváme se, že v této věci bude aplikovatelná i dosavadní judikatura, dle které „v případě odpovědnosti právnické osoby za jednání osoby fyzické musí být prokázáno, kdo a v jakém rozsahu se předmětného jednání dopustil (nezaměnitelná identifikace osoby a jednání) a zda je toto jednání právnické osobě přiřitatelné, a to vzhledem k jejímu vztahu k fyzické osobě“, tedy i konkrétního svěřeného úkolu.²⁸¹ Důvodová zpráva k tomuto uvádí, že úkolem, který fyzická osoba plní, je přitom nutno rozumět jakýkoliv úkol učiněný na základě pokynu právnické osoby (například zaměstnavatele), byť jde o pokyn nabádající k porušení právní normy (bez porušené právní povinnosti jednáním fyzické osoby by nemohlo ani dojít k naplnění znaků skutkové podstaty přestupku právnické osoby).²⁸²

Fyzickou osobou, kterou právnická osoba používá při své činnosti bude v řadě případů i shora uvedená fyzická osoba, která plní její úkoly, když tyto kategorie dle našeho názoru nelze exaktně oddělit. Cílem zákonodárce je zřejmě pokrytí širokého okruhu možných jednání za právnickou osobu. Tyto osoby mohou jednat jak na základě smluvního vztahu, tak na základě jednorázového příkazu, když samotný závazkový či jiný vztah není pro dovození odpovědnosti zásadní, neboť důležité je, že tyto osoby nejednají vlastním jménem a na vlastní odpovědnost, nýbrž vědomě provádí činnost pro právnickou osobu.²⁸³ Může se jednat o činnost obchodního zástupce, likvidátora, insolvenčního správce apod.²⁸⁴

Fyzickou osobou, která za právnickou osobu jednala a jejíž výsledky tato právnická osoba využila, lze spatřovat např. v situaci nepřikázaného jednatelství ve smyslu soukromého práva. Nicméně i v případě nepřikázaného jednatelství musí být

---

²⁸¹ Viz např. rozsudek NSS 7 As 24/2015.

²⁸² Důvodová zpráva nového zákona č. 250/2016 Sb., o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich. Sněmovní tisk 555/0, část č. 1/2, je dostupný online na webové adrese <https://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=7&CT=555&CT1=0> [cit. 30.5.2018].

²⁸³ PRÁŠKOVÁ, H.: Nové přestupkové právo. Praha: Leges, 2017. Teoretik. ISBN 978-80-7502-221-9, str. 144.

²⁸⁴ Ibidem.

kumulativně splněna podmínka využití takového jednání právnickou osobou ve svůj prospěch.

Shora vymezený taxativní výčet osob, jejichž jednání lze za splnění dalších podmínek přičítat právnické osobě, nelze rozšiřovat nad rámec zákonné úpravy. Zákonodárce se obdobně jako v trestní úpravě vydal cestou souběžné a nezávislé odpovědnosti fyzické a právnické osoby, když odpovědností právnické osoby není dotčena odpovědnost osob, jejichž jednání je právnické osobě přičitatelné, a naopak.

Sankce

Jedním z cílů správního práva trestního obdobně jako u trestního práva je ochrana společnosti, jednotlivců, jakož i veřejného řádu před protiprávním jednáním adresátů těchto právních norem. Správní sankce stejně jako ty trestní musí být zásadně ukládány na základě zákona v souladu se zásadou *nullum crimen sine lege, nulla poena sine lege*. Zároveň musí respektovat subjektivní práva a svobody zaručená ústavním pořádkem České republiky, jakož i mezinárodními smlouvami, kterými je Česká republika vázána a které mají přednost před zákonem. Zákon o odpovědnosti za přestupky nahradil dosavadní terminologické označení „sankce“ termínem „správní trest“, což řada autorů označila za vhodné z důvodu, že „správní trest“ odlišuje lépe správní trestní sankce od sankcí netrestní povahy a lépe vystihuje podstatu takového právního následku.²⁸⁵

Ustanovení § 35 zákona o odpovědnosti za přestupky taxativně stanoví jednotlivé druhy správních trestů, když za přestupek lze uložit správní trest:

- napomenutí,
- pokuty,
- zákazu činnosti,
- propadnutí věci nebo náhradní hodnoty,
- zveřejnění rozhodnutí o přestupku.

---

²⁸⁵ Srov. např. PRÁŠKOVÁ, H.: Nové přestupkové právo. Praha: Leges, 2017. Teoretik. ISBN 978-80-7502-221-9, str. 198.

Dlužno však dodat, že přestože se jedná o výčet taxativního charakteru, není vyloučeno, aby *lex specialis* zakotvil i jiné druhy správních trestů. Oproti dosavadní úpravě jsme zaznamenali významnější změnu v podobě vyškrtnutí správního trestu zákazu pobytu, jenž se v praxi příliš neosvědčila a u které řada autorů poukazovala na nepřiměřenost takového právního následku ve vztahu k závažnosti protiprávního jednání.²⁸⁶

Nejmírnějším správní trestem dle zákona o odpovědnosti za přestupky je **napomenutí**, jehož základním účelem je výchovně působit na pachatele přestupku v případech nejméně závažných protiprávních jednání. Jeho morální působení se v minulosti dle důvodové zprávy osvědčilo zejména při řešení přestupků vykazujících nižší míru společenské škodlivosti. Při ukládání napomenutí správní orgán upozorní pachatele na důsledky protiprávního jednání, jež mu podle zákona hrozí, pokud by se i v budoucnu dopouštěl podobného jednání, přičemž žádná jiná sekundární povinnost pachatele, vyjma jeho strpení, nevzniká. Jedná se o správní trest, jenž nově může správní orgán uložit také právnické osobě. Tento krok zákonodárce považujeme za správný. Napomenutí lze uložit nejen jako samostatný správní trest, ale může být uložen též současně s jiným správním trestem, vyjma pokuty.

Správní trest v podobě **pokuty** není ve správním právu trestním novým pojmem. V podstatě se jedná o tradiční, typický a nejčastěji ukládaný správní trest za přestupek. Jeho povaha je z našeho pohledu obdobně univerzální jako u trestu odnětí svobody v trestním právu. Pokutu lze uložit za jakýkoliv přestupek, a to jak samostatně, tak vedle jiného správního trestu, vyjma napomenutí. Dle ustanovení § 46 zákona o přestupcích lze pokutu uložit ve výši stanovené zákonem a pokud není stanovena, pak ve výši nepřesahující částku 1.000,- Kč. Její splatnost je nastavena do 30 dnů ode dne, kdy rozhodnutí o přestupku nabylo právní moci, pokud správní orgán nestanoví jinak. Její výši stanoví správní orgán s přihlédnutím k povaze a závažnosti přestupku za současného respektování obecné zásady přiměřenosti správních trestů. Jako základní odlišnost oproti úpravě trestní práva spatřujeme v **nemožnosti uložení náhradního trestu** pachateli přestupku, který pokutu dobrovolně neuhradil.

---

²⁸⁶ Viz blíže KOPECKÝ, M.: Ukládání sankce zákazu pobytu za přestupek. In: MASLEN, M. (ed.) Právo na spravedlivý proces a správné trestanie. Krakov. Spolok Slovákov v Poľsku, 2015, str. 104 *et seq.*

Ustanovení § 69 zákona 40/2009 Sb., trestního zákoníku (dále též jako „trestní zákoník“) umožňuje uložit **náhradní trest** odnětí svobody až na čtyři léta, přičemž tento náhradní trest nesmí ani spolu s uloženým trestem odnětí svobody přesahovat horní hranici trestní sazby. Zároveň je soudu umožněno přeměnit peněžitý trest v trest domácího vězení nebo v trest obecně prospěšných prací. Toto považujeme za legislativní nedostatek zejména za situace, kdy uložená pokuta bude nedobytná. Oproti trestnímu zákoníku však nedobytnost pokuty není překážkou pro její uložení.²⁸⁷

Správní trest **zákazu činnosti** rovněž nepatří mezi novinky rekodifikace správního práva trestního, ale jedná se o právní následek osvědčený již za dosavadní právní úpravy. Jedná se o velmi citelný zásah do právního postavení právnických osob, neboť dočasně vyřazuje právnickou osobu z možnosti vykonávat činnost, ke které je zapotřebí zvláštního oprávnění. Zakázat může správní orgán pouze činnost, v souvislosti se kterou se právnická osoba dopustila přestupku a kterou vykonává na základě zvláštního povolení, koncese, ohlášení, či jiného typu oprávnění udělovaného orgánem veřejné moci. Vyžaduje se tudíž souvislost mezi spáchaným přestupkem a zakazovanou činností. Domníváme se, že v této věci je aplikovatelná poměrně bohatá judikatura trestních soudů. Jedná se o sankci, která působí nejen individuálně preventivně, ale též generálně preventivně vůči všem potenciálním pachatelům. Její místo mezi správními tresty je nezastupitelné.

Zákaz činnosti lze uložit na dobu stanovenou zvláštními předpisy, přičemž pokud není stanovena, lze zákaz činnosti uložit nejdéle na 3 roky. Poté, co uplyne polovina doby, na kterou byl tento správní trest uložen, může být správním orgánem upuštěno od výkonu zbytku tohoto správního trestu, pokud pachatel prokáže způsobem svého života nebo provedením účinných opatření, že jeho další výkon není potřebný.

Správní trest **propadnutí věci** brání pachateli v opakování protiprávního jednání, popř. odnímá prospěch získaný přestupkem. Právní úprava je obdobná úpravě trestního práva, což pochopitelně není na škodu. Dle důvodové zprávy je hlavním cílem zneškodnit věc, která by mohla sloužit k dalšímu páčání přestupku, a ztížit tak pachateli podmínky pro páčání dalších přestupků. *Per analogiam* lze užít definice

---

²⁸⁷ Srov. ustanovení § 68 odst. 6 trestního zákoníku.

trestního zákoníku, dle které věc náleží pachateli, jestliže ji v době rozhodnutí o ní vlastní, je součástí jeho majetku nebo s ní fakticky jako vlastník nakládá, aniž je oprávněný vlastník nebo držitel takové věci znám. Zákon v této souvislosti nehovoří o vlastnictví, nýbrž o tom, že věc „náleží“.

Propadnutí věci lze uložit jen, jde-li o věc:

- užitou nebo určenou ke spáchání přestupku,
- získanou přestupkem či odměnou za něj, nebo
- kterou pachatel, byť i jen zčásti, nabyt za věc uvedenou shora, pokud hodnota věci uvedené není ve vztahu k hodnotě nabyté věci zanedbatelná.

Správní orgán může tento správní trest uložit též v případech, ve kterých zákon u skutkové podstaty přestupku výslovně tuto možnost nestanoví. *Lex specialis* může stanovit, že uložení právě této sankce je obligatorní (např. půjde-li o přestupek spáchaný držením zakázaných zbraní). Vlastníkem propadlé věci se stává stát a nadále s ní nakládá podle zákona č. 219/2000 Sb., o majetku České republiky a jejím vystupování v právních vztazích. Jako problematické se jeví nakládání s nežádoucími věcmi jako návykové látky apod.²⁸⁸

Obdobně jako v trestním zákoníku, ale i v zákoně o trestní odpovědnosti právnických osob je tento druh trestu doplněn institutem **propadnutí náhradní hodnoty**. Jestliže právnická osoba zničí, poškodí, zcizí, učiní neupotřebitelnou nebo zůžitkuje, zejména spotřebuje, anebo jestliže jinak propadnutí takové věci zmaří, věc, která mohla být prohlášena za propadlou, před uložením správního trestu propadnutí věci, může jí být uloženo propadnutí náhradní hodnoty až do výše, která odpovídá hodnotě takové věci. Vlastníkem takovéto náhradní hodnoty se opět stává Česká republika.

Posledním správním trestem předloženého katalogu je **zveřejnění rozhodnutí o přestupku**. Tento specifický správní trest lze uložit pouze právnické nebo podnikající fyzické osobě, nikoliv fyzické nepodnikající osobě. Zejména ve vztahu k právnické

---

²⁸⁸ Srov. např. POTMĚŠIL, J.: Poznámky k věcnému záměru nového zákona o přestupcích. Správní právo, 2014, č. 1-2, str. 129.

osobě považujeme tento právní následek za efektivní nástroj jejich kriminalizace. Důvodová zpráva mimo jiné odkazuje na pozitivní zkušenosti ze zemí, kde je tento správní trest vůči právnickým osobám uplatňován (např. Francie).

Rozhodnutí o přestupku se zásadně uveřejňuje po nabytí právní moci v souladu s principem presumpce nevin. Uveřejní se pouze výroková část rozhodnutí, a to zveřejněním ve veřejném sdělovacím prostředku a vyvěšením na úřední desce správního orgánu (zásadně na náklady pachatele). Zákonodárce si od tohoto správního trestu slibuje zejména odstrašující účinek, neboť zveřejněním je informována veřejnost o nekalých obchodních praktikách právnických osob, vůči kterým má difamačních účinků.

Ochranná opatření

Právním následkem jednání, které vykazuje znaky přestupky, může být nejen správní trest, ale též ochranné opatření.²⁸⁹ Přestože obojí tvoří opatření státního donucení, jež působí jejich adresátům jistou újmu, odlišuje je především povaha způsobené újmy. V případě ochranného opatření se jedná o průvodní jev, který nepůsobí generálně preventivně, ale snaží se o prevenci speciální. Aby přijaté řešení bylo dostatečně koherentní a souladné s principem *nullum crimen sine lege nulla poena sine lege*, zákonodárce zakotvil taxativní výčet ochranných opatření do ustanovení § 51 zákona o odpovědnosti za přestupky, které stanoví, že ochranná opatření jsou

- omezující opatření a
- zabránění věci nebo náhradní hodnoty.

Omezující opatření spočívá dle zákona v *zákazu navštěvovat určená veřejně přístupná místa nebo místa, kde se konají sportovní, kulturní a jiné společenské akce, popřípadě v povinnosti zdržet se styku s určitou osobou nebo vymezeným okruhem osob nebo v povinnosti podrobit se vhodnému programu pro zvládání agrese nebo násilného chování* a lze ho uložit výhradně fyzické osobě, stanoví-li tak zákon, a to za předpokladu, že existuje přímá souvislost mezi spáchaným přestupkem a omezujícím

---

²⁸⁹ Srov. např. SOLNARĚ, Vladimír. Systém československého trestního práva: tresty a ochranná opatření. Praha: Academia, 1979.

opatřením, které má být uloženo. Právnícké osobě uvedené ochranné opatření uložit nelze.

Naproti tomu ochranné opatření **zabrání věci** lze uložit nejen osobě fyzické nepodnikající, ale též fyzické podnikající a právnícké osobě, a to za předpokladu, že správní orgán neuložil správní trest propadnutí věci uvedené v ustanovení § 48 odst. 1. Toto ochranné opatření nelze kumulovat se správním trestem propadnutí věci. Je možné ho uložit, jestliže

a) do 60 dnů ode dne, kdy přestupek vyšel najevo, se nezjistí skutečnosti odůvodňující zahájení řízení o přestupku proti určité osobě,

b) náleží pachateli, proti němuž nelze vést řízení o přestupku nebo jemuž za přestupek nelze uložit správní trest,

c) náleží pachateli, u něhož bylo od uložení správního trestu za přestupek upuštěno nebo podmíněně upuštěno,

d) nenáleží pachateli nebo mu nenáleží zcela, nebo

e) vlastník věci není znám,

a jestliže to vyžaduje bezpečnost osob nebo majetku anebo jiný obdobný obecný zájem. Právní mocí správního rozhodnutí přechází vlastnické právo na stát. Zákon o odpovědnosti za přestupky stanoví pětiletou prekluzivní lhůtu pro rozhodnutí o zabrání věci. Správní orgán může rozhodnout též samostatným rozhodnutím, tudíž se nemusí jednat o součást rozhodnutí, kterým se např. obviněný uzná vinným. Pokud vlastník věci není znám, lze obdobně jako v ustanovení § 239 zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (dále též jako „trestní řád“)²⁹⁰ ustanovit opatrovníka.²⁹¹

---

²⁹⁰ § 239a trestního řádu

(1) Nelze-li v řízení o zabrání věci spolehlivě zjistit vlastníka věci, jež má být zabráná, nebo není-li jeho pobyt znám, ustanoví mu předseda senátu opatrovníka. Opatrovník má v řízení o zabrání věci stejná práva jako její vlastník.

(2) Všechny písemnosti určené pro vlastníka věci se doručují pouze opatrovníku. Předvolání vlastníka věci k veřejnému zasedání se vhodným způsobem uveřejní. Veřejné zasedání se pak provede i v nepřítomnosti vlastníka věci, a to bez ohledu na to, zda se vlastník věci o něm dověděl.

(3) Proti rozhodnutí o ustanovení opatrovníka je přípustná stížnost.

Za určitých okolností je možné převést zabrané věci na humanitární účely, pokud tak stanoví zvláštní zákon. Jako příklad můžeme uvést ustanovení § 36 zákona č. 355/2014 Sb., o působnosti orgánů Celní správy České republiky v souvislosti s vymáháním práv duševního vlastnictví, jež stanoví, že propadlé nebo zabrané zboží porušující právo duševního vlastnictví se **zničí, pokud nebylo bezúplatně převedeno k humanitárním účelům**. Generální ředitelství cel může v určitých případech věc nadále držet, skladovat a používat pro potřeby výuky, výcviku, popřípadě pro výkon jiné činnosti v rámci působnosti orgánů celní správy, aniž by zabranou věc zničilo.

V této souvislosti nelze opomenout ani možnost zabrání náhradní hodnoty v případech, kdy právnická osoba, které náleží potenciálně zabíraná věc, ji před zabráním zničí, poškodí, zcizí, zatají, učiní neupotřebitelnou nebo zužitkuje, nebo jestliže jinak zabrání takové věci zmaří. Vlastnické právo k zabrané náhradní hodnotě opět přechází na Českou republiku. Zákonná úprava blíže nevymezila, co se rozumí pojmem náhradní hodnota.

---

(4) Obdobně podle odstavců 1 až 3 se postupuje i v řízení o zabrání části majetku.

²⁹¹ Správní orgán v takovém případě postupuje dle ustanovení § 32 zákona č. 500/2004 Sb., správního řádu, který stanoví:

Zastoupení na základě zákona a opatrovnictví

(1) V rozsahu, v jakém účastník nemá procesní způsobilost, musí být zastupován zákonným zástupcem.

(2) **Správní orgán ustanoví opatrovníka**

a) účastníkovi uvedenému v odstavci 1, pokud nemá zákonného zástupce nebo nemůže-li ho zákonný zástupce zastupovat a nemá-li opatrovníka podle zvláštního zákona,

b) osobám, kterým brání jiná právní překážka, aby v řízení samy činily úkony, jestliže si ne zvolily zmocněnce,

c) **právnické osobě, která nemá orgán způsobilý za ni jednat**, popřípadě jemuž lze doručovat, popřípadě je-li v jiném řízení předmětem sporu, kdo tímto orgánem právnické osoby je,

d) osobám neznámého pobytu nebo sídla a osobám, jimž se prokazatelně nedaří doručovat,

e) **osobám, které nejsou známy, ...**

5.2.2 Interní opatření k předcházení protiprávní činnosti právnické osoby a řešení vzniklých situací v praxi (*compliance management system*)

Zcela se ztotožňujeme s právním názorem Práškové, která v této souvislosti uvádí, že **absolutní odpovědnost za přešupek je nevhodná** z důvodu, že neodpovídá smyslu a účelu správního trestání, neboť správní trest by neměl být ukládán za jednání v situaci, kterou odpovědná právnická osoba nemohla nijak ovlivnit, nemohla škodlivému následku zabránit apod.²⁹² Princip objektivní odpovědnosti zůstal zachován, když podrobně byl tento institut přezkoumán již v roce 1996 v rozsudku Vrchního soudu v Praze č. j. 6 A 12/94-16, jenž položil základy konstantní judikatury.²⁹³

Podstatný posun od dosavadní právní úpravy spatřujeme v obecném vymezení liberačního důvodu, jenž v předchozí legislativě nebyl explicitně zakotven. Liberační důvody se v některých případech objevily ve zvláštních zákonech a za pomoci *argumentum per analogiam* byly aplikovány i na situace, ve kterých legislativní opora zcela chyběla. Takové řešení však považujeme za naprosto nevhodné, zejména s přihlédnutím k právní jistotě adresátů administrativněprávní úpravy. Oceňujeme tudíž novou právní úpravu, která upravila obecným způsobem liberační důvod aplikovatelný na všechny právnické osoby a jejich přešupky. Dosavadní liberační důvody pro vybrané správní delikty postrádaly z hlediska systematiky zákonné úpravy smysl.

Ustanovení § 21 odst. 1 zákona o odpovědnosti za přešupky stanoví:

§ 21 Zproštění odpovědnosti právnické osoby za přešupek

(1) Právnická osoba za přešupek neodpovídá, jestliže prokáže, že vynaložila veškeré úsilí, které bylo možno požadovat, aby přešupku zabránila.

(2) Právnická osoba se nemůže odpovědnosti za přešupek zprostit, jestliže z její strany nebyla vykonávána povinná nebo potřebná kontrola nad fyzickou osobou, která se za účelem posuzování odpovědnosti právnické osoby za přešupek považuje za osobu, jejíž

---

²⁹² PRÁŠKOVÁ, H.: Nové přešupkové právo. Praha: Leges, 2017. Teoretik. ISBN 978-80-7502-221-9, str. 152.

²⁹³ Srov. např. Viz např. rozsudek NSS 10 As 167/2015-35 nebo 1 As 112/2010-52.

jednání je přičitatelné právnické osobě, nebo nebyla učiněna nezbytná opatření k zamezení nebo odvrácení přestupku.

Již v předchozích kapitolách jsme vyslovili pochybnost o tom, zda je vhodné upravit možnost liberaci takto obecným způsobem, kde zákonodárce nepředestře ani demonstrativním způsobem vybraná opatření, která považuje za naprosto nezbytná. Na různých konferencích věnujících se problematice *compliance* v praxi bývá často poukazováno na to, že neurčitost v možnosti prokazování naplnění liberačního důvodu může být v rozporu s Ústavou České republiky a Listinou základních práv a svobod.

Poněkud odlišný názor však zaujal při své rozhodovací praxi Nejvyšší správní soud, jenž ve svém rozhodnutí 4 As 123/2014-33 ze dne 19. září 2014 [3139/2015 Sb. NSS] judikoval:

„...[47] Ke stěžovatelem vyjádřené pochybnosti, zda samotná dikce části zákona o pohonných hmotách, zejména v neurčitosti možností prokazování liberačních důvodů podle § 10 odst. 1 zákona o pohonných hmotách ve spojení s § 3 a § 9 téhož zákona není v rozporu s Ústavou a Listinou, Nejvyšší správní soud uvádí, že liberační důvody je nutno z povahy věci stanovit obecně, neboť je není možné všechny předem přesně vymezit. Naopak, jak bylo již výše předesláno, je zde dána ve prospěch provozovatelů čerpacích stanic možnost volby, jaká opatření mají provést k zamezení prodeje závadných pohonných hmot, ovšem za podmínky, že tato opatření budou způsobilá k účinné prevenci a eliminaci uvedeného protiprávního stavu. (...)“

Ztotožňujeme se s názorem Nejvyššího správního soudu co do nemožnosti předem a exaktně stanovit veškeré liberační důvody. Přesto se ale domníváme, že by bylo vhodné poskytnout alespoň některá vodítka, která právnické osoby nasměrují k přijímání dostatečných interních opatření k předcházení protiprávní činnosti právnické osoby a řešení vzniklých situací v praxi (*compliance management systém*).

Podmínky případného vyvinění právnické osoby jsou pochopitelně nastaveny spíše přísněji tak, aby dopadaly pouze na užší skupinu případů, u kterých nastaly okolnosti objektivní povahy. Právnické osobě je dána možnost zproštění odpovědnosti za přestupek v případě, že **prokáže liberační důvod spočívající ve vynaložení**

veškerého úsilí, jež bylo možné požadovat, aby přestupku zabránila. V takovém případě za přestupek neodpovídá, neboť posuzovaný skutek nebude přestupkem a namísto bude buď odložena věc²⁹⁴ nebo zastavení řízení²⁹⁵.

Pojem vynaložení veškerého úsilí je samozřejmě předmětem interpretace správního orgánu, který zkoumá rozhodné okolnosti konkrétního případu, jež musí být náležitě prokázány. Naplnění podmínek liberace správní orgán přezkoumá *ex officio* a není vázán případným návrhem nebo dokonce žádostí právnické osoby obviněné ze spáchání přestupku. Zákon nestanoví, kdy je právnická osoba povinna uplatnit tento liberační důvod, když tento může být uplatněn jak před samotným zahájením řízení, tak i v průběhu řízení nalézacího či odvolacího. Podstatné je, že **prokázání liberačního důvodu vede ke zproštění odpovědnosti za přestupek**. Právnická osoba zpravidla vynaloží veškeré úsilí, které po ní bylo možné spravedlivě požadovat tehdy, když přijme soubor opatření preventivního charakteru, který bude způsobitelným prostředkem zamezení protiprávního jednání za obvyklých okolností. Předpokládá se mj:

- vypracování a dodržování interních směrnic, které budou závazné pro své adresáty,
- pravidelná školení zaměstnanců, náležitý dohled nad jejich činností, vyhodnocování rizik vyplývajících z jejich činnosti,
- opatření k ochraně vlastnických práv právnické osoby,
- vnitřní audit,
- etický kodex,
- prověřování obchodních partnerů,
- jasné zásady výběru nových obchodních partnerů, zaměstnanců,

---

²⁹⁴ § 76 zákona o odpovědnosti za přestupky

Odložení věci

(1) Správní orgán, aniž řízení zahájí, věc usnesením odloží, jestliže

a) došlé oznámení neodůvodňuje zahájení řízení o přestupku nebo předání věci,...

²⁹⁵ § 86 zákona o odpovědnosti za přestupky

Zastavení řízení

(1) Správní orgán usnesením zastaví řízení, jestliže

a) skutek, o němž se vede řízení, se nestal nebo není přestupkem,

- vymezení vnitřní struktury, včetně práv a povinností (odpovědnost) jednotlivých fyzických osob apod.

K úspěšné aplikaci liberačního důvodu a prokázání vynaloženého úsilí bude zapotřebí více než pouhé formální naplnění shora nastíněného *compliance* programu, neboť správní orgán bude při jeho posuzování zkoumat též faktický stav, tj. zda jednotlivé fyzické osoby tato opatření skutečně plní, nebo zda nastavená preventivní pravidla obchází.

Obáváme se však o naplnění smyslu shora citovaného ustanovení v praxi, neboť dosavadní přístup správních orgánů k naplnění liberačních důvodů právníkou osobou byl vesměs negativní a jednotlivé orgány nebyly nakloněny uznávat liberační důvody předkládané účastníky řízení.²⁹⁶ Nejvyšší správní soud již v minulosti neuznal níže uvedené skutečnosti, a to:

- právníká osoba jako malý podnik s nedostatkem finančních, materiálních a odborných možností,
- pověření jiného subjektu výkonem určité činnosti,
- subjektivní přesvědčení o nesprávném rozhodnutí správního orgánu,
- změny vnitřních organizačních záležitostí jako instalace nového softwaru,
- personální obměny, dovolené na zotavenou u klíčových zaměstnanců, nedostatek pracovních sil,
- formální existence etického kodexu bez jeho faktického naplnění apod.²⁹⁷

Zásadním **rozdílem oproti trestní úpravě** po novele zákonem č. 183/2016 Sb., jenž nabyla účinnosti dne 1. prosince 2016,²⁹⁸ je ten, že právníká osoba se může dle

---

²⁹⁶ MATES, P.: Nad některými oblastmi nového zákona o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich, Bulletin advokacie 12/2016, str. 26.

²⁹⁷ Srov. některé rozsudky Nejvyššího správního soudu - č. j. 5 As 36/2016-27, 6 As 159/2016-40, 4 As 68/2016-48, 5 As 10/2015-27, 6 As 250/2014-35 a 5 As 170/2014-36 *etc.*

²⁹⁸ Srov. ustanovení § 8 odst. 5 zákona o trestní odpovědnosti právnických osob, které stanoví, že právníká osoba se trestní odpovědnosti podle odstavců 1 až 4 zprostí, pokud vynaložila veškeré úsilí, které na ní bylo možno spravedlivě požadovat, aby spáchání protiprávního činu osobami uvedenými v odstavci 1 zabránila.

trestního práva vyvinít z trestného činu nejen zaměstnance, pokud její orgány provedly dostatečná opatření. Nad to v oblasti trestního práva vycházíme z odpovědnosti za zavinění, tedy právnická osoba se zbavuje odpovědnosti subjektivní (vyviní se), tudíž hovoříme o tzv. exkulpaci, nikoliv o liberaci. Naproti tomu liberační důvod dopadá na skutečnosti objektivního charakteru, nikoli na skutečnosti subjektivní.

5.3 Správní úprava *de lege ferenda*

Vzhledem k tomu, že se jedná o velmi mladou právní úpravu, která má za sebou krátkou aplikační praxi, bude pro hodnocení nezbytně nutných změn nutné vyčkat na ustálení aplikační praxe a pečlivě sledovat vyvstálé problémy. Při dílčím zkoumání hmotněprávní úpravy však za současné komparace s úpravou trestní spatřujeme nedostatek zákona o odpovědnosti za přestupky v absenci ustanovení o přičitatelnosti jednání administrativně neodpovědné fyzické osoby osobě právnické.

Ustanovení § 8 zákona o trestní odpovědnosti právnických osob stanoví, že

„... (4) Ustanovení odstavců 1 a 2 se užijí i tehdy, jestliže

- a) k jednání uvedenému v odstavcích 1 a 2 došlo před vznikem právnické osoby,*
- b) právnická osoba vznikla, ale soud rozhodl o neplatnosti právnické osoby,*
- c) právní úkon, který měl založit oprávnění k jednání za právnickou osobu, je neplatný nebo neúčinný, nebo*
- d) jednající fyzická osoba není za takový trestný čin trestně odpovědná.“*

Zákon o odpovědnosti za přestupky však obdobné ustanovení neobsahuje, čímž otevírá prostor pro potenciální problémy aplikační praxe u přičitatelnosti jednání

- fyzické osoby, která není pro nepřičetnost za své jednání odpovědná,
- fyzické osoby, která není pro nedostatek věku za své jednání odpovědná,
- fyzické osoby, která jedná za okolností, jež vylučuje její protiprávnost,
- fyzické osoby, která je vyloučena z osobní působnosti přestupkové úpravy.

Shora vymezený nedostatek si dovolíme ilustrovat na praktickém příkladu. Představme si senátora, jenž bude členem kontrolní komise stavebního a bytového družstva. Jen stěží si dovedeme představit důvod, pro který by takovému stavebnímu a bytovému družstvu nemělo být přičítáno jednání administrativně neodpovědného senátora.

Obdobně jako v právní úpravě práva trestního (ať už českého, nebo sousedních zemí) nenalezneme žádný právně relevantní dokument moci zákonodárné nebo výkonné, který by adresátům právních norem více přiblížil, co bude považováno za „*prokázání vynaložení veškeré úsilí, které bylo možno požadovat, aby právnická osoba přestupku zabránila*“. *De lege ferenda* bychom považovali za vhodnou, i s ohledem na právní jistotu, bližší specifikaci některých neurčitých právních pojmů.

Správní trestání *de lege lata* vychází z koncepce odpovědnosti objektivní, na rozdíl od trestní odpovědnosti právnických osob založené na koncepci odpovědnosti subjektivní (na čemž panuje širší shoda mezi autory odborných publikací, až na ojedinělé výjimky). Pokud bychom chtěli zvažovat odstranění modelu pravé trestní odpovědnosti právnických osob z českého právního řádu a jeho nahrazení v oblasti správního trestání, domníváme se, že by dosavadní rekonstrukce správního práva trestního neobstála mj. i z pohledu modelu zavinění. Pokud by zákonodárce skutečně uvažoval změny naznačeným směrem, zastáváme názor, že by muselo dojít též k přeměně úpravy správního trestání právnických osob zakotvením koncepce odpovědnosti subjektivní.

5.4 Shrnutí

Dlouholetá snaha českého zákonodárce o koncepční úpravu přestupků a správních deliktů vyústila v přijetí tzv. rekodifikačního balíčku správního práva trestního, který nabyl 1. července 2017 účinnosti. Poprvé v naší historii vznikl kodex správního práva trestního, jehož zásadním přínosem je sjednocení podmínek vzniku a posuzování odpovědnosti za přestupky a tzv. smíšené správní delikty osob právnických a fyzických podnikajících.²⁹⁹ Po formální stránce jsou nadále všechny označeny za přestupky, tudíž ve zvláštních zákonech typu zákona č. 455/1991 Sb., živnostenský zákon, ve znění pozdějších změn, či zákona č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti, ve znění pozdějších změn aj., se uvádí pouze pojem „přestupek“, za jehož spáchání jsou odpovědné jak fyzické, tak právnické osoby.³⁰⁰

Můžeme konstatovat, že se jedná o významný posun v legislativní úpravě odpovědnosti za správní delikty. Z pohledu trestního práva považujeme tento posun za kvalitativně vydařený, a to nejen z důvodu, že se v mnoha ohledech harmonizuje právní úprava trestního práva a správního práva trestního. Tato kvalitativní změna z našeho pohledu přispívá k větší koherenci (vnitřní souladnosti) právního řádu České republiky, kdy umožňuje nahlížet na veřejnoprávní trestání do určité míry jako na celek. Jsme přesvědčeni o tom, že toto komplexní přepracování norem správního práva trestního přinese do budoucna účinné prosazování veřejné moci tam, kde má sloužit k ochraně práv a oprávněných zájmů občanů.

Za pozitivní moment rekodifikace považujeme též kontinuitu s dosavadní platnou úpravou, kdy v řadě případů bude aplikovatelná dosavadní bohatá judikatura. Zákonodárce nadto řadu jejích závěrů implementoval přímo do textace zákona. Otázkou samozřejmě zůstává, zda se příslušné správní orgány (na rozdíl od soudů se soudci „profesionály“) dokáží ztotožnit s aplikací nových institutů a naučí se je v praxi řádně

---

²⁹⁹ MATES, P.: Nad některými oblastmi nového zákona o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich, Bulletin advokacie 12/2016, str. 25.

³⁰⁰ Mimo rámec nového zákona však i po rekodifikaci zůstaly např. disciplinární delikty (srov. ustanovení § 32 a n. zákona č. 85/1996 Sb., o advokacii, ve znění pozdějších změn), nebo tzv. pořádkové delikty (viz. ustanovení § 53 zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu, ve znění pozdějších změn).

užívat. Mimo jiné též nedostatečná odbornost těchto osob z našeho pohledu brání nahrazení modelu pravé trestní odpovědnosti právnických osob účinným a odstrašujícím správním trestáním. Výkon přestupkové agendy může být zajištěn komisí pro projednávání přestupků, komisí rady obce nebo obecním úřadem, kdy zaměstnanec úřadu musí splňovat podmínku zvláštní odborné způsobilosti podle zvláštních zákonů. Tuto odbornost však nemůžeme ztotožnit s odborností nezávislého a nestranného soudce z povolání.

Významný posun spatřujeme ve vymezení liberačního důvodu, jenž v předchozí legislativě nebyl explicitně zakotven. Liberační důvody se v některých případech objevily ve zvláštních zákonech a za pomoci *argumentum per analogiam* byly aplikovány i na situace, ve kterých legislativní opora zcela chyběla. Takové řešení však nebylo vhodné a jeho změna byla na místě. Lze pouze doufat, že tento legislativní impuls povede právnické osoby k přijímání komplexní programů interních opatření k předcházení a zamezování protiprávní činnosti v oblasti veřejného práva.

Zajímavým dílčím zjištěním je nepochybně kvalitativní posun hmotněprávní úpravy správního trestání, když některé zkoumané instituty naplňují požadavky mezinárodních a nadnárodních závazků a nikterak významně nevybočují z rámce sousedních právních úprav. Přijaté řešení však podle našeho názoru není v tuto chvíli podkladem pro případné zvážení administrativněprávní odpovědnosti právnických osob jako odpovědi na mezinárodní závazky. Nedostatek mimo jiné shledáváme v zakotvení modelu objektivní odpovědnosti právnických osob, což je podstatný rozdíl oproti právní úpravě zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a stávajícího modelu pravé trestní odpovědnosti právnických osob. Pokud by zákonodárce skutečně uvažoval o nahrazení pravé trestní odpovědnosti v rámci správního práva trestního, zastáváme názor, že by muselo dojít též k přeměně úpravy správního trestání právnických osob zakotvením subjektivní odpovědnosti právnických osob.

6. Závěr

Sankcionování právnických osob prostředky trestního práva je ve státech kontinentálního typu právní kultury poměrně novým fenoménem, jenž stále budí řadu kontroverzí. Trestní právo států kontinentálního typu právní kultury počítá od počátku 19. století s pachatelem jako osobou fyzickou, tedy bytostí z masa a kostí, bytostí myslící, cítící, mající vůli, nikoli s bytostmi neviditelnými a nemateriálními.³⁰¹ Tento nový druh kolektivní odpovědnosti narušuje systém časem ověřených základních zásad trestního práva hmotného, které doposud vycházelo ze zásady individuální trestní odpovědnosti. Svým původem se jedná o koncept, jehož počátky můžeme vysledovat ve staré Anglii a Walesu, tedy zemích zcela odlišného typu právní kultury. Státy kontinentálního typu právní kultury tudíž v různě modifikovaných variantách převzaly tuto koncepci a inkorporovaly tím do svého právního řádu do té doby neznámý cizí prvek.

Je pochopitelné, že jednotlivé evropské státy k otázce zavedení trestní odpovědnosti právnických osob zpočátku přistupovaly spíše nedůvěřivě. Řada států vnímala a vnímá tento druh odpovědnosti jako nevyhnutelný nástroj plnění mezinárodních a nadnárodních doporučení a závazků, jejichž aktualizované demonstrativní výčty poskytujeme ve druhé kapitole. Počínaje devadesátými lety dvacátého století se pohled na tuto problematiku počíná měnit. Tím máme na mysli zejména rozšiřování rozsahu kriminalizace v užším smyslu, tj. od odpovědnosti omezené na vybrané majetkové a hospodářské trestné činy směruje k odpovědnosti za téměř všechny trestné činy (trestné činy proti životu a zdraví nevyjímaje).

Jednotlivé mezinárodněprávní nástroje mají zpravidla odlišnou právní sílu, od mezinárodních smluv s aplikační předností až po doporučení právně nezávazné povahy. Mezi shodné požadavky těchto nástrojů tradičně patří snaha o zavedení účinných, přiměřených a odstrašujících sankcí. Státům je obvykle poskytnut prostor pro uvážení, jakým způsobem bude jednotlivé požadavky transponovat do svého právního řádu a jaké za tím účelem zvolí právního odvětví s přihlédnutím k národním právním tradicím

---

³⁰¹ JELÍNEK, J.: Trestní odpovědnost právnických osob. Praha: Linde, 2007, str. 7.

a zvyklostem. V úvahu standardně přichází sankcionování prostředky trestního práva či správního práva trestního.

Druhá kapitola se intenzivně věnuje mezinárodním a nadnárodním dokumentům, když v rovině mezinárodního práva analyzujeme mezinárodní smlouvy a doporučení mezinárodních organizací, a dále též unijní předpisy s charakterem nadnárodního pramene práva. Jednotlivé dokumenty často obsahují požadavky ryze obecného charakteru, díky čemuž je pro řadu států pozitivní hodnocení implementace nadnárodních a mezinárodních závazků, neboť jednotlivé státy až na výjimky standardně implementují ustanovení o odpovědnosti právnických osob. Povinností dostojí i právní řád, který neobsahuje koncept trestněprávní odpovědnosti právnických osob. Typickým příkladem je stále Spolková republika Německo a její systém správních sankcí, popř. Řecko. Pokračující legislativní aktivity mezinárodních a nadnárodních organizací ukazují, že účinné sankcionování právnických osob prochází dynamickým vývojem, neboť ani po mnoha letech odborných diskusí zákonodárců a odborné veřejnosti nebylo nalezeno optimální zakotvení účinného, odstrašujícího a přiměřeného sankcionování právnických osob.

Domníváme se, že na poli práva Evropské unie existuje prostor pro větší harmonizaci členských právních řádů, když do budoucna bychom považovali za vhodné zakotvení sankcionování právnických osob výlučně prostředky trestního práva. Tento požadavek bychom *de lege ferenda* navrhovali zakotvit do právně závazného dokumentu, např. směrnice, která musí být každým členským státem implementována. Od takového kroku si slibujeme snazší mezinárodní justiční spolupráci členských států, zejména při potírání mezinárodní kriminality právnických osob. Evropský jednotný trh, vnitřní trh nebo společný trh v rámci Evropské unie je prostorem bez vnitřních hranic, v němž platí volný pohyb zboží, osob, služeb a kapitálu. Vzhledem k jeho specifické povaze a stále častějšímu přeshraničnímu podnikání obchodních korporací by tento krok znamenal zvýšení právní jistoty právnických osob. Tyto mohou usilovat o odbyť svého zboží či služeb v zahraničí, popř. zde investovat svůj podnikatelský kapitál a byl by tak tvořen větší tlak na zavedení kvalitních interních opatření k předcházení trestné činnosti právnických osob (*compliance management system*). Zastáváme názor, že zakotvení minimálních standardů do evropské legislativy je dluhem evropského zákonodárce.

Máme za to, že úkolem evropského zákonodárce je vnést do právních řádů členských států prvky harmonizace a vzájemného uznávání, jakožto nástrojů, které se budou podílet na budování prostoru svobody, bezpečnosti a práva.

Ve třetí kapitole se věnujeme vybraným státům germánského okruhu kontinentálního typu právní kultury, na kterém poukazujeme na odlišné přístupy sousedních zákonodárců.

V podkapitole věnované **Spolkové republice Německo** čtenáře seznamujeme administrativněprávní úpravou sankcionování právnických osob, když zvláštní pozornost věnujeme rozsahu kriminalizace v širším smyslu, jenž by mohl být určován v podstatě všemi podmínkami jejich deliktů a odpovědnosti, a blíže zkoumáme německou odpověď na mezinárodní a nadnárodní doporučení a závazky. Nedostatečný je zejména hubený katalog sankcí, jenž by bylo možné rozšířit o další přílehlivé právní následky protiprávního jednání právnických osob. Německá úprava *de lege lata* vychází z tradičních principů trestního práva kontinentálního typu právní kultury, zejména ze zásady individuální trestní odpovědnosti fyzické osoby a je koncipována jako **odpovědnost netrestní**, přestože jsme si vědomi argumentů, které by mohly odůvodnit závěry právě opačné. Může to být přísná povaha ukládaných sankcí, jakož i možnost odvolání k trestnímu soudu, které vedou některé autory k úvahám o odpovědnosti *quasitrestního* charakteru.

Přestupkový zákon umožňuje uložení sankce právnické osobě, pokud její orgán nebo člen takového orgánu, zástupce na základě plné moci, vedoucí zaměstnanec nebo jiná osoba, která má vliv na řízení společnosti, včetně osoby, která dohlíží na řízení společnosti nebo vykonává jiné dozorčí funkce, spáchá trestný čin nebo přestupek tím, že poruší své povinnosti nezákonným obohacením nebo umožněním obohacení právnické osoby nebo sdružení osob. Tato právní úprava může dalším zemím EU sloužit spíše jako inspirace pro úvahy, zda pravá trestní odpovědnost právnických osob byla cestou správným směrem, než jako úprava inspirativní pro zlepšení některého z modelů trestní odpovědnosti právnických osob.

Aplikované sankcionování je naopak v mezinárodním měřítku hodnoceno jako dostatečné, když naši sousedé byly druhým nejúspěšnějším státem, který ratifikoval

Úmluvu OECD proti podplácení zahraničních veřejných činitelů v mezinárodních podnikatelských transakcích při potírání hospodářské kriminality.

Pozitivně hodnotíme odbornou diskusi o legislativnímu návrhu na zavedení trestní odpovědnosti právnických osob, tj. návrhu zákona o trestání spolků, který byl představen na podzim roku 2013 ministrem spravedlnosti Severního Porýní – Vestfálska. Předloženému návrhu však vytykáme nevyjasněný postoj na vytvoření preventivně-kontrolního systému, jenž bude cílit na správný výběr osob, které se podílejí na výkonu rozhodovací pravomoci, jakož i kontroly v rámci korporace a který by umožnil právnické osobě exkulpaci. *De lege ferenda* považujeme za vhodné s ohledem na **předvídatelnost práva v evropském prostoru**, právní jistotu a mezinárodní justiční spolupráci, přijetí modelu pravé trestní odpovědnosti právnických osob. O vážně míněných změnách svědčí mimo jiné i zakotvení této problematiky do koaliční smlouvy spolkové vlády.

Rakouská republika zakotvila model tzv. pravé trestní odpovědnosti přijetím zákona o trestní odpovědnosti spolků č. 151/2005 Spolkové sbírky zákonů Republiky Rakousko, který nabyl účinnosti dne 1. ledna 2006. Význam této úpravy pro sousední země, zejména Českou republiku, je značný, neboť zavedl trestní odpovědnosti v zemi, kde existuje významná podobnost právních odvětví trestního práva a v zásadě stejné mezinárodní a nadnárodní závazky. Rakouský zákonodárce přistoupil k řešení této problematiky komplexně, podrobně a důkladně.

Ani země s poměrně dlouhou a stabilní trestněprávní tradicí jako je Rakousko se nedokáže vystříhat legislativním nedostatkům. Nedostatky spatřujeme ve **vágním požadavku náležité péče na osoby v řídicích a kontrolních orgánech spolků** ve vztahu k zamezení trestné činnosti zaměstnanců spolku. Zákonodárce během 12 let aplikace nového zákona neučinil kroky, kterými by pomohl ukotvit **standard náležité** a odpovědné péče a pomohl tak aplikační praxi orgánů činných v trestním řízení. Ztotožňujeme se s kritikou nevládních organizací, jenž poukazují na výkladové problémy spojené s nedostatečnou určitostí pojmu. V praxi může být pro obžalobu obtížné prokázat, nade vši pochybnost, jeho porušení. Tento nedostatek však považujeme za zásadní zejména za situace, kdy se státy všemožně snaží zamezit trestné

činnosti fyzických i právnických osob, ale na druhé straně legislativně nepodpoří vytváření dostatečných **prevenčních a kontrolních mechanismů**.

Zřejmě nejvíce se rakouská úprava vymyká svým monistickým pojetím trestních sankcí, kde čelí kritice nejen na domácí půdě, ale i v hodnotících zprávách mezinárodních organizací. Řada autorů poukazuje na to, že **právní úprava jediného typu sankce** není dostačující, jakkoli podrobně a důkladně může být upravena.³⁰² V porovnání s dalšími státy Evropské unie, které zavedly model tzv. pravé trestní odpovědnosti včetně pestrého katalogu trestních sankcí, je patrné, že tyto běžně aplikují též jiné trestní sankce typu propadnutí majetku, zákazu činnosti, zrušení právnické osoby apod. Domníváme se, že při důsledné individualizaci trestní sankce je možnost uložení jediné sankce nedostatečná. Soudce nemá na výběr zvolit nejvhodnější právní následek protiprávního jednání. Případy trestné činnosti, která nemá majetkový charakter bude vhodné řešit jinou formou než pouze pokutou (na místě může být též kumulace sankcí). I přes dílčí nedostatky však rakouské řešení ob stojí v mezinárodním srovnání. Navíc za určitých okolností umožňuje spolku zamezit vzniku své odpovědnosti zachováním „náležité péče“ a tím ho alespoň mírně motivuje zakotvit prevenční mechanismy působící proti páchání trestné činnosti.

Slovenská republika do 30. června 2016 disponovala naprosto nedostatečnou úpravou sankčního aparátu, omezenou na dvě ochranná opatření. Tato úprava nade vše pochybnost nevyhověla mezinárodním závazkům co do požadavku na účinné sankcionování, jelikož v praxi nebyla aplikována. Domníváme se, že předložené sankce nesplnily ani požadavek odstrašujícího charakteru. Tento nedostatek nemohl být vyřešen jinak než zakotvením zcela nového sankčního aparátu s podstatně rozšířeným katalogem přiměřených, účinných a odstrašujících sankcí. Právě **negativní zkušenosti s trestní úpravou z roku 2010** a mezinárodní doporučení přiměly slovenského zákonodárce k znovuotevření tématu účinného sankcionování právnických osob.

Legislativní úsilí vyvrcholilo 13. listopadu 2015, když Národní rada Slovenské republiky schválila nový zákon o trestní odpovědnosti právnických osob, jenž vstoupil v účinnost 1. července 2016. Tento samostatný kodex implementoval do právního řádu

---

³⁰² Slov. JELÍNEK, J.: Trestní odpovědnost právnických osob. Praha: Linde, 2007, str. 214.

Slovenské republiky **model tzv. pravé trestní odpovědnosti právnických osob** a nahradil dosavadní kritizovanou úpravu založenou na modelu tzv. nepravé trestní odpovědnosti právnických osob.³⁰³

Dva disfunkční paragrafy nahradil **samostatný kodex komplexní povahy**, jenž sdružuje hmotněprávní ustanovení upravující základy trestní odpovědnosti, devět druhů trestů *etc.*, ale i procesněprávní ustanovení upravující postup orgánů činných v trestním řízení pro účely řízení proti právnickým osobám.

Bohužel je v tuto chvíli naprosto předčasné hovořit o statistikách aplikace nového zákona, když v současné chvíli neexistují žádné praktické zkušenosti s aplikací nového předpisu. I přes některé dílčí výhrady k přijaté úpravě považujeme zavedené řešení za **kvalitativní posun** vpřed oproti naprosto disfunkční dosavadní úpravě. Se zájmem budeme sledovat také chování recipientů právní úpravy při zavádění interních opatření k předcházení trestné činnosti, jež za určitých okolností umožní právnické osobě vyvinění z trestní odpovědnosti. S ohledem na vlastní praktické zkušenosti však předpokládáme, že tato opatření významné obchodní korporace zakotvily již před účinností této úpravy a malé a střední podniky i přes riziko trestní odpovědnosti a případné sankce příslušné mechanismy příliš neřeší.

Polský zákonodárce přistoupil k trestání kolektivních subjektů v roce 2003. Polské řešení má za sebe poměrně značnou praxi co do počtu let a v tuto chvíli nám umožňuje s odstupem času hodnotit jednotlivé roky aplikační praxe polských orgánů. Podrobné revizi jsme podrobili základní prvky každé právní úpravy sankcionování právnických osob, a to zejména rozsah kriminalizace v širším smyslu. Tyto prvky posuzované separátně od zbytku právní normy se nikterak nevymykají středoevropským zvyklostem a mezinárodním a nadnárodním standardům.

Přesto pohledem do statistických údajů našeho severního souseda zjišťujeme, že v Polské republice nedochází k intenzivní aplikaci zákona o odpovědnosti kolektivních

---

³⁰³ Srov. JELÍNEK, J.: Trestní odpovědnost právnických osob v České republice – stále otevřený problém. In *Trestná zodpovednosť právnických osôb. Zborník príspevkov z medzinarodnej konferencie konanej dňa 12. novembra 2009*. Bratislava: Eurokódex, 2009, str. 112, nebo ZÁHORA, J.: Ukladanie trestných sankcií právnickým osobám v Slovenskej republike. *Kriminalistika*, 2010, roč. 43, č. 4, str. 14.

(hromadných) subjektů za činy zakázané pod hrozbou trestu. První roky po vstupu právní normy v účinnost nevedly prakticky k žádným výsledkům, jež by naplnily smysl této právní úpravy. Situace se mění teprve v dalších letech, u kterých můžeme vysledovat mírně narůstající trend co do počtu zahájených trestních stíhání kolektivních subjektů. Nejedná se však zdaleka o víceciferná čísla.

Jedním ze základních problémů je konstrukce ustanovení **čl. 4 PZ, jež váže odsouzení kolektivního subjektu na předchozí rozhodnutí soudu o vině osoby fyzické**. Tuto konstrukci kritizují nejen sami polští trestní autoři, ale též autoři zahraniční včetně mezinárodních a nadnárodních organizací, kterých je Polsko členem. Spolu s tímto legislativním nedostatkem vnímáme též zažitě zvyklosti polských orgánů, které nadále využívají mechanismy jako civilní nebo daňové konfiskace hluboce zakořeněné v polské tradici a právním vědomí. Pozitivním momentem zkoumané legislativy je pestrý katalog trestních sankcí, jež soudu usnadňuje individualizaci trestní sankce konkrétnímu protiprávnímu jednání přičitatelného kolektivního subjektu. Kladně vnímáme též přičitatelnost protiprávního jednání všech osob se vztahem ke kolektivnímu subjektu, přestože ve vztahu k ostatním středoevropským zemím se jedná o koncepci spíš neobvyklou.

Závěrem této kapitoly shrnujeme statistická data prvních let aplikační praxe v jednotlivých státech.

Samostatnou kapitolu věnujeme možnostem tzv. *compliance* programu a požadavkům legislativy na **implementaci adekvátních, dostačujících, interních opatření** u právnické osoby, jejichž cílem je předcházet páčání trestné činnosti právnickou osobou a nastavit vnitřní procesy za použití rozličných interních opatření (instrumentů), které jako celek tvoří tzv. *compliance management system*.³⁰⁴ Negativně hodnotíme absenci právně relevantního dokumentu moci zákonodárné nebo výkonné, který by adresátům právních norem více přiblížil, co bude považováno za „*prokázání vynaložení veškerého úsilí, které bylo možno požadovat, aby právnická osoba trestnému*

---

³⁰⁴ FENYK, J.: Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim: komentář. 2., podstatně přepracované a doplněné vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2018. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7552-965-7, str. 217.

činu zabránila“. Volba jednotlivých nástrojů je ponechána na uvážení právnické osoby, resp. jejích rozhodujících orgánů.

Odborná literatura se ustálila na rozdělení jednotlivých opatření na **preventivní, detekční a reaktivní**. Vzhledem k absenci interpretačních pravidel je možné subsidiárně aplikovat např. ISO 37001, ISO 19600 nebo případně též tzv. Doporučení dobré praxe o vnitřní kontrole, etických zásadách a compliance (Rada OECD). Inspiraci lze hledat též v zahraniční právní úpravě, např. v britském zákonu Bribery Act z roku 2010, německém auditním standardu IDW PS 980, jenž vstoupil v platnost roku 2011, či v americké úpravě United States Foreign Corrupt Practices Act z roku 1977.

V páté kapitole se věnujeme tzv. **rekodifikačnímu balíčku správního práva trestního**, který nabyl 1. července 2017 účinnosti. Poprvé v naší historii vznikl kodex správního práva trestního, jehož zásadním přínosem je sjednocení podmínek vzniku a posuzování odpovědnosti za přestupky a tzv. smíšené správní delikty osob právnických a fyzických podnikajících.³⁰⁵ Z pohledu trestního práva považujeme tento posun za kvalitativně vydařený, a to nejen z důvodu, že se v mnoha ohledech harmonizuje právní úprava trestního práva a správního práva trestního. Tato kvalitativní změna z našeho pohledu přispívá k větší koherenci (vnitřní souladnosti) právního řádu České republiky, kdy umožňuje nahlížet na veřejnoprávní trestání do určité míry jako na celek. Jsme přesvědčeni o tom, že toto komplexní přepracování norem správního práva trestního přinese do budoucna účinné prosazování veřejné moci tam, kde má sloužit k ochraně práv a oprávněných zájmů občanů.

Významný posun spatřujeme ve vymezení **liberačního důvodu**, jenž v předchozí legislativě nebyl explicitně zakotven. Liberační důvody se v některých případech objevily ve zvláštních zákonech a za pomoci *argumentum per analogiam* byly aplikovány i na situace, ve kterých legislativní opora zcela chyběla. Takové řešení však nebylo vhodné a jeho změna byla na místě. Lze pouze doufat, že tento legislativní impuls povede právnické osoby k přijímání komplexní programů interních opatření k předcházení a zamezování protiprávní činnosti v oblasti veřejného práva.

---

³⁰⁵ MATES, P.: Nad některými oblastmi nového zákona o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich, Bulletin advokacie 12/2016, str. 25.

Přijaté řešení však podle našeho názoru není v tuto chvíli podkladem pro případné zvážení administrativněprávní odpovědnosti právnických osob jako odpovědi na mezinárodní závazky České republiky v oblasti účinného a odstrašujícího sankcionování právnických osob. Nedostatek mimo jiné shledáváme v zakotvení modelu objektivní odpovědnosti právnických osob, což je podstatný rozdíl oproti právní úpravě zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a stávajícího modelu pravé trestní odpovědnosti právnických osob. Pokud by zákonodárce skutečně uvažoval o nahrazení pravé trestní odpovědnosti v rámci správního práva trestního, zastáváme názor, že by muselo dojít též k přeměně úpravy správního trestání právnických osob zakotvením subjektivní odpovědnosti právnických osob. O dalších nedostatecích typu nedostatečné kvalifikace orgánů k projednání přestupků blíže pojednáváme v příslušné kapitole. Domníváme se, že zrušením zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a ponecháním pouze tzv. „rekodifikačního balíčku“ správního práva trestního by Česká republika nedostála svým mezinárodním závazkům dané oblasti.

V samotném závěru této práce doufám, že vzhledem k možnostem exkulpace a liberace v oblasti veřejného práva, které zákonodárce nabídl jednotlivým právnickým osobám, tyto učiní nezbytná opatření, aby v budoucnu zamezily páčání trestné činnosti.

Seznam zkratek

Sb.	Sbírka zákonů
Sb. m. s.	Sbírka mezinárodních smluv
Sb. rozh. tr.	Sbírka rozhodnutí československých soudů – část trestní (1949–1959) Sbírka rozhodnutí a sdělení soudů ČSSR – část trestní (1960–1969) Sbírka soudních rozhodnutí – část trestní (1970) Sbírka soudních rozhodnutí a stanovisek – část trestní (1971- dodnes)
sp. zn.	spisová značka
TOPO	zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnost a právnických osob a řízení proti nim
tr. zák.	zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník
tr. řád.	zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád)
zák. mládeže	zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže)
NOZ	zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník
PřesZ	zákon č. 200/1990 Sb., o přestupcích
StGB	Strafgesetzbuch (Strafgesetzbuch in der Fassung der Bekanntmachung vom 13. November 1998 (BGBl. I S. 3322))

OWiG	Ordnungswidrigkeitengesetz - Gesetz über Ordnungswidrigkeiten in der Fassung v. 19. 2. 1987 BGBl. Teil I. S. 602. (zákon o přestupcích, ve znění pozdějších předpisů)
VerbStrG	Verbandstrafgesetz - návrh zákona o trestání spolků, který byl představen na podzim roku 2013 ministrem spravedlnosti Severního Porýní – Vestfálska
VbVG	Bundesgesetz über Verantwortlichkeit von Verbänden für Straftaten (Verbandsverantwortlichkeitsgesetz – VbVG). 2005
JPStrG	Bundesgesetz über die Strafbarkeit juristischer Personen
PZ	Zákon č. 197/2002 Dz. U., o odpovědnosti kolektivních (hromadných) subjektů za činy zakázané pod hrozbou trestu (Dz.U. 2002 nr 197 poz. 1661, Ustawa z dnia 28 października 2002 r. o odpowiedzialności podmiotów zbiorowych za czyny zabronione pod groźbą kary)
STOPO	Zákon č. 91/2016 Z.z., o trestnej zodpovednosti právnických osôb a o zmene a doplnení niektorých zákonov
STZ	Zákon č. 300/2005 Z. z., trestní zákon
ESLP	Evropský soud pro lidská práva
CJ	Corpus Juris
ZOP	zákon č. 250/2016 Sb., o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich

Přílohy

1. Průvodce novou právní úpravou pro státní zástupce - Aplikace § 8 odst. 5 zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim

2. Zpráva o plnění *Criminal compliance* programu státního podniku Lesy České republiky, s. p.

Seznam použité literatury a pramenů

1. Seznam použité literatury

BACHNER, H. FOREGGER, G.: Jugendgerichtsgesetz 1988 4. Auflage Manz'sche Verlags- und Universitätsbuchhandlung Wien 2001, ISBN 978-3214027131.

BAUER, Ch.: Fragen der Verbandsstrafbarkeit: Überlegungen zur strafrechtlichen Verantwortlichkeit von juristischen Personen und Personengesellschaften als Unternehmensträger unter besonderer Berücksichtigung der betrieblichen Umweltkriminalität, Schriften der Johannes-Kepler-Universität Linz : Reihe A, Rechtswissenschaften / Universität Linz: Schriften der Johannes-Kepler-Universität Linz / A – Svazek 18, Trauner, 2003, ISBN 385487443X, 9783854874430.

BERAN, Karel. Pojem osoby v právu: (osoba, morální osoba, právnická osoba). Praha: Leges, 2012. Teoretik. ISBN 978-80-87576-06-9.

BERNAZ, N.: Including Corporate Criminal Liability for International Crimes in the Business and Human Rights Treaty: Necessary but Insufficient. Middlesex University School of Law.

Błachucki, M. Polish Competition Law, UOKiK, Warsaw, 2013.

BOHADLO, D. POTĚŠIL, J. POTMĚŠIL, J.: Správní trestání z hlediska praxe a judikatury, C. H. Beck, Praha, 2013.

BOHUSLAV, L.: Trestní odpovědnost právnických osob. Plzeň: Aleš Čeněk, 2014.

BUSSMANN, K.-D., NESTLER, C., SALVENMOSER, S.: Wirtschaftskriminalität, Frankfurt a.M./Halle, (2011).

BURDA, E. KURILOVSKÁ, L.: Nedostatky v doterajších legislatívnych návrhoch trestnej zodpovednosti právnických osôb. In. Trestná zodpovednosť právnických osôb. Zborník príspevkov z medzinárodnej konferencie konanej dňa 12. novembra 2009, Bratislava, 2009.

CABAN, P.: Úmluva Organizace spojených národů o jurisdikčních imunitách států a jejich majetku, Právní rozhledy : časopis pro všechna právní odvětví \\CE 94\\, Roč. 14, č. 24(2006), str. 875 – 882.

DORALT (Hrsg.): Kodex Strafrecht. 24. Auflage, Verlag LexisNexis, Wien 2005. ISBN 3-7007-3245-7.

DVOŘÁK, J. ŠVESTKA, J. a ZUKLÍNOVÁ, M.: Občanské právo hmotné. Praha: Wolters Kluwer, 2016. ISBN 978-80-7478-325-8

DUBBER, M. D.; HÖRNLE, T.: Criminal law: a comparative approach. New York: Oxford University Press, 2014.

ELIÁŠ, K.: Občanské právo pro každého: pohledem (nejen) tvůrců nového občanského zákoníku. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2013, ISBN 978-80-7478-013-4.

FENYK, J.: Vývoj trestní odpovědnosti právnických osob a český návrh zákona o trestním soudnictví nad právnickými osobami. Státní zastupitelství, 2003, č. 2 – 3.

FENYK, J.: Projekt Evropského veřejného žalobce (Nová podoba mezinárodní justiční spolupráce v rámci členských států Evropské unie?), otištěno v ročence mezinárodního práva – CYIL, Second Decade Ahead: Tracing the Global Crisis (eds. A. Bělohávek, N. Rozehnalová), Juris Publishing, New York, 2010, a v monografii Europeizace trestního práva (ed. M. Tomášek), AUC Iuridica, Praha, 2008.

FENYK, J.; SVÁK, J.: Europeizace trestního práva. Bratislava: Eurokodex, 2008.

FOREJT, P., HABARTA P., a TREŠLOVÁ L.: Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim: s komentářem. Praha: Linde Praha, 2012. ISBN 9788072018758.

FOREGGER, E. LITZKA, G. MATZKA, M.: Suchtmittelgesetz. Manzscher Kurzkommentar. 2. Auflage, Verlag Manz, Wien 1998, ISBN 3-214-03082-5.

GERLOCH, A.: Teorie práva. 5., upravené vyd. Plzeň : Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2009.

HAZLITT, W.: Table Talk, World Classics, first publ. 1901, str. 359., In: HUBER, B.: Trestní odpovědnost korporací. Požadavky v rámci mezinárodních konvencí a jejich aplikace v evropských zemích. Trestní právo, 2000, č. 9.

HUBER, B.: Trestní odpovědnost korporací (Požadavky v rámci mezinárodních konvencí a jejich aplikace v evropských zemích). In: Trestní právo. Praha: ORAC, č. 9, 2000.

HUBEROVÁ, B.: Trestní odpovědnost korporací. Požadavky v rámci mezinárodních konvencí a jejich aplikace v evropských zemích. Trestní právo, 2000, č.9.

HURDÍK, J., Katolický J.: K pojetí právnických osob. Brno: Masarykova univerzita, 1992.

JANDA, P.: Trestní odpovědnost právnických osob. Právní fórum. 2006. č. 5.

JANKŮ, L.: Právní základ zřízení Zvláštního tribunálu pro Libanon. Brno: Právnická fakulta Masarykovy univerzity, 2011.

JELÍNEK, J.: Trestní odpovědnost právnických osob. Praha: Linde, 2007.

JELÍNEK, J.: Trestní odpovědnost právnických osob - pět let poté. Praha: Leges, 2017. Teoretik. ISBN 978-80-7502-205-9.

JELÍNEK, J. a kol.: Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část. 5. vydání. Praha: Leges, 2016.

JELÍNEK, J.: Trestní odpovědnost právnických osob jako předmět zkoumání. Článek byl zpracován v rámci vědeckovýzkumného záměru MSM 0021620804, „Proměny práva na počátku 3. tisíciletí – kořeny, východiska, perspektivy“, dílčího vědeckovýzkumného záměru „Trestní odpovědnost právnických osob“.

JELÍNEK, J.: Ještě k rozsahu kriminalizace jednání právnických osob. Bulletin advokacie 4/2017, 2017.

JELÍNEK, J. Herczeg, J.: Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob: komentář s judikaturou. 2., aktualiz. a přeprac. vyd. Praha: Leges, 2013. Komentátor. ISBN 978-80-87576-43-4.

JELÍNEK, J.: Trestní odpovědnost právnických osob v České republice - bilance a perspektivy. Praha: Leges, 2013.

JELÍNEK, J.: Trestní odpovědnost právnických osob v České republice – stále otevřený problém. In *Trestná zodpovednosť právnických osôb. Zborník príspevkov z medzinarodnej konferencie konanej dňa 12. novembra 2009*. Bratislava:Eurokódex, 2009.

KAVĚNA, M.: Trestní odpovědnost právnických osob ve vybraných státech EU. Praha: Parlament České republiky. Parlamentní institut. Studie č. 5. 270, 2007.

KNAPP, V.: O právnických osobách. Právnické osoby de lege lata. Právník, 1995, č. 10.

KUDRNA, J.: Trestní odpovědnost právnických osob v polském právu. In: VANDUCHOVÁ, M., HOŘÁK, J. (eds.): Na křižovatkách práva. Pocta Janu Musilovi k 70. narozeninám. Praha: C. H. Beck, 2011.

KYRIAKAKIS, J.: Corporate Criminal Liability And The ICC Statute: The Comparative Law Challenge. *Netherlands International Law Review*, 2009.

KOPECKÝ, M.: Ukládání sankce zákazu pobytu za přešůpek. In: MASLEN, M. (ed.) Právo na spravedlivý proces a správné trestanie. Krakov. Spolok Slovákov v Poľsku, 2015.

LÖFF, M.: Das neue Verbandsverantwortlichkeitsgesetz – Strafrechtliches Risikomanagement als neue Herausforderung bei der Unternehmensführung. *Zeitschrift für Recht und Rechnungswesen*. 2005, č. 12.

MALENOVSKÝ, J. Mezinárodní právo veřejné: jeho obecná část a poměr k jiným právním systémům, zvláště k právu českému. 5. vydání. Brno: Masarykova univerzita a Doplněk, 2008.

MARKUS D. Dubber, The Comparative History and Theory of Corporate Criminal Liability. *16. New Criminal Law Review*, 2013.

MATES, P.: Nad některými oblastmi nového zákona o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich, Bulletin advokacie 12/2016.

McAllister, W. B.: Drug Diplomacy in the Twentieth Century. An International History. Routledge, London, 2000. ISBN 0-415-17990-4.

MEDELSKÝ, J.: *Trestná zodpovednosť právnických osob*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2016.

MIKULE, V.: Poznámky k českému trestnímu právu správnímu. In: Pocta prof. JUDr. Otovi Novotnému k 70. narozeninám. Praha: Codex Bohemia, 1998.

MOLEK, P. in ŠIMÍČEK, V. a kol.: Ústava České republiky – Komentář. 1. vydání. Praha : Linde, 2010.

MUSIL, J.: Trestní odpovědnost právnických osob – ano či ne? In. Trestí právo. Praha. C. H. Beck. č. 7-8. 2000.

MUSIL, J., PRÁŠKOVÁ, H., FALDYNA, F.: Úvahy o trestní odpovědnosti právnických osob de lege ferenda. Trestní právo. 2001, č. 3.

Lewisch/Parker: Strafbarkeit der juristischen Personen? Die Unternehmensstrafe in rechtspolitischer und rechtsdogmatischer Analyse, Vídeň: MANZ, 2000.

Lübtow, U.: Zur theorie des Rechtssubjektes und ihrer geschichtlichen Entwicklung. In: Festschrift für Ernst Wolf, Köln, 1985.

PERKINS, M. R.: Criminal Law. Mincola, New York: The Foundation Press, Inc. 1969.

POTMĚŠIL, J.: Poznámky k věcnému záměru nového zákona o přestupcích. Správní právo, 2014, č. 1-2.

PRÁŠKOVÁ, H.: Správní trestání právnických osob v Německu. Trestněprávní revue. 2007, č. 9.

PRÁŠKOVÁ, H.: Základy odpovědnosti za správní delikty, C. H. Beck, Praha 2013.

PRÁŠKOVÁ, H.: Nové přestupkové právo. Praha: Leges, 2017. Teoretik. ISBN 978-80-7502-221-9

PRÍBELSKÝ, P.: Trestná zodpovednosť právnických osôb v Rakúsku. In: Trestněprávní revue. Praha: C. H. Beck, č. 1, 2007.

PRŮCHA, P.: Správní právo, obecná část, Doplněk a Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, Brno-Plzeň 2012.

REIMANN, M., ZEKOLL, J.: Introduction to German law. The Hague, The Netherlands: Kluwer Law International, 2005.

- ROBBERS, G.: Einführung in das deutsche Recht, 2. Aufl., Baden-Baden, 1998.
- SEILER, S.: Strafrecht. Allgemeiner Teil II. Strafen und Maßnahmen. 5. vyd. Wien: Verlag Österreich, 2012.
- SCHNIZER, H. Die Juristische Person in der Kodifikationsgeschichte des ABGB. In: Festschrift zum 60. Geburtstag von Walter Wilburg, Graz. 1965.
- SCHWEGEL, A.: Auf dem Weg zu einem „deutschen FBI“? Bundeskriminalamt (BKA) und föderale Sicherheitsarchitektur im Zeichen der Terrorismusbekämpfung, in: Robert Glawe (Hrsg.): Eine neue deutsche Sicherheitsarchitektur – Impulse für die nationale Strategiedebatte (Wissenschaft & Sicherheit Bd. 6), Berlin, 2009.
- SLÁDEČEK, K.: Obecné správní právo, Wolters Kluwer, Praha, 2009.
- SLOBODNÍK, M.: Trestní odpovědnost právnických osob v případech pytláctví. In Myslivost, Stráž myslivosti. č. 1/2016, str. 57.
- SLOBODNÍK, M.: Trestní odpovědnost právnických osob ve vybraných zemích EU. Právnická fakulta Univerzity Karlovy, Katedra trestního práva. Rigorózní práce. 2017-01-06.
- SOLNAŘ, V. FENYK, J. a CÍSAŘOVÁ, D.: Základy trestní odpovědnosti: systém českého trestního práva. Vyd. 1., (Jako Základy trestní odpovědnosti vyd. 2.). Praha: Orac, 2003. ISBN 80-86199-74-6.
- SOLNAŘ, V.: Systém československého trestního práva: tresty a ochranná opatření. Praha: Academia, 1979.
- STEININGER, E.: Verbandsverantwortlichkeitsgesetz - Ein Lehrbuch, Linde Verlag, Wien, 2006.
- SCHENKOVÁ, K. a LASÁK, J.: Compliance v podnikové praxi. V Praze: C.H. Beck, 2017. Právní praxe. ISBN 978-80-7400-668-5.
- ŠÁMAL, P.: K úvodním ustanovením připravované rekodifikace trestního zákona. Trestněprávní revue 2002, č. 12.
- ŠÁMAL, P., a kol.: Trestní odpovědnost právnických osob, Komentář. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2012.
- ŠÁMAL, P.: Změny provedené zákonem č. 183/2016 Sb., kterým se mění zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, ve znění pozdějších předpisů. Prezentace z konference „Trestní odpovědnost právnických osob“ konané 15. 9. 2016 v Praze.
- ŠELLENG, D.: Trestní odpovědnost spolků v Německu de lege lata a de lege ferenda, in Mílníky práva v stredoeeuropskom priestoru, Univerzita Komenského, Bratislava, 2016.

ŠIMOVČEK, I. JALČ, A.: Riešenia problematiky trestnej zodpovednosti právnických osôb v európskom priestore a úvahy de lege ferenda. In. Trestná zodpovednosť právnických osôb. Zborník príspevkov z medzinárodnej konferencie konanej dňa 12. novembra 2009. Bratislava, 2009.

VIDRNA, J., DOLANSKÝ, P.: Trestní odpovědnost obchodních společností a územních samosprávných celků, Praha: C. H. Beck, 2014.

WELLS, C.: Corporation and Criminal Liability. Oxford, 2005.

ZÁHORA, J.: Ukladanie trestných sankcií právnickým osobám v Slovenskej republike. Kriminológia, 2010, roč. 43, č. 4.

ZÁHORA, J. ŠIMOVČEK, I. *Zákon o trestnej zodpovednosti právnických osôb – komentár*, Bratislava: Wolters Kluwer, 2016.

2. Seznam použitých internetových zdrojů

Informační materiál o vztahu ČR k mezinárodnímu trestnímu soudnictví. Praha: Ministerstvo zahraničních věcí České republiky, 2014. [online] Dostupné na webu: <http://docplayer.cz/169828-Ministerstvo-zahranicnich-veci-ceske-republiky-informacni-material-o-vztahu-cr-k-mezinarodnimu-trestnimu-soudnictvi.html> [cit. 30.3.2018]

Důvodová zpráva k zákonu č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, dostupná online na webové adrese:

<https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=oz5f6mrqgeyv6nbrhbpwi6q&groupIndex=0&rowIndex=0&relationType=reference&referenceType=active&referenceName=dz&originalDocumentId=onrf6mrqgeyv6nbrhawts&showLowerSectionsRelations=false&activeFacets=11&sortType=sorted-rank-rp&firstPage=0&currentPage=0> [cit. 2.4.2018].

Konsolidované znění Smlouvy o Evropské unii a Smlouvy o fungování Evropské unie, publikované v Úředním věstníku Evropské unie, C 326/01, Svazek 55, dne 26. října 2012. [online] Dostupné na webu <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2012:326:FULL:CS:PDF>. [cit. 1.4.2018]

Nuremberg Trial Proceedings Indictment: Appendix B. [online] Dostupné na webových stránkách <http://avalon.law.yale.edu/imt/countb.asp> [cit. 30.3.2018].

POP, A. I. Criminal Liability of Corporations – Comparative Jurisprudence, str. 9. Dostupné na webových stránkách:

http://www.law.msu.edu/king/2006/2006_Pop.pdf. [cit. 7.4.2018].

Sdělení Komise Evropskému parlamentu, Radě, Evropskému hospodářskému a sociálnímu výboru a Výboru regionů „*Na cestě k politice EU v oblasti trestního práva: zajištění účinného provádění politik EU prostřednictvím trestního práva*“,

KOM(2011) 573, [online] dostupné na webu <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:52011DC0573&from=sk> [cit. 1.4.2018].

WAGNER, M. Corporate Criminal Liability, national and international responses. In 13. Mezinárodní konference Mezinárodní společnosti pro reformu trestního práva: Commercial and Financial fraud a Comparative Perspective [online]. Malta, 1999 [cit. 29.3.2018]. Dostupné na:

<http://www.docstoc.com/docs/51972522/Coroporate-Criminal-Liability-National-and-International-Responses>.

REPORT FROM THE COMMISSION based on Article 9 of the Council Framework Decision of 28 November 2002 on the strengthening of the penal framework to prevent the facilitation of unauthorised entry, transit and residence; COM (2006) 770 final. [online]. Dostupné na webu <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/GA/TXT/?uri=celex:52006DC0770> [cit. 1.4.2018].

Doporučení dobré praxe o vnitřní kontrole, etických zásadách a compliance (Rada OECD) dostupné online na webové adrese https://www.spcr.cz/images/MO/OECD_doporuceni_dobre_praxe.pdf [cit. 1.6.2018].

Sněmovní tisk č. 745, IV. volební období Poslanecké sněmovny [online]. Dostupný online na <https://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=4&CT=745&CT1=0> [cit. 30.3.2018].

Výhrady a prohlášení k Úmluvě Rady Evropy o praní špinavých peněz, pátrání, zabavení a konfiskaci příjmů plynoucích ze zločinu a o financování terorismu, které jsou dostupné online na webové adrese:

https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/198/declarations?p_auth=C6PKCncK&_coconventions_WAR_coconventionsportlet_enVigueur=false&_coconventions_WAR_coconventionsportlet_searchBy=state&_coconventions_WAR_coconventionsportlet_codePays=GER&_coconventions_WAR_coconventionsportlet_codeNature=2 [cit. 1.4.2018].

Sidhu K.: Anti-Corruption Compliance Standards in the Aftermath of the Siemens Scandal, 10 German Law Journal 1343-1354 (2009), k dispozici na internetových stránkách <http://www.germanlawjournal.com/index.php?pageID=11&artID=1167>. [cit. 20.4.2018].

ROBINSON, A.: Report on 'Corporate Culture' as a basis for the Criminal Liability of Corporations for the use of the United Nations Special Representative of the Secretary General for Business and Human Rights (UNSRSG). Dostupné online na webové adrese <http://198.170.85.29/Allens-Arthur-Robinson-Corporate-Culture-paper-for-Ruggie-Feb-2008.pdf> [cit. 2.5.2018].

OECD Phase 3 Report on implementing the OECD Anti-Bribery Convention in Austria, str. 20, odst. 47. Dostupné online na webové adrese <http://www.oecd.org/daf/anti-bribery/Austriaphase3reportEN.pdf> [cit. 5.5.2018].

OECD Phase 2 report (Zpráva OECD o druhé fázi provádění Úmluvy OECD o boji proti podplácení v Rakousku), odstavec 145 a násl., OECD Phase 3-report on implementing the OECD anti-bribery convention in Austria (Zpráva OECD o třetí fázi provádění Úmluvy OECD o boji proti podplácení v Rakousku), prosinec 2012, odstavec 52 a násl. Na stránkách <http://www.oecd.org/daf/anti-bribery/Austriaphase3reportEN.pdf> . [cit. 5.5.2018].

Hodnotiaca správa Slovenskej republiky pracovné skupiny OECD pre boj proti podplácaniu zahraničných verejných činiteľov v medzinárodných obchodných transakciách prijatá 15. júna 2012 na plenárnom zasadnutí, dostupné online na webové adrese <http://www.vlada.gov.sk/hodnotenie-sr-v-3faze-hodnoteni-wgboecd/> . [cit. 8.5.2018].

NÁRODNÁ RADA SR. *Dôvodová správa k zákonu o trestnej zodpovednosti právnických osob.* 2015. Dostupné online na webové adrese <http://www.najpravo.sk/dovodove-spravy/rok-2016/91-2016-z-z.html#S%20p%20o%20i%20o%20c%20n%20á%20%20%20%20s%20p%20r%20á%20v%20a> [cit. 8.5.2018].

ANALIZA STATYSTYCZNA DZIAŁALNOŚCI WYMIARU SPRAWIEDLIWOŚCI W LATACH 2002 – 2011, WARSZAWA, 2012, dostupné online na webové stránce <http://isws.ms.gov.pl/pl/baza-statystyczna/opracowania-jednoroczne/rok-2011/download.2487.0.html> [cit. 20.5.2018].

TROCKA, A. WYSZYNSKI, S.: THE 28TH OCTOBER 2002 ACT ON THE LIABILITY OF COLLECTIVE ENTITIES FOR ACTS PROHIBITED UNDER PENALTY, dostupné online na webové adrese http://aptandright.com/files/20140221_legal_news_1.pdf [cit. 20.5.2018].

Rafał, K.: Liability of legal persons in Poland - Legal framework, its advantages, shortcomings and auxiliary institutions - Confiscation of assets as the way of counteraction and fighting the corporate crimes, dostupné online na webové adrese <http://www.asser.nl/upload/documents/20121114T044426-Rafal%20Kierzynka%20Liability%20of%20legal%20persons%20in%20Poland.pdf> [cit. 18.5.2018].

KRZYSZTYNIAK, K.: Trestní odpovědnost právnických osob v Polské republice, dostupné online na webové adrese <https://www.epravo.cz/top/clanky/trestni-odpovednost-pravnickych-osob-v-polske-republice-105823.html> [cit. 23.5.2018].

Důvodová zpráva nového zákona č. 250/2016 Sb., o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich. Sněmovní tisk 555/0, část č. ½ je dostupný online na webové adrese <https://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=7&CT=555&CT1=0> [cit. 28.5.2018].

Aplikace § 8 odst. 5 zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim Průvodce novou právní úpravou pro státní zástupce. NEJVYŠŠÍ STÁTNÍ ZASTUPITELSTVÍ. V Brně dne 29. listopadu 2016. 1 SL 123/2016. Dostupné online na webové stránce <http://www.nsz.cz/index.php/cs/tiskove-zpravy/1800-pistihani-pravnickych-osob-pome-statnim-zastupcm-nova-metodika> [cit. 1.6.2018].

Kodex criminal compliance programu státního podniku Lesy České republiky, s. p. je dostupný online na webové adrese <https://lesycr.cz/wp-content/uploads/2016/12/kodex-ccp-statniho-podniku-lcr-v2.pdf> [cit. 1.6.2018].

ZAORALOVÁ, P.: Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim - pět let poté, dostupné online na webové adrese <https://pravnicaradce.ihned.cz/c1-65683950-zakon-o-trestni-odpovednosti-pravnickych-osob-a-rizeni-proti-nim-pet-let-pote> [cit. 4.6.2018].

3. Seznam použité judikatury

Rozhodnutí Komise ze dne 10. prosince 2003, týkající se řízení podle článku 81 Smlouvy o založení Evropského společenství a článku 53 Dohody o EHS (Případ KOMP/E-2/37.857 – Organické peroxidy), oznámeno pod číslem K (2003) 4570 v konečném znění a oprava tiskové chyby K(2004) 4, přístupné online na webové adrese: <https://publications.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/055c97c8-a462-4149-a74a-d4f286e695f5/language-en> [cit. 2.4.2018].

Rozsudek Soudu prvního stupně (třetího rozšířeného senátu) ze dne 8. července 2008 sp. zn. T-99/04 - AC-Treuhand v. Komise, jenž je dostupné online na webové adrese <http://curia.europa.eu/juris/liste.jsf?pro=&lgrec=en&nat=or&oqp=&dates=&lg=&language=cs&jur=C%2CT%2CF&cit=none%252CC%252CCJ%252CR%252C2008E%252C%252C%252C%252C%252C%252C%252C%252C%252Ctrue%252Cfalse%252Cfalse&num=T-99%252F04&td=%3BALL&pcs=Oor&avg=&page=1&mat=or&jge=&for=&cid=360282> [cit. 2.4.2018].

Souhrnná zpráva o rozhodnutí Komise ze dne 8. července 2009, vztahující se k řízení podle článku 81 Smlouvy o ES (Věc COMP/39.401 – E.ON/GDF), (oznámeno pod číslem K(2009) 5355 v konečném znění), dostupné online na webové adrese [http://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/HTML/?uri=CELEX:52009XC1016\(01\)&from=EN](http://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/HTML/?uri=CELEX:52009XC1016(01)&from=EN) [cit. 4.4.2018].

Rozhodnutí Komise K(2007) 1697 ze dne 18. dubna 2007 v řízení podle článku 81 [ES] (věc COMP/B/37.766 - Nizozemský trh s pivem).

Název disertační práce v anglickém jazyce, abstrakt v anglickém jazyce a 3 klíčová slova v anglickém jazyce

Název disertační práce v anglickém jazyce:

Selected issues of criminal liability of legal entities

Abstrakt v anglickém jazyce:

The author of the propounded thesis is dealing with a controversial issue of criminal sanctioning of legal entities in selected countries of the European Union. With the presented topic of criminal liability of legal entities is not only engaged the specialized public in the Czech Republic, but it is also a controversial theme among other European states. The topic remains current, as is witnessed not only by the frequent expert conferences, but also by the legislative activity in the Czech Republic, neighbouring countries and other parts of Europe. It is clear that individual legislators are still seeking the optimal embedding of effective sanctions against legal entities, including related penal institutes.

The second chapter of this thesis is devoted to valid and effective international and transnational documents, which are closer examined. Due to the fact that each of the sources contains just general requirements, a number of states are positively assessed when implementing the transnational and international commitments, because these states, except few of them, implement the provisions about corporate liability. Obligations is fulfilled even by the state, of which legal order does not include the concept of criminal liability of legal persons, a typical example is provided by the Federal Republic of Germany and its system of administrative sanctions. For the sake of completeness, the reader is also provided with the extensive demonstrative lists of these legal instruments.

In the following chapter the readers are provided with an analysis of legal regulations of the sanctioning of legal entities in particular countries of the European Union. The author is dealing with issues of criminalization in the broader sense,

especially examining in detail the key features of any regulation of sanctioning the legal entities, e.g. in a criminalization in strict sense, the imputability of a criminal offense to a legal person, and last but not least a definition of a personal scope of the law. At the same time, the author is examining the possibilities of exclusion of liability offered by the various legal orders.

A separate chapter is devoted to a so-called compliance program, which is capable to exclude liability with the proper implementation of adequate, sufficient and internal measures aimed to prevent the commission of crime. The following chapter proceed to examine the so-called “Recodification Package of Administrative Penal Law”, which came into force on 1st July 2017 and which for the first time in our history brought a separate Code of Administrative Penal Law.

3 klíčová slova v anglickém jazyce:

Criminal liability of legal persons, Compliance program, Imputability

Název disertační práce v českém jazyce, abstrakt v českém jazyce a 3 klíčová slova v českém jazyce

Název disertační práce v českém jazyce:

Vybrané otázky trestní odpovědnosti právnických osob

Abstrakt v českém jazyce:

Autor disertační práce předkládá své úvahy ke kontroverznímu tématu trestního sankcionování právnických osob ve vybraných zemích Evropské unie. Problematikou trestního sankcionování právnických osob se nezabývá pouze odborná veřejnost v České republice, ale jedná se téma kontroverzní napříč dalšími evropskými státy. Téma zůstává aktuální, o čemž svědčí nejen časté odborné konference, kde se jedná o hojně diskutované téma, ale též legislativní aktivity v České republice, sousedních státech, ale i zbytku Evropy. Je zřejmé, že jednotliví zákonodárci stále hledají optimální zakotvení účinného sankcionování právnických osob včetně institutů s tím spojených.

Ve druhé kapitole této práce se intenzivně věnujeme platným a účinným mezinárodním a nadnárodním dokumentům, když v rovině mezinárodního práva analyzujeme mezinárodní smlouvy a doporučení mezinárodních organizací, a dále též unijní předpisy s charakterem nadnárodního pramene práva. Díky skutečnosti, že jednotlivé zkoumané prameny obsahují požadavky ryze obecného charakteru, vyznívá pro řadu států pozitivně hodnocení implementace nadnárodních a mezinárodních závazků, neboť jednotlivé státy až na výjimky standardně implementují ustanovení o odpovědnosti právnických osob. Povinností dostojí i právní řád, který neobsahuje koncept trestněprávní odpovědnosti právnických osob, čehož je typickým příkladem Spolková republika Německo a její systém správních sankcí. Pro úplnost se čtenáři poskytují též rozsáhlejší demonstrativní výčty těchto právních nástrojů.

V navazující kapitole čtenáři poskytujeme analýzu právní úpravy sankcionování právnických osob za trestné činy ve vybraných státech Evropské unie, ve které

rozebíráme otázky rozsahu kriminalizace v širším smyslu a detailněji zkoumáme klíčové atributy každé úpravy sankcionování právnických osob, mezi které patří vymezení osobní působnosti zákona, rozsah kriminalizace v užším smyslu, přičitatelnost trestného činu právnické osobě se zaměřením na jednání orgánu právnické osoby a jednání zaměstnanců právnické osoby. Zároveň se věnujeme možnostem exkulpace, jež jednotlivé právní řády nabízí.

Samostatnou kapitolu věnujeme tzv. *compliance programu* a možnostem exkulpace při správné implementaci adekvátních, dostačujících, interních opatření s cílem je předcházet páchání trestné činnosti. Poté navazujeme zkoumáním tzv. rekodifikačního balíčku správního práva trestního, který nabyl 1. července 2017 účinnosti a který poprvé v naší historii přinesl kodex správního práva trestního.

3 klíčová slova v českém jazyce:

Trestní odpovědnost právnických osob, *compliance program*, přičitatelnost